

De iusticia et iure obtentionis ac
retentionis regni Navarre Liber
editus per egregium meritoque colē
dum virum Jo. Lup. de palacios ru-
vius doctores eximium Regiumque se-
natus. P. scriptum. Cum privilegio.

Prologus.

Ad clementissimum inuictissimum et semper augustum Ferdinandum quintum hispaniarum, vtriusque sicilie, hierusalem, insularum nuper in oceano repertum similiter et continentis Regem catholicum gloriosum ac felicissimum assiduum acerrimumque ecclesie defensorum Barbarumque gentium domitorem/ Johannis lupi de palacios Ruvios decretorum doctoris/ Regij consilij in opusculum de obtentionis retentionisque Regni Nauarre iusticia: necnon et de ipsius terre situ et antiquitate Prologus incipit.

Inter reges et tyrannos potentissime ac inuictissime princeps/ cum in alijs multis discrimen sit non paruum: In hac re summo pere inter se distat/ quod reges ea possident tantum eaque cose qui ijsque potiri nituntur: que iure optimo ad se pertinere arbitrantur/ tyranni vero non iusticie sed potentie duntaxat rationem habentes/ que cunq; sibi acquirere possunt: vel posse sibi persuadent: vsurpant/ atque oblata occasione sine aliqua hesitatione inuadunt/ inuasaque si forte assequuntur: omni conscientie remorsu omnique timore dei posthabito retinent/ totisque viribus detinere conantur. Contra quos diuus Augustinus in suo locupletissimo opere de ciuitate dei sic ait. Remota iusticia quid sunt regna nisi magna latrocinia: quia et latrocinia quid sunt nisi parua regna? iuxta id quod quidam pirata in suis facinoribus comprehensus Alexandro illi magno/ cum totum orbem absque aliqua cupiditatis mensura occuparet/ respondisse traditur. Cum enim alexander penas de homine illo sumpturus/ eundem interrogasset: quid ei videretur/ quod haberet mare infestum: ille grandi cum audacia loquens libertate / quid tibi (inquit) vt orbem terrarum? Sed quia ego exiguo nauigio facio: latro vocor/ quia tu magna classe/ imperator. Nam quemadmodum prelati ecclesiastici digni reprehensione et vituperio et apud deum et apud homines existunt: qui ambitione et potentia potius quam iure honores et prefecturas ecclesiasticas sibi assumunt: iuxta id quod ad hebreos ait apostolus. Nec quisquam sumit sibi honorem. sed qui vocatur a deo tanquam aaron/ atque illiusmodi homines latrocinij infamia a saluatore ipso notantur apud iohannem dicente: Qui non intrat per ostium in ouile ouium/ sed ascendit aliunde: ille fur est et latro: ita etiam reges et principes seculares: qui omni ratione et ordine iuris pretermisso noua dominia et potentatus sibi accumulunt/ opprobrium atque iram dei non minorem incurrunt. Non enim modo potestatem spiritualem/ verumetiam temporalem a deo deriuari ac iccirco in eum ipsum esse referendam nemo est qui ambigat: Et vtrique ministri dei a scriptura appellantur: dicente apostolo ad romanos: Non est enim potestas nisi a deo. Et illud. Principes ministri dei sunt in

Differetia inter regem et tyrannu. de quo p polichratu li. 4. in principio.

De tyranno.

Contra eos qui iniuste dignitates acquirunt.

Omnis potestas est a deo et in ipsum referenda.

Prologus.

hoc ipsum seruiētes. De his scribitur in prouerbis. Per me reges regnāt / et legū conditores iusta decernūt. Per me principes imperāt / et potētes decernūt iusticiā. De alijs vero potius quidē tyrānis q̄ regibus qui nullo iure regna aut acquisierūt aut acquisita retinuerūt. Dicit deus ipse per Oseā prophetam. Ipsi regnauerunt sed non ex me principes extiterūt sed non cognoui. Cuius rei cū semper habeas rationē christianissime rex / Quāuis ea peditus sis potentia eamq̄ habeas militū multitudinē, strēuitatē et robur / vt facile ac breui posses multo ampliores terminos tui imperij facere: tamē intra iusticie limites ita te cōtines / vt nihil nisi qd̄ aperto et indubitato iure tuū esse cōperitur / tibi vendices. Cū igitur Nauarre regnū cuius oppugnationē in fauorē et auxiliū sacrosancte Romane ecclesie suscepisti / nuper titulis tuis accesserit: Non cōtentus de bono ac sancto fine quē in illa expeditione habuisti / verū etiā exoptās vt media iustissima fuerint et cunctis appareāt / mihi imperasti vt de iure occupationis retentionisq̄ illius regni scribēdum curarē: Et non modo maiestati tue / Cui pacumē et claritatē proprii ingenij et per viros sciētia et cōsciētia pollētes tam iuris cōsultos q̄ sacre theologie professores ratio ipsius rei luce clarioz existit: verū etiā ceteris cūctis tam nostre q̄ aliarū nationū hominibus super hac ipsa causa abūde satisfiat. Visa est mihi prima frōte res valde difficilis et meis viribus multo superioz / queq̄ multo maiori litteratura multoq̄ grandiori auctoritate et grauitate indigeat. Nam cū hec causa ea sit: que si qua vnq̄ personas multas in sublimi statu et solito cōstitutis attigit / ipsa maxime tāgat. Cumq̄ tā grandiu tamq̄ sublimiu partiu magni ac multi sint sequaces et fautores / et per inde negotiu fortes cōpluresq̄ habeat impugnatores: quicquid ediderimus in ipsa pericula inq̄ hostiu fauces et in mediā procellā turbulentissimasq̄ maris vndas iactasse videbimur. Cumq̄ hec res sit q̄ propter partiu (vt diximus) claritatē et propter trāsacti belli nauarrici celebritatē et fame diffusionē in ore totius vniuersi versetur: etiam scripturā: que de ea ipsa re differuerit / ad multozū manus p̄ venturā ac perinde diuersozū et quasi innumerabilium iudiciū subiturā manifestissimum est: Cumq̄ vt est in prouerbio: quot sunt capita tot sint sensus: atq̄ iccirco nullū ferme sit scriptū: quod si multis proponatur magnā eozū partē non habeat cōtradicientē: necesse est: vt quicquid per me in lucē exierit / multos habeat maledicos et obtrectatores etiā ex his q̄ nullius partiu sunt sequaces vel studiosi. Et tñ quia veritas magna est et pre omnibus fortioz / ipsaq̄ manet et inualescit in eternū et viuit et obtinet in secula seculozū. vt scribitur in esdra: Iccirco suscepti onus atq̄ imperio acquieui / non tam ingenio meo fretus q̄ certa iusticia cause: que ad sui confirmationem et fulcimentū subtilibus ac

Contra tyrānos,

Loquitur regi.

De captione et retentione regni nauarre.

Quare rex ista scribere iussit.

Res difficilis est super his scribere et quare.

Veritas oia vicit

Prologus.

novis non indiget argumētis nec exquisitis et coloratis rationibus / memor illius sentētie lactātij firmiani. Qui in suis diuinis institutio- nibus dicitur pro veritate et iusticia christiane religiōis ita premit- tit. Sed quoniā deus hāc voluit esse rei naturā: vt simplex et nuda ve- ritas esset luculētiō: quia satis ornata per se est / ideoq; ornāmētis ex- trinsecus additis fucata corrūpitur. Adēdaciū vero specie placet alie- na / q; per se corruptū vanescit ac defluit nisi aliūde ornatu quesito cir- cūlitum fuerit atq; politum: equo animo fero ingenius michi medio- cre fuisse concessum: Presertim quia iussis tue celsitudinis contraire absq; nephario scelere non possem: vnde potius sub onere ruendum fuit / q̄ volūtati tue repugnandū. Quibus ipsis tā idoneis causis nos mouētib; innixi / in lucē opus ipsum emittere non formidauimus. Accipiat igitur sacra tua maiestas exiguum alumni tui munus a di- uine emanās volūtate / eiusq; in te obsequij immo pietatis poti⁹ quā prestantie ipsius operis habēs rationem: eo fauore prosequere / quo ab omni aduersitate imperpetuum protegatur.

Notabilia vba lac-
tanti.

Et autē eorū que (deo propitio) dicere constitui: lucidior sit intelli- gentia: in sex partes totū opus ipsius secabimus ac distinguemus pre- termissis multis alijs que dicere constituerā: si schisma ipsum (quod tandē dei clementia extinctū est) perstitisset. Diciturus enim erā non pauca de potestate pape / et concilij / et de eiusdē concilij cōuocatione / et cōgregatiōe quem scilicet de iure spectet: an solus papam: an ipm- cus cardinalibus: an solos cardinales presertim in casibus papam tā- gentibus / et ecclesiam scādalizantibus. In casu autē quo solos cardi- nales spectaret: an omnes an eorum maiorem partē / an sufficiat mi- nor pars maiore forsan negligēte vel cōtradicēte. Itē an cardinales debeant requirere papā vt cōciliū cōuocet. Si vero requisitus nolit: an per hoc constituatur in mora et notabili negligētia: adeo vt ius cō- uocādi et cōgregādi cōciliū irreuocabiliter trāseat in cardinales: ita vt nullaten⁹ liceat pape postea etiā mutato pposito cōciliū puocare siue cōgregare. decreueras preterea cōmemorare viginti quattuor scisma- ta: preterita. et media quibus extincta fuerūt: vt ex illis forsitā aliqd assumeretur ad recēs scisma sedandū. Adultaq; alia scribere et longe lateq; differere et disputare michi erat in animo: que in presentiarum missa facio / quoniā mutatis rebus et cessante necessitate / supfluū mo- lestūq; lectoribus mihi fore visum est quicqd nichil vtilitatis sed curio- sitatis dūtaxat erat pre se laturū.

Premeditata pre-
termissa.

Ad sex igitur illas partes me restringēdo: q; totius negotij origo et ra- dix fuit inobediētia et cōspiratio tā laicorū q̄ eccliastricorū in summuz pōtificē ac perinde scisma illud exortū et cōciliabulū preter eius aucto- ritatē immo cōtra eā indictū: In prima operis parte / q; ab enarratio

Diuisio operis in
sex partes.

Prima pars.

Prologus.

ne rei quēadmodū gesta fuerit/hoc est ipsius casus exorditendū est/ordinē iuriscōsultorū sectādo:rem gestā maiestati v're prelibabimus:nō vt eā discat/quippe q̄ eā super oēs homines callet eamq̄ memoriter nouit:Sed vt alij oēs agnoscāt, Qui licet aliqua de hīs q̄ acciderūt/audierint ⁊ in veritate perpēderint:multa tamē ignorāt/et vt tua cel- situdo in fronte operis intueatur quēadmodū pro fundamēto totius edificij veritatem ipsam nudam et apertam acceperimus / et a trami- te illius et limite nullatenus discesserimus.

Secūda pars.

In secūda vero parte iuribus ⁊ auctoritatibus sacre scripture proba- binus ecclie vnitatē/cuius caput est christus: ⁊ christi nomine petrus et post petrū Romanus pōtifex in sede petri sedēs: qui non petri sed christi est vicarius in terris/ habēs eandē plenitudinē potestatis quo ad spiritualia ⁊ tēporalia:quam beatus petrus/cum in humanis age- ret/habebat. Cui totus mūdus est datus pro nauicula vel dyocesi et vniuersalis potestas et iurisditio in toto orbe / ratione cuius omnis humana creatura ei subest. etiam Reges ⁊ principes, quos propter eorum demerita potest increpare, corrigere, castigare et si opus fue- rit deponere regnisq̄ ⁊ dominijs priuare.

Tertia pars.

In tertia autem parte mōstrabimus: quod cardinales ⁊ alij reges et magnates: qui ab huiusmodi ecclie vnitata ⁊ capite discesserunt/ se ab alijs cardinalibus ⁊ ecclie capite diuidentes/ etiā occasione refor- mationis ecclie in capite ⁊ in membris satis necessarie/ eorumq̄ au- xiliatores, defensores et adherētes scismatici sūt ⁊ lese maiestatis rei.

Quarta pars.

In q̄rta vero parte de scismaticis grauitate incōmodis ⁊ pena disse- remus. Ubi etiā dicemus q̄ papa pōt cōuocare principes christianos cōtra scismaticos/ qui tenētur ei parere/ ⁊ si nō pareant/ potest eos pu- nire. Potest similiter si opus fuerit bellū contra scismaticos indicere/ et euntibus ad bellum indulgentias cōcedere/ eosq̄ cruce signare.

Quinta pars.

In quinta pte ex iā dictis inferem⁹ q̄ Regē ⁊ reginā nauarre tāq̄ ve- re scismaticos leseq̄ maiestatis reos/rite ac recte sūm⁹ pōtifex regno priuauit/ ⁊ maiestati v're iuste p̄cessit/ exclusis eoz filijs etiā p̄mogēito.

Sexta pars.

In sexta ⁊ vltima parte p̄ maiori cōplemēto ⁊ abūdātia harū nostra- rū lucubrationū/ aliqua de regno Nauarre eiusq̄ situ et antiquitate differemus, per quos, s. reges imperatores ⁊ duces et quoscūq̄ alios magnatus ab hinc lōgis ante seculis terra illa ⁊ prouincia governa- ta sit ⁊ obtēra: vt lectores aliquā ex huiusmodi indagatiōe percipiāt voluptatē, ex cuius regni initijs demōstrabitur vitiosus primozū Re- gū in regno illo ingressus: propter quod forsan regni huius transla- tionē in maiestati vestrā deus fieri disposuit. Ista sunt q̄ in hoc li- bello principaliter agūtur. Multa tamen alia interferūtur/ que legē- tibus forsitan videbuntur non minus vtilia quam iocunda.

Prima pars.

Progrediamur nūc p̄mas

huius operis partē in qua facti series nar-
rare promissimus. Rei quidem veritas et
casus contingentia prout ex litteris et bre-
uibus Julij secundi atq; ex fidedigno re-
latu aliquorū didicim⁹ / sic se habet. **Geor-
gius** tituli sancti Sixti presbyter cardina-
lis / de Roan vulgariter nuncupatus / in re-
gno Francie et partibus illis apostolice se-
dis legatus / vir utiq; in dicto regno et apud Regem magne auctori-
tatis existens / zizanie ac dissensionum sator vberimus / omnibus ar-
tibus ad summum apostolatū (Julio secūdo pontifice maximo ad-
huc in sede petri sedente) contra canonicas sanctiones temere anhe-
lans / ea que potuit contra ipsum Julium et sanctam romanā ecclesiā
moliri / tractauit. Cumq; regis francoꝝ intentionem ac voluntatem
de tota italia prorsus vsurpanda et acquirenda notā habuisset / eidem
regi multipliciter suavit / vt de ecclesie reformatione taz in capite / quā
in membris deq; generali concilio ad id conuocādo et cōgregando /
summā haberet curam / et cardinales / quos (sub pretextu reformatio-
nis predicte / quam aliqui ex eis sumopere affectabant) ad id induce-
re posset / ad se traheret. In quo quidem cōcilio de ipsa ecclesie refor-
matione nec non de pluribus nephādis et horribilibus ipsius iulij cri-
minibus et prauis morib⁹ principaliter agendū dicebat. Quibus de-
tectis / ad ipsius depositionē necessario pcedendū erat. Quo iuste (vt
dicebat) deposito et aliquo regis amico in sede petri subrogato / spū-
tualia et tēporalia totiusq; italie monarchiā / quā tantopere Rex ipse
cupiebat / ilico cōsequeret. Cuius cōsilio statim et spōte rex acquieuit et
de pōtifice deponēdo nouoq; creādo / cogitare cepit / et accomoda me-
dia callide pcurauit. Quosdā enī cardinales secrete sollicitat / quinq;
dūtaxat ad se trahit. Quos omī fauore auxilioq; semper prosequēs /
alios capitali odio psequēbat. Ecclesijs / dignitatibus / et beneficijs /
que in regno Francie eiusq; dominijs optinebāt / indebite spoliari fe-
cit. Sub grauissimis demū penis precepit ne quis in regno suo domi-
nissime apostolicas deferret litteras / vtq; oēs eius subditi in Romana
curia degentes / a curia ipsa statim discederent. Et quo citius maluo-
lū propositū ad finē vsq; perduceret. Principū cōfederatiōes (quas
sibi vtilēs existinabat) secrete procurauit. Amicos vero ac Romane
ecclesie subditos / ab ecclesie obediētia omīb⁹ vijs subtrahere conabatur.
Interea vero Julius secūdus pontifex maximus Bononie ciuitatē
ad ecclesie Romane dominū pertinentē / a bentiuolorum tyrannide

Cardinalis d̄ roā

Rex francoꝝ.

Bononia libera

Prima pars.

Ferraria,

De duce ferrarie,

Rex francorum defendit ducē ferrarie et ecclesiam impugnat,

Papa bononiam venit et cardinales vocat,

Cardiales scismatici lombardiam tendunt,

Galloꝝ exercitus bononiam obsidet,

liberavit: et ad verum iusticie cultum pacisq; amenitatem reduxit. Quinq; etiam romandiole provincie civitates quas veneti a patrimonio beati petri distraxerant et de facto atq; indebite occupabant: viriliter recuperavit. Civitatem quoq; ferrarie ad immediatā obediētiā scē Romane ecclesie (ad quā pleno iure pertinet) redigendā putavit/ut omnibus rebus in regione illa pacatis et ad iusticie cultū redactis: citius et liberius sanctā expeditionē cōtra salutifere crucis hostes (in qua omnes curas cogitationesq; suas versari dicebat) inchoare et continuare posset. Quod negociū paucis diebus videbatur sibi confici posse. Nam post privationē Alfonsi Estēsis olim ferrarie ducis civitatis illius occupatoris cōsistorialiter factā: mutinenses se ab eius obediētia subtraxerūt: et ferrariēses iulii ipsū et suos aude expectabāt/ut fructu ecclesiastice libertatis (quēadmodū et bononiēses et alij populi sancte Romane ecclesie imediate subiecti) perfrui possent. Oderāt enī Alfonsū ipsū qui oneratis quotidie onera nova imponebat/ vectigalia augebat et ipsorū sanguinē emungebat. Qui et ipse Regis galloꝝ fauore et auxilio fretus/ quedā salinaria in preiudiciū Romane ecclesie vsurpavit: et (quod deterius fuit) ab ecclesie romane obediētia prorsus discessit. Tunc ipsius summi pōtificis mādato cepit cōgregari exercitus in ipsū ferrariēsem ducē pro executione illius sentētie et privationis. Francorū autē Rex protectionem defensionemq; ipsius ducis suscepit. Unde et gallicus exercitus ducis exercitū cōiunctus non modo pro viribus terras eius defendit: imo impugnare aggressus est terras ecclesie presertim comitatus Bononiensis. Atq; in illis ipsis initijs non parū vastationis intulit, occupavitq; oppidum cētum: quod erat patrimoni ecclesiastici. Summus autē pontifex exoptās exequi predictā sententiā cōtra ducē ferrarie lataz/ ut etiā melius tutaret terras ecclesie/ que (ut diximus) ab exercitu galloꝝ et ipsius ducis ferrariēsis infestabātur: bononiam se cōferre deliberavit. Ab vrbe itaq; Roma illoꝝsum iter aggressus/ oēs Romane ecclesie cardinales monuit/ ut se pro defensione et recuperatione patrimoni ecclesiastici comitari non egre ferrēt. Quod et fecerūt preter paucos illos (quos diximus) qui diverso ab alijs profecti itinere/ a Florentia ab eo discedētes/ in lombardiā se cōtulerunt. Licet ab ipso romano pontifice nulla iniuria affecti: sed honoribus et prouētib; aucti et ad veniēdū bononiā mitissimis litteris vocati fuissent. Sub hoc tēpore capitaneus generalis regis Francie (quē magnū magistrū galli appellant) mediolano egressus/ venit obsesurus bononiā. Unde in presentia omnium legatoꝝ principū fidelium/ aggressi sunt galli civitatē/ et in eā ictus bombardarū coniecerūt cōminatōes sunt se ipsum summum pontificem cum sacro collegio cardinalium ca-

Prima pars.

pturos et in vincula coniecturos. Tunc venit in subsidium summi pō-
 nificis a Neapoli exercit⁹ maiestatis vestre duce fabricio colūna. Lu-
 ius accessu atq; industria diligētiq; legati maiestatis vestre: qui sata-
 gebat: vt galli regrederentur / illud inclamitans / fedus rumpi regū et
 amiciciā: si in hoc facinore persisterēt: ab huiusmodi obsidione ⁊ sum-
 mi pōnificis vltiori offensione destiterūt: mediolanūq; regressi sunt.
 Cui ipsi impugnationi psecutioniq; Romāi pōnificis cardinales pre-
 dicti omnē fauorē ⁊ cōsensuz omneq; incitamentuz adhibuerūt. Cuius
 rei certissimū ⁊ manifestissimū argumentū fuit / qd post huiusmodi sū-
 mi pōnificis offensam erūnamq; postq; detrimentū sui exercitus / nec
 facultates suas (vt alij veri boniq; cardinales fecere) p resarciendis
 tot dānis ei obtulerūt / nec vllū consolatiōis genus adhibuerūt. Im-
 mo post modicū tēpus propria auctoritate conciliū pisis celebrandū
 indixerūt atq; ipsum romanū pontificē ad ipsum cōcilium temerario
 sic ausu perperamq; indictū: vocare non formidarūt nec erubuerūt /
 citationis cedulas in valuis ediū in quibus tunc temporis residebat
 ⁊ pluribus alijs locis affixis: vt pontificis merorē auerent.
 Per id tempus cū ipse summus pontifex Rauene ageret: non contē-
 tus rex galloz de offensis quas ecclesie ⁊ capiti eius intulerat: exerci-
 tū dedit bētiulis quo bononiā caperēt. Qd ⁊ effecerūt traditiōe ali-
 quozū intus cōmorantiū adiuti. Bentiuli igitur galloz presidio bo-
 nonia potiti / multa turpia ⁊ ignominiosa in summū pontificē cōmise-
 runt. Arx que magna impēsa ecclesie fuerat in vrbe facta / diruta est.
 Signa ⁊ bōbarde ipsius ecclesie / que erāt in arce / allata sunt mediola-
 nū. Ab edificijs publicis raserunt arma siue insignia ecclesie et posue-
 runt insignia regis francie / in derisionēq; et detestationē siue cōtem-
 ptū statuā cream summi pontificis / q erecta erat a populo in foro in
 memoriam restitutionis vrbis ipsius in libertatē / deiecerūt ⁊ in ignē
 proiecerūt. Omnes actus iudiciales ⁊ preconia regis ipsius nomine
 fiebāt / de ipa ecclesia Romana eiusue pōnifice nulla penitus mētionē
 habita. Multa deniq; alia iniusta / nephāda / turpia ⁊ crudelia in sub-
 iectos ⁊ amicos ecclie in ciuitate ipa cōmorātes viros. mulieres ⁊ par-
 uulos fieri rex ipse pmisit. Quid plura? ecclesiasticas psonas p̄latos ⁊
 clericos curiā insequētes / qui in ciuitate ⁊ puincia illa remāserāt cū in
 multis alijs male affici / tū capi atq; incarcerari ⁊ pecunijs redimi pas-
 sus est. Res quippe nephāda ac plāgēda: q̄ nō nisi dolēter referim⁹.
 His iacturis acceptis / sumus pōnifex / ad prouidendū inde earū reme-
 dio / Romā regressus est. Et p̄ iddez tēporis / iam cardinales trāssuge
 indixerāt cōcilium pisis celebrandū a kalendis septembris assignato
 diuitaxat termino trium mensium / vt vndiq; labor ⁊ angustie accre-
 scerent ipsi pōnifici sumo / ipsumq; pontificē (vt paulo ante diximus)

Hispanozū exerci-
 tus venit in subsi-
 dium pape

Cardiales scisma-
 tici.

Cōciliabulū indi-
 citur ⁊ papa citat⁹

Bononia a benti-
 uolis capitur.

Arx dirūpitur.

Insignia ecclesie
 raduntur.

Statua pontificis
 deicitur.

Precōia regis frā-
 cie nomine fiunt.

Personę ecclesia-
 stice capiuntur.

Papa romanū re-
 diit.

Prima pars.

citauerunt: aliaque in urbana et feda commiserunt. Que et si erant graui animaduersione digna: ipsum tamen non commouerunt. in bono enim malum vincere cogitabat. Cardinales vero ipsos non verbo nec scripto lesit aut vlla alienati ab eis animi signa dedit. Passis enim brachijs et obuijs vlnis ad ipsum redeunt et veniam erroris petentes: recipere paratus erat / de eorum reditu magnū gaudiū percepturus iuxta doctrinā saluatoris p̄ parabolā filij prodigi in euāgelio introductā.

Cardiales scismatici principes christianos vocat.

Papa cardinales scismaticos monet

Saluum conductum cardinalibus scismaticis datur.

Cardiales scismatici pisas veniunt.

Citatio ad seguntiam mittitur.

Testes affixionis citationis carcerantur.

Sed cardinales predicti inreprobum sensum dati / lenitatem et mansuetudinem pontificis pro metu interpretantes / mala malis quotidie addiderunt. Principes christianos contra Romanum pontificem inuocare non distulerunt et iuris pontificij et ciuilis interpretes ad se allicere sunt conati: adeo vt ipsi Romano pontifici necesse quodammodo fuerit cum consilio cardinalium / cardinales scismaticos monere sub priuationis pilei et alijs grauioribus penis: vt capiti se remitterent: ad Romanum pontificem redirent et erroris veniam peterent. In qua monitione valde clemens fuit Romanus pontifex. Terminum enim quinquaginta dierum illis prefixit: in quo et ab india redire potuissent. Deinde non minori clementia / prefixum tempus ad quindecim et postremo ad dies octo alios prorogauit. Permisit etiam sacro cardinalium collegio: vt fidem publicam et saluum conductum scismaticis ipsis darent promitterentque quod Romanus pontifex si rediret et veniam peterent: in eadem dignatione et gratia reciperet: qua ante eorum ab eo discessum: erant. Expectabat quidem summus pontifex quod tanta mansuetudine allecti et impunitate erroris proposita: essent ad eum redituri.

Verū cum iam vltimi termini finis instaret: non ad Romanū pontificem sed pisas versus cum armatorum presidio sunt profecti / celebraturus ibi detestabile et damnatum suū conciliabulum: si florentinus populus (qui multo sanguine et sudore maximisque laboribus et dispendijs ciuitatem illam recuperauerat) eos et armatos milites recipere voluisset. Ausi etiam sunt seguntiam usque citationis scedulas mittere: si forte gentem illam catholicam veneno tam perniciosi scismatis possent inficere. Sed (deo volente) hac quoque spe et cogitatione frustrati sunt. Quia catholica vestra maiestas eos qui huiusmodi affixionis testes fuerunt: laicos videlicet per laicos / ecclesiasticos vero per nuncium apostolicum ad hec Regna missum capi et carcerari iussit. Interim etiam Romanus pontifex litteris et nuncijs gallozum regem sepe monuit: vt a scismate et scismaticorum fauore abstineret. sed nihil omnino profuit.

Quibus rebus cognitis ac discussis / considerans etiam Romanus pontifex quod error: cui non resistitur: approbatur: et quod mala

Prima pars.

nascentia/ priusq̄ roborentur/ facilius euelluntur/ quodq̄ non de lu-
dicris et parui momenti rebus/ sed de vnitae sancte Romane ecclesie
pace et quiete totius rei publice christiane ageretur: in eisdem scisma-
ticos (qui sua benignitate abusi sunt et maledictione pro benedictione
voluerunt) gladium seueritatis apostolice exercuit. Eosde galero car-
dinalatus honore. titulis et insignibus priuilegijs voce etiam actiua
et passiuua patriarchatibus quoq̄ metropolitanis et alijs ecclesijs qui-
bus preerant nec non monasterijs quibuscunq̄ que in titulu vel com-
mendam seu quouis alio modo obtinebat: priuauit. Et ad illa ac alia
imposteru obtinenda/ inhabiles declarauit. Ab omnibusq̄ christi fi-
delibus euitari et pro cardinalibus deinceps non haberi aut nomina-
ri debere/ et tanq̄ hereticos scismaticos et criminis lese maiestatis
reos esse in posterum declarauit.

Sed nec ista eosdem scismaticos a suo pernicioso proposito retraxe-
runt: immo deteriores effecti/ in suo pisano conuenticulo processerunt
regis francorum fauore auxilio et auctoritate muniti: Quia propter
necessarium fuit Romano pontifici hec omnia christianis principi-
bus nunciare eorumq̄ auxilium inuocare/ et presertim catholice ma-
iestati vestre in ciuitate hispani tunc degenti et pro aphyrica conquire-
da omni conatu se accingenti. Catholica vero maiestas vestra litte-
ris gratiosis eidem francorum regi sapienter exposuit damna et incō-
moda: que ex huiusmodi pernicioso ac detestabili scismate immine-
bant: et indies magis exuscitabantur tam contra vniuersale ecclesiaz
q̄nā contra populu christianu: cuius pax et quies turbabatur. Unde
prudenter suadebat ei: vt ab incepto negotio desisteret. Polliceba-
turq̄ sese mediatorem et rerum pacisq̄ compositorum futurum inter
ipsum et Romanum pontificem ac perinde (deo fauente) rem ipsaz
ad optatum finem perducturu. In quare et deo obsequiu acceptissi-
mum impensurum et sibi rem gratissimam facturum esse dicebat: Si
secus ageret: oportere quidem/ nec posse abduci maiestatem vestram:
quin defensionem ecclesie susciperet et susceptam preparatamq̄ in sar-
racenos aphyrice expeditionem desereret. Per quod cum deus graui-
ter esset offendendus: eidem Regi francorum imputandum testaba-
tur. Rex autem ipse noluit acquiescere nec ab iniquis ceptis desiste-
re. Immo more aspidis surde obturantis aures/ ad vltiora pcedebat.
Maiestas autē v̄ra ex sacrosancte matris ecclie vulnere sauciat⁹
eiusq̄ lesione lesus/ tanq̄ verus obediētie filius omnib⁹ rebus post ec-
clesiam positis ad ecclie defensionē se pat et rē aphyricā infectā reliquit.
Et autem recenti incommodo et imminenti periculo statim occurre-
ret maiestas vestra / ne virus indies magis ac magis serperet: ex ex-
ercitu quem in aphyricam parauerat delectu facto tam peditum quā

Cardiales scisma-
tici deponuntur.

Papa principes
christianos conuo-
cat.

Rex n̄r regi fran-
corum scribit.

Rex noster in ec-
clesie auxiliu se pa-
rat et exercitu mit-
tit.

Prima pars.

Federa inter regē
nostrum et francie
rumpuntur.

Bononia a nostris
obsidetur.

Ravenna a gallis
obsidetur.

Bellum ravenn.

Galli bacchantes
multa mala fecerunt.

Ravenna capitur.

Roma timet.

equitū/classem in italiā mittit: Jussitq; ut ex his militibus simul cum illis qui in italia erant et cū reliquis illius aciei: que iā pridē in aphyrica militauerat/vnus exercitus cōflāretur: qui quāprīmū gallozū motib; occurreret: et ad recuperandū ecclesie patrimoniū sese conferret. Nec tunc etiā ab amicicia ipsius Regis se alienauit/immo semper in curia eius legato retento/toto conatu ei suadebat ut ad saniozem sensum rediret et ab iniuria ecclesie desisteret ac per inde Bononiā eiusdē patrimoniū antiquū ei restitueret. Nec circa hoc omnibus viribus laborare destitit quousq; luce clarius visa ipsius regis p̄tinacia (qui ut alter pharao cor habebat induratus) accito a gallica curia legato maiestatis v̄re et hinc suo dimisso/pacis federa omnino rupta fuere. Interea nostri Bononiā obsidentes in ipsa hyemis asperitate/ cum cōsisterent prope alpes/magnam difficultatē duosq; labores in ipsa obsidione sunt perpeffi. Postea cū subsidia gallozū superuenissent: et quotidie vires eorum per supplementū exercitus roborarētur augebanturq;: non contenti contra phas retinere eas ecclesie terras: quas vsurpauerāt: alias inuadere temptabāt ipsasq; oppugnabāt nomine et voce ecclesie: ac si aliā illi haberent ecclesiam a catholica et vniuersali ecclesia distinctam. Unde cum obsidione cinxissent Ravenam exercitusq; maiestatis vestre illuc properaret/succursum siue auxilium v̄bi afflicte prestiturus: commissum est illud horredum et multis antea seculis inauditum p̄lium: in quo licet hostes in campo manserint: nostri tamen mirabili virtute vsi fuerunt: et quamuis essent numero multo pauciores: longe maiorem stragem q̄ acceperint: hostibus intulerunt. Cumq; nostris necesse esset neapolim se recipere: ut inde vires repararent. galli interea debacchantes et incredibilem insolentiā pre se ferentes/ad occupandam totam Romaniam animos adiecerunt: et cum iam ante commissum p̄lium/brixiam in lombardia florentissimā vrbem inaudita a seculo crudelitate vastassent/tunc Ravennam ecclesie ciuitatem posuerunt in ore gladii non parcentes nec parvulis nec mulieribus totoq; oppido in predam et direptionem redacto. Tam grandisq; furor eorundem fuit et per illas partes terror: ut etiam Roma ipsa ecclesie caput magnum timorem et turbationem pateretur: omnesq; curiales vrbem relinquere vellent: Quod et fecissent: nisi magnus animus et constantia ipsius summi p̄tificis eos animasset confirmassetq; ac perinde sua presentia et vigore animi fuge impedimento fuisset.

Tunc vero cum crescente contumacia/debeat crescere pena: et cū grauioribus langoribus et difficultatibus validiora sint adhibēda medicamina et remedia: Maiestas vestra ultra eum exercitū: qui neapolim resarciebatur in occursum firentium gallozū venturū/quemq; hinc

Prima pars.

supplere et augere satagebat: cogitavit hinc quoque gallie terminos inuadere: ut huc rex galloꝝ accurrens ab italia eius potentia dilaberetur: et consequenter incolumitati status ecclesie plenius cōsuleretur: Quod ut cōmodius fieret: inuitavit maiestas vestra Serenissimum Ibericum octauū Anglie regem generumque vestrū ut guiane ducatum (quod iure ad eum pertinebat) repeteret. Ad maioremque sui iuris abundantiam: Romanus pontifex Regem francoꝝ ducatum ipsum possidentem ducatu priuauit: et ipsi regi angloꝝ facultatem illud occupandi libentissime et vltro fecit: Quare rex angloꝝ tanquam verus obedientie filius/ principaliter ut ecclesie afflicte et in necessitate posite subueniret: Secundario ob patrimonium suū recuperandum: classem in hispaniam misit: que fontem rapidū cum apulisset: maiestatis vꝛe mandato ibi et per finitima loca totus ille exercitus hospitatus est. Cum igitur copie maiestatis vestre ac simul copie Regis angloꝝ in procinctu essent: ut guianam intrarent/ Bellum ibidem diuturnū gesture in ecclesie fauorem scismaticorumque offensionem ab italiaque retractione/ et per Biscayam ingressus esset angustissimus nec aptus per quem comeatus ad castra venirent: ac perinde necessarium esse per Nauarrā iter facere: Catholica vestra maiestas cum Rege et regina nauarre tractare cepit ut data per eos aliqua leui securitate de indemnitate exercitus in galliam transituri: transire nostri permetterentur/ nihil dāni aut nocumēti regno vel regnicolis illaturi. Pro ipsius autē transitu securitate: maiestas vestra tres duntaxat arces poscebat tribus proceribus non castellanis quidem aut aragonis sed nauarris tradendas. Qui sub homagio et iure iurando se astringerent eas se in pignora huiusmodi fidei et securitatis vsquequo bellum conficeretur retenturos/ expleto autem bello et per ipsos Regem et reginā nauarre vsque ad consummationē. fide seruata: eisdem eas ipsas arces reddituros. Quod si ad plenum (ut tenebantur de iure) id facerent ac se denique pro parte ecclesie declararent: pollicebatur maiestas vestra se cum illis amicitiam cōciliaturū et cōtra quoscūque eos offendere volētes totis viribus iuuaturū. Daturū preterea eis (si res ad optatū finem pduceretur) oppida arcos et guardia nūcupata/ que olim sub dñinio et iure nauarre extiterant queque iccirco Rex ipse et regina vehementer affectabāt. Quod cum non acceptassent/ nec alias iustas et honestas cōditiones quas sacra vꝛa maiestas proposuit (cū tamen de eis esset nimis benemeritis / fauens eisdem in obtētionē retētionēque ipsius regni cum ex alia parte regnū illud iure sibi pertinere diceret Adossioꝝ de fox primo pater secundo frater domine germane Aragonum regine dilectissime vxoris vestre fauente eisdem Francoꝝ Rege:) Sed per multos dies verbis maiestatem vestram morarentur cum

Rex noster gallie terminos inuadere cogitat.

Guiana.

Rex noster tractat cum regibus nauarre de securitate transitus.

Prima pars.

magno et dispendio et detrimento vtriusque exercitus tam anglorum quam hispanorum qui finem huius negotii expectabant tempus ammittentes/accum tandem iam maiestati vestre compertum esset Reges nauarre omnino se regi gallozum adiunxisse fedusque cum eo iniisse: id romano pontifici nunciauit.

Papa monet Reges nauarre.

Romanus vero pontifex de Cardinalium consilio eosdem Regem et reginam nauarre monuit: et sub grauissimis penis precepit/ quod a rege francozum aliisque scismaticis se auerterent et ecclesie Romane adhererent eiusdemque causam et maiestatem fouerent tuerenturque. Quod cum facere nolissent pluries interpellati. moniti et iussi immo semper in suo maliuolo proposito perstitissent: confederationem et amicitiam cum francozum rege initam tanquam sibi utilem et proficua publice manifestabant. papa in forma iuris eos scismaticos. hereticos. rebelles et lese maiestatis reos declarauit. Attendens insuper quod eius predecessores Romani pontifices ex similibus et leuioribus causis aliquos reges et principes christianos regnis suis et dominijs temporalibus priuauerunt: eos ipse similiter regno suo nauarre priuauit et maiestati vestre aut cuiusque alteri capiendi illud libera fecit facultatem.

Papa Reges nauarre scismaticos et lese maiestatis reos declarat et regno priuat.

Rex noster iterum monet Reges nauarre: et peritos consulit super nauarre ingressu.

Maiestas autem vestra noluit statim illo iure uti: sed iterum atque iterum eosdem reges ut prius monuit. nihil tamen inde consequutum est. Qua propter cum multis viris virtute et scientia pollentibus (cum quibus ego licet immeritus fui) maturo prius consilio habito deliberatum est/ ut exercitus noster Nauarram potenter ingrederetur arces castella et oppida que ad transitum exercituum securitatem necessaria forent accepturus: nihil tamen damni regno nec incolis facturum si se sponte traderent. Illustrissimus ergo Fredericus a tholetto dux albanus/ generalis nostri exercitus capitaneus iuxta predictum consilium decretumque cum toto nostro exercitu Nauarram ingressus est/ omnia prudenter agens. Anglici vero ab huiusmodi ingressu se abstinerunt: quia eorum dux a suo rege de nauarre inuasionem aut expugnationem mandatum non acceperat. Manserunt tamen in campo intra terminos guiane licet vayne ad obsidionem non appropinquantes: quo usque per accessum nostri exercitus magis roborarentur.

Dux albanus cum exercitu nostro nauarram intrat.

Anglorum exercitus.

Reges nauarre decipiuntur vana spe et opinione.

Hec fuit occasio que regem et reginam nauarre fefellit: Existimauerunt enim quod cum sua potentia gallozum potentie esset coniuncta propter fedus predictum: exercitus noster solus non poterat accipere eam securitatem in nauarra: quam sacra vestra maiestas poscebat: nec ad id foret sufficiens ut eis aliquatenus posset nocere. Et in hac opinione eos confirmauit mossior de orbal patruus vel amicus ipsius regis nauarre: qui nuper apud eum legatus regis francozum extiterat. Unde necessarium fuit Regnum nauarre bello vi et armis aggredi. Quo

Regnum nauarre inuaditur.

Prima pars.

nam aliter securitas predicta haberi non poterat. Rex vero et Regi-
na totis viribus resistebant.

Et cum post non multos dies ab exercitus ingressu pompilionensis
ciuitas totius Regni metropolis in deditionem veniret: post eius
adeptionem Catholica vestra maiestas iterum eos monuit ut a scisma-
ticis recederent et ecclesie se vnirent securitatemque transitus pro exer-
citu nostro concederent. Quod si facerent: captam ciuitatem se resti-
tuturum et contra Regem francorum et quemcumque alium eis totis viribus
opem laturum/ nec ab aliquo eis molestiam fieri se permissurum. Sed
nihil omnino profuit: immo Antonium de acuña Episcopum Za-
morensis Nuntium super hoc et alijs negotijs a maiestate vestra mis-
sum. contra ius gentium et communem consuetudinem qua nullibi nec
etiam apud barbaras gentes legatis quicumque imminet periculi/ capi/
detineri/ ac pecunijs redimi fecerunt. Qua de re ad totius regni ca-
ptionem necessario procedendum fuit.

Captum est igitur totum Regnum. traiecitque exercitus montes pyre-
neos cum machinis ut exercitui anglorum se coniungeret: ac perin-
de simul utraque potentia Buianam inuaderet. At tamen cum in via
siue modo belli gerendi capitaneus generalis anglie cum maiestate
vestra non conueniret: nec eius iudicio vellet acquiescere: sicut ab ini-
tio belli etiam semper repugnauerat: dilata res est per multos dies
manente immo et vacante exercitu nostro cum tormentis machinisque
belli: in sancto iohanne de pie de puerto et alijs finitimis locis. In-
terea iohannes quondam nauarre Rex collectis omnibus viribus
suis adiutusque omni potentia gallici regis/ adiunctus Balphino vi-
ces ipsius regis gerenti venit regnum recuperaturus. Et tam in nauar-
ram quam in guepuzcam galli irruentes/ quicquid cladis et vastationis po-
tuere/ intulerunt. Aggressus est hoc facinus Iohannes ipse olim
Rex propria auctoritate: cum nec nutu nec signo ad summum pontifi-
cem recurrisset de commissis in ecclesiam penitens/ immo semper cum
uxore sua in eadem inobediencia et schismate erga suam sanctitatem et
vniuersalem ecclesiam perstitissent. Furientibus autem gallis simul
cum Bearnensibus et Nauarris regis ipsius sequacibus ita resistit
maiestas vestra (quod quis destitutus ab Anglis/ quibus fretus et confi-
sus minorem quam par erat parauerat exercitum:) ut non post mul-
tos ab ingressu suo dies coacti fuerint non solum a guepuzca: verum
etiam a terminis nauarre discedere et ad propria remeare. Adepto igitur
in primis ac deinde defenso et conseruato regno: cum possideatur
ipsum a maiestate vestra: de iure possidendi et pro suo habendi/ ut scri-
bam mihi imposuit atque imperauit quemadmodum iam recensuimus.
Cum autem hec agerentur Iulius secundus pontifex maximus die

Post captam nauar-
ram reges nauar-
re iterum monentur
a rege nostro.

Episcopus zamo-
rensis capitur et car-
ceratur.

Exercitus noster tra-
ijcitur ut cum an-
glicis iungatur.

Rex nauarre tem-
ptat recuperare re-
gnum.

Galli guepuzcam
vastant.

Rex noster resistit gal-
lis et nauarris.

Papa Iulius mo-
ritur et leo eligitur.

Prima pars.

Cardinales se re-
conciliant.

De alijs scismaticis.

De rege francoꝝ.

Schisma sedatur.

clausit extremum. In cuius locū successit Leo decimus papa moder-
nus. Ad quem in principio fere sui pontificatus venerunt duo cardi-
nales de his qui ab ecclesie unitate discesserant et a Julio secūdo (vt
diximus) fuerant depositi/absq; cardinalatus habitu ⁊ insignibus/
erratorum suorum veniam postulantes dicētesq; Peccauimus. Ve-
niam petimus. Detestantes insuper ⁊ abiurātes quicquid in pisano
conuenticulo actum fuerat tanq̄ pestiferum ⁊ perniciosus atq; sacris
canonibus inimicum/approbantesq; omnia ⁊ singula que in sacro la-
teranensi cōcilio acta ⁊ diffinita fuere. Quam ob rem ad ecclesie uni-
tatem fuerunt admissi et ad primum locū quez antea habuerant resti-
tuti:sine tamen iuris alieni preiudicio. Post parui quoq; temporis la-
psus ceteri quoq; cardinales et quicumq; prelati siue clerici quēcunq;
assensum siue fauorē ipsi conciliabulo dederāt resipiscētes veniamq;
ab ecclesia petentes/ eidem recōciliati sunt. Immo ⁊ ipse Rex fran-
coꝝ ab infania ad sanitatem rediens/sub gremium ⁊ alas matris san-
cte Romane ecclesie tandem cōfugit. Et ita aspirante omnipotente
et clementissimo deo (qui ecclesiam suam vt nauiculaz petri quati nō
autes mergi permittit) Schisma per sathanam exuscitatum/sopitum
est/immo extinctum et ad nichilum redactum. Et propterea multa q̄
hac necessitate instante dicturi eramus/pretermittimus:vt in exordio
ipso causati sumus.

¶ finis prime partis.

Secunda pars.

Transeamus iam ad secū

De ecclesie et pontificis unitate.

dam partem in qua dicturi sumus de unitate ecclesie per archā Noe in veteri testamēto prefigurata de qua in minori simbolo dicitur in singulari. Credo sanctam ecclesiam. Et declaratur in maiore cum dicitur. Et unam sanctam ecclesiam. Omnes enim christiani unū corpus mysticum constituunt: ut habetur ephe. 4. et 3. q. 4. c. si. de consecra. di. 1. c. 1. et di. 2. c. dupliciter. per sanctum Tho. 2. 2. q. 23. ar. 8. et 3. parte. q. 8. ar. 1. Hoc autem mysticū corpus ecclesiam appellamus de consecra. di. 1. c. eccle. 24. q. 1. c. loquitur. In qua licet multe sint ac diuerse persone: tamen fides vna est in eis scdm apostolum. 1. Corin. 1. id ipsum dicatis omnes et non sint in vobis schismata. id est omnes eandem fidem confiteamini: et eandem sententiam proferatis de his: que sunt communiter agenda: ut idem apostolus docet ad Ro. scribens in ca. 15. dicens. Ut vnanimis vno ore honorificetis deum. Alibi idem apostolus dicit. Omnes unū vos estis in christo iesu. id est in fide christi scdm glo. ibi et scdm hieronymū in. c. legimus prope finem. 93. di. Duplex enim est ecclesie unitas. Una membrorum ad caput: alia membrorum ad inuicem. De qua duplici unitate loquitur apostolus ephe. 4. dicens. Solliciti seruate unitatem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus et vnus spiritus sicut vocati estis in vna spe vocationis vestre. Et infra. veritatem autem facientes in charitate crescimus in illo: qui est caput/christus. Quantū ad unitatem primam. Ex quo totum corpus compactū et conexum per omnem iuncturam subministrationis scdm operationem in mensuram vnus cuiusque membri etc. quantum ad unitatem secundam. Ad utramque igitur unitatem nos inuitat ibi apostolus cum dicit. Solliciti seruate unitatem spiritus. Glo. id est unitatem ecclesiasticam: quam facit spiritus sanctus: ut vnū corpus sitis opere spiritus sancti: et subdit. vnū corpus esse debetis: quia vnus spiritus habitat in vobis: quo vnū corpus efficiamini. Nec glo. in christo igitur iesu vnū corpus sumus: nec quisquam sic ab alio ita diuisus est: ut non ad connexionem pertineat capitis cuiuslibet humilitas portionis. ut inquit Leo papa in tertio sermone. Sicut enim in vno corpore multa habemus membra non eundem actum habentia: ita multi vnū corpus sumus in christo/singuli autem alter alterius membra/habentes donationes scdm gratiam: que data est nobis/et cetera: ut per apostolū Ro. 12. Itaque ecclesie unitas duplex consistit in conexione membrorum ad inuicem: siue in communicatione in fide ut patet ex predictis: et latius

Secūda pars.

*Ecclesie vnitas ex
his colligitur.*

Caput.

Fides.

Baptismus.

Spes.

Charitas.

Spiritus.

Beatitudo.

tradit beatus tho. 2. 2. q. 39. ar. 1. hec autē membra vnū habent spiritū sanctū viuificantē: vt in maiore simbolo dicitur. Nā sicut vnū hominis corpus ex multis cōstat mēbris: ab vna anima vegetatis: ita spiritus sanctus omnia corporis christi membra ex quibus ecclesia cōponitur continet et vegetat. quia idem spiritus sanctus est apud omnes scđm apostolū. 1. Corin. 12. patet ergo ex iā dictis: qđ ecclesia est vna respectu capitis et respectu membrorum. Hec autem vnitas ecclesie ex multis colligitur. Primo quidem ex vnitate principis seu capitis quo regitur et gubernatur: qui vnus est scz christus dñs deus noster: quez pater dedit caput super omnē ecclesiā: que est corpus ei⁹. Ad ephe. 1. de quo latius statim dicemus. Secūdo ecclesia dicit vna ex vnitate fidei: qua illustratur: et in qua fundatur. Omnes enī christiani idem credūt et ore confitētur. 1. ad Corin. 1. cuius paulo ante meminimus et habetur in. c. legimus. 93. di. Tertio ecclesia dicitur vna ex vnitate sacramenti baptismi: quo sanctificatur: qđ est idem apud omnes et quantū ad materiā: de qua iohannis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua. et c. et quantū ad formā: de quo matthei vltimo Baptizātes eos in nomine patris et filij et spiritus sancti. et quantū ad effectū vltimum Marci vltimo. Qui crediderit et baptizatus fuerit saluus erit. Quarto ecclesia dicitur vna ab vnitate spei: qua ad bona celestia erigitur et eleuat in vnā expectationē beatitudinis: de qua apłus ad ephe. 4. Vocati estis in vnā spem vocationis vestre. Quinto ecclesia est vna vnitate charitatis: qua connectitur et viuificatur: de qua inquit apłus ad phili. 2. Tandē charitatem habentes vnānimes idipsum sentientes. Sexto ecclesia dicitur vna vnitate spiritus viuificantis. Vnus enim et idem spiritus sanctus tanq̄ vltima et principalis perfectio corporis mystici quasi anima in corpore est in omnibus mēbris ecclesie diuidens singulos vt vult. Diuisiones enim gratiarū sunt. Idem autē spiritus vt inquit apłus. 1. Corin. 12. Ad quam vnitatē idem apostolus nos inuitat et hortat ephe. 4. Cuius supra est facta oportuna mētio. Septimo ecclia dicitur vna vnitate vltimi finis: q̄ est ipsa beatitudo: ad quas ordinatur. Nam idem denarius per quē doctores sancti beatitudinem intelligūt: omnibus fidelibus pro mercede laborū legitur assignatus Matthei. 20. Ubi dicitur. qđ cum venissent: qui circa horā vndecimā venerunt: acceperunt singulos denarios. Octauo ecclesia est vna vnitate vnus presidētis rectoris et gubernatoris visibiliter cōuersantis cū ea: de quo dicitur Johānis. 10. Fiat vnū ouile et vnus pastor qui est Romanus pontifex vicem christi gerēs in terris: vt latius in sequentibus dicemus. Hec colliguntur et diffusius explicātur per cardinalem de turre cremata in sūma de potestate ecclesie li. 1. c. 6. cum duobus sequētibus aliquid ponit beatus Tho. opusculo. 6. De

Secunda pars. §. I.

clarando symbolū apłoz cū dicit, vnam sanctam ecclesiam. Et scđm ista intelligēda est extrauagans Bonifatij octauū: que incipit vnam sanctam: cuius infra fiet oportuna mentio.

Huius autē corporis mystici caput datus

est christus vt inquit apłs ephe. 1. dicēs. Omnia subiecit sub pedibus eius: et ipsuz dedit caput supra oēm ecclesiaz, vbi glo. christus proprie dicit caput scđm hūanitatē: scđm quā pūigitur ei ecclia natura ⁊ gratia: natura quidem per cōformitatem eiusdem nature in specie: quia per incarnationem filij dei est caput ecclesie ex hominibus assumpte. Nam verbum caro factum est ⁊ habitauit in nobis. Jo. 1. idest nobis similis habitu inuētus vt homo. Hec glo. Lōcordat Augustinus sup psal. 148. dicēs qđ verbū caro factū est: vt esset caput ecclesie ad hoc. c. vnicuz de sacra vnctione nō. sed vbi: et glo. in de. ne romani de elec. in verbo non cōsonā. Et scđm ista debet intelligi illud qđ habetur Lanticorū. 5. Caput eius aurū optimū. glo. idest xps qui est caput ecclie sapientia plenū. quoniā vt inquit apłs Collo. 2. in ipso sunt oēs thesauri sapiētie dei absconditi. Nā vt idem apłs Collo. 1. dicit: omnia quidez per ipsuz ⁊ in ipso creata sunt: et ipse est ante omnes: et omnia in ipso constant: et ipse est caput corporis ecclesie. vbi glo. dicit. super omnes est. nullus est ei equalis: etiaz scđm qđ hō: ⁊ sicut oīa creauit ita ⁊ in ipso pstat oīa. Qui omnibz scđm diuinitatē infusus/omnia sustinet ⁊ regit. Et cū talis sit: ipse etiaz scđm hominis naturā est caput corporis. s. ecclesie. quia ita se habet ad ecclesiā sicut caput ad corpus: prouidet enī ecclie: ⁊ regit eā. et in ipso sunt omnes spūales sensus ecclesie sicut in capite omnes sensus corporis. Hec glo. cū autē xps istar habeat capitis: ceteris omnibus superior ac sublimior merito habendus est iuxta illud Jo. 3. Qui de celo venit super oēs est. Quia sicut in corpore omnes habitāt sensus non autē in ceteris mēbris nisi solus sensus tactus: ita ⁊ in xpo plenitudo est omnis gratie ⁊ diuinitatis scđm apostolū Collo. 2. cuius supra meminimus. In sanctis vero alijs quasi solus sensus tactus: quibus datus est spūs ad mensuraz ab ipso christo. Juxta illud io. 1. de plenitudine eius oēs accepimus. Iustus ergo et rationabile fuit xpm appellari et esse caput ecclesie vel fidelū principaliter quātū ad animas: secundario quātuz ad corpora: que susceptibilia sunt influētie christi: iuxta illud apli Phi. 3. reformauit corpus humilitatis nre configuratū corpori charitatis sue. et Corin. 6. Nescitis quoniā corpora vra mēbra sunt christi. Vbi glo. augustini sic ait. Attendite qđ mēbra nostra dicit mēbra christi esse: quoniā xps caput nostrū est: eo qđ factus est propter nos. Corpus autē eius ecclesia est.

§. I.

Ecclie caput xps.

Secūda pars. §. I.

Si ergo christus animā humanā tantūmodo reciperet: mēbra eius non essent nisi anime nostre. Quia vero corpus accepit: et corporis caput est. hec glo. et latius ac diffusius per beatū Tho. 3. parte. q. 8. ar. 5. Christo ergo proprie cōuenit qd sit caput ecclesie ex hominibus sumptū propter conformitatē nature quā cum hominibus habet. Ex capite enim pendet vis mēbrorum: vnde aplūs ad ephe. 1. Crescamus in illo per omnia qui est caput nostrū christus: ex quo totū corpus cōpositū est et cōnexū vinculis charitatis. Ad idem collo. 2. vbi inter cetera de christo dicitur. Ipse est pax nra: qui fecit vtraq; vnū. Et io. 10. christus inquit. Alias oues habeo que non sunt de hoc ouili et illas oportet me adducere et vocē meam audient et fiet vnū ouile et vnus pastor. et Jo. 11. dicitur. Iesus moriturus est non tantū pro gēte. s. iu deorū: sed vt filios dei qui dispersi erant: congregaret in vnū. De hac vnitāte capitis habetur iohannis. 1. Congregabūtur filij iuda et filij israel pariter: et ponēt sibi caput vnū. Psal. 146. edificans hierusalem dñs: dispersiones israel cōgregabit. Ubi glosa. dñs edificat hierusalem celestē: quam de viuis lapidibus construit ruinā angelorū reparans et ipse qui edificat/congregabit in vna fide spe et charitate dispersiones israel: id est fideles olim dispersos colliget: vt de illis edificium celeste firmetur. hec glo. Hec est ergo vnitās capitis et corporis ecclesie: quam christus facit per cōformem fidelium volūtatez vnā eandemq; fidem tenentium. Nam vt inquit augustinus in libro de vera penitētia multorum hominū multe sine dubio sunt anime: et multa sunt corda: si tamen per fidem et dilectionem adhereant deo: sunt omnes vna anima et vnū cor. facit illud Actuum. 4. Erat illis vnū cor et vna anima. Qd verbum tractans augustinus super iohannē in sermone. 34. sic ait. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctū: qui datus est nobis. multas animas facit vnā animā et multa corda facit vnū cor.

Conclusio.

Ex quibus omnibus liquet manifeste qd vnitās ecclesie in duobus attenditur scz in cōnexionē mēbrorū ad inuicem siue in communicatione. Secūdo in ordine mēbrorū ad vnū caput: quod est christus vt colligitur ex verbis apostoli. ephe. 4. c. cuius in precedēti. §. opportunā fecimus memoriā: et tradit Augustinus de ancho. in li. de potestate pape. q. 25. ar. 1. et plenius beatus Tho. 2. 2. q. 39. ar. 1. Christo autē ecclesie capiti data est ois ptās/omne imperiū et omne regnū in celo et in terra: tam circa temporalia/quā circa spūalia: vt dicitur Matthei vltimo. Et aliquādo vsus est quo ad tēporalia quādo fecit flagellū de funiculis: et de tēplo euentes et vendentes eiecit numulariorū mensas euertens. Jo. 12. trāsumptiue in. c. cum beatus. 45. di. 7. q. 7. c. accusatio. Qd autem christus vtraq; habuerit potestātē circa spi-

Secūda pars. §. 2. et. §. 3.

ritualia et tēporalia: sunt multe auctoritates sacre scripture: quas ego alias cumulaui in tractatu insularū maris oceani. c. 4. §. 3. Ubi facili ter videri possunt: iccirco hic non repeto vitande prolixitatis gratia. Aliquid etiā de vtraq; potestate dixi ibidem. c. 6. in principio: et diffusi us in tractatu indulgentiarum: vbi melius ista cadunt.

Pro humani redēptione generis de sum

mis celozū ad imina mūdi descēdens et mortē tandem subijes tēpora lē dei filius iesus xps/ne gregez sui precio sanguinis gloriosi redem ptū ascensurus post resurrectionem ad patrē absq; pastore desereret: ipsius curam beato petro aplo (vt sui stabilitate fidei ceteros in chri stiana religione firmaret eozumq; mentes ad salutis opera sue accen deret deuotionis ardore) cōmisit. Hec sunt pulchra verba innocētij quarti in concilio lugdunensi et habētur in. c. 1. de homi. li. 6. Quādiu ergo xps in humanis ageret et iner homines visibilis conuersabat: per se ipsum mundum et ecclesiam rexit: quia nulla necessitas decētia vel utilitas fuit: q; ipse alium loco sui pastorē poneret: sed solū quan do post resurrectionē presentiam suā corporalē visibilē esset ab eccle sia subtracturus. Sicut rex facere p̄suevit quādo se a regno absentat: cōstituit enim vicariū: qui loco sui eius gerat vices et suppleat: cui om nes subditi obediāt obtēperent et obsequātur: et quoz ipse vt rex curā gerat et quasi regula ductiua metrū et mēsurā sit omnīū alioz. Hec col ligūtur ex his q; tradit p̄bus. 11. metha. vbi ex multis p̄cludit cōueniēs fore in regno vnū esse principē. Quod late ac diffuse prosequitur bea tus tho. in tractatu de regimine principū in principio. pari siquidē ra tiōe absente ip̄o rege vel principe: oportet q; vnus solus relinq̄tur in regno vel principatu q; eius vicē gerat. Cōueniēs igitur et necessariuz fuit xpm regē regū et dominū dominatiū passurū resurrecturū et ad ce los assensurū: loco sui aliquē in terris relinquere: qui ecclesie et chri stia norum loco sui curā haberet: cum plenitudine potestatis clauū: qui vice sua possit omnibus ecclie ac chri stianoz necessitatibus subuenire: alioquin non esset xps bonus pater familias: vt ex dictis satis patet: et tenet Inno. in. c. qd sup his de voto. quē cōiter alij referūt et sequunt̄.

Ad hoc inter alios discipulos elegit pe

trū: qui quasi infirmus in fide: eo qd ter xpm negauit: quāuis postea penituerit: melius ceteris sciret chri stianoz infirmitates/curare eisq; cōpati: vt ait gregorius in homelia dominice resurrectionis: et habe tur in. c. considerandū. 50. di. ne ecclesia acephala/ idest sine capite re maneret vel plura haberet capita. Unde anteq; chri stus pateretur:

§. 2.

Petrus christi vicarius.

§. 3.

Quare petro date sunt clauēs

Secūda pars. §. 3.

claves regni celorū petro date promisit mathei. 16. et. 21. trāsumptiue in. c. in nouo. 21. di. et in. c. quodcūq̃. 24. q. 1. et i. c. significasti de elec. et in. c. solite de maio. et obe. dicēs. Ego dico tibi quia tu es petrus ⁊ super hanc petrā edificabo ecclesiā meā: ⁊ porte inferi nō preualebūt aduersus eaz et tibi dabo claves regni celorū et quodcūq̃ ligaueris super terrā: erit ligatū ⁊ in celis: et quodcūq̃ solueris super terrā: erit solutū ⁊ in celis. hec ibi. Super quibus verbis beatus hieronymus dicit hanc potestātē et ecclesie edificationē super petram in futuro promissam: non in presenti datā esse, hec ille. Ad merito aut̃ promissa est nō data: quia cū adhuc x̃ps in humanis ageret et ecclesiam per se regeret: non erat opus alio capite: quo ecclesia regeretur: vt paulo ante dicebamus. Et propterea chrisostomus sup̃ illud Luce. 22. Facta est contentio inter eos: dicit. credēda erat petro populorū innumera multitudo: et loquitur per verba futuri tēporis. Cū his cōcordat gregorius in homelia dominice resurrectionis. Cuius verba recitatur in. d. c. considerandū. 50. di. christus ergo ante passionē disposuerat preferre petrū cūcte ecclesie: non tamen tūc prefecit. Sed post mortē ⁊ resurrectionē per verba illa Pasce oues meas: Mathei. 16. trāsumptiue in. c. significasti. de elec. glo. in. d. c. considerandū. Ad idem Jo. ultimo. ibi oues suas vel agnos indistincte petro singulariter cōmisit ⁊ tanq̃ pastorū cōmendauit: nā non designasse aliquas: est assignasse oēs: vt ait Bernardus: li. 3. de cōsideratione ad eugenū papā. Cū quo p̃cordat Inno. in. c. solite de maio. et obe. vnde etiaz super alios apostolos data est petro pt̃as: qui sub generalitate p̃dicta cōprehēsi sunt: vt sentit chrisostomus sup̃ illud Jo. ultimo: Pasce oues meas. dicēs in persona x̃pi ad petrū. loco mei prepositus esto: et caput fratrū tuorū. hec ille. Itaq̃ clauū pt̃as ⁊ ecclesie vniuersalis prelatia: inter oēs apostolos petro tanq̃ magis ydoneo ac prestantiori a x̃po decreta est: vt inquit Nicholaus papa mediolanēsis scribēs in. c. 1. 22. di. vbi inter cetera dicit. Ecclesiā solus ipse fundauit: et supra petrā fidei mox nascētis erexit: qui beato petro eterne vite clauigero terreni simul ⁊ celestis imperij iura cōmisit. Hec ibi. Idem voluit anacletus papa in. c. sacro sancta ea. di. vbi inter alia dicit. Inter beatos apostolos/ quedā potestatis discretio fuit: quia licet oēs essent apostoli: petro tamē cōcessus est a dño (et ipsi inter se voluerūt idipsum) vt reliquis om̃ib⁹ preesset apostolis: qui etiā eandē formā suis successoribus ⁊ reliquis ep̃is tenendā tradiderūt. Hec ibi: q̃ satis videtur excerpta ex sacra scriptura. nā cōtendētib⁹ discipulis quis eorū videretur esse maior: qui post x̃pi passionē principatū obtineret: ostēdit generaliter x̃ps q̃ vnū eorū oportebat esse maiorē ⁊ gubernatorē cū dixit. Reges gentiū dñantur eorū. ⁊ c. luce. 22. qd̃ postea determinauit cū dixit. Ecce sathanas expe

Secūda pars. §. 3.

tiuit vos: vt cribzaret sicut triticū. ego autē rogavi pro te: vt non deficiat fides tua: tu aliquando cōuersus p̄firma fratres tuos. Quod verbū pertractās beatus Lirillus ⁊ exponēs dicit: postq̄ me negato plo-
raueris et si penitueris: corrobora ceteros fratres tuos cū te principē apostolorū deputauerim. Hoc enī decet qui mecū robur es ⁊ petra ec-
clesie. idem vult leo papa in. c. ita dñs. 19. di. dicēs inter alia. Sed hu-
ius muneris sacramētū ita dñs ad omniū apostolorū officiū pertinere
voluit: vt in beatissimo petro omniū apostolorū summo principaliter
collocaret: vt ab ipso quasi a quodam capite dona sua velut in corpus
omne diffunderet. hec ille. Idē sensit in sermone tertio cōsecratiōis
sue cū dixit: qđ in petro omniū fortitudo inuitur: et diuine gratie ita
ordinatur auxiliū: vt infirmitas: q̄ per xp̄m petro attribuit: per petrū
apostolis cōferatur. Idē l̄ latius sentit in alio sermone dicēs. L̄ omni-
ne erat om̄ibus aplis periculū de tēptatione formidinis ⁊ diuine pro-
tectiōis auxilio pariter indigebant: quoniā diabolus oēs exagitare/
omnes cupiebat ellidere/ et tamē specialis cura a dño petri suscipitur
et pro fide proprie supplicatur/ tanq̄ aliorū status certior sit futurus: si
mens principis victa non fuerit. In petri ergo omniū fortitudo inui-
nitur ⁊ diuine gr̄e ita ordinat auxiliū/ vt firmitas q̄ per christū petro
tribuit: per petrū aplis cōferatur. hec ille. Ideo enī super vnū. s. pe-
trū fundauit ecclesiā: itaq̄ exordiū ab vnitāte proficiscat: vt inquit Li-
prianus in. c. loquitur. 24. q. 1. Ideo potestātē clauū petro specialiter
christus cōcessit: vt ad vnitātē eos inuitaret. Ideo eū principē aposto-
lorū constituit: vt ecclesia vnū principaliter christi haberet vicariū: ad
quē diuersa mēbra recurrerēt: si forte inter se dissentirēt. Qđ si diuer-
sa capita essent in ecclesia: vniuersitatis vincula rūperētur. ista sunt no-
tanda verba glo. super illud mathei. 16. tibi dabo clauēs regni celorū.
vnde hieronym⁹/ ex duodecim vnus eligit: vt capite cōstituto schisma-
tis tolleretur occasio. et Rabanus in glo. et Beda in homelia dicūt.
qui enī regē celoz maiori dilectione p̄ ceteris cōfessus est: merito
p̄ ceteris ipse donatis clauibus regni celestis donat⁹. hec illi. Quā-
uis ergo omnib⁹ aplis simul data sit ligādi ⁊ soluēdi ptās: tamē vt in
hac ptāte aliquis ordo significaret: primo soli petro data est: vt osten-
datur qđ ab eo in alios debeat deriuari. vt p̄ beatū tho. 4. di. 22. itaq̄
non equaliter omnibus est concessa quantū ad potestātē regiminis ⁊
administratiōis: que soli petro cōmissa est: vt ex iam dictis satis patet
⁊ colligit ex textu cū glo. in preallegato. c. sacro sancta. 22. di.

Et scđm ista debēt intelligi iura ⁊ auctoritates sacre scripture: q̄ dicūt
qđ om̄ibus aplis data est hec ptās mathei vltimo vbi dicit. Eūtes in
vniuersis mūdus: predicate euāgeliiū baptizātes. ⁊c. et mathei. 10. In
firmos curate. leprosos mūdare. ⁊c. Itē actiū. 15. visum est spūi scđo

Solutio cōtrario-
rum.

Secūda pars. §. 4.

et nobis. itē actū. 20. Attēdite a vobis et vniuerso gregi in quo posuit vos regere ecclesiā quā acquisiuit xp̄s sanguine suo. Ad idē. c. ita dñs 19. di. vbi iesus cōmisit salutē vniuersitatis oib⁹ aplis. Ad idē. c. in nouo. 21. di. ibi ceteri vero apli cū beato petro pari cōsortio honorē et potestātē acceperūt. Ad idem. c. vnicū. §. vna vero de sūma trini. et. c. noua quedā de peni. et remi. vbi plura alia cumulaui in meisrecollectis. Nā ista om̄ia intelligēda sunt de similitudine potestatis et honoris: q̄ apostolis alijs sicut petro data est/ nō tamē equalis: presertim si loquimur de ptāte iurisdictionis vt late dico in preallegato. c. noua. In alio etiā differt ptās petri a ptāte alijs aplis cōcessa: quia ptās petri trāsit ad successores: vt in sequēti. §. dicemus tanq̄ dignitati potius q̄ persone collata: aliorū vero apostolorum fuit personalis et cū eorum personis fuit extincta. Unde ep̄i apostolorū successores hanc ptātem a papa recipiūt: vt breuiter et cōpendiose cōcludit frater tho. de vio in suo elegāti tractatu de ptāte pape et cōcilij. c. 3. post principiū. Idem in effectu ante eū sensuit prepositus alexādrinus. 15. di. in principio co. 23. §. et similiter potest dici de discipulis: super quo tamen amplius est cogitandum vt in sequenti. §. dicemus.

Conclusio,

Cōcludamus igitur qd̄ petro principaliter tanq̄ apostolorū principi totius orbis prelato date sunt clauis et presertim clauis iurisdictionis: que ab ipso in alios aplos deriuatur. vt. d. c. ita dñs. et sup hoc hodie non est amplius disceptandū: cuz iste articulus iam sit per eccliam decisis. naz papa Johānes. 22. in extrauagāte q̄ incipit licet scdm apostolū quosdam tanq̄ hereticos cōdemnauit: qui inter ceteros errores quos cōtra fidē nostrā asserere tēptauerūt: dicebāt qd̄ petrus apostolus nō plus auctoritatis habuit quā alij apli habuerunt: et qd̄ aliorū apostolorū non fuerit caput. Papa etiā martinus quintus in concilio cōstanciēsi damnauit errores johānis huius: quorū septimus in ordine fuit/ qd̄ petrus nec est nec fuit caput ecclesie. Unde hodie non est in sistendū super intellectu predictarū et aliarū auctoritatū que huic sententię videntur obstare: cum ecclesia romana ad quam spectat huiusmodi dubia declare ac decidere: hoc iam declarauerit.

§. 4.

Papa loco petri est vicarius xp̄i.

Post petri vero obitū illa eadē potestas

q̄ sibi a xp̄o tradita est: trāsit in oēs successores canonice intrātes in sede petri: vt patet ex pluribus iuribus et auctoritatib⁹: de quibus supra habita est oportuna mētio. Ea quippe ratione qua xp̄s post suā passionē resurrectionē et ascensionē voluit sibi petrū vicariū ecclie prelatū et caput cōstituere: ne videlicet gregē sui precio sanguinis gloriose redeptū absq̄ pastore desereret: vt in precedēti. §. in principio diximus: credēdū est voluisse petri successores vsq̄ ad seculi cōsumationē habe

Secūda pars. §. 4.

re: cuius hec ptās potius dignitati quā p̄sone petri data esse videatur. Un̄ papa petri successor/eandē plenitudinē ptātis habet: quā ipse petrus dñi in hūanis ageret habebat: vt dicit textus in. c. ad honores de aucto. 7 vsupallij: qm̄ priuilegiū qđ beato petro cōcessus est: magis romane ecclie vel dignitati: quā p̄sone datū esse cōstat: vt dicit textus in c. i. de trāssa. epi. vel electi. in prin. Ideo nō puri hoīs sed veri dei vicē gerit in terris et successor est petri 7 vicarius iesu xp̄i: vt dicit textus in c. licet in tantū. et. c. inter corporalia. et. c. quāto eo. ti. cū multis similibus. Appellat̄ etiā vicarius sūmi regis et p̄est regib⁹ 7 imperatori 7 facit iddē cōsistoriū cū xp̄o scđm hosti. in. d. c. quāto. Quare appellās a sentētia pape ad xp̄m: videt̄ heresim sentire: qz sentit qđ papa nō est xp̄i vicarius nec habz iddē tribūal cū xp̄o. ita notāter dicit collectari⁹ in. c. q̄ multoties de regulis iuris: sequitur alexandrinus in. c. p̄ceptis co. 2. di. 12. bene facit text⁹ in. c. romana i p̄cipio de appe. li. 6. 7 in. c. non putam⁹ de consue. eodē li. vbi dicit̄ qđ ab officiali 7 vicario generali ep̄i: nō appellatur ad ipsius ep̄m: ne ab eodē ad se ip̄m: cū sit iddē p̄sistoriū vtriusq̄: appellatio interposita videat̄. Adde dicēduz de pretorib⁹ generalibus dñoz tēporaliū: nam si contingat appellari ab eis non ad dñm: sed ad dñi superiores appellabit̄: cum dñi et pretoris sui generalis iddē sit cōsistoriū. Ita notāter voluit jo. fabri. in. li. de stilia tu. in fine principij et de vulgari 7 pupillari substi. in principio: quod est bene notādū pro limitatiōe legis regni: q̄ permittit appellationez a pretore ad dñm: vt intelligatur de pretore particulari alicuius loci: non de generali totius domini. Redeundo ad p̄positū papa succedit beato petro in ea p̄fectiōe ptātis 7 dignitate vicariat⁹: q̄ ip̄e petrus a xp̄o i ecclia sublimat⁹ est. ita p̄cludit bñs tho. li. 4. cōtra gētiles. c. 16. 7 in tractatu cōtra errores grecoz. c. 69. Habz ergo papa plenitudinē ptātis p̄tificialis q̄si rex in regno: sed ep̄i partē sollicitudinis q̄si iudices singulis ciuitatibus p̄positi: propter qđ etiā solos eos in litteris suis fratres vocat: reliquos aut̄ oēs vocat filios: ita dicit idēz sanctus tho. 4. di. 29. ar. 4. in solutiōe. 3. q. ad hoc bonns tex. in. c. in nouo testamēto. 12. di. Hāc aut̄ plenitudinē ptātis habet papa in toto mūdo qz mūdo totus p̄ nauicula vel iurisditiōe petro 7 successorib⁹ datus est: ita quidē habz sedē in anthiochia sicut in roma 7 vbiq̄ voluisset Possset etiā esse sedes sua in babilonia. nam cū habeat potestates plenā in omni terra: et in omnē hominē eam habet: quia deus sibi omnē creaturā subiecit: et cōsequēter pōt papa infideles iudicare. ita notanter dicit petrus de palude. 4. di. 4. q. 4. prope finem. Ad cuius cōfirmationē pōt adduci textus in. c. cū ep̄s de offi. or. li. 6. vbi dicit̄ qđ ep̄s i quolibz loco sue dyocesis pōt p̄ tribūali sedere 7 libere exequi q̄ suū spectāt offitiū. iddē faciet papa in toto orbe p̄ nauicula vel diocesi sibi dato. p̄p̄tea a p̄cipio in p̄mitiua ecclia petr⁹ nullā p̄ticularē sedē sibi

¶ Papa nō appellatur ad christū.

¶ Cōtra dños temporales.

¶ Papa appellat ep̄iscopos fratres.

¶ Mundus pro nauicula.

Secunda pars. §. 4.

Roma.

appropriavit: sed hierosolimitanā iacobo fratri dñi dimisit. Anthio-
chenā ignatio discipulo ioānis euāgeliste cōmendavit / 7 ipse romam
trāsivit: vt tradit̄ in. c. rogamus. 24. q. 1. diuinitus enī sedes aplica ro-
me posita est vt probat text⁹ in. c. per vnerabilē. §. sane qui fi. sūt legi.
12. di. c. 1. 12. q. 1. c. futuraꝝ. et. d. c. rogamus. Itaq; licet hierosolima pro-
pter xp̄i passionē fuerit gloriosior: roma tamē pro summi pōtificis se-
de fuit aptior: a xp̄o quoq; preelecta in signū supioritatis: quā roma-
nus pōtifex habiturus erat super totū orbē. Ideo voluit dñs ibi po-
tius quā alibi ecclesie caput stabilire: vt vbi caput erat supstitionis: ibi
caput quiescat sanctitatis / 7 vbi gētiliū princeps habitabat: ibi sūmus
pontifex moraretur: vt pulchre dicit beatus Ambrosius in. c. beati. 2.
q. 7. Quapropt̄ vrbs Romana effusione sanguinis petri: qui fuit vi-
carius xp̄i primus: facta est altera hierusalē a deo q̄ per talē effusionē
volūtas dei fuit vt ille locus firmaret̄ et cōsecraretur pro ecclesia sua
sancta q̄ est caput 7 dñā ecclesiarū scđm hosti. in. d. c. per venerabileꝝ.
§. sane 7 probat̄ in. c. fundamēta de elec. li. 6. et ibi per Jo. an. 7 alios.
et p̄pterea ecclesia romana dicit̄ tribus: idest omniū mater 7 regina:
vt habetur in eplā inter claras. C. de summa trini. non ab aplis sed ab
ipso dño fundata. 22. di. c. sacro sancta. propter ista etiā papa appella-
tur romanus pōtifex / qz ecclie romane preest. et qm̄ deus (vt dixim⁹)
preuidit in romana vrbe populū christiani principalē sedē futurā: gen-
tiliū tempore ante xp̄i aduentū / hic mos paulatim inoleuit vt ciuita-
tis illius rectores sacerdotibus subiacerēt: sicut in simili in gallia quia
futurū erat ibi qđ christiani sacerdotij plurimū vigeret religio: diuini-
tus est permisiū vt etiā apud gallos gētiles sacerdotes totius gallie
ius diffinerēt: vt refert iulius cesar in libro quē de bello gallico scripsit
cōmemorat bñs tho. in tractatu de regimie p̄cipū. li. 1. c. 14. in fine.
Ex iam dictis cōcluditur: qđ plenitudo potestatis / quā christus petro
cōcessit: transit in quemlibet successorē canonice intrantē: quia potius
dignitati quā p̄sone videt̄ collata: quāq; eius propriū nomē in comi-
sione fuerit expressiū: vt volūt iura preallegata. Ratio huius fuit: qz
materia de qua agebat̄ videlicet ecclesie administratio 7 gubernatio
magis cōueniebat dignitati / quā p̄sone. Ex quo infert̄: qđ in ma-
teria dignitatē cōcernēte expressio proprii nominis non restringit di-
spositionē ad personā: sed realis cēsetur / et potētius operat̄. Secūdo
infertur / qđ cōcessa prelato in materia dignitatē cōcernēte: acquirūtur
dignitati non p̄sone. Itaq; plus operatur subiecte materie natura
ad dispositionē regulandā: quā proprii nois expressio: ita dicit Anto.
in preallegato. c. 1. de trāslatio. epi. vel electi colligēdo ex illo textu. et
benefacit textus cū ibi notatis in. c. relatū el segūdo de testa.
Et in hoc est magna differētia inter potestātē petro cōcessā: et pote

Romanus pōtifex

Conclusio.

Secūda pars. §. 5.

statē alijs discipulis collatā. nā potestas petri ipso iure trāsit in succes-
sores canonice intrātes: potestas vero aplis alijs collata non: quia cū
eoz personis fuit finita. Uñ successores aploz epi vel curati qui eoz
loco successerūt eosq; representāt: vt dicit vrbanus papa in. c. fi. 68. di.
7 anacletus in preallegato. c. in nouo. 21. di. glo. luce. 10. et scūs tho.
3. parte. q. 67. ar. 2. in respōsiōe ad. 2. argu. hāc ptātez accipiūt a papa
nō ab alijs aplis in quoz loco succedūt. Ita colligo ex predictis 7 sen-
tit ppositus alexā. 15. di. in prin. co. 23. v. et finalit pōt dici de discipulis
sumās qd epi et curati nullā habēt iurisdictionē: nisi a papa fuerit sibi
pcessa: quāuis aploz loco subrogētur. Idē cōcludit frater tho. de vio
general ordinis pdicatoz in quodā suo famoso tractatu de ptāte pa-
pe 7 cōcilij. c. 3. post principiū dixi §. 3. ad finē. de quo p cardinalem
de turre cremata in libro de ptāte ecclie. li. 2. c. 59. 7. 63. q̄ pulcre loquit̄
vbi assignat septē ratiōes diuersitatis quare ptās petri data sit p̄tinua
ta in sūmo pōtifice a xp̄o: 7 data aplis 7 discipulis: nō sit cōtinuata in
episcopis 7 curatis: que rationes per ipsum videri possunt ideo non re-
peto vitande prolixitatis gratia.

Ex istis primo inferē qd licet epi habeāt

ptātem ordinis imediate a xp̄o eque amplā 7 virtuosāz sicut papa pa-
tet hoc p id qd dicit Jo. 20. vbi xp̄s om̄ibus aplis dixit. Accipite sp̄m
sanctū quoz remiseritis peccata: remittuntur. Probat hoc similiter per
tex. in. c. in nouo testamēto. 21. di. preallegato. et in. c. loquit̄. 24. q. 1.
et in. c. generaliter. §. ecce sufficiēter. 16. q. 1. ptātem tamē iurisdictionis
ep̄alis quātū ad personas sibi subditas: 7 quātū ad vsuz clauū in foro
cōtentioso 7 penitēciali: habēt a papa xp̄i vicario: quia vt in superiorib⁹
late dictū est: clauis iurisdictionis seu tota iurisditio imediate fuit a xp̄o
petro concessa. Alij vero apostoli a petro potestatem prelacionis et
iurisdictionis habuerunt: ab eo enim tanq̄ ab apostolorum principe
potestas et iurisditio cepit: et in alios apostolos fuit dispersa: vt. d. c.
in nouo. et. d. c. loquitur cum alijs de quibus supra. §. 3.

Unde si ep̄s nō haberet ep̄atus nec subditos: neminē posset absolue-
re vel ligare in foro cōtentioso vel penitēciali: vt sunt isti epi quos anu-
larios seu titulares appellāt: qz cū excōicatio 7 absolutio ab excōione
vel peccatis: 7 ptās iudicādi a iurisdictione depēdeāt: nō pnt exerceri ni-
si ab eo q̄ iurisdictionē habeat. de iudiciali ptāte in sp̄ialib⁹ vel t̄palib⁹
planū est. de absolutiōe sacramētalī a pctis: patet qz in ea duplex req̄-
ritur ptās. s. ordinis 7 iurisdictionis: vt probat in. c. placuit de peni. di. 6.
et clarius in. c. omnis vtriusq; sexus de peni. 7 remi. vnde licet ep̄s vel
quilibet sacerdos ratione prime ptātis. s. ordinis possit oēs homines
absoluere: si tamen secūda deficit: scilicet iurisdictionis que ad vsuz cla-

Potestas petri trās-
sit in successorem:
non sic in potesta-
te apostolorū.

§. 5.

De ptāte ep̄orum

De ep̄o ep̄iscopa-
tum vel subditos
non habēte.

De potestate sacer-
tum.

Secunda pars. §. 5.

De o. c. omnis vtri-
usq; sexus.

Comparatio.

De potestate remitten-
di peccata.

De sacerdotibus
et curatis.

uū requiritur: non poterit absolvere nō subditos: et si de facto absol-
uat: nichil prodest: quia sicut in iurisdictione contentiosa extra territo-
riū ius dicenti non est parendū: vt. l. extra terrioriū. ff. de iurisd. o. iu.
sic in spūali et sacramentali vt. c. 2. de cōsti. li. 6. et. d. c. omnis vtriusq; se-
xus et. c. quod autē eodē ti. Siue ergo ep̄s vel curatus absoluat non
subditū/vel subditū a peccato a quo absolvere non potest/ qz non est
sibi data potestas absoluēdi a papa mediate. s. a superiore vel imme-
diate ab ipso papa: nichil agit vt in preallegatis iurib⁹: et tenet bea-
tho. in quotlibe. 12. ar. 16. vbi dicit qd non habēs curā animaz quāuis
sit sacerdos: absolvere nō potest a peccatis: quia non habet potestatē
iudiciariā in absolutū. **U**sus enīz clauū requirit propriā materiā in quā
exerceatur: adinstar clauis materialis: que non nisi propriā serā aperi-
re pōt vel eā que habet similitudinē ad ipsaz clauē. que materia est ho-
mo sibi subditus et peccatus: et ideo illos et ab illis peccatis poterit ab-
soluere: q̄ sibi permissa sunt per papā mediate vel immediate (vt dixi-
mus) et hoc nisi in mortis articulo ex permissione pape volētis q̄ in
articulo mortis oēs homines sint sacerdotū quozūlibet subditi/et qui-
libet sacerdos toti mūdo preesset et quēcumq; hominē/et a quibuscūq;
peccatis posset absolvere: sine noua cōmissiōe propter necessitatē im-
minentem et animarū periculū vitandū vt. c. si. de sepul. c. a nobis. 2.
de sen. exco. c. eos. eo. ti. li. 6. cu pluribus alijs.

A principio quidē christus petro et alijs aplis potestatē remittēdi pec-
cata cōmisit p̄ illa verba quozū remiseritis peccata remittūtur eis/nō
distingūēs iurisdictiones: nec limitans dyocesēs vel episcatus: imino
vbicūq; esset quilibet illoz et quemcūq; peccatorē et a quocūq; pecca-
to poterat absolvere/ sicut hodie pōt quilibz sacdos i casu necessitatis.
Postea vero dictate spū sancto petrus cū aplis et successores (vt eccle-
sia melius et ordinatius regeret et prop̄ schismata sedāda:) diuiserūt
prouincias et dyocesēs et statuerūt: vt nullus terminos sue potestatis
excederet: vt habetur in. c. legimus. 93. di. et in. c. olim. 95. di. et melius
in. c. 2. 99. di. et quosdā prefecerūt certe prouincie et alios alijs / taliter
q̄ ep̄i in prouintijs et dyocesibus sibi cōmissis sunt prelati immediati
omnium de dyocesi. **U**nde licet papa sit vniuersalis prelatus omnium
hominū: quā prelationē habet imeditate a christo: nō tamē proprie
est prelatus immediatus omnium hominū licet in omnes possit iur-
isdictionem exercere: Sed episcopi sunt prelati immediati in suis dyo-
cesibus: quia tota iurisditio immediate residet apud eos. **A**lij vero ha-
bētes aliquā iurisdictionē vt sacerdotes: sunt eoz cōmissarij. ita conclu-
dit ep̄s abulensis. **M**athei. 16. c. q. 56. 57.

Ex quo inferē qd omnes sacerdotes curati vel curā animarū habē-
tes in dyocesib⁹ sūt cōmissarij ep̄ozum et ab eis dicūtur potētes habere.

Secūda pars. §. 5.

quia eos ep̄s assumit in partes sollicitudinis. qđ patet qđ ep̄s dicit in ordinatione sacerdotis: quia nos sufficere non possumus: in parte sollicitudinis nre assumimus. Sicut in simili dicit textus in. c. qui se. 2. q. 6. et in. c. ad honore de aucto. 7. vsu palij. Per cōcessionē tamē ordinū nihil iurisdictionis sibi cōfert etiā si beneficiū simplex sibi cōcesserit vel aliūde habeat quāuis beneficiū aliquos habeat subiectos. non enī poterit sacerdos beneficiatus illos absoluerē nisi ep̄s animarū curā sibi comittat. Quā si voluerit totā sibi retinere in sua dyocesi: nō cogitur alicui comittere. Vel si comittat: poterit sibi reseruare ad libitū casus quos voluerit: vt patet ex iam dictis et tenet ep̄s abulensis vbi supra. et s̄frānciscus paninus in baculo pastorali: qui tractatus de visitatione dicitur parte. 4. c. 24. dicēs qđ casus etiā non expressos in iure potest sibi reseruare ep̄s in quibus curati vel religiosi de iure priuilegiati ad audiēduz et absoluēdu non habebūt in subditos ep̄i clauū exercitiū in foro penitentiali sine ipsius licēcia: quia sicut ep̄i possunt ordinariā potestatem subditorum arctare: fortius ordinariā potestas episcopi substantialis per accidentalīa non mutatur et hoc notat paulus de leazaris in cle. dudum de sepul.

Subdit tamē s̄frānciscus paninus ibi qđ licet exercitum iurisdictionis a maioribus ad inferiores descēdat. 21. di. c. in nouo. c. significati de electi. ab ep̄o in sua dyocesi restringit tanq̄ maius imperiū habēte. ff. de iudicijs. l. iudiciū solui. 63. di. c. solenitane d̄ offi. or. c. cū ab eccliaz Casus tñ sine causa nō debet reseruare ep̄s: ne precludat tota ptās inferiorū. II. q. 1. peruenit. hec ille. Unde sequit̄ qđ si ep̄s multū opprimeret potestatem sacerdotū maxime causa graui nō vrgēte: pnt sacerdotes recurrere ad superiorē: cū videāt eoz officiū valde diminutū. ar. c. ad hoc de exce. prela. ita notāter dicit abbas siculus in. c. deus qui in fi. de peni. 7. remi. quia scđm eū regula est: qđ exceptis quibusdā reseruatis de quib⁹ per glo. in. c. 2. de peni. 7. remi. li. 6. et per hosti. in summa eo. ti. §. cui cōfitendū plen⁹ p̄ archiep̄m floren. 3. parte. ti. 17. c. II. Abulēsem mathei. 16. q. 57. ab omib⁹ alijs pnt sacerdotes absoluerē. Quinimmo dicit archie. flo. vbi supra qđ sacerdotes oīa possunt quo ad forū penitētiā: que nō sunt spūaliter in iure ep̄is reseruata 7 que non sunt ipsis sacerdotibus directe vel per aliquā cōsequētiāz interdicta ar. c. ac si clerici. §. de adulterijs de iudi. 7. c. nuper de sen. ex. plures enī casus ponere seu reseruare nō est aliud quā ptātes sacerdotū restringere: q̄ eis plenarie est data a xp̄o. hec ille. de quibus dictis ego sum multū dubius ppter ea q̄ supra dicta sunt. q̄ mihi de iure videtur veriora: fateor tamē qđ si ep̄s cōmittit alicui curā animarū: videtur cōmittere omnia que alijs curatis cōmitti solent quātū ad vsū clauū: et ideo poterit generaliter absoluerē in omib⁹ sibi a iure vel ab ep̄o

Nota pro curatis

Nota pro curatis

Secūda pars. §. 6.

De ep̄o qui renun-
ciauit ep̄iscopatu

De b̄ndictiōe ep̄i-
scopali.

§. 6.

De pt̄ate pape,

Etiam sanctam

nō reseruatis: et ita debet intelligi text⁹ in. d. §. ecce sufficiēter. 16. q. 1. et in cle. dudum. §. verū de sepul. de quo latius per ep̄m abulensem in dicta. q. 57. et melius p̄ archiepi. flo. vbi supra. Hęc non sunt contem-
nenda: quia vtilia ⁊ quotidiana: a quibus non potui calamū reprimere: quāuis aliquo modo visa fuerūt ad p̄positū de quo agit imp̄tinētia. Secūdo ex predictis infertur: q̄ si ep̄iscopus renūciauit ep̄iscopatu/ non habet aliquam iurisdictionē vel prelacionem cum nō habeat subditos et per consequens in nullum potest iurisdictionē exercere vt no-
tatur in. c. 1. de eo qui renūciauit ep̄iscopatu.

Tertio infertur q̄ tales ep̄i: qui nullū h̄nt ep̄iscopatū vel habent: sed nō subditos/ vel si subditos h̄nt extra suā diocesim vel puincia nō p̄nt populū solēnter b̄ndicere: quia per talē benedictionē: dimittūtur pec-
cata v̄cialia vt notat glo. in p̄hemio li. 6. et in. c. aqua. de p̄scre. di. 3. que dimitti non p̄nt nisi p̄ sup̄iorē vt. c. q̄ aut de peni. ⁊ remi. ergo ⁊c. Ita notāter voluit d̄ns abb. sicul⁹ in. c. antiq̄ de puile. in fine. de quo ego alias dixi in. c. ois v̄triusq̄ sex⁹ de peni. ⁊ remi. co. 278. alias super p̄te oia p̄ctā versi. Septio intellige: vbi cōmemorauit oia media q̄bus peccata venialia tollūtur. ⁊ inter cetera fuit istud de b̄ndictiōe ep̄ali.

Redeūdo ad propositū vnde paululum

me auerti colligo ex predictis amplissimā fore potestātē Romani pō-
tificis in toto orbe terrarū sibi pro nauicula vel dyocesi tradito: tā cir-
ca tēporalia: quā circa sp̄ualia: tā super laicos: quā sup̄ clericos. Cui in
p̄sona petri terrenū simul et celestis imperij iura deus ipse cōmisit: vt
colligit⁹ ex iaz dictis: ⁊ dicit textus in extrauagāte. 10. 22. que incipit si
fratrū reperit hodie sub titulo ne sede vacante vbi glo. laurētij dicit:
terrenū idest laicoꝝ. celestis idest clericoꝝ. Ad hoc bonus text⁹ in. c. ad
aplice. §. nos aut de re iudi. li. 6. 40. di. c. nō nos. Uterq̄ enī gladius
sc̄z sp̄ualis ⁊ tēporalis petro traditus est et p̄ eū om̄ibus successoribus
in eius sede canonice intrātib⁹. Sed eo ecclesia v̄tī per principis ma-
nū: cui cohercēdoꝝ corpoꝝ cōtulit potestātē: sp̄ualit̄ sibi in pōtificib⁹
auctoritate reseruata. Est ergo princeps sacerdotij quidē minister / ⁊
qui sacroꝝ officioꝝ illā partē exercet: que sacerdotij manibus videtur
indigna: vt colligitur ex p̄allegatis iuribus. notatur p̄ ber. hosti. et
alios in. c. nouit de iudi. ⁊ in. c. causam que qui filij sunt legiti. plenius
per hosti. in sūma qui filij sunt legiti. §. et a quo glo. in. d. extrauagāte
sup̄ verbo cōmisit ⁊ multi alij tradūt de quib⁹ p̄ modernos in. d. c. no-
uit. Habem⁹ hodie extrauagāte Bonifatij octauī: q̄ incipit v̄naz san-
ctā. reperitur inter extrauagātes cōmunes sub titulo de maiori ⁊ obe.
vbi ex pluribus auctoritatib⁹ sacre scripture decidit: q̄ vterq̄ gladius
est in potestate ecclesie. s. sp̄ualis ⁊ materialis. Sed is quidē p̄ ecclesia:

Secūda pars. §. 6.

ille vero ab ecclesia exercēdus. ille sacerdotis is manu regū et militū: sed ad nutum et paciētiā sacerdotis. temporalis autē gladius subiacet spūali: et ab eo deriuat. Nā veritate testate spūalis potestas terrenā potestatem instituerē habet et iudicare: si bona nō fuerit: si de ecclesia et eccliaistica potestate verificatur vaticiniū hieremie. c. 1. *Ecce constitui te super gētes et regna et cetera quę sequuntur.* ergo si deuiat terrena potestas: iudicabit a potestate spūali: sed si deuiat spūalis minor: a suo superiore. si vero suprema/ a solo deo non ab homine poterit iudicari: testante aplo. 1. *Corin. 2. Spūalis homo iudicat omnia: ipse autē a nemine iudicatur.* Est autē hec auctoritas (*Et si data sit homini ut exerceatur per hominē:*) non humana sed potius diuina ore diuino petro data sibi suisq; successoribus in ipso/ quē cōfessus fuit petra firmata: dicēte dño petro. *Quodcūq; ligaueris. etc.* Quicūq; igitur huic potestati a deo sic ordinate resistit/ dei ordinationi resistit: nisi duo (sicut manicheus) fingat esse principia: quod falsum et hereticū iudicamus. Quia testate moysē genesis. 1. *Non in principiis: sed in principio deus celū creauit et terram.* Porro/ subesse romano pontifici/ omni humane creature declaramus. dicimus. diffinimus et pronunciamus omnino esse de necessitate salutis. Hec sunt aurea verba illius extrauagantis: ad propositū nostrū satis accommodata: sup̄ta ex vgone. 2. li. de sacramentis. parte. 2. c. 4. que refert et sequitur *Augustinus de anchora: in libro de potestate ecclesie. q. 46. ar. 1. in principio.*

Emanauit illa famosa decisio ad cōpescendā inobediētias Philippi primi frācorū regis sup̄bi: qui nitebatur beneficiorū collationē et eorū vacantiū custodiā vsurpare et sibi appropriare iure regio: Sup̄ his vero Bonifatius octauus *Regis inobediētiam reformare cupiēs scripsit eidē eplam hui⁹ tenoris.* Bonifatius epūs seru⁹ seruorū dei: Philipo frācorū regi salutē et aplicam benedictionē: *Deū time: et mādata eius obserua: Scire te volumus qd̄ in spūalibus et tēporalibus nobis subes beneficiorū et prebēdarū ad te collatio nulla expectat: et si aliquorū vacantiū custodiā habes: fructus eorū successoribus reserves: et si qua cōtulisti: collationes tales irritas decernimus: et quātū de facto pcesserūt reuocam⁹ datū. etc.* Rex autē philipus his litteris indignat⁹/ eas in suo palacio corā plurib⁹ pburi fecit: et nūtiōs pape vacuos et sine honore remisit: pape vero ipudēter hoc modo respōdit. *Philip⁹ dei grā frācorū rex Bonifatio se regētī p̄ sūmo pōtifice: Salutē modicā siue nullā. Sciat tua maxia fatuitas in tēporalib⁹ nos alicui nō subesse. Aliquarū eccliarū et prebēdarū collationes ad nos iure regio pertinere: et fructus earū vacatiōe durāte nōs facere. Collatiōes a nobis hacten⁹ factas: et i posterū faciēdas fore validas: et illarū vigore/ possessores p̄tra oēs nos virilit̄ tueri. Sec⁹ autē credētes fatuos et demētes*

Epistola Bonifacii pape.

Epistola philipi regis francoꝝ

Secūda pars. §. 7.

reputam⁹ datis. rē. Papa ob hoc cōmotus edidit extrauagātē predictā satis salubrē et necessariā ad quincēdos plures inobediētes et rebelles reges et principes seculares: qui nolūt subesse ecclesie romane nec romano pōtifici: vt sciāt ecclesiā et romanū pōtificē habere potestātē sup eos ad eorū graua delicta puniēda / et si opus fuerit regnis et dominijs eos priuādo. Quāuis enīz iurisditiōes ecclīastica et secularis sint distincte: verūtamen imperatoris et regū seu principū seculariū iurisditio: ab ecclesia et papa tanquā ecclesie capite et christi vicario in terris emanare censetur: vt ex predictis satis admodū liquet. Itē quanquā gladij tēporalis exercitium non habeat: apud eam tamen cēsetur esse suprema potestas et plenitudo potestatis vt. c. proposuit de cōcessio. pre. cle. l. vt lite pen. cle. pastoralis in fine de re iudi. quiminimo habet papa quandā potestātē generalissimā: que fuit transfusa a christo in petrum et successores. 2 l. di. c. in nouo. de transla. pre. c. l. et scdm hanc est dñs orbis in spūalibus et temporalibus. 9. q. 3. c. per principalē. et. c. cuncta per mundū. ita dicit Jo. de ligniano in. cle. ne romani de electio. refert et sequitur ibi dñs cardinalis in. v. irritum. q. 5. in fine. de quo per ipsuz in. c. venerabilem de ellectio. et in. c. nouit d. iudi. et in. c. per venerabile qui si. sunt legi. Ratione cuius potest punire et si opus fuerit deponere ex causa graui Imperatorē reges et principes seculares. ita colligo ex precedētibus signāter ex preallegata extrauagāte vnam sanctā. Ita etiam firmat augustinus de anchona magne sciētie et auctoritatis vir in libro de potestate ecclesie. q. 46. ar. 2. in solu. 3. argu. dicēs. q. papam spectat correctio Regum et aliorū: non quidē propter immediatā tēporaliū administrationē: sed propter vniuersalem iurisdictionem: quam vice christi habet in toto orbe super reges et super omīs alios principes. hec ille. Idēz tenet scūs tho. in tractatu de regimine principum li. 3. c. 18. in fine. de ratione quidem iuris eius est nolle: cuius est velle. et eius est auferre qui de iure pferre pōt vt statiz dicem⁹. et ita quīs Clemens quintus qui bonifacio successit declarauerit q. rex francie et regnicole per extrauagātem vnam sanctam non amplius subijciantur ecclesie Romane quas prius erant vt habetur in extrauagantibus cōmunijs. ti. de priuilegijs. c. meruit: per ea tamen que dicta sunt et in predicta extrauaganti / vnā sanctā / continentur: manifeste apparet reges omnes ecclesie romane fore subiectos.

§. 7.

De potestate pape super reges et vniuersum orbem.

Tenetur enim papa vice christi in toto orbe duplicem iusticiam seruare. Vnam particularem singulorū hominum vt unicuiq. reddatur: quod iuste sibi debetur: et releuentur a grauamine quod iniuste sibi infertur ac vt nocēdi improbis facultas

Secūda pars. §. 7.

tollatur: aliā vniuersalē vt res publica promoueatur ac bonū reipubli-
 ce nō perturbet: et maxime q̄ totus christianus populus ecclesie xp̄i
 spōse subiiciatur. nulla namq̄ iusticia esse pōt que ipm̄ hominē a deo
 vero tollit. Unde qui se ipsuz aufert dominari deo a quo factus est: a
 dominio ecclesie se subtrahit: iniustus est: vt dicit augustinus. 19. de ci-
 uitate dei. c. 21. Propter istū ergo duplicē defectū iusticie: papa potest
 reges deponere: vt late ac singulariter firmat augustinus de ancho-
 na in preallegata. q. 46. ar. 2. Primo quidē p̄pter defectū iusticie par-
 ticularis/ quo iusticia singulorū perditur et improbis facultas nocen-
 di prebetur: propter defectū aut̄ talis iusticie: Zacharias Romanus
 pōtifex Childericum francoꝝ reges/ non tā pro suis iniquitatibus: q̄
 pro eo q̄ tante potestati erat inutilis: a regno deposuit: et Pepinum
 charoli imperatoris patrē in eius locū substituit: vt illius tēporis an-
 nalia referūt: et cōmemorat Helagius papa imperatori scribens in. c.
 alius. 15. q. 6. Ex eadē causa fuit regno priuatus seu a regno deiectus
 Sardanapalus assiriorum rex: vt traditur per aristotelē ethicoꝝ. 1. cir-
 ca principū: et narrat tulus quinto de questionibus tuscalanis. refert
 andreas de yfernia in. c. 1. que sunt regalia in verbo et extra ordina-
 ria collatio. co. 1. habetur etiam in chronicis illius tēporis et per Jo-
 bociū de principū casu libro. 2. c. 11. Idē dicitur de Helogabalo re-
 ge immo impatore omnū effusissimo: qui libidinū suarū ministros in
 senatū legit sine vlla etatis ratione: quasi parū esset honores ipsos ac
 magistratus vēdere: vt haberet vnde anserū cecineribus canes/ fasia-
 nis ac psitacis leones pasceret: vt in lucernis balsamum ad lumen no-
 curnū intingeret. Cuius fuit illa vox impurissima/ et supra quā dici
 potest detestabilis. nam cū e familiaribus quidaz ei diceret: quid ma-
 lum/ nōne paupertatē exhorrescis? at qui inquit. Quid melius quā vt
 ipse mihi heres sim/ meeꝝ vxori. Hec refert pōtanus in li. de liberali-
 tate. c. 10. ad finē. Ex eadem causa Innocētius quartus attendens q̄
 rex portugalie negligens erat et remissus circa regnū et subditos eius
 prodigus et dissipator/ permittebat ecclesias monasteria pia loca/ et
 ipsas personas ecclesiasticas aggruari/ viduas etiam et pupillos or-
 phanos et ceteros in regno suo degentes grauabat vel grauari sine-
 bat: supradicto regi et regno prouidere volens: dedit ipsi regi coadiu-
 torē nobilem virū comitē Boloñ predicti regis fratrē: per quem spe-
 rabat futuram regni reformationem/ mādauitq̄ baronibus et comi-
 tibus ipsius regni portugalie quod honorifice eum reciperēt: eiꝝ in
 omnibus obedirent: vt dicit textus in. c. grandi de supplenda negli-
 gencia prelatorū li. 6. et plenius cōtinetur in chronicis illius tēporis.
 huiusmodi enī homines presertim reges et principes: quibꝰ amplissi-
 ma viuēdi data est libertas/ nisi in ipso cursu habenas cōtineāt: breuit

Childericus rex.

Sardanapalus
rex.

Helogabalus
rex.

Rex portugalie.

Secunda pars. §. 7.

Desiderius rex.
Constantinus Leo impatores.
Henricus impator Fredericus barbarosa.
Otho impator.
Fredericus impator.

in preceps delati: multisq; simul vicis obruti: pessum seu ad ruinam eant necesse est. vnde merito preueniendi sunt. Propter secundum vero iusticie vniuersalis defectum: idem Zacharias papa (cuius paulo ante meminimus) desiderium vltimum longobardorum regem ecclesiam persequentem et promissa non adimplentem regno priuauit/ et ab eo deiecit/ magni Charoli vsus auxilio: vt habetur in. c. adrianus. 63. di. et in. c. hortatu. 23. q. 8. et latius in chronichis illius temporis et in vita zacharie per platinam et alios et per Iohannem bocatiū in pre allegato libro suo de principum casu li. 9. c. 10. et fratre iacobum in supplemento chronicarū. Item cum ecclesia romana opprimeretur a rege longobardoz Stephanus secundus: qui tunc temporis in sede petri sedebat: petijt auxilium a constantino et leone eius filio imperatoribus constantinopolitanis: eosq; contumaces et ecclesie romane patrocinium iniuste negantes: imperio priuauit/ atq; in germanos trāstulit: scilicet in Charolum magnum pipini francorum regis filium/ cuius nunc mentiones fecimus. huius priuationis et translationis memoriaz facit textus in. c. in die de consecra. di. 5. et in. c. venerabiles de elec. post prin. et declarat ibi glosa ordinaria in verbo trāstulit. de quo etiam habetur in cle. vnica de iure iurando. et per sanctum Thomam in tractatu de regimine principum. li. 3. c. 18. Alexander secundus henrico imperatori viriliter restitit. Idem Alexander tercius fecit cōtra fredericum barbarosam romanā ecclesiam infestantē quem tandem supplicem ad venie petitionem coegit. Innocentius etiā tercius othone quartū imperatorem ab imperio deposuit: imperijq; titulis priuauit: qz monitus ab eo vt desisteret ab iniuria et persecutione qua fredericū secundū sicile regem adhuc impuberem persequebatur: et apulie regnū/ quod ab eodem frederico abstulerat/ cōtra voluntatē pape/ eidē restitueret: facere noluit: vt habet in chronichis de vitis pontificū signāter in vita innocētij terciij: ex qua quidē persecutiōe principes xpiani cōmouebātur et pacis amenitas inter eos turbabatur. vnde iuste fuit imperio priuatus. Honorius itē tercius qui predicto innocētio terciō in pontificatu successit: fredericū secundū in basilica sancti petri imperatorem coronauit: q̄ erat fidelis ecclesie ratione regni sicilie: in quo iure matno successerat: sed qz tractu tēporis ab ecclie et ipsius honorij obediētia resiliuit: dictus honorius ipm anathematizauit. et oēs fideles et barones a sua fidelitate absoluit: quā sententiā gregori⁹ nonus q̄ ei successit roborauit. Innocētius ho quart⁹/ q̄ eidē gregorio fuit subrogatus/ in lugdunēsi cōcilio eundē fredericum tanq̄ ecclesie rebelles/ sicilie apulieq; regno et imperio priuauit: vt habetur in. c. ad apostolice de re iudicata libro .6. et latius in chronichis illius temporis/ presertim in vitis Honorij Gregorij et Innocētij predictorū romanorū ponti

Secūda pars. §. 7.

ficum: et per archiep̄m flo. 3. parte historiali. ti. 19. c. 5. in principio. Solus ergo papa deponit imperatorem vt inquit bal. in. l. rescripta in fine. C. de precibus imperatori offerendis. versiculo vltimo solus papa cuius meminit Andreas siculus in tractatu cardinalium. q. 2. co. se cunda. Gregorius etiam septimus vir quidem sanctimonia plenus Henricum tercium imperatorem admonet ne deinceps largitione corruptus: episcopatus et beneficia alicui per simoniacā cupiditatem committat: aliter se vsurum in se et delinquentes censuris ecclesiasticis: quod cuius non fecisset/ immo scisuram in ecclesia induxisset: et alia multa mala in ecclesia fecisset: gregorius tantā iniuriā diuine maiestatis causa non diutius ferens/ eundem henricū regni administratione et imperio priuauit/ in hunc modū. Beate petre apostolorum princeps/ inclina queso aures tuas: et me seruū tuū exaudi: que ab infantia educaſti: et vsq; ad hūc diem ab iniquorum manibus vendicaſti: qui me pro mea in te fide oderunt et persecuti sunt. tu michi testis es optimus: et pia iesu christi mater et frater tuus paulus tecū martyrii particeps/ me nō sponte sed inuitum pontificatus gubernacula suscepisse: non quod rapinā arbitratus sum sedē tuam legitime conscendere: sed malebam vitam meā in peregrinatione degere: quā locum tuus pro fama et gloria tantum occupare: fateor ego ac merito quidem michi tua gratia non meritis meis populi christiani curam demandatam esse concessamque ligandi et soluendi potestatem. hac itaque fiducia / fretus pro dignitate et tutela ecclesie sue sancte/ omnipotentis dei nomine patris et filij et spiritus sancti Henricum regem henrici quondam imperatoris filium: qui audacter nimium et temerarie in ecclesiam tuam manus iniecit: imperatoria administratione regiamque deicio et christianos omnes imperio subiectos iuramento illo absoluo/ quo fidem veris regibus prestare consueuerunt. dignum est enim vt is dignitate careat: qui maiestatem ecclesie imminuere conatur. Preterea vero/ quia monita mea immo tua ad sui ipsius populorumque salutem contempſit/ et se ab ecclesia dei quā seditionibus pessundare cupit separauit: eum anathematis vinculo ligo/ certo sciens te esse petrum in cuius petra vt in vero fundamento rex noster christus edificauit ecclesiam suam: vt ista refert platina in vita gregori septimi. de quo etiam per archiepiscopum florentinum. 2. parte historiali. ti. 16. c. 1. §. 21. vbi inter alia dicitur quod henricus ab insania ad sanitatem rediens: erroris veniam postulauit. Contra quem pactiones minime obseruantem rursusque pontificem oppugnantem/ Robertum guiscardi apulie ducem acciuit armis iniuriam vindicaturum. Qui et pontificem ab impiorum manibus eripuit et in fontes ac rebelles grauer animaduertit. Urbanus quartus Carolum andegauensem contra manfredū Sicilie

Henricus impator

Forma sententie.

Secunda pars. §. 8.

Mafredus rex.
 Hetr^o arago rex.
 Carolus rex
 Ladislaus rex.

Brachius.

Ludouicus dux.

Philippus rex.

Sigismundus dux.

Ludouicus rex.

Sigismundus.

Borsus dux.

Andegauenses.

Ferdinandus rex

Ueneti.

§. 8.

Reges in lege ve
 teris a sacerdotib⁹
 correcti et depositi

Dauid rex.

Saul rex.

Ozias rex.

Achaz rex.

regē euocauit sedē tūc apostolicā perturbātē. Qui postmodū Clemē te quarto opitulāte Manfredū regno parit ac vita spoliavit. Martinus quart^o petrū aragonie regē siciliā occupantē anathematizauit. Urbanus sextus charolū vngarie sicilieq^{ue} regē micerie regno siculo priuatū declarauit. Innocētius septimus ladislaū neapolitanū regē prelio victū roma fugauit: quē adhuc in sua perfidia perdurantē/ alexāder quintus regno etiā spoliavit. Martinus quintus brachiū mō toniū romana oppida inuadentes/ martem alterum appellatū: graui bello persequutus est: in quo et vitā perdidit vna cū rebus iniuste occupatis/ violētissime detētis. Johānes. 22. ludouicū bauarie ducem romanorū impatorē rebellē ac schismaticū declarauit eo qd̄ is Baleaciū et matheū vicecomites cōtra ecclesiā foueret. Bonifacius. 8. philippo galloz regnū ademit et petro et iacobo colūnesibus cardinalatū vt. c. vnico de schismaticis. li. 6. Pius quoq^{ue} secūdus Sigismundo austriae duci sacris interdixit eo qd̄ is cardinalē in vincula coniecisset. Ludouicū frācorū regē ad tollendā e regno suo pragmaticam: graui cōminatione impulit. Sigismundus malatestā inobedientē sedi apostolice: omni fere dominio spoliavit. Borsum ferrarie ducē eo qd̄ is malaste fauere visus fuerat: acerrime increpatū ad petēdū veniā perpulit. Andegauēses totū fere regnū occupantes armis inde exturbauit/ totamq^{ue} ecclesie iurisdictionē in pristinā dignitatē restituit eamq^{ue} etiam magnopere ampliauit. Innocētius octauus Ferdinandū apulie regē deposuit. Sixtus quartus venetos ferrariā bello premētes: graui anathemate notauit/ eorū bona cuilibet diripiēda permittēs. Ex quibus omnibus patet euidenter qd̄ papa ex iustis causis pōt procedere cōtra principes christianos: et si eoz demerita exposcat: poterit eos deponere regnisq^{ue} priuare: qz cū papa sit iudex vniuersalis vice xp̄i tā viuoꝝ quā mortuoꝝ: eū spectat oim̄ hoim̄ cuꝝ fore faciūt/ vniuersalis correctio. ita dicit Augustinus de anchona in preallegata. q. 76. ar. 1.

In veteri etiā lege prophete qui sacerdotis summi loco habebantur: reges delinquentes increpabant. castigabant. et aliquādo regno priuabant pp̄t eoz demerita. Hoc patet de natā propheta: qui. 3. regū. 12. fortit̄ correxit dauid regē dicēs: viā etheū percussisti gladio: et illius vxorē accepisti tibi vxorē: quā obrem nō recedet gladi⁹ de domo tua: in sempiternū. Itē samuel pp̄beta rephēdit Saul regē de inobediētia vt patet. 1. regū. 15. c. Summus etiā sacerdos redarguit et increpauit ozias regē iuda de presumptiōe ingressus in tēplū ad incēsandū. 2. para. 26. Helias cū audisset ab achaz rege: tu es ille q̄ cōturbas israel. respōdit: ego nō cōturbauis israel: sed tu et domus patris tui: qui dereliq̄stis mādata dñi: et secuti estis baalā. 3. regū. c. 4.

Secūda pars. §. 8.

Præterea in lege noua nicholaus papa reges Lothariū de adulterio reprehēdit: vt habet in. c. scelus. 2. q. 1. multa similia exempla reperire poterit curiosus indagator. quinimmo in eadē lege veteri pluries reperimus: q̄ prophete ⁊ sūmi sacerdotes reges plures deposuerūt propter eoz delicta vel demerita: nā samuel ppheta qui tūc tēporis erat sūmus sacerdos ⁊ pōtifex in israel: saul regē non solū redarguit: sed ⁊ regno priuauit: eo q̄ mandatū dñi non impleuit: vt occideret agag regē amalech: et oēs ibi habitātes ⁊ cūcta animalia: et vniuersas eozū substantias: vt habet .i. regū. 15. 16. vbi subdit: qđ in eius locū assumpt⁹ est dauid/ et in regē p̄ eundē prophetā vinctus. Idem samuel eundem agag regē non solū regno priuauit: sed etiā occidit: et in frustra cōcidit: q̄ restitit israeli de egipto ascēdenti: vt ibi dicit. Præterea iojada sūmus sacerdos athaliā mulierē: que illis tēporibus in iudea regnabat: regno priuauit et occidi ab exercitu iussit et Joam qui erat de regio semine vixit in regem et posuit diadema super caput eius. 4. regū. c. 11. Daniel itē magnū nabuchodonosor babilonis ⁊ assiriorū regē iussu dei a regno deposuit propter eius superbiam ac religiōis cōtēptū: destruxerat enim tēplū hierusalē ⁊ vasozū eius partē asportauit/ et septē annis vt bos fenū comedit et vt bestia vixit: qui demū dei magnificētia ⁊ misericordia protestari coactus est dicēs: ego nabuchodonosor oculos meos ad celū leuaui et sensus meus redditus est michi ⁊ altissimo benedixi. et viuētē in sempiternū laudauī ⁊ glorificauī: q̄ potestas eius sempiterna/ et regnū eius in generatiōe ⁊ generatiōne/ et oēs habitatores terre apud eū in nichilū reputati sunt: iuxta voluntatē enī suā facit tā in virtutibus celi: quā in habitatoribus terre et nō est qui resistat manui eius ⁊ dicat ei quare fecisti. ⁊ infra: oīa opa eius ⁊ oēs vie eius iudicia. et gradiētes in supbia pōt hūiliare: vt hec lati⁹ habentur danielis. 4. c. Defuncto nabuchodonosor: eius filius Balthasar successit in regno. et ipse ⁊ optimates sui vxores ⁊ cōcubine biberunt vinum in vasis aureis: que nabuchodonosor ex templo hierusalem asportauerat. in eadem hora apparuerūt digiti quasi manus hominis sribētis in superficie parietis aule regis. Adane: thetel: phares: que verba interpretatus est daniel: quasi ferens vel saltē declarās sentētiā priuationis a regno cōtra eum dicēs. Adane: idest mutauit deus regnū tuū et cōpleuit illud. Thetel: idest appēsus est in statera ⁊ inuētus est minus habēs. Phares: idest diuisum est regnū tuū: et datum est medis ⁊ persis: quia aduersus dominatores eleuatus es et vasa domus eius allata sunt corā te et tu et optimates tui ⁊ vxores tue ⁊ cōcubine vinū bibistis in eis: ⁊ cetera que sequūtur. et subditur/ qđ eadem die nocte sequenti interfectus est Baltazar rex caldeus et darius medus successit in regnum: vt hec habentur danielis. 5. c. De

Lotharius rex.

Saul rex.

Agag rex.

Athalia regina.

Nabuchodonosor rex.

Balthasar rex.

Secunda pars. §. 8.

Sedechias rex.

Sacerdotiū legis
veteris est figura
noui sacerdotij.

Sedechia rege iuda legitur: eo quod hieremiā prophetā carceravit et captivavit: pessima occubuit morte regno privati ut habet hieremie. 29. c. Hec sunt exempla veteris testamenti: que in presentiarum occurrunt in quibus propheta vel summus pontifex seu sacerdos reges delinquentes correxerunt increpaverunt et aliquando a regno deposuerunt: eo quod domini mandata prevaricati sunt/ ea pertinaciter continent: unde merito ipsi eorumque filii regno privati sunt. Quod ipsis regibus antequam in lege veteri constituti essent: cominatus est dominus: trades eis precepta que observare tenebantur: si in regno ipso ipsi eorumque filii longo tempore super israel regnare cupiebant, ut habetur deuteronomi. 17. c. Quis autem sacerdotium veteris legis sit figura sacerdotij novi testamenti/ quod excellentius et perfectius est: ut traditur per apostolum hebreorum. 7. et in. c. translato de consti. et sacerdos legis veteris hoc facere poterat ex causa: pari ratione et multo fortius idem facere poterit sacerdos summus legis nove: cum excellentioris sit dignitatis quam veteris: appellatur enim supremus sacerdos quod nomen accepit a moyse. 22. di. c. sacro sancta. et omnes dignitates et omnem potestatem quam habuerunt omnes patriarche: papa solus habet ut inquit bernardus de contemplatione ad eugenium et refert bal. in. l. rescripta. c. de precibus impera. offi. co. 2. ubi plura dicit de auctoritate et potestate pape. illud enim quod in veteri testamento servabatur circa hoc: illud idem est servandum in nouo testamento: ut est textus valde notandus et ad propositum nostrum satis accommodatus. in. c. per venerabilem qui fi. sunt legi. in. §. rationibus in d. siculo sane ubi littera dicit. Sane cum deuteronomium lex secunda interpretetur: ex vi vocabuli comprobatur: ut quod ibi dicitur: in nouo testamento debet observari. hec ibi. Non est ergo mirandum si hodie papa corrigat castiget et deponat principes seculares ex iusta causa: sicut olim fiebat in veteri testamento. Merit enim summus pontifex in ecclesia dei vice illius prophete: de quo dicitur deuter. 18. c. prophetas suscitabo vobis de fratribus vestris etc. quicumque non audierit illum prophetam: ego ultor ero: pena. s. temporalis et eterna infligendo. Ex quo verbo dicitur ibi glo. habetur quod impingentes in summum pontificem et ei resistentes: grandi pena sunt puniendi. hec ibi. qui enim superbia nolens obedire sacerdoti impio: qui pro tempore erit: morietur. et rursus. qui cohercitus obedire sacerdoti contempserit: lapidibus eum obruet populus: ut dicitur deuter. 17. transumptive in. c. p. venerabilem qui fi. sunt legi. ubi illa auctoritas d. summo pontifice exponitur. omnes ergo homines tenentur pape obedire ipsumque sequi: quia omnia aia ei subest ut ait apostolus. 10. 9. transumptive in. c. magnam. II. q. 1. et in. c. omnia aia de ceteris. nemo ergo excipitur ab obedientia et reuerentia pape. Qui ergo ei resistit vel non parcedo vel ab eius obedientia et reuerentia subtrahendo differendo vel dilatando: dei ordinationi resistit: ut inquit apostolus ad romanos. 12. transumptive in. c. qui resistit. II. q. 3. cum pluribus alijs.

Secūda pars. §. 8.

Ad quorū confirmationē facit/ quoniā certū est qđ papa significatur per montē synay de quo dicitur exodi. 19. qđ die tercio descendit dñs in montē synay dicens filiis israel. ne ascendatis in montem nec tangatis fines eius. qui enim tetigerit: morietur. significatur enim summus pontifex per talem montē. Primo ratione generalitatis: quia sicut mediante tali monte descēdit deus corā toto populo iudeorū: sic christus mediante potestate summi pōtificis in lege noua descendit super toto populo christianoꝝ. secūdo ratione sublimitatis: qđ sicut ille mons sublimior est omni alio monte: ita papa sublimior omni alio prelato. tercio ratione legalis veritatis: quia sicut de illo monte data est lex: ita ab ipso papa omnes leges et iura exquirenda sunt. Omnis ergo qui hunc montem tangit/ non obediendo resistendo vel impugando vel se ab illo diuidendo vel separando: mori debet. non quocumq; genere mortis/ sed lapidibus et iaculis est confodiendus/ dignitate et honore priuandus etiam si Rex vel imperator fuerit: omnes quidem tenentur ei obedire eiusq; mandatis obtēperare. nam vt habetur. 1. regū. 15. c. Peccatū ariolandi est nō obedire/ et scelus idolatrie non acquiescere. Peccatus igitur paganitatis incurrit quisquis diuini christianū se esse asserit: sedi apostolice obedire cōtemnit. c. si qui sunt in fine. 81. di. et. c. sciendum. 8. q. 1. Si quis prelato non obedierit: hoc ipso eius est inimicus. 24. q. 1. quoniam vetus. 50. di. si quis preposter. glo. notabilis in. c. si quis diachonus. §. ecce in verbo et inimicos eadem di. Adde enim est dominū dei et pape quantū ad mundi gubernationem: sicut eades est iurisditio delegatis et delegati: sed de dominio dei scribitur hester. 13. Tu enim fecisti celū et terras et quicquid celi ambitu continetur: dominus enim vniuersorum tu es: ergo et papa qui eius vicem gerit in terris similiter dominus erit vniuersorum: non solum super spiritualia: sed etiam super temporalia et super omnes homines mundi reges et principes etiam seculares: vt supra dictum est et tradit Augustinus de ancho. in libro de potestate pape et ecclesie q. 45. ar. 2. et archie. flo. 3. parte ti. 23. c. 4. §. 17. ergo poterit eos corrigere et si opus fuerit deponere. Nam si tēporibus retro actis hoc facere potuit: multo fortius nūc facere potest: quia ecclesia per incrementa temporum semper maiori potestate vtitur vt. c. displicet ad finem 23. q. 4. tenet Augustinus de anchora in. li. de prāte ecclie. q. 37. ar. 5.

Papa significat
per montē synay.

c iij

¶ Finis secunde partis.

Tertia pars.

Schismatici q̄ di-
cuatur.

Eniamus nūc ad terciā par-

tem/in qua ostendere promissimus qđ cardinales et alii qui ab huiusmodi ecclesie ⁊ capitis vnitare recesserunt/se ab alijs cardinalibus et ecclesie capite diuidentes etiam occasione reformationis ecclesie in capite ⁊ in membris satis necessarie eorumq̄ auxiliatores defensores et adherentes / schismatici sunt ⁊ lese maiestatis rei et vt tales puniēdi. quod sic ostēditur. schisma est illicita diuisio per inobedientiam ab vnitare ecclesie facta: vt colligitur ex verbis beati hieronymi super epistolas ad galathas: q̄ ponūtur in. c. inter heresim. 24. q. 3. Hanc schismatis definitio- nem tanq̄ prestantiore amplectitur hosti. in summa ti. de schismaticis. S. quid sit schisma. schismatici autem volentes dei ecclesiam discinde- re: peccant in fide quo ad articulum illum: et vnam sanctam ecclesiaz catholicam. ad hoc. 24. q. 1. c. aduocauit cū quatuor capitulis precedē- tibus. Verbum autē schisma grecum est: qđ latine scissuram dicit vt. c. schisma in prin. 24. q. 1. Quis enim fides catholica et ecclesia vna sit: vt late in precedentibus dictus est: si quis ab hac vnitare recedat diuidē- do se a capite vel connexionē membrorum: diuisus est ⁊ schismaticus. Vestimentum namq̄ domini ideo scissum non fuit / sed de eo for- titi sunt Jo. 19. quia ecclesia scindi nō debet sed tota in vnitare consistit vt dicit tex. in. c. sicut dñi vestimentū. 16. q. 7. Unde augustinus post glo. in preallegato. c. 19. Ad merito inquit vestis qua significatur eccle- sia de super contexta perhibetur inconsutilis autē: ne aliquando dis- suatur. et ad vnum peruenit: qui in vnum omnes colligit. hec ille. Cō- tra illos vero qui tunicam domini diuidere conātur se ab ecclesie vni- tate diuidentes: insurgit ⁊ exclamat idem Augustinus in epistola ad seuerinū dicens. quasi diuisores vestimentorū domini esse vultis ⁊ tu- nicam illam charitatis de super contextam quā nec persecutores eius diuiserūt tenere cum toto orbe non vultis. et beatus ciprianus in epi- stola de vnitare ecclesie Quis (inquit) sceleratus ⁊ perfidus / quis sic discordie furore vesanus: vt aut credat scindi posse: aut scindere au- deat vnitare dei / vestem dñi / ecclesiam christi? monet nos ipse in euā- gelio et docet dicens. erit vnus grex ⁊ vnus pastor. hec ille. Et idem ciprianus in epistola ad corneliū ita dicit. Nec aliunde nata sunt schis- mata / quā cū sacerdoti dei non obtemperatur / nec vnus in ecclesia sa- cerdos ⁊ ad rēpus iudex christi vice cogitatur: cui scđm magisteria di- uina obtemperaret fraternitas vniuersa: non discidio vnitatis christi ecclesiam scinderet. Et idem ciprianus in epistola ad forentiū sic ait: Inde enim schismata sic oriuntur dum ep̄s qui vnus est ⁊ preest: sup

Vestis domini.

Tertia pars.

ba quorūdam presumptione contēpnitur/et homo dignatiōe dei honoratus indignus hominibus iudicatur. Et idēz ciprianus in epistola ad gratianum. Hec (inquit) sunt hereticorum initia et ortus atq; conatus schismaticorū male cogitantium: vt sibi placeant: prepositus superbo tumore contēpnat: sic de ecclesia receditur: sic altare prophānum foris collocatur: sic contra pacem christi et ordinationē atq; unitatez rebellatur. Hec ille. Cuius sentētie adheret pelagius papa in. c. non vos. 23. q. 5. dicens Quisquis ab apostolicis diuisus est sedibus: in schismate esse non est dubium. Nam vt inquit calistus papa in. c. non decet. 12. di. non decet a capite membra discedere: sed iuxta scripture testimoniū/omnia mēbra caput sequantur de cōsecra. di. 3. c. cēlebritatē de prescriptio. c. cui nō liceat. itaq; ab unitate ecclie recedere nullo modo licet vt inquit ciprianus. c. loquit 24. q. 1. Ad idē faciūt notabilia verba beati gregozij in. c. preceptis. 12. di. vbi dicit preceptis apostolicis non dura superbia resistatur: sed per obediētia que a sancta Romana ecclesia et apostolica auctoritate iussa sunt: salutifere impleantur: si eiusdem sancte dei ecclesie que est caput vestruz cōmunionem habere desideratis. non nouū aliquid presenti iussione precipimus: sed illa que olim vidētur indulta firmamus. Cum nulli dubium sit qd non solum pontificalis causatio: sed omnis sancte spei romane ecclesie et religiōis relatio ad sedem apostolicā quasi ad caput omniū ecclesiarū debuit referri: et inde normam assumere: vnde assumpsit exordium: ne caput institutiōis videatur omitti. Cuius auctoritatis sanctionem omnes teneant sacerdotes qui voluerint ab apostolice petre (super quā christus vniuersalē fundauit ecclesiam) solidate cōuelli. Si quis hec apostolice sedis precepta non obseruauerit: percepti honoris esse hostis non dubitetur. Ad idē. 93. di. c. obediētia vbi dicitur qd summo pontifici ea debetur ob omnibus obediētia: vt nulli liceat ei comunicare/ cui pro actibus suis ipse inimicus extiterit: nec in ecclesia esse poterit: qui eius cathedram deserit. Ad idē. c. rogamus. 24. q. 1. vbi dicitur qd nulla est sedes que apostolice et romane sedis dictioni subiecta non sit: nec ab eius obediētia et dispositione vos demerere oportet ad quā cuncta maiora ecclesiastica negocia visa sunt refferri. Ad idē verba Chrysostomi in. c. alligant. 26. q. 6. vbi inter cetera dicitur. Qui autem superiori obedire non vult: quomodo implet illud/principem te cōstituerunt: esto inter eos tanq; vnus ex illis. Quomodo tanq; vnus ex illis manet: qui inter obediētes inobediens: inter subditos rebellis existit. Certe probat se ex illis nō esse: qui renuit ex obediētibus vnus esse. Ad idē. c. cūcta per mūdū vbi oēs homines mundi summo pontifici obdīre tenentur. et in extrauagante: vnā sanctam: de qua supra habita est mentio. qui autez non obediēt vel

Tertia pars.

se ab eius obedientia subtraxerit: schismaticus erit. Et quibus omnibus colligitur quod non parere preceptis romani pontificis cum rebellionem: cum et pertinaciter quis precepta contemnit et iudicium superioris subire recusat: constituit schismatis rationem: ita notater declarat beatus thomas. 2. 2. q. 39. ar. 1. in solutione. 2. argu.

De schismate dathan et abiron.

De schismate tribuum israel.

Sacerdotium legis veteris.

Contra discedentes a papa.

Schisma quid est

Patet hoc ultra predicta in schismate quod chore dathan et abiron cum alijs coplicibus fecerunt: quod inde ortus est: quia subesse noluerunt moysi et aaron summo sacerdoti: ut habetur numeri. 16. late per Josephum antiquitatis iudeorum. li. 4. c. 2. Item patet ex schismate quod decem tribus fecerunt: eo quod rege suo contempto: alterum sibi constituerunt. scilicet hieroboam: ut habetur regum. 3. c. 12. Sicut ergo tunc discedentes vel se diuidentes a summo sacerdote vel rege schismatici reputabatur: et schismaticorum penas luebant: sic et multo magis iddem dicendum erit de illis qui a papa discedunt eum contemnentes: cum sacerdotium legis veteris sit figura christi sacerdotis summi legis noue/eiusque vicarij secundum apostolum hebreorum. 7. et traditur in. c. translato de constitutio. dixi supra. §. precedenti prope finem. Discedere enim a papa ecclesie capite: est discedere ab unitate ecclesie: ut ex predictis satis patet et colligitur ex his que dicit apostolus Colossens. 2. Inflatus sensu carnis sue et non tenens caput/ ex quo totum corpus per nexum et annexiones administratum et constitutum/ crescit in augmentum dei. Hoc autem caput est christus: cuius vicem in ecclesia gerit summus pontifex: ut sepe dictum est. Ideo schismatici dicuntur qui subesse rennuunt romano pontifici et qui membris eius sibi subiectis communicare recusant: ita dicit sanctus thomas. 2. 2. q. 39. ar. 1. in solutione. q. in fine/ est bonus text. in. c. schisma. 24. q. 1. schisma quidem diuisionem importat/ charitatis unioni oppositam. vnde schismatici illi dicuntur: qui concordias non seruant in ecclesie obseruatione ne ecclesie prelati obediunt/ volentes per se ecclesiam constitutere singulari. isti quidem a principio peruersum dogma non habent sed ab ecclesie fundamento recedentes/ in vaniloquium vertuntur et peruersum aliquod confingunt et sic in fine in heresim labuntur: vnde Hieronymus inquit quod heresis et schisma differunt sicut genus et species. Ista sunt notanda verba beati thomae. 4. di. 13. q. 2. ar. 1. q. 1. in solu. 2. argu. vult allegare hieronymum super eplam ad galathas cuius verba transcribit gracianus in. c. inter heresim. 24. q. 3. vbi littera dicit. Inter heresim et schisma hoc esse arbitror: quod heresis peruersum dogma habeat: schisma post episcopalem decessionez ab ecclesia pariter separatur: quod equidem in principio aliqua ex parte intelligi potest diuersum. Ceterum nullum schisma est nisi sibi aliqua heresim confingat ut recte ab ecclesia recessisse videatur. hec ibi. Et Augustinus in libro contra faustum distinguens inter heresim et schisma

Tertia pars.

ita dicit. Schisma est eadem opinatē ac eodem ritū colentē quo ceteri: solo congregationis delectari discidio. Heresis vero diuersa opinatur ab his que catholica credit ecclesia. hec ille. Schismatici ergo dissensionibus suis iniquis/a fraterna charitate dissolunt: quāuis ea credant que credimus: vt ait Augustinus in libro de fide et simbolo: et in libro cōtra donatistas. Non enim sufficit fides sola in formis ad hoc quod quis in ecclesia christi esse dicatur: sed requiritur q̄ maneat in vnitāte ecclesie: que attenditur ex ordine ad caput ecclesie: vt supra dictū est/et ita q̄ subsit iuxta xp̄i ordinationē capiti ecclesie. Ro. pon. hoc est q̄ dixit beatus Ciprianus in quadā epistola et habetur in. c. deniq̄. 7. q. 1. vbi formaliter inquit. Q̄d nō eundē quem nos deus patrem eundem filium eundem spiritū sanctum nosse dicuntur. s. schismatici: nec hoc tales adiurare potest. Mas et chore datan et abiron cum sacerdote aaron et moyse eundem deū nouerant pari lege et religione uentes: vnum et verū deū qui colendus atq̄ inuocāndus fuerat inuocabant: tñ q̄ loci sui ministeriū transgressi/et cōtra aaron sacerdotē/qui sacerdotiū legitimū dignatiōe dei atq̄ ordinationē p̄fecerat: sacrificādi sibi licentiā vendicarūt: diuinitus percussi/penas statim pro illicitis conatibus penderunt: nec potuerunt rata esse et proficere sacrificia irreligiose et illicite et contra ius diuine dispositionis oblata. hec ibi. Que verba sunt satis notanda et ad propositū nostrū valde accommodata: decidunt enim q̄ licet huius schismatis auctores fautores et auxiliatores fidem teneāt quā romana tenet ecclesia eamq̄ colant/et sequantur/habeantq̄ aliquas occasiones quibus a Romani p̄tificis obedientia recedant. s. p̄tensam ecclesie reformationē tam in capite quā in mēbris satis his tēporibus necessariam: nichilominus tamen schisurā et diuisionē faciunt in ecclesia dei: ab ipso ecclesie capite christi vicario temerarie recedentes: vnde schismatici sunt et schismaticoz pena veniūt puniendi. Q̄d etiaz apertissime sentit beatus Hieronimus ad damasum papā scribens/ cuius verba refert Gratianus in. c. quoniā vetus. 2. q. 1. prope finem vbi inter cetera dicit. Cum successore piscatoris et discipulo christi loquor/ ego nullū premiū nisi christus sequēs: beatitudini tue idest cathedre s̄cti petri cōmuniōe cōsortior. super illam petrā fundatā ecclesiam scio. Quicūq̄ extra hanc domū agnū cōmēdit: prophanus est. Si quis in archa noe non fuerit: peribit regnante diluuiō et infra. quicūq̄ tecū non colligit: spargit: hoc est qui christi non est: antichristi est. hec ibi. que sumuntur ex his que christus in euāgelio dixit luce. 11. Qui mecum non est: contra me est. et qui mecum non colligit: spargit. Ex quibus v̄bis patet neminem christianum posse neutralem esse schismatis tempore: cum omnes debeant ecclesiam et caput eius sequi. ille ergo qui eā non sequitur/ etiā

Nota contra neutrales.

Tertia pars.

ex aliqua colorata occasione: contra eam esse censetur: et quo ab eius capite discedit: quāuis eandem habeat fidem quā alij vt supra dictus est. non est ergo licitū immo dānatū obedientiam et reuerentiā ecclesie eiusq; capiti aliquo modo subtrahere/ dissimulādo/dilatādo/expectando: vel neutri partiū adherend osuspēdendo forsan vsq; ad futurū euentum. ad hoc bonus textus in. c. non nos. 23. q. 5. teneant ergo tales si placet fidem nostrā: nichilominus tamē schismatici sunt: et vt tales merito puniendi. Idem in effectu voluit ambrosius super epistolā ad thitū. c. 3. Scribo (inquit) tibi vt scias quomodo ecclesiā ordines: que est domus dei vt cum totus mundus/dei sit ecclesia: tamē domus eius dicatur/cuius rector hodie est damasus: mundus nanq; priuacionis est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est dicatur esse domus dei et veritas: vbi scdm voluntatē suā timetur. hec ille. Et beatus hieronimus scribēs ad damasum papā vt habet in. c. hec est fides. 24. q. 1. Hec est (inquit) fides beatissime pater quā semper tenuimus in qua si minus perire aut parū caute forte aliquid positū est: emēdari cupimus a te qui petri sedem et fidem tenes. Si autē hec nostra confessio apostolatus tui iudicio cōprobatur: quicumq; me culpāre voluerit: se imperitum vel maliuolū vel etiam non catholicū sed hereticum comprobabit. Hec hieronimus vbi supra/sentiens vnum admiratiōe dignū/qd in his que fidei sunt: solum Romano pontificem spectat definitio/et ipso approbante/non est qui reprobare queat: super quo tamē amplius esset cogitandū: omitto qz non est presentis speculationis. Ab ipso ergo Romano pontifice christi vicario ecclesie capite et plenitudinē potestatis habēte: non licet cardinalibus subpretextu reformationis ecclesie/temerarie recedere. in tantum est enim attributa pape plenitudo potestatis: qd cardinales et alij fratres sui non debent erigere calcaneū contra eum: quia monstruosum esset/ qd subditi habeant potestatem in dominos. ff. de mino. l. minor autem magistratus de mayo. et. o. c. cū inferior. Qd si fieret: vestis domini inconlutilis: passa fuisset scissuram/ vel sectionem. ita dicit hosti. quāuis cardinalis esset in. c. per venerabilē. §. Sane qui filij sunt legitimi. Et in signū huius superioritatis rome potius quā alibi voluit dñs ecclesie caput stabilire scdm eum vt latius retuli supra. §. 4. partis secūde. vnde cardinales aliq; prelati discedētes ante tempus ab obediētia apostolice sedis etiam si papa dicatur hereticus: dicuntur schismatici et vt tales sunt puniendi: vt est textus in. §. hinc autē. 17. di. et ibi notat dominicus dicens hoc facere cōtra cardinales qui recesserunt a ciuitate pisana antequā gregorius duodecimus fuisset depositus a cōcilio pisano. refert Jo. de anania in ru. de schismaticis. pe. co. et peepositus alexandrinus in dicto. §. hinc autem. Cum autem cardinales illi de

Cōtra cardinales

Tertia pars.

quibus agimus se diuiserint ab ecclesie unitate: que in duobus consistit. primo in membrorum ecclesie: id est fidelium ad inuicem conexione. secundo in eorundem ordine ad unum caput christi. scilicet vicarium: inde merito inferitur necessarioque concluditur schismaticos fore et ut tales iuste fuisse punitos qui summo pontifici subesse membrisque ecclesie subiectis communicare noluerunt. A cardinalibus enim hoc schisma principium habuit: sicut et omnia preterita si recte examinentur: ut firmat beatus hieronimus dicens: veteres perscrutans historias inuenire non possus alios scindisse ecclesias dei et de domo domini in populos se duxisse/ preter eos qui positi sunt domini sacerdotes et prophete id est speculatores: hi vertuntur in laqueum tortuosum ponentes scandalum in omni loco. hec habentur in. c. trasserunt. 24. q. 3. ut enim inquit Augustinus: sunt in ecclesia quidam prepositi de quibus apostolus dicit: sua querentes non que iesu christi. quid est sua querentes: non christum gratis diligentes: non deum propter deum querentes: temporalia commoda consequentes/ lucris inhiantes: honores ab hominibus appetentes. 8. q. 1. c. sunt in ecclesia. Contra hos inuehit ezechiel. 34. ve inquit pastoribus que pascebant semetipsos qui scilicet propter propria commoda perniciose suscitant schismata in ecclesia dei. Rex autem francorum huius schismatis auctor ut in casus narratione dicitur: similiter est schismaticus. Quod per nuncios suos ad hoc specialiter deputatos coram Leone papa moderno confessus est abiurans (sicut predicti cardinales fecerunt) et detestans quicquid in pisanico conuenticulo actus est: approbans omnia et singula que in lateranensi sacro concilio generali acta et decisa fuere. Unde tam de rege francorum quam de cardinalibus predictis non est amplius insistendum: cum ipsi sua sponte et voce delictum suum confessi sunt: erroris veniam postulantes. itaque contra suam confessionem non sunt amplius audiendi ut. l. generaliter. C. de non ini. pe. c. per tuas de proba. De rege autem et de regina nauarre similiter dicendum est: quod schismatici sunt ex eo quod regi francorum schismatico se iunxerunt fedusque cum eo inierunt et contra summum pontificem conspirarunt/ ita ut merito de eis dici potest illud psalmi. 2. transumptiue in. c. si ecclesia. 23. q. 4. Astiterunt reges terre et principes conuenerunt in unum aduersus dominum et aduersus christum eius. fautores enim adherentes et sequaces schismaticorum: schismatici sunt et ut tales merito puniendi: ut dicit textus in. c. vno de schismaticis li. 6. similiter sunt lese maiestatis rei: ut dico infra parte. 4. §. 1. sunt enim cooperatores in delicto et per consequens pari pena sunt puniendi ut. c. 1. de offi. de. c. sicut dignum de homicidio. l. quoniam multa. C. ad legem juliam de vi. publica. glo. nota. in cle. 1. de penis in verbo defensauerit: cum concordatis. unde quicquid iuste potest fieri contra principales: potest etiam contra adherentes et complices ut in preallegatis iuribus. tenet expresse Asten

Conclusio.

De rege francorum.

De rege nauarre.

Tertia pars. §. I.

sis in summa li. 2. ti. 64. ar. 7. co. 2. facit. l. non dubito. ff. de captiuis. de quo latius in quarta parte. §. 3. dicemus.

Non obstat predictis textus in preallegato. c. vno. §. nichilominus omnes de schisma. li. 6. vbi fautores et auxiliatores schismaticorum solū modo excommunicantur: quia scdm archi. et alios illa decisio fuit reuocata per Benedictū undecimū. vel aliter et forsan melius ibi Bonifacius octauus expressis nominibus principalium delinquentium: eorum fautores et sequaces deducit in processu et sententia sub generalitate: et sic nominibus non expressis. quod an fieri possit de iure satis est dubius vt tradit per Inno. et alios in. c. certificati et in. c. in nostra de sepul. scdm pe. de ancha. in. d. c. vno. in. 3. notabili. vnde merito fuerunt leuius puniti. In casu aut nostro processus particularis factus est contra predictos regem et reginā nauarre tanq̄ contra schismaticos et lese maiestatis reos: iccirco sicut tales merito fuerūt puniti: vt ex predictis satis patet. et colligitur ex quadā extrauagāte Clementis quinti incipiente ad certitudinē que hodie repetitur sub ti. de sen. ex. de qua infra in quarta parte. §. 1.

§. I.

Oppositio.

An metus perditionis bonorum excuset.

Nec eos excusat dicere qd ipsi nunq̄ discesserunt ab ecclesie vnitatem immo fidem nostram semper tenuerunt ipsūq̄ julium papā vt ecclesie caput coluerunt et venerati sunt. si autē regi francoꝝ pape resistenti adheferūt: non quidem ea intentione: vt papā lederent vel ei resisterēt: sed potius ne bona sua que in regno francie et prope tenebāt perderēt: puta dominiū de bearne et ipsūmet regnū nauarre. Unde non videtur sibi imputandū ad schisma/etiam si indirecte pape resistant: cum sua principalis intentio fuerit bona sua conseruare et illa non perdere. Non enim omnes resistētes pape quocumq̄ modo sunt schismatici: sed illi qui per spontaneam intentionem ac manifestam rebellionē et eius iudicialis sententie recusationē ipsū nō recognoscēdo vt caput ecclesie: sed si per alicuius comodi tēporalis affecutionē vel periculi euitationem resistat quis preceptis pape et non obediat: talis etsi grauitē peccet/ non tamē dicitur schismaticus: ita dicit archiep̄us flo. 3. parte. ti. 23. c. 4. §. II. incipit de schismaticis. Ad cuius confirmationē facit qd notanter voluit idem archiep̄us flo. 2. parte. ti. 12. c. 6. vbi post Ray. dicit qd si fidelis fidei mente teneat: aliquē tamen actum infidelitatis facit/puta si reuerentiā idolis exhibeat propter amorem mulieris/ sicut fecit salomon dijs suarū vxorū: vt habetur. 3. regū. c. 11. transumptiue. 3. q. 7. §. salomon et. 32. q. 4. c. salomon: non propter hoc apostata vel hereticus iudicandus est. hoc voluit raymundus in summa. 1. parte. ti. de apostatis. §. circa istas apo

Tertia pars. §. I.

stafias licet non ita late loquat vbi dicit: qđ si aliquis christianus resi-
det in ciuitate sarracenorum 7 profitetur machumetum nuncium esse
dei sicut machometi faciunt ad laudem 7 venerationem illius quē co-
lunt 7 venerātur pro sancto: vel osculatur sepulchrum almaodi quasi
ex reuerentia ac si esset sanctus: vel in publico se gerat pro sarraceno:
et in occulto pro christiano et hec faciat verbo tantū vel profiteatur
propter metum: sed in corde in nullo deuiat a fide: nec dicit eum apo-
statam nec hereticū: nec excommunicatū: peccat tamen mortaliter quā-
tuscūq; sit metus vt ibi per eum. Idem ergo dicendum de eo qui ex
alia causa vt puta libidinis aliquid illicitū et prohibitū fecit vt de ado-
ratione idolorum diximus. Ad hoc bene facit glosa nota. scđm abba-
tes ibi in. c. tuaz in verbo signatos in fine de priuile. que singulariter
vult: qđ qui libidinis causa simulat se monachū: non obligatur ad mo-
nachatū saltem in foro conscientie. bene facit. c. tua de sponsa. Inte-
gritas ergo intentionis magis quā factum in hoc attenditur. pari ra-
tione idem videtur in casu de quo agimus. Presertim cum hoc faciāt
iusto metu ducti. s. ne perdant honorē et bona sua vel eorum maiorē
partem. metus enim perditionis omniumq; rerum vel maioris par-
tis: reputatur iustus vt. l. i. c. si nō iussu principis et. l. pe. c. qđ metus
causa. c. abbas. eo. ti. scđm inno. in. c. cum dilectus eo. ti. super verbo
mortis. Idem tenet hosti. in suma eo. ti. §. qualiter metus ver. inue-
nio tamē allegat. l. propter litem. ff. de excusa. tu. habetur insti. eo. §.
item propter litem. bene facit textus in. l. fi. c. de reno. dona. metus
ergo perditionis patrimonij reputatur iustus sicut timor dānni in per-
sona vt dicit bal. in. l. non est verissimile. §. si fenerator. ff. qđ metus
causa. et in. l. interpositas. c. de transactis post Lynum et alios anti-
quos. Et inde est qđ timor perditionis instrumētōz omnium bonorū
vel maioris partis ipsoz: est iustus metus sicut quādo infertur timor
mortis vel pena capitalis. ita dicit bal. in. l. isti quidem. §. si is. ff. quod
metus causa. Unde si potestas vel tyrannus dicit facias michi instru-
mentū mille florenorum vel alterius promissionis alias venias ad cō-
burendum domum tuam: reputabitur iustus metus scđm qualita-
tes personaz et rescindetur instrumētum si metus imminebat sicut re-
scinderetur si esset metus mortis vel corporis cruciatus. ita dicit Bal.
in. d. l. interpositas. et sequuntur alij moderniores reptantes hoc val-
de notabile. Sequitur etiaz vitalis in libro clausularū in clausula de
metu rerū. et inde est qđ si vassalus copulasset amiciciam cuz inimicis
dñi iusto timore ductus: excusaretur a perditione feudi. ita notanter
ad propositum dicit martinus de laude in. c. i. in ti. quibus mo. feudū
amittitur libro feu. quem refert 7 sequitur Jacobinus in tractatu
feudorū. fo. 31. co. 3. v. quinta causa principalis. alias in parte dictiq;

Tertia pars. §. 2.

vassalli promiserunt non comittere felloniã co. 3. mouetur ipsi per textum notabile in. l. nouissime. ff. quod falso tuto. aucto. vbi ille qui curtor non esset: si compulsus aut metu ne compelleretur auctoritate ac comodauerit: excusatur. que textum bal. ibi trahit ad multa de quibus ibi per eum. Si enim rex et regina non adhererent regi francoꝝ pro vt rex sibi precepit vel saltem rogauit: indignatus caperet eis dominiꝝ de bearne: quod intra regnum gallie vel prope consistit. et consequenter honoris periculum incurrerent. Periculum autem honoris equiparatur periculo vite vt sentit Bar. in. l. vt vim. ff. de iusti. et iure. Unde glosa in. §. suspectus in ver. ob culpaz iusti. de suspectis tutori dicit quod sicut culpa non equiparatur dolo: vbi agitur de periculo vite: ita vbi agitur de periculo honoris: quod est notandum. bene facit textus in. l. iulianus. ff. si quis omissa causa testamẽ. cui dicit. non enim caret dolo pater qui honore proprio omisso propter compendium alienam institutionem maluit. Unde metus regis superioris et tante potestatis: iustus reputabitur: cum presertim solitus sit male tractare non obtemperantes: vt volunt docto. bar. et alij in. l. que onozande. ff. quarum rerum actio non datur per Abb. et alios in. c. causam matrimonij de offi. de. et in c. si. qui clerici vel vouentes. notatur in. l. ad inuidiam. c. quod metus causa/et in pluribus alijs iuribus vulgaribus. Ista ergo videntur reges ipsos a schismate excusare et consequenter a schismatis pena.

§. 2

Schismaticorum genera.

Ad ista enim faciliter responderi potest:

Ita scdm Augustinum in libro de questionibus euangelioꝝ: tria possumus distingui genera schismaticoꝝ. Aliqui enim sunt schismatici intentione non operatione: quicumque enim ita inuident bonis vt querant occasionem excludendi eos vel crimina sua sic defendere parati sunt si obiecta fuerint vel probata: vt etiam conuenticuloꝝ segregationes vel ecclesie perturbationes facere cogitent: ita schismatici sunt: et ab unitate ecclesie corpore decisi: etiam si non inuentis occasionibus aut occultis factis suis sacramento ecclesie corporali conuersatione societur. Aliqui vero sunt schismatici operatione/ sed non intentione: quia per se non intendunt se ab unitate ecclesie diuidere: propter tamen aliquod commodum temporale consequendum vel periculum euitandum conuenticuloꝝ segregationes faciunt: ac per hoc schisma incurrunt et schismatici censeferi debent: Quia sicut voluntas coacta vel mixta voluntas est: vt. c. merito queritur. 15. q. 1. cum cõcoꝝ. ibi positus in glo. super verbo vult et pbus hoc probat. 3. ethicoꝝ: sic effectus sequens ex causa per accidens/ effectus est. Sed aliqui sunt schismatici intentione et operatione. Ista sunt notanda verba augustini de anchora in libro de potestate eccle-

Tertia pars. §. 2.

ſic. q. 26. ar. 1. in corpore queſtionis / refert et ſequitur archiepiſcopus floren. 3. parte. ii. 23. c. 4. §. 12.

Ex quibus omnibus patet qđ rex et regina nauarre et ſi rectam fidē noſtram teneant et ſequantur ipſumq; Romanum pontificem in caput eccleſie recognoſcant: propter metū tamen regis francoꝝ et perditionis honoꝝis vel bonoꝝum ꝑ francoꝝ regi adheſerunt: feduſq; cū eo inierunt contra eccleſiam romanam Romanumq; pontificem: nō excuſant a ſchiſmate nec a leſe maietaſtis crimine. quia ꝑ nullo metu mundi debuiffent a veritate et vnitae eccleſie eiufq; capite diſcere: et peccatum inobedientie cōmittere: vt eſt textus valde ſingularis et ad propoſitū noſtrum ſatis accomodatus in. c. correcta. 24. q. 1. vbi iulius papa orbis epiſcopis ſcribēs ſic ait. Nolite ꝑpter vllā perturbationē recedere a recta fide et ab apoſtolico tramite: ſciētes qđ iuxta ſaluatoꝝ ſententiam beati ſunt qui perſecutiones patiūtur propter iuſticiā. ſicit. c. quecūq; eadem cau. et. q. ibi dum dicitur. vinculis peccatoꝝum abſolui non poſſunt qui a ſocietate petri quomodolibet ſe ſegregauerint. Ecce dicit quomodolibet vt omnē cauſam etiā iuſtū metū cōprehendat. nulla ergo animi perturbatione nulluſq; metus excuſat diſcedētem ab eccleſie vnitae et romani pontificis obediētia cui vꝛgente fide obedire omnes cogimur vt late in precedētibus dictum eſt. eccleſiam enim chꝛiſti que non litigioſis opinionibus fingitur: ſed diuiniſ atteſtationibus comprobatur: propter quemlibet homineꝝ relinquere non debemus: quia bonū eſt cōfidere in domino / quā cōfidere in homine. ꝑſal. 117. Ita dicit beatus auguſtinus in libro de correptione donatiſtarū ad bonifacium. c. 3. Propter metum ergo regis francoꝝum: nec propter timorē perditionis bonoꝝum: rex et regina nauarre non debuerunt eccleſiam ſanctam immaculatam afflictam indefenſam relinquere: eiꝝ impudenter et inuerecunde terga dare cū tam graui animarū ſuarū damno et periculo. Nemo enim iuſtus eſſe poteſt quā diu ab eccleſie vnitae reſpectu capitiſ vel membroꝝ eſt ſeparatus: vt inquit Apoſtolus ad ro. 12. Quēadmodum enim membrum ſi precipitatur ab hominiſ viui corpore: non poteſt tenere ſpiritum vite: ſic homo qui precipitatur de chꝛiſti iuſti corpore: nullo modo poteſt ſpiritum tenere iuſticie etiam ſi figuraz membri teneat quam ſumpſit in corpore. Ita dicit auguſtinus in libro de correptione donatiſtarū ad bonifaciū comitē: trāſcribitur ꝑ Gracianū. 23. q. 7. c. queamndū: nullus enim metus excuſat a peccato. c. ſacris de hiſ q; vi metuſue cau. ſiunt. Ad hoc nos monet ſaluatoꝝ Mathei decimo caplo. Nolite inquit timere eos qui occidunt corpus: animā autē non poſſunt occidere: Sed potius timete eum qui poteſt animam et corpus perdere in gehēnaz: Ubi chꝛiſoſtomus non ſolum ille precipitor eſt veritatis: qui tranſgre-

Metus non excuſat a ſchiſmate.

Tertia pars. §. 2.

De marcelino.

De pilato.

Contra negligentes res spirituales

Metus non excusat a peccato.

diens veritatem palam pro veritate mendacium loquitur: sed etiam ille qui non libere veritatem pronunciat: quam libere pronunciare oportet: aut non libere veritatem defendit/quam defendere convenit. hec ille. Et habetur in c. nolite timere. II. q. 3. unde Augustinus ad casulanum. Quisquis metu cuiuslibet potestatis veritatem occultat: iram dei super se prouocat: habetur in. c. quisquis. II. q. 3. Sepe enim rectores improvidi humanas amittere gratiam formidantes: loqui libere recta pertimescunt. Et ait gregorius in. 15. sui pastoralis et habet in. c. sit rector. 43. di. Metus ergo perditionis vite/honoris/vel rerum non excusat a peccato ut dicitur iuribus. Unde marcellinus papa qui a paganis compulsum: ut templum eorum ingressus grana thuris super prunas imponeret: sed illa compulsio eum ab heresi non excusauit ut dicitur in. c. nunc autem. 21. di. Nec similiter excusatur pilatus qui christi innocentiam agnoscens ne cesaris indignationem incurreret: et officium honoris/quod ab eo tenebat/sibi subtraheret: christum cruci affigi fecit. Contra hos exclamat beatus Gregorius. 19. II. moralium dicens. Omnes huius seculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt: in celestibus debiles: nam pro temporali gloria usque ad mortem desudare appetunt: et pro spe perpetua nec parum in labore quidem subsistunt pro terrenis lucris quaslibet iniurias tolerant: et pro celesti mercede vel remissi verbi ferre contumelias recusant. terreno iudici toto etiam die assistere fortes sunt: in oratione vero coram domino vel unius hore momento lassantur: sepe nuditatem deiectionem famem pro acquirendis diuitiis atque honoribus tolerant: et earum rerum spe se per abstinentiam cruciant: ad quas adipiscendas festinant: superna autem laboriose querere tanto magis dissimulant: quanto magis ea retribui tardius putant. Hi itaque quasi malarum arborum more deorsum vasti sunt/sursum angusti: quia fortes in inferiora subsistunt: sed ad superiora deficiunt. atque contra ex qualitate palmarum designatur proficiens vita iustorum: qui nequaquam sunt in terrenis desideriis fortes et in celestibus debiles: sed longius atque distantius studiosos magis deo se exhibent quam seculo fuisse meminerint et cetera que sequuntur habentur in. c. omnis. 47. di. Potius enim debet quis omnia mala pati quam mala consentire vel malum facere. c. super eo de usuris. c. eos. 4. di. et dicto. c. ita ne. 32. q. 5. Satius quidem est fame mori quam idolatricis vesci: ut ait Augustinus in libro de bono conjugali transcribitur in. c. sicut satiis. 32. q. 4. de iure enim canonico vel de iure diuino metus etiam iustus: qui potuit cadere in constantem virum vel mandatum domini vel superioris: non excusat: quia potius debet quis conseruare vitam anime quam corporis. nam committendo peccatum mortale/moritur anima: sustinendo vero gladium/moritur corpus. Quinimmo vir perfectus potius debet pati mortem corporalem: quam

Tertia pars. §. 2.

peccatum veniale committere. Quia peccatum veniale opponitur feruori charitatis vt traditur per glo. in prohemio li. 6. Vir autem perfectus magis debet eligere corporis interitum caduci et mortalis: quam feruorem charitatis quam habet in deum perdere bene facit quod notatur in. c. queritur. et. c. nequis. 22. q. 2. ita dicit abbas. per illum textum. in pallegato. c. sacris. Hinc est quod clerici non seruantes interdictum ad metum vel compulsionem superioris: non excusantur. Ita notatur decidit do. cardi. in cle. grauis de sen. exco. in. 7. q. pro quo allego textum expressum cuius ille non fuit memor in. c. si. de exce. prela. et istud teneo quicquid dixerit Bal. in. l. nouissime. §. 1. ff. quod cum falso tutore. Hinc etiam est quod si habens uxorem de adulterio suspectam precipit seruo vel familiari: quod eam interficiat/alias minatur sibi mortem: Seruus non debet parere: et si pareat et occidat: non excusatur ab homicidio. ita notanter decidit abbas in. d. c. sacris co. 2. reprobata opinione Lyni et aliorum in. l. 1. c. vnde vi. et bal. in. c. 1. §. iniuria de pace iura. fir. et modernorum in. c. 2. de homicidio: qui contrarius tenebant. Hinc est etiam quod si accusatus vel inquisitus de delicto positus in tormentis: tormentorum metu confiteatur delictum: quod non commisit: et ex hac causa decapitatur/ nisi hoc in extremo saltem vite reuocauerit/ videtur in peccato mortali decedere: et consequenter ecclesiastica carebit sepultura. ita mirabiliter decidit Abb. in. c. ex parte. 2. de sepul. in prin. et videtur satis rationabile: nam sicut non licet falsum dicere testimonium contra alium vt in. c. 1. de crimine falsi: ita nec contra seipsum: sicut dicimus in simili de occidete se ipsum: vt. c. sicut non licet in primo. 23. q. 5. Idem de clerico percuciente se ipsum: nam incidit in excommunicationem ac si alium clericum percussisset vt tenent docto. in. c. contingit in primo de sen. exco. et ibi Abb. in quarto notabili/ idem tenent docto. in. c. 1. de vita et honestate clericorum. li. 6. quos refert et sequitur matheus in tractatu de extensione iurium co. ante pe. Idem tenet iacobus doctor antiquus in. §. iuris precepta instituta de iusti. et iure prout refert ibi io. fabri ad hoc bonus text. in. c. si quis absciderit. 55. di. vbi dicitur quod si quis amputauerit sibi virilia: non fiat clericus: quia sui est homicida: et dei conditioni inimicus et ibi per prepositum alexandrinum. Idem dicendum est de eo qui in iudicio constitutus metu pene veritatem negat: nam iste eodem modo grauius peccat secundum abbas in. d. c. ex parte. et in. c. 1. post prin. de testibus cogendis. Inducit ad hoc quod voluit bar. in. l. relegati in prin. ff. de penis vbi dicit quod si aliquis est iuste ad mortem damnatus et fugit: peccat. Si autem peccat: non debet fugere: immo potius omnia mala pati. Ad hoc glo. notabilis et ibi docto. in cle. pastoralis de reuudi. Hinc est quod testem falsum metus non excusat vt nota. 15. q. 5. c. auctoritatem in glo. magna secundum bal. in. l. data opera. c. qui actu. non po. co. 13.

Contra clericum violentes interdictum propter metum.

Nota illum textum

De seruo aliquod illicitum faciente propter metum domini

De illo qui metu tormentorum falsus confitetur.

De illo qui propter metum veritatem negat.

Tertia pars. §. 2.

Superiori parendum est.

Ita ergo videtur dicendum in casu nostro ut reges ipsi Nauarre potius debuissent exponere se omni rerum et personarum periculo quam contra ecclesiam ire. Magis enim debuissent obedire deo ecclesie et romano pontifici christi vicario: quam regi francoꝝ. Actuum. 5. c. Nam si aliquid mandat procurator et aliud proconsul: obediendus est proconsuli. Et si aliquid mandat proconsul et aliud imperator: obediendus est imperatori non proconsuli. Ita dicit glo. notabilis. Ro. 13. Est textus et. c. si dominus in. c. qui resistit. II. q. 3. et in. c. que contra mores. 8. di. Ad idem textus. in. l. contra pupillum in fi. ff. de re iudi. ubi is qui ad maius auditorium vocatus est: si litem inchoatam deseruit: contumax non videtur. Quia semper superiori obediendum est et obtemperandum: ut ibi dicitur et in. c. cum teneamur de appella. cum concor. ibi positus. Adetus ergo regis francoꝝ vel perditionis honoris seu bonorum vel maioris partis eorum non habuit: Reges ipsos excusare ut clare patet etiam dictis et tenet expresse hosti. in summa ti. de peni. et remi. §. quibus et qualiter versiculo quid de rapina. ubi dicit: quod non excusatur quis si dominum adiuvat in bello iniusto propter timorem amittendi feudi vel incurrendi damnum aliud temporale. 32. q. 5. c. ita ne. Cum autem bellum ex parte regis francoꝝ et schismaticorum esset iniustum: ut late in precedentibus dictum est: non debuerunt reges ipsi se confederare cum eis in preiudicium ecclesie: nullusque metus eos excusare potuit: presertim cum omnis metus abesset: eo quod sacra vestra maiestas pollicebatur se eis fauorem et auxilium laturum contra regem francoꝝ et quemcumque alium volentem eos offendere. Ex quibus omnibus necessario concluditur: quod tam reges ipsi nauarre quam rex francoꝝ et Cardinales predicti eorumque fautores auxiliatores et defensores fuerunt schismatici et lese maiestatis rei et ut tales merito puniendi.

Conclusio.

Finis tercię partis.
Incipit quarta pars.

Quarta pars.

¶ Incidicamus de quarto

articulo. s. de schismatis grauitate et pena. volens enim deus nobis ostendere quod horrendum et detestabile sit hoc crimē: Chore Bathan et Abirō Schismaticos eo quod Aaron summo sacerdoti debitam reuerentiā denegarunt ab eo recedentes: nouo quodam mortis genere eos puniuit: aperiēs namq̄ terra os suū deuorauit eos cū taber-

naculis suis et omni eorum substantia: descēderuntq̄ viui in infernū operti humo: et perierūt de medio multitudinis: vt legit̄ numeri. 16. c. et psalmo. 105. Preterea cū post mortē Salomonis regis iudeorum regnasset et duodecim tribus israel IRoboā eius filius obtineret: decem tribus eū reliquerūt/ fecerūtq̄ schisma et adhererūt Hieroboā/ regem eū sibi cōstituētes. Quas obrem tāta dñi indignatio extitit aduersus illos quod schisma fecerūt: quod demolitus est eos: et dedit in direptionē donec abijceret eos a facie sua: quia dissipatus est israel a domo dauid. Et abdon propheta missus est a dño ad hieroboā ad exprobandū sibi peccatū schismatis/ prohibet̄ est apud illos schismaticos panē comedere/ et aquā bibere: quod quia non seruauit: morsu leonis in itinere necatus est. Cōtinētur ista. 3. li. regū. c. 13. trāsumptiue in. c. deniq̄. 7. q. 1. Ex magnitudine autē et grauitate pene qua deus tūc tēporis priora delicta puniuit/ et cauēda ac fugiēda mōstrauit: apparet delictorum grauitas. nam pena debet esse delicto cōformis vt. l. respiciendū in principio. ff. de penis et in. c. felix eo. ti. li. 6. cū multis similibus. Quis enim iā dubitauerit hoc sceleratius esse cōmissū/ quod grauius est vindicatū? vt inquit Hieronimus in. c. non afferamus. 24. q. 1. Unde beatus Augustinus ad emeritū de hoc crimine schismatis ita loquitur. Quanti autē diuino iudicio pēdatur hoc facin? lege quod relegisse nō ambigo. inuenies autē Bathā et Abiron hiatu terre deuoratos: ceteros omnes qui ei cōsenserūt: igne de medio eorum exeunte cōsumptos. illud ergo scelus ad exemplū deuītandi dominus deus presenti supplicio demōstrauit: vt cum talibus patientissime parcat/ quale vltimo iudicio restaret/ ostēderet. hec ille. Idem licet sub alijs verbis voluit beatus Hieronimus in dicto. c. non afferamus: et ciprianus in. d. c. deniq̄. Sacri legiū ergo schismatis omnia delicta transgreditur: vt inquit Augustinus cōtra eplam parmeniā. Quapropter beatus Ciprianus schisma idolatrie comparauit/ refert eum Augustinus li. 4. contra cresanūz grāmaticum: et in epistola cōtra Seuerinum ita loquitur. Quare diuisores vestimētorum esse vultis et tunicā illā charitatis desuper cōtextā

De schismatis grauitate.

De schismate datā.

De schismate tribuum.

Schisma dicitur sacrilegium.

Quarta pars. §. I.

Schismaticus est
hostis.

Conclusio.

quā nec persecutores eius diuiserunt tenere euz toto orbe non vultis? Idem in effectū dixit cyprianus in quadam epistola de vnitāte ecclesie cuius supra habita est mētio. Quid plura? Schismaticus/alienus est/prophanus est/hostis est/habere non potest deum patrē: qui vniuersalis ecclesie nō tenet vnitātē. Ita dixit iedē Ciprianus in quadā sua epistola: et habet in. c. alienus. 24. q. 1. Ecce qđ schismaticū dei hostē appellat quia tunicā domini incōsutilem: quā pilati milites nō fuerūt ausi scindere: schismatici xp̄i crucifixoribus crudeliores effecti scindere conātur. Quapropter eoz sacrificia tanq̄ inimicorū deus ip̄e odit/ et proicit: vt inquit Amos ppheta ⁊ habet. c. odi. 24. q. 1. Ex quibus omnibus apertissime demonstratur schismatis grauitas. Nam inter peccata que fiūt in proximū: schisma est maximū: quia contra spūale multitudinis bonū ⁊ cōtra christianorū quietē ⁊ tranquillitatē vt p̄ beatus thō. 2. 2. q. 39. ar. 2. et per augustinū de anchona in li. de potestate ecclesie. q. 25. ar. 4. et per archiep̄m flo. 2. parte ti. 3. c. II. §. I. et per cardinalem sancti sicuti in li. de potestate ecclesie quarta parte. c. 8. Quibus addo bedam super matheū dicentē. Quicumq̄ ab vnitāte fidei vel societate petri apostoli quolibet modo semetip̄os segregauerint: tales nunc nec vinculis peccatorum solui/ nec ianuas possunt regni celestis ingredi. Nec ille: et reperiuntur ista verba in. c. quicumq̄. 24. q. 1. Itē cyprianus in. c. didiscimus eadem causa et. q. Cuncti schismatici quia foris sunt idest extra ecclesiam: spiritum sanctum non habent. Idem repetit in preallegato. c. alienus vt supra retuli. Et cum schisma graue dānosum periculosum ac detestabile peccatū sit: graui animaduersione est dignum. Nam scđm mensurā delicti debet esse plagarū modus. deutrono. 25. c. et. c. felix. §. ceterum de penis. li. 6.

§. I.

Pena schismaticorum.

Pena que pro schismate a iure reperitur imposita est: primo enī schismatici ipso iure sūt excoīcati. 23. q. 5. de ligurib⁹. c. 2. de schisma. Et cōsequēter eis cōicandū non est. c. a nobis de excep. cū similib⁹. et merito eis nō cōicatur: quia per ea q̄ quis peccat: debet puniri: vt dicit Sapiētie. II. c. et. c. quāto. de trāssa. pre. c. litteras de tēpo. ordi. c. cū oliz magister de offi. de. c. 2. de rebus eccle. nō alie. c. pastoralis in fi. de iure patro. c. ad liberandā de iudeis. Cū autē schismatici ab eccleie ⁊ mēbroz suoz vnitāte ⁊ cōione separēt se: cōueniens est qđ eis non cōmunicetur: vt declarat beatus thō. 2. 2. q. 39. ar. 4. refert et sequitur archiep̄s flo. 2. parte. ti. 3. c. II. §. I. co. 2. Cardinālis sancti sicuti in suma de potestate ecclesie. 4. parte. c. 8. De his intelligendū est quod scribitur numeri. 16. Recedite a tabernaculis hominum impiorū: qui. s. schisma faciunt: et nolite tangere quod ad eos pertinet ne induamini peccatis eorum ⁊ c.

Quarta pars. §. I.

Secundo schismatici puniuntur pena depositionis/privantur enim dignitatibus suis. 23. di. c. In nomine dñi. de scisma. c. vno. li. 6. publicatur etiā eoz bona vt. d. c. de ligurib⁹ ⁊ in preallegato. c. vnico de schismaticis li. 6. Qd̄ sapienter cōstitutū est. Nā cū schismatici eorumq̄ sequaces recusent ecclesie capiti subesse: merito a sua dignitate deponuntur: vt nō sint aliorū caput vt per beatū tho. et alios vbi supra. Et propterea Bonifatius octauus Jacobū et petrū de columna Cardinales schismaticos ab omni cardinalatus comodo ⁊ honore deposuit om̄ibusq̄ beneficijs dignitatibus/ et prelaturis perpetuo priuauit/ reddidit etiā inhabiles ad habenda: cunctis eozū bonis mobilibus et immobilibus/iuribus/actionibus ac iurisdictionibus publicatis/expositis insuper eoz personis capiendis: vt hec latius continentur in preallegato. c. vnico de schismaticis li. 6. Fateor tñ qd̄ benedictus vndecimus eos postea restituit exceptis cōfiscatiōibus/ in quibus nichil immutauit/vt habetur in extrauagāte benedicti: que hodie reperitur inter extrauagātes cōmunes sub titulo de schismaticis. incipit dudū bone memorie: per hoc tamen non correxit penas in. d. c. vno cōtentas. Sunt preterea schismatici lese maiestatis rei tanq̄ in suppremuū oīm regū et principū regē ac principē conspirātes: vt in precedentibus dictum est: et tanq̄ lese maiestatis rei schismatici non habēt filios in potestate: vt dicit bal. in. l. nam ⁊ ciuū. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris: refert jo. de anania in rubrica de schismaticis pe. co. vnde rex frācorū huius schismatis auctor cardinales etiā schismatici/ qui cōtra ecclesiā ⁊ Romanū pontifices cōspirarūt: huius criminis indubitanter rei sunt: vt. l. i. ff. ad legē iuliā maiestatis. et. l. quisquis. c. eodes. Rex autē ⁊ regina nauarre in hoc crimen similiter inciderūt: eo qd̄ fedus inierunt/et amicitia cōciliarūt cū rege francoze ecclesie inimico: vt est tex. in. l. 2. ibi aut priuatus ad hostes profugere et in. l. 3. in principio et in. l. 4. ff. ad legē iuliā maiestatis: vbi dicitur: q̄ eo ipso qd̄ aliquis ad hostes romāi imperij cōfugit/aut opē vel auxiliū eis quoquo modo dederit/reus est huius criminis. Ille ergo qui vadit ad hostes/vel mittit litteras/vel nuntiū: vel aliquid simile facit in dānum principis vel rei publice/vel in damnū romani pōtificis aut ecclie romane: proditor est censendus vt colligitur ex predictis iuribus: et firmat an. de p̄fernia in. c. 1. §. porro. 3. co. que fuit prima causa beneficij amittēdi li. feu. Bar. in extrauagante quoniam in verbo rebellando post principū et petrus de ancharrano consilio. 278. 2. co. v. si dicatur vbi concludūt q̄ si aliquis rebellat cōtra papā vel cōtra rectores p̄ ecclesiā positos aliquibus modis de quib⁹ supra: incidit in crimē lese maiestatis. Quia leges que de hoc crimine disponūt trahuntur ad papam: nam si in persecutione vel machinatione contra vnum cardinalē dicimus

Schismatici priuantur bonis ⁊ dignitatibus.

Schismatici sunt lese maiestatis rei.

Cōtra confederationes.

Quarta pars. §. I.

quod ad exemplū criminis lese maiestatis: multo fortius si contra statum romane ecclesie: vt. c. felix de penis libro. 6. Hinc est etiā qđ si fidelis regis prestitit iuramentum fidelitatis regis hosti: crimen lese maiestatis cōmittit: vt probatur in preallegatis iuribus. tenet luchs de pena in. l. 2. co. 2. §. sed pone fidelis. C. de meta. et epidema. li. 12. Ad predicta bene facit tex. singularis. l. 1. §. cum patro. in fi. ff. de offi. prefecti vrbis vbi grauitur punitur libertus cōspirans cōtra dñm cuius eius inimicis. Ex quo colligit ibi glo. argu. qđ si vassallus fecit amicitias cū inimicis dñi: aufertur ei feudū. Hdez voluit glo. in. l. liberti in verbo amicitias. C. de in offi. testa. et in. c. 1. in verbo cōcubuerit in ti. quibus modis feudū amittitur. Est bonus textus in. c. vno in ti. quot testes sunt necessarij ad probandū feudi ingratitude. Tenet bal. in l. prima. 4. l. q. ff. de rerum diui. vnde ex confederatione vel parentela cū inimicis cōtracta: probatur inimicitia. nam cōiuncti et confederati presumuntur eiusdē intentionis. ita dicit bal. in preallegata. l. liberti reputans hoc bene notandū. Cōfederati enim tenentur se inuicē iurare omni modo quo possunt/ per ambaxiatores/ per gētes armigeros et per conuocationem amicorum. ita notabiliter dicit Angelus de perusio in lege. 2. §. excusantur. ff. ad silenianum.

Nota illum textū.

Ad predicta cōfirmāda allego tex. singularē in de. vna. §. porro de iure iurā. vbi impator iurat: qđ nunq̄ cū sarraceno/ pagano/ schismatico/ seu alio quomodolibet comunione catholice fidei non habente/ aut cum aliquo alio prefate ecclesie inimico vel rebeli seu eidem manifeste suspecto vnionē quālibet seu parentelam aut cōfederationem iniret. Hec ibi cum quibus concordat extrauagans Clementis quinti que incipit ad certitudinē hodie reperitur sub ti. de sen. ex. c. 3. vbi dānantur et irritantur confederationes facte cū schismaticis: et ipso sūt iure excōmunicati contrariū faciētes: eorumq̄ terre ecclesiastico subdūtur interdicto: priuanturq̄ bonis que ab ecclesijs obtinent huiusmodi confederationes facientes: et ad alias penas spirituales et temporales: pro vt vtile videbitur procedi potest (vt ibi dicitur.) Ex quibus liquido constat illicitum esse amicitiam conciliare vel confederationem facere cū schismaticis vel ecclesie inimicis immo cum manifeste suspectis ecclesie. Quia ille qui talem cōfederationē facit cū inimicis ecclesie: dicitur venire contra ecclesiam: vt est textus notandus in d. §. porro. scđm jo. de inola in. 3. co. qui dicit hoc esse contra florentinos: q̄ fecerūt ligas cū rege frācoꝝ/ q̄ deo propitio plus fuit eis pernicioſa q̄ vtilis scđm eum. Hddem possumus nos dicere de amicitia cōtracta et cōfederatione quā predicti rex et regina nauarre fecerūt cū rege galloꝝ. Nā p̄ eas effecti fuerūt ecclesie inimici/ leseq̄ maiestatis rei/ et in eorū damnū et incōmodum confederatio fuit conuersa.

Quarta pars. §. I.

Quamuis enim confederationes et lige ad bonum et laudabilem finem/puta ad defensionem iustam rerum et personarum contra tyrannos licite sint et approbate: vt voluit Inno. quem omnes sequuntur in. c. dilecta de exce. prela. et in. c. i. de schismaticis. Bar. et alij in. l. si. ff. qd cuiusq; vniuersitatis nomine: et in extrauagante quoniam nuper in verbo occulte/ in titulo qui sunt rebelles: ad hoc possent allegari plura iura: que videntur confederationes permittere in. c. ego. 63. di. c. sane. 16. q. 7. c. omne. 22. q. 1. c. nouit de iudi. c. ad apostolice de re iudi. libro. 6. et in sacra scriptura Machabeorum. 8. et. 13. vbi machabei iniunt fedus cum romanis et Josue. 9. et. 10. vbi Josue iniunt fedus et tenuit confederationem cum gabaonitis. et. 1. regum. 7. vbi amorrei tenebant pacem et confederationem cum populo israelitico. et. 1. regum 27. 29. vbi dauid accessit ad achis regem geth et fecit confederationem contra saul. et genesis. 17. Deus iniunt fedus cum abraham et successoribus suis: et exodi. 23. Deus iniunt fedus cum populo israelitico dicens. Inimicus ero inimicis tuis et affligam affligentes te: si tamen fiant contra cesarem vel papam: non sunt nec esse possunt ad bonum finem. immo ille appellantur conspirationes/que sunt indirecte etiam contra prelatum inferiorem: vt. c. confurationum/et. c. conspirationum. 11. q. 1. cum pluribus alijs. Ex quibus colligitur qd omnis coniuratio vel conspiratio presumitur ad malum finem facta. ita dicit Archidiaconus in. c. si quis clericorum eadem causa et. q. refert et sequitur Angelus de perusio in preallegata. l. 1. in principio. ff. quod cuiusq; vniuersitatis nomine. Quando autem fit conspiratio contra imperatorem vel papam non solum presumitur ad malum (vt dictum est) verum etiam confederantes incidunt in crimen lese maiestatis vt. l. 1. c. vt armorum vsus. li. 11. ita dicit Martinus de laude in tractatu de confederatione versi. 20. est textus in. l. quisquis in principio. c. ad legem iuliam maiestatis: vbi prohibentur et puniuntur huiusmodi factiones lige et confederationes contra imperatores: non solum quando fiunt publice ac directe/ sed etiam quando fiunt occulte seu palliate: vt dicitur in preallegata extrauagante quoniam nuper: et ibi Bar. in verbo occulte/puta quando fiunt sub colore defensionis rerum vel personarum: et secrete aliud intendunt. s. damnum alicuius tertijs. Nam hoc indistincte prohibendum est a iure vt. c. 1. §. conuenticulas de pace iura. fir. li. feudorum scdm bar. in. d. verbo occulte. et notatur in. c. exhibita de iudicis et in. c. si. de testi. cogendis vbi late per modernos et in. c. constitutione de verborum significatione. li. 6. vbi per dominicum et alios. Nam vt inquit beatus Ambrosius in libro de officijs: si non potest subueniri alteri nisi alter ledatur: comodius est neutrum iuari: qm grauari alterum. habetur in. c. deniq; 14. q. 5. Licet videatur permissus immo

Confederationes
quo sunt licite.

Confederationes
contra regem vel papam
sunt illicite.

Quarta pars. §. I.

iniunctū iuuare / iniuste et de facto oppressum: vt. c. dilecto de sen. ex. libro. 6. l. prohibitum. c. de iure fisci. li. 10. 23. q. 5. c. Regum. c. principes. c. administratores cum multis alijs. Unde in ecclesiastico. c. 4. dicitur. Libera eum: qui iniuriā patitur: de manu superbi. Ille ergo qui necdū nō abstinet ab adiutorio inimicorū ecclesie contra ipsam ecclesiam: quā defendere tenetur / immo fedus ⁊ confederationem cum eis contra ecclesiam facit: et amicitiam cum eis conciliat: inimicus est ecclesie et lese maiestatis reus. Quod enim ad defensionis subsidium est inuentum: ad depressionis dispendium non debet retorqueri: vt. c. in quibusdam de penis. c. conquerente de restitutione spoliatorū. c. quanto de iure iurando. c. 3. de appella. c. vno de natis ex libero ventre. 22. q. 4. c. inter cetera. Preterea facientes conuenticula de papatu viuente papa / crimen lese maiestatis committunt: vt notatur in. c. veniens. l. de testi. per gofredum. 10. an. et alios quos sequitur bal. in. l. quoniā liberi. c. de testibus et Martinus de laude in tractatu de crimine lese maiestatis ver. 9. Cum autē istud scisma super hoc fuerit in ecclesia introductū: vt in casus narratione diximus: sequitur q̄ omnes qui in hoc schismate auxilium ⁊ fauorem prestiterunt: facientes contra statū romani pontificis / rei sunt lese maiestatis. ille autē dicitur facere contra statū principis / qui vult dirigere statū ad aliud regimē puta ad aliū principē / scdm bal. in. l. 1. §. huius studij. 2. co. ver. item nota qd̄ arbitrium. ff. de iusti. ⁊ iure Martinus de laude vbi supra. §. 12. De his qui tales cōfederationes illicitas ⁊ ad malum faciunt: intelligitur illud qd̄ dicitur job. 41. Corpus illius quasi scuta fusilia compactū scamis se prementibus vna vni coniungitur ⁊ nec spiraculum quidem: scilicet spiritus sancti: incedit per eas. Quasi dicat qd̄ multitudo hominū malorū: qui sunt quasi quedā scame diaboli: ita sunt ad male agendū cōiuncti connexi ⁊ obstinati: qd̄ nō recipiūt instinctū spiritus sancti ad bonum. ita dicit ibi nicholaus. Misit enī dñs spiritū pessimum inter abimelech ⁊ habitatores sicheem: idest inter hos malos homines: vt dicitur iudicū. 9. c. Ad idem facit illud qd̄ scribit naaū. l. 1. Sicut spine se inuicē complectuntur: Sicut cōiuuiū eorū pariter potantium: consumētur quasi stipula ariditate plena: Sic erit de malis hominibus qui confederationes ⁊ ligas faciunt contra ecclesias: Quia consumentur sicut stipula ariditate plena: vel sicut ligna arida. de istis dicitur ecclesiastici. c. 21. Sicut stupa collecta synagoga peccantium: et consummatio eorū flamma ignis: idest hi qui ad malum faciendū congregantur: sicut in hoc seculo arserunt flamma cupiditatis: sic in alio ardebunt flammis infernalibus.

Pena rebellium.

Pena autem rebellantium contra supremam maiestatem / est q̄ ipso iure perdūt omnia: que iuris civilis sunt: vt. l. amicissime. ff. de capitū

Quarta pars. §. I.

diminutione. Ideo schismatici propter crimen lese maiestatis diuine perdunt patriam potestatem: quam in filios habent vt paulo ante diximus. Possunt etiam impune occidi. l. 3. in fi. ff. ad legem corneliam de sicarijs. l. proditoris. ff. de remili. etiam si sint occulte rebelles: nam ipso facto penam incurrunt: et in iudicio quo postea procedetur contra illos hoc liquidabitur an fuerunt rebelles. ita notater decidit bar. in extrauagante quonia nuper in ti. qui sint rebelles in verbo rebellando prope finem. v. circa secundum. refert et sequitur petrus de ancharrano. consilio. 278. co. l. v. pro hoc optime. Si autem placet capienti possunt captiui detineri vt serui. ff. de acqui. reru do. in. l. transfuga et capite puniuntur. l. si quis aliquid. §. transfuge. ff. de penis. Traditur per bar. in dicta extrauagante / quonia nuper in ver. rebellado et per doc. in de. pastoralis de re iudi. Bona vero rebellium ipso iure publicantur: quauis de illis in sententia nulla sit facta mentio: vt. l. quisquis et. l. pe. et fi. c. ad legem juliam maiestatis. Que quidem bona possunt statim ab eis capi: anteq̄ contra eos feratur sententia: nam si est licitum occidere vt paulo ante diximus: multo magis bona capere ar. l. nec in ea. ff. de adulte. vbi q̄ occidere pot̄ adulteru: multo magis iuris contumelia poterit afficere. ita notater dicit petrus de ancharrano in preallegato consilio. allegat et ponderat ad hoc glo. qua reputat singulare in. c. felicitis in verbo disponant de penis. li. 6. que notater vult q̄ si feudatorius comisit crimen lese maiestatis: feuda libere reuertuntur ad ecclesias: a quibus obtinent: vt ad libitum pro sua voluntate de eis disponant vt ibi dicit textus: illis feudatarijs non vocatis etiam si de facto possideant. Cuius ratio est quia postq̄ textus ibi habet illos pro diffidatis et banitis: talium bona possunt inuadi et occupari. c. pro humani ad finem de homicidio. li. 6. vbi textus in simili pro minori delicto dicit qd̄ sufficit constare de illo scelere probabilibus argumentis: nec alia sententia deportationis requiritur: vt ibi dicit littera in fine. Priuatur similiter suis dignitatibus et honoribus vt. d. de. pastoralis vbi inter alias penas quibus Robertus rex fuit punitus propter rebellionem: quam contra imperatorem henricum comiserat: priuatur bonis dignitatibus et regno: vt in preallegata de. dicitur: et plenius in sententia qua henricus imperator contra euz protulit: cuius tenorem ad litteram recitat Albericus in preallegata. l. quisquis. Ad idem. c. ad apostolice de re iudi. li. 6. vbi imperator fredericus secundus propter rebellionem qua contra ecclesiam comisit: priuatur regno et imperio: vt diximus supra. 2. parte. §. 7. Ex quibus omnibus liquet manifeste: qd̄ Julius secundus iuste et recte priuauit Cardinales predictos suis dignitatibus / ecclesijs / et beneficijs: quibus preerant: et ad habenda inhabilitauit: Regem vero et reginam nauarre tanq̄ rebelles schisma

Conclusio.

Quarta pars. §. 2.

ticos atq; ecclesie inimicos similiter iuste regno priuauit: et cuiuscunq; capiendi illud licenciam fecit: vt in prima parte diximus.

§. 2.

Ecclesia cōuocat
p̄cipes xp̄ianos
cō schismaticos,

Quod si predictis penis schismatici co-

herceri non possint/ quia pertinaciter perseuerant et propter eorū potentiaz ecclesia amplius facere non potest: manu armata per brachiū seculare ab ecclesia inuocatum penaz executio est facienda vt. c. i. 7. c. quoniam in fine de offi. or. 17. di. c. nec licuit in fine. II. q. I. c. petimus notatur in. c. significasti de offi. dele. per oldra. con. 89. Ad hoc bonus textus in. c. de ligurib⁹. 23. q. 5. vbi pelagius papa scribēs narse patri- cio super quibusdā schismaticis ab ecclesia dānatis inter cetera sic ait. Si quis schisma fecerit: iste excōmunicetur atq; damnetur. Qd si for- san 7 hoc cōtempserit 7 permāserit diuisiones et schisma faciēdo: per potestates publicas opprimatur: 7 infra. facientes autem scisuras in sancta ecclesia/ non solum exilijs: sed etiam proscriptione rerū per pu- blicas potestates debeant coerceri. Ad idem. c. quali ea. ca. et. q. vbi idem pelagius eidem narse scribens ita dicit. Petimus vt prefatis q̄ a nostra sede directi sunt/ in omnibus prebeat̄is auxilium. Nec pute- tis peccati esse alicuius si huiusmodi homines premuntur: hoc enim diuine 7 humane leges statuerunt: vt ab ecclesie vnitate diuisi et eius pacem inquietissime perturbātes: a secularibus potestatibus comprī mantur. Nec quicq; maius est: vnde deo possitis sacrificium offerre: q̄ si id ordinetis: vt qui in suam 7 aliorum perniciem debachātur: cō- petenti debeant rigore compesci. hec ibi. Ad idem. c. quando. c. nimīū c. displicet. 23. q. 4. vbi Augustinus monet principes: vt procedant ad correctionē et punitionē aduersus schismaticos 7 dissipatores eccle- sie. Exemplū habemus notabile in sacra scriptura iudiciū. 20. vbi dici- tur qd cū aliqui ex filiis beniamin vxorem cuiusdam accepissent: et in- credibili furore libidinis vexassent: deniq; mortua est: cumq; moniti corrigi parati non essent: congregati sunt omnes alij tunc filij israel de alijs tribubus in silo/ vnoq; cōsilio ex precepto domini vindictā fe- cerunt de filiis beniamin: ita vt interficerent viginti quinque milia pu- gnatorū/ nec remanserūt de illa tribu nisi sexcenti viri. Quo exemplo patet qd cū graue scelus (vt est schisma) per christianos cōmittitur: nō paratos corrigi: poterit papa principū xp̄ianoz auxiliū cōtra eos inuocare: ita dicit augustin⁹ de anchona in. li. de ptate ecclie. q. 25. ar. 5. Raro enim vel nunq; temporibus transactis ecclesie calamitates per censuras et processus ecclesiasticos legitimus fore sublatas/ nec eccle- sia collapsa vel vacillans suis vnq; operibus vel viribus se erexit: im- mo semper humano auxilio fuit erecta: vt dicit textus in. c. si quis pe-

Notabile facinus

Ecclesie calamita-
tes per principes
reparantur.

Quarta pars. §. 2.

cuncta. 79. di. per aliquos videlicet principes seculares vt per Charolū magnum. orthones de saxonia. Reges francie. comune ianue. Pisanos/ac diuersos alios: quos curiosus indagator inuenire poterit. Tē pore enim Stephani secundi Pipinus pater charoli magni longobardos ecclesiaz infestantes stephani mandato perdomuit. Postea tempore Leonis et Adriani primi iuit Charolus magnus cepitq; desiderius: et vicit longobardos: restituitq; ecclesiam vt habetur in. c. Adrianus. 63. di. et in. c. hortatu. 23. q. 8. Johānes. 13. passus est magnas persecutiones a quodam berengario: rex autem saxonie cepit berengarium et ecclesiam pristine restituit libertati. Leo octauus fuit ab vrbe expulsus/et creatus Benedictus: quod audiens imperator otho primus: obsedit romam donec benedictus fuit sibi traditus: missitq; illū in exilium in saxoniam (vbi mortuus est) vt habetur in in. c. in synodo. 63. di. Johannes. 17. fuit expulsus per quēdam crescentium patricium fuitq; vocatus otho tercius rex saxonie et imperator: qui venit/ fugatoq; illo crescentio totam suam progeniez extirpauit. Tunc fuit creatus Gregorius quintus: qui erat de genere othonis. Post othonis vero recessum: expulsus fuit gregorius per dictum crescentium et romanos: qd̄ audiens dictus otho reuersus est romam: obseditq; eos in castro sancti angeli cepitq; et mēbris mutilauit. Eugenius quartus anno. 1445. hortatus est dalsinum francie: vt bellū faceret contra basilenses/ ecclesiam infestantes: vt refert Jo. de ana. in rubrica de schismaticis in fine. Ista ⁊ multa alia his similia patent ex chronicis ⁊ historijs antiquis in quibus reperio plures romanos pontifices veros a roma pulsos/et aliquando restitutos (vt iam diximus) quorū nomina sunt hec. Julius primus. Simachus. Siluerius primus. Virgilius primus. Martinus primus. Leo tercius. Eugenius secundus. Johānes octauus. Leo quintus. Johānes decimus. Johānes decimus tercius. Benedictus octauus. Johānes decimus quartus. Johānes decimus sextus vel septimus scdm̄ alios. Gregorius quintus. Benedictus nonus. Gregorius septimus. Victor tercius. Paschalis secundus. Alexander tercius. Bonifacius octauus.

Principes autem ⁊ reges christiani ad ecclesie defensionez vocati/venire eamq; defendere tenentur. Nā vt inquit Ambrosius libro primo de patriarchis: Sicut principibus ⁊ potestatibus fidem ⁊ reuerentiā exhibere cogimur: ita secularium dignitatū administratoribus defendendā ecclesiarū necessitas incumbit: qd̄ si facere contēperint: a cōmunionē sunt expellendi. hec ibi. habentur in. c. dicat aliquis. §. preterea. 23. q. 5. Administratores plane secularium dignitatū qui ad ecclesiarū tuicionem pupilloz ac viduarū protectionē rapaciūq; refrenationē cōstituti esse procul dubio debent: quotiens ab episcopis ⁊ ec

Stephan⁹ papa.

Leo.
Adrianus papa.
Johannes.

Leo papa.

Johannes.

Gregorius.

Eugenius.

Pontifices a Roma pulsi.

Reges christiani tenentur ecclesias defendere.

Quarta pars. §. 2.

eclesiasticis viris cōuenti fuerint: eorum querimonias attētius audiāt: et scđm qđ necessitas expecterit absq; negligentia examinent: et diligenti studio corrigant. Quod si dei timorē pre oculis non habētes negligere post secūdam et tertiā admonitionem inuēti fuerint: omnes se nouerint cōmunionē vsq; ad condignā satisfactionem priuati. Ita dicit Johānes papa octau⁹ in. c. administratores ea. causa. et. q. Regū enim et principū est propriū officium facere iuditiū atq; iusticiā et liberare de manu calūnantū vi oppressos: vt ait hieronim⁹ hieremie. 7. habetur in. c. regū. 23. q. 5. Nam vt inquit ysidorus. Principes seculi non nunq; intra ecclesiam potestatis adeptē culmina tenēt/ vt per eādem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant. Leterum intra ecclesiam potestates necessarie non essent: nisi vt quod non preualent sacerdotes efficere per doctrine sermonem: potestas hoc imperet per discipline terrorē. Sepe per regnū terrenum celeste regnum proficit/ vt qui intra ecclesiam positi contra fidem et disciplinam agunt: rigore principum cōterantur/ ipsamq; disciplinam q̄ utilitas ecclesie exerce re non preualet/ ceruicibus superbōrū potestas principalis imponat/ et vt venerationem mereatur/ virtutem potestatis imparciatur. Cognoscant principes seculi deo se debere esse reddituros rationem propter ecclesiam: quā xpo tuendam suscipiunt. Nā siue augeatur pax et disciplina ecclesie per fideles principes/ siue soluatur: ille ab eis rationem exigit: qui eorū potestati suam ecclesiam tradidit. Hec ille. Habētur in. c. principes. 23. q. 5. Ad idem tex. in. c. grandī de suplen. negli. prela. li. 6. hoc enim pertinet ad reges christianos: vt temporibus suis pacatam velint matrem suam ecclesiaz habere (vt inquit augustinus super Johānes habetur in. c. quādo vult deus. 23. q. 5.) Debēt ergo pacē ecclesie procurare/ non autez turbare per schismata vel alias. c. in quibusdam de penis. Tenentur ergo reges aliq; principes christiani vocati a papa pro ecclesie defensione venire: eamq; viriliter defendere: vt in. c. 1. in principio in ti. hic finitur lex deinde incipiunt consuetudines et cetera. et ibi notat bal. et in. c. 1. in principio quibus modis feu. amittitur. iuxta illud psal. 2. Et nūc reges intelligite erudimini q̄ iudicatis terrā: Seruite dño in timore et exultate ei cū tremore. Ad exponens beatus Augustinus in libro de correctione donatistarū ad bonifacium. c. 13. trāsumptiue in. c. si ecclesia. 23. q. 4. sic ait. Quomodo ergo reges dño seruiunt in timore: nisi ea que cōtra iussa domini fiunt: religiosa seueritate prohibendo atq; plectendo? et subdit. aliter enim seruit quia homo est: aliter quia etiaz et rex est. Quia homo est: ei seruit viuēdo fideliter. Quia vero etiā rex est: seruit leges iusta precipientes et cōtraria prohibentes cōuenienti vigore sanciendo. Sicut seruiuit ezechias: lucos et tēpla idolorū et illa excelsa que contra pre

Conclusio.

Quarta pars. §. 3.

cepta dei fuerunt constructa destruendo. 4. regum. 15. sicut seruiuit sosis talia et ipse faciendo. 4. regum. 22. Sicut seruiuit rex ninuitarum uniuersam ciuitatem ad placandum dominum compellendo ione. 3. Sicut seruiuit darius idolum frangendo in potestate danieli dando: et inimicos eius leonibus ingerendo. danielis. 14. Sicut seruiuit nabuchodonosor omnes in regno suo positos: a blasphemando deo lege terribili prohibendo. danielis. 3. In hoc ergo seruiunt domino reges: in quantum sunt reges: cum ea faciunt ad seruiendum illi que non possunt facere nisi reges: alioquin iram dei in se prouocant: et eius indignationem incurrunt: cui de his rationem strictam reddere tenentur. Et ultra hoc papa potest eos corrigere/castigare/et si opus fuerit deponere: sicut de constantino et leone eius filio imperatoribus constantinopolitanis et de alijs regibus dictum est. §. in. 2. parte. §. 7. aliquid etiam dicitur in sequenti parte cum de rege et regina nauarre specialiter agemur.

Conuocatis autem regibus et principibus

christianis contra schismaticos/eorumque auxilio ab ecclesia postulato: potest si opus fuerit ecclesia bellum iustum contra eos mouere: ut notatur in. c. venerabilem de elec. et in. c. nouit de iudi. et in. c. ex gestis de clericis non residentibus et in. c. ad apostolice de re iudi. libro. 6. et in. c. 1. de homicidio eo. li. et in. c. alius. 15. q. 6. tenet expresse 10. de ligniano in tractatu de bello: quem refert et sequitur archiepiscopus flo. 3. parte. ti. 4. c. 2. §. 3. in principio et. §. 10. versi. Item queritur. Item tenet 10. de pla. in. l. vna post principium. ver. Item quero. c. ut armorum usus libro. 11. concludentes quod papa potest indicere bellum contra imperatorem schismaticum vel hereticum vel iura et libertates ecclesie usurpantem. Pro rebus enim ecclesie: licite potest ecclesia bellum mouere: et principes christianos ad hoc vocare. 23. q. 3. c. maximianus. 15. q. 6. c. auctoritate ibi glo. et. 3. q. 8. c. igitur et. c. hortatu. debet ergo pontifex si vult bene iura sua defendere propugnatores penes se habere 23. q. 8. c. igitur. c. ut pridem et. §. ecce. notatur per glo. in summa. et contra violatores ecclesiastice libertatis/vel res ecclesie inuadentes si oportuerit arma suscipere. 23. q. 5. c. principes et. c. sequenti. non possunt enim regna atque imperia sine armis defendi. Unde contra delinquentes et apostolice sedis maiestatem contemnentes: seueritate uti oportet/ nec ullus pertinere quamuis etiam prepotentem Ambrosij et Innocentij primi exemplo: quorum vnus theodosium: alter archadium excommunicare non timuit. Et si opus fuerit: potest et debet arma sumere bellumque contra tales indicere sedisque apostolice maiestatem tueri. Porro quid excellentius quidue laudabilius: quam pro unitate ecclesie rerumque sua-

§. 3.

Ecclesia mouet bellum contra schismaticos.

Quarta pars. §. 3.

rū defensione / cōtra ecclie hostes magno aīo ingētiq; apparatu arma capere: hoc ppriū sūmi pōtificis mun⁹ est: ad quē spectat ecclie vnitatē et iura p viribus defendere. *Ecclesia quidē nō semp debet persecutionem expectare: sed aliquādo ex iusta causa persecutionem facere pōt cōtra ecclie inimicos vt notāter ostendit Augustinus in libro de correctione donatistarum ad Bonifaciū comitez. c. 8. transumptiue in. c. ecclesia. 23. q. 4. Qd̄ prefiguratū fuit in veteri testamento in illa sanctissima muliere libera Sarra que matrē nostrā celestē hierusalē idest verā dei ecclsiā figurabat: vt inquit apostolus Gala. 4. Illa quippe ancillam iuste affligebat. Si autem melius discutiamus: magis illa persequebatur sarraz superbiendo: q̄ illam sarra cohercēdo. illa enim domine iniuriā faciebat: ista ponebat superbie disciplinam. Iuste ergo ecclesia malos persequitur: iuxta illud psal. 17. Persequar inimicos meos et cōprehendam illos: et non conuertar donec deficiant. Iusta ergo est persecutio quam facit impijs ecclesia christi: ista itaq; beata que persecutionem patitur propter iusticiam: illi vero miseri qui persecutionem patiuntur propter iniusticiā. Proinde ista persequitur diligendo: illi seruiendo. ista vt corrigat: illi vt euertant. ista vt reuocet ab errore: illi vt precipitent in errorem. deniq; ista persequitur inimicos et comprehendit donec deficiant in vanitate: vt in veritate proficiant: illi autem retribuentes malū pro bonis etc. Iustissime ergo ecclesia insurgit cōtra schismaticos et alios eius iura et bona occupātes ac perturbantes: vt eosdem a suis insolentijs prauisq; actibus et moribus compescat. Eius namq; proprium est aberrantes et diuisos ab erroris sui semita reuocare: ad bonumq; cogere: Ezechielis. 34. vt late demonstrat idē Augustinus vbi s̄. c. 16. et. 20. transcribitur per graciā. 23. q. 6. c. schismatici. Multitudinib⁹ enī per schismata percūtib⁹ sancta romana ecclesia vt subueniat: studere debet: vt per eundē Augustinū vbi supra. c. 27. transumptiue in. c. vt constituere f. 50. di. Quinimo quilibet prelatus qui habet iurisdictionem temporalem: in subditos inobedientes licite mouet arma. 15. q. 6. c. auctoritatem. et. c. nos sanctorum. ar. 23. q. 8. c. scire igitur et. c. hortatu et. c. dispar. diximus supra. §. 2. in principio: de quo per glo. archi. et prepositum in. c. si quis. 26. di. et archie. flo. 3. parte. ti. 4. c. 2. §. 9. n. ita querit vtrū. Et tunc quando contra schismaticos vel bona seu iura ecclie vsurpantes arma sumuntur: non proprie dicitur bellus: sed melius executio iurisdictionis vel iusticia. ff. de rei ven. l. qui restituere. Ista sunt notanda verba innocenti in. c. olim causas prope finē de resti. spo. Immo si recte consideremus: ista dicitur defensio que iure naturali permittitur: vt. l. vt vim. ff. de iusti. et iure et. l. 1. c. vnde vi. cum pluribus concordantibus. Et magis videretur procedere hoc casu prelatus vt*

Prelatus mouet bellū cōtra subditos inobedientes

Bellus dicitur de defensio.

Quarta pars. §. 4.

pars que iura sua defendit q̄ vt iudex. in qua quidem defensione potest vt iurisdictione spirituali excommunicando sine cause cognitione et sine monitione: vt notat̄er voluit inno. in. c. venerabili de cēsibus. co. 3. n. nec obsunt et ibi abb. in fi. co. et in. c. cum venissent de judi. pe. co. Angelus de perusio in. d. l. vt vim in fi. potest etia; vt armis materialibus indicendo bellum eo modo quo diximus. Bellum enim non est indistincte ab ecclesia prohibitum: immo aliquando permittitur et indicitur pro defensione ecclesie et iurium suorum: nec nō pro xpianorum tranquillitate: vt colligitur ex. c. paratus cum sequētib. 23. q. 1. Gregorius enim primus ciuib. tuscie precepit arma capere contra longobardos iurisdictionem ecclesie infestantes: vt legitur in registro gregozij: et habetur. 23. q. 8. c. vt pridem. Et in. c. sequēti dicitur qd̄ precepit quibusdā militibus: qd̄ cōtra ecclesie hostes qui in marcha conuenerant bellum mouerent: vt per viā diuersionis/ roma tranquilla maneret/ ne deo sibi irato hostes contra urbem impetum facerēt. Adrianus quoq; primus hortatus est Theozolū magnū ad capescendū bellū cōtra longobardos patrimoniu ecclesie occupātes. 23. q. 8. c. hortatu. Leo quartus ludouicū augustū contra sarracenos ad bellum concitat vt. c. igitur cū duobus capitulis sequētib. ea. ca. 7. q. Idem fecere multi sumi pontifices/ siue pro tutāda religione/ siue pro ampliāda/ seu pro rebus ecclesie vendicādis/ siue pro seruanda pace reipublice: vt in chronicis romanoꝝ pontificū satis legitur. Augustinus etia; cōmendat Maximianū vagiēsē ep̄m: qui bellū ab imperatore impetrauit cōtra ecclesie sue hostes/ eū si secus fecisset/ de negligentia reprehēdens. 23. q. 3. c. Maximianus. Hoc enim habet ordo iusticie naturalis/ vt quando vtilitas publica aliter haberi nequit: gladio bellico per principes: qui iudicari possint cōtra cōtumaces impetretur/ non tam sui vlciscēdi causa/ q̄ tuende ecclesie sibi credite vel religionis et reipublice sibi cōmisse: vt. d. c. maximianus et. 15. q. 6. c. auctoritate; cū multis similib. Maximianus enim vagiēsē ep̄s/ auxiliū petijt ab impatore christiano cōtra hostes ecclesie: a quib; quāplures iniurias et dāna pertulerat: non tā sui vlciscēdi causa: q̄ tuende ecclesie sibi credite. qd̄ si pretermisisset: non eius fuisset laudāda paciētia: sed negligētia merito culpāda. Nec enim ap̄ls paulus vite sue trāsitorie p̄sulebat: sed ecclesie dei: quādo cōtra illos qui eū occidere cōspirauerāt: cōsiliū illoꝝ tribuno vt proderet: effecit. vnde factū est vt eū ad locū quo fuerat producēdus deduceret miles armatus. Ne illoꝝ pateret insidias: romanas etiā leges implorare minime dubitauit: ciuē romanū se esse proclamās: quos tunc affligi verberibus nō licebat. itemq; ne iudeis interim eum interimere cupientibus traderetur: cesaris poposcit auxiliū: romani quidem principis: sed non christiani: vt ista habentur

Excōicatio.

Bellū ab ecclesia permittitur.

Bellū per viā diuersionis.

Quarta pars. §. 3.

Actū. 22. 23. 25. c. In quibus satis ostēdit apls quid facere deberent postea christiani dispēatores / quādo imperatores christianos periclitante ecclesia reperirēt. Hinc ergo factū est vt imperator religiosus et pius prelatus in noticiam suam talibus causis: mallet piissimis legibus illius impietatis errorem omnino corrigere et eos qui cōtra christum christi signa portarent: ad vnitatē catholicam terrendo et cohercendo redigere: q̄ seuiendi tantūmodo auferre licenciam et errandi ac pereundi relinquere. Ita notanter ad propositum dicit Augustinus in libello de correctione donatistarum ad bonifaciū. c. 18. et traditur in preallegato. c. maximianus. Attendens ergo Julius secundus pontifex maximus: ecclesiaz ex pernicioso illo schismate afflictam: iura etiaꝝ ⁊ bona romane ecclesie tirānice accupata: cuius vires non sufficiebant ad ipsam ecclesiam ruinam minitantem et penc omnino colapsam: erigendam: nisi principum christianorum auxilio vteretur: ipsum implozauit: vt per viam diuersionis contra regem francoꝝ bellum conficeretur: quousq̄ ab insania ad sanam mentez rediens sacro sanctam matrē ecclesiam incolumē atq̄ illesam omnino relinqueret: a prauis inicijs desistendo / et mala preterita reparando. Istud autē bellum dicitur iustum / immo iustissimum: et potest dici defensio / que a iure naturali permittitur / vt paulo ante dicebamus: nam quilibet tenetur ius suuz defendere: vt. l. illud. ff. de peri. here. et. 65. di. c. antepe. ita dicit glo. in preallegato. c. maximianus in. n̄. Sed negligētia pro defensiōe igitur iurū suoz: qz vim vi repellere licet dicta. l. vt vim. ff. de iusti. et iure. l. i. c. vnde vi. c. olim causas de restitu. spo. c. significasti. de homi. c. dilecto. de sen. exco. li. 6. l. prohibitū. c. de iure fisci. notant doctores in. c. sicut el. 3. de iure iurando / traditur per Archiep̄m flo. 3. parte. ti. 4. c. 1. in fi. In hoc autem bello interueniūt illa quinꝑ: que ad iustū bellū requirit glo. 23. q. 2. in summa: et reducūtur ad tria q̄ ponit Sanctus tho. 2. 2. q. 40. ar. 1. et Archiepi. flo. vbi supra ⁊ doctores in preallegato. c. sicut de iure iurando. s. auctoritas principis / causa iusta / et recta intentio vt late per eos. In casu enim de quo agimus: interuenit auctoritas pape vicarij christi in terris ac supremi principis: iusta causa / quia pro defensione ecclesie et pro tranquillitate totius populi christiani: itaq̄ non zelo vindicte / sed magis zelo iusticie / ad promouendum bonum et vitandum malum / et vt mali a suis peruersis conatibus compescantur: vt inquit Augustinus contra manicheos et habetur in. c. quid culpatur. 23. q. 1. ffateor tamen quod si interueniant illa duo: scilicet auctoritas superioris et iusta causa / quāuis intentio recta deficiat / vt puta si ex odio aut animo / malignandi bellum geratur: peccabit quidem mortaliter bellum gerens: ad restitutionem tamen ablatorum et dannozū datorum: non tenebitur:

Bellū dicitur de
fensio.

Requisita ad bellum
iustum.

Quarta pars. §. 4.

quousq; ad iusticiam faciendā et obedientiam superiori exhibendam se offerat is contra quem bellū geritur scdm Archiepm flo. vbi supra. Patet ergo ex predictis qd ex iusta causa pro vt est schisma potest papa bellum iustum mouere contra schismaticos: vt a schismate desistat et a suis prauis conatibus cōpescantur. In quo quidez bello omnes presertim principes christiani tenentur ecclesiam iuuare: et schismatici capti in tali bello debent furca suspendi scdm bal. in. c. 1. §. iniuria. 3. co. de pace jura firman. al' incipit. §. furtum in principio. refert Jo. de anania in. ru. de schismaticis. co. 3. in fine. et cuz sint diffidati a iure vt. c. vno de schisma. li. 6. post principiu ibi expositis personis eorum capiēdis: videtur qd si se defendāt: possunt impune occidi sicut de diffidatio ab imperatore dicit dominicus in. c. 1. de homicidio li. 6. quez refert et sequitur martinus de laude in tractatu de principibz. n. 508. Vassalli etiam imperatoris et cuiuscūq; schismatici: possunt absolui a iuramento fidelitatis / vel potest declarari: qd vassalli non teneantur ipsum iuuare vt. d. c. nos sanctorū et in. c. juratos. 15. q. 6. 7 in. c. ad apostolice de reudi. li. 6. cum alijs similibus: immo ipse imperator tenetur dare subsidium pape ad bellādum suos hostes: vt. d. c. maximianus. 23. q. 3. et per totā illam causam et. c. auctoritatem. 15. q. 6. cū cōcordantijs ibi positis. Ad idem. c. administratores et. c. principes et. c. quali. 23. q. 5. de quibus in precedenti. §. mencionē fecimus / de quo etiam per oldra. con. 62. in fine. incipit circa hoc veniunt 7 consilio. 89. et per fredericū con. 163. Unde cum schismatici sint ecclesie hostes: vt. c. alienus. 24. q. 1. tenetur impator contra eos ecclesias adiuuare vt est tex. notandus in cle. romani principes. §. porro de iure iurando et notat ibi Jo. de ymo. co. 3. dicens: nota imperatorem debere dare fauorem contra schismaticos 7 hereticos ex iuramento: et si non facit: est per iurus 7 deponi potest. hec ille. Potest enim papa ex causa ardua iurisdictionem in tēporalibus quam a deo habuit vel suscepit in habitu: deducere ad actū ptra quoscūq; / maxime cōtra schismaticos: vt patet ex iā dictis: et firmat abb. siculus in. c. sicut el 3. de iure iuran. co. 6. n. ego ampli⁹: presertiz inuocādo brachiū seculare vt in pcedēti. §. dictū est.

Et non tantū poterit papa bellū indice: re contra schismaticos et rebelles ecclesie: verum etiam euntibus ad bellum potest indulgentiam concedere eosq; cruce signare: vt Julius papa in casu de quo agimus fecit. Nam si crux transmarina pro acquisitione vel recuperatione terre sancte tantummodo predicatur: multo fortius videtur predicanda pro vnitatem ecclesie conseruanda

Vassalli schismatici
corū absoluntur
ab eoz fidelitate.

Imperator tenet
iuuare ecclesias cō
tra hostes suos.

Schismatici sunt
ecclesie hostes.

Papa ex causa ar
dua potest exerce
re iurisdictiones in
temporalibus.

§. 4.

Papa potest da
re indulgentiā cō
tra schismaticos et
cruces.

Quarta pars. §. 4.

Sicut dñi vestimentum. Neq̄ enim filius dei in mundum venit/ nec crucem subiit/ vt terrā acquireret: sed vt captiuos redimeret/ et peccatores ad penitentiā reuocaret: nec aridam immo catholicā ecclesiam desponsauit. Cum autem maius periculum immineat in hac vltima quā in prima/ quia preciosior est anima: q̄ res. c. de sacro san. ecclie. l. fantimus: idest magis subueniendum est. 61. di. c. miramur. 42. di. c. quiescamus: ergo ꝛc. Si vero offensionem personarū consideremus/ nemo dubitat: quin magis delinquūt inobediētes christiani atq̄ schismatici/ qui ad fidem semel susceptam precise cogendi sunt: quā sarrazeni: qui nec ipsam inuiti suscipere compelluntur. 23. q. 5. c. ad fidem. 45. di. c. de iudeis. Nemo enim mittens manum ad aratrum et respiciens retro aptus est regno dei. c. magne de voto. Adinus etiam malum est viam domini non agnoscere: quā post agnitaz retroire. c. quidam in fine de apostatis. Si autem pro simplici contumacia hoc accidere solet vt. c. si. de penis: quid de detrahentibus potestati romane et ponentibus os in celum? Nam qui romane ecclesie detrahit: hic proculdubio in heresim labitur. Fidem quippe violat/ qui aduersus illam agit /que mater est fidei/ et illi hoc est deo contumax inuenitur: qui eam cunctis ecclesijs noscitur pretulisse. 12. di. c. omnes. Itē qui contra pacem ecclesie sunt si dignitatem aut cingulum habent: nudentur eis. 24. q. 1. qui contra pacem: ad quam nudationē faciendam possunt principes christiani conuocari indulgentia cōcedi et crux predicari: nam crucis signo inimici christi fugandi sunt: vt dicit glo. super illud psal. 81. Fac mecum signū in bonum: vt videant qui oderunt me ꝛ confundantur. Schismatici autem hostes ꝛ inimici dei sunt: vt sepe dictum est. c. alienus. 24. q. 1. fugandi ergo sunt signo crucis: q̄ (vt inquit chrisostomus in homelia de laude crucis) est cōsolatio pauperū refirmatio diuitum. destructio superborum. tiranorum pena. triumphus contra demones: obsessorum murus. pater orphanorum. defensor viduarum. Si autē contingat aliquos christianos diabolicis instigationibus sic superari et implicari/ vt tunicas domini velint scincere: et a capite ecclie tiranica violentia se subtrahere: tanq̄ mendaces effecti pmissionis facte in baptismo in quo pmitterūt diabolo et pompis eius renūciare/ ꝛ ipi xpo per fidē ꝛ charitatē incorporari: p crucez xpi cōpescendi sunt magis quā pagani vl' iudei. Quia (vt dicitur. 2. petri. 2.) meli⁹ erat eis viā veritatis nō agnoscere: q̄ post agnitionē retrorsū reuerti ab eo facto pposito: qd̄ datū ē eis. Et signāter dicit meli⁹: qz min⁹ malū ē pati iniuriā ab extrāeis quā a familiarib⁹ vt ibi dicit glo. Propterea dauid in psona xpi loquens de iuda q̄ euz traditur⁹ erat dicebat psal. 40. Qui edebat panes meos: magnificauit sup

De cruce.

Iniuria a familiaribus.

Quarta pars. §. 4.

me supplantationē. Ad ideē psal. 56. Si inimicus me⁹ maledixisset mihi: sustinuissez vtiqz: et si is q̄ oderat me super me magna loquutus fuisset: abscondissez me forsz ab eo: tu vero hō vnanimis dux meus et notus meus / qui simul mecum dulces capiebas cibos in domo domini ambulabamus cum consensu / et cetera. ¶ Facit etiam illud quod dici solet. Nulla maior pestis / q̄ familiaris inimicus. Contra tales igitur christianos schismaticos ecclesiā dei eiusqz prelatū grauiter offendentes pacemqz ecclesie perturbantes / concedenda est indulgentia et crux predicanda. ita notanter concludit hostien. in summa ti. de voto. §. in quo casu et Augustinus de anchona in libro de potestate ecclesie. q. 25. ar. 5. Oldardus consilio. 62. in fine incipit et circa hec. Albertus in. l. iubemus nulli. 4. co. in fine. c. de sacro san. eccle. et jo. de ana. in rubrica de schisma. prope finem. qd̄ michi satis placet: quoniam vt ex predictis constat: hic interueniunt duo: que ad indulgentiam sunt necessaria: videlicet ptās Romani pōtificis cōcedētis: et iusta causa cōcessionis. s. defensio ecclesie et iurium suorum nam si pro alijs leuibz causis solet indulgentia concedi: vt puta pro dedicatione ecclesiarum et pro edificatione pontium vt dicit tex. in. c. q̄ autez de peni. et remi. vel pro oratione pro rege facienda: vt alias cōcessit Innocētius quartus his qui orabat pro rege ffrañcie: vel pro alijs similibz causis de quibus per doctores in. d. c. quod autez: et per theologos in quarto sententiarz. di. 20. et per archiep̄m flo. 3. parte historiali. ti. 22. c. 14. in principio: et in locis infra allegandis: multo fortius concedi potest super retam graui tamqz ardua / ecclesie et pene toti christianitati necessaria. Unde iustum est qd̄ decedentes in tali bello: apostolicis iuentur indulgentijs / et de thesauro ecclesie afflicte: cui obsequium et serui cium prestiterunt: participant. cum eas etiam pro minori bono et inferiori difficultate: sepius ecclesia concesserit / vt pote pro sola mansione vel mora in hora mortis apud aliquod hospitale / vel pro facili visitatione alicuius loci pij / aut similibz. ¶ Fuerunt quoqz multi Romani pōtiffices qui indulserunt plenarie decedentibus in bello pro ecclesia suscepto. Nam gregorius non⁹ Anno dñi. 1224. cōcessit indulgētiā plenariā laborātibz p̄ defentiōe ecclie cōtra impatorē ffredericū secundū iura et bona ecclie occupātē / et pacē ecclie perturbātē: vt refert Archie. flo. 3. pte historiali. ti. 19. c. 4. §. 3. post prin. Adde ex eadē causa et cōtra eūdez cōcessit Inno. 4. vt refert idē archiep̄s vbi s̄. c. 5. §. 2. in principio. Adde fecit Urbanus quartus anno dñi. 1261. contra māfredū eiusdem frederici filium: quia cōtra ecclesiam et iura sua pugnabat: vt per eūdem archiep̄iscopū vbi supra. c. 13. in principio. Adde fecit Adardinus quartus / vt conseruaret Charolum primum Andegauie ducem

Requesita ad indulgentiam.

Pōtiffices qui bel lātibus pro ecclesia indulserunt.

Quarta pars. §. 4.

et Sicilie regem in noua ipsius regni possessione contra Petrum aragonum regem: qui vocatus a siculis prosequabatur ius uxoris constantie filie regis manfredi: qui longa possessione regnum sicilie tenuit. sicut eius pater et auus/ et a predicto charolo interfectus et regno priuatus. ipse autem Petrus confirmatus in eodem regno a nicholao tercio: ipsum regnum prosequabatur: et vindictam mortis soceri sui manfredi: regnumque sicilie dedentibus incolis suscepit: nec vlla alia re sedem apostolicam molestauit: immo causam suam iustis iudiciis decidendam semper obtulit: et tamen pro sola conseruatione dicti charoli possessoris inuestiti per Romanam ecclesiam de regno illo: idem Martinus indixit bellum contra dictum petrum/ non modo pro recuperatione regni sicilie: verum etiam pro expugnatione et inuasionem patris et auiti regni aragonum: quo illum priuauerat: quia facile ecclesie non obediuit/ crucemque contra eum predicari fecit/ indulgens plenarie ad id bellum accedentibus/ prout ista constant ex archiuis apostolicis et tradit archiepiscopus florentinus in eadem. 3. parte historiali ti. 20. c. 4. §. 8. quauis ipse tanquam scriptor nationis florentine que a galis plurimum semper pependit: partibus andegauensium plus equo faueat in historia. Martinus etiam quintus indulgentiam concessit pugnantibus contra brachium pro defensione aquilane ciuitatis que est regni apulie pro ut refert archiepiscopus flo. in eadem. 3. parte ti. 22. c. 7. §. 5. Plures alij romani pontifices idem concesserunt/ pro faciliozibus causis et bellis non tam iustis/ sicut erat istud de quo agimus contra regem francoz huius schismatis auctorem: qui multas ecclesie romane fecit iniurias et plures eius terras et iura inuasit/ eiusque pontificem multipliciter molestauit: neque his contentus: bellum uniuerse itale minatus est: et de tota ipsius italie monarchia usurpanda contendebat: cuius necessario ex hoc timeretur ecclesie et iurium suorum oppressio/ ac christianitatis confusio/ et pene totalis euersio. cum merito timendum sit nata occasione diuisionis christianorum/ turcos infestissimos hostes in christianos (pro ut assolent) intolerabilius seuituros. Lupiens igitur Julius Pontifex maximus regem francoz ad iusticie limites reducere/ et ecclesie deperdita recuperare: ad finem uniuersalis pacis iuxta illud quod pater in ethicis tradidit/ bellum (inquit) gerimus ut in pace uiuamus. habet in. c. noli existimare. 23. q. 1. et in. c. paratus in fine. et. c. apud veros: indixit bellum Regi francoz signanter per ducatum Suiane hispanie contiguum: quosque pacis et iusticie terminos complecteret: ne forte sumptis uniuersis galliarum viribus/ nullo sibi obice interposito uniuersam italiam et ecclesie iura (pro ut eius antecessor fecerat) confunderet atque euertir: immitatus beatum gregorium quem per modum diuersionis bellum indixit/

Carat antoninus
procliu in fauore
gallozum.

Bellum gerimus
ut in pace uiuamus?

Bellum per viam
diuersionis.

Quarta pars. §. 4.

contra hostes ecclesie vt Roma tranquilla maneret (vt diximus in
precedenti. §. post principium) mala enim voluntas cohibenda est. de
bilitare enim ea que nocitura sunt: laudabile ac pium est / vt inquit hie
ronim⁹ sup sophoniã : et habetur in. c. Si quis fortitudinē. 23. q. 3. nã
sic agendo: adimitur malis potestas delinquendi et bonis consulitur
vt in pace uiuant. c. ab imperatoribus ea cau. et. q. nam contra futurũ
grauamen verisimuliter inferendum: potest quis sibi prospicere pro
rumpendo in appellationem. c. bone de app. item per viam facti resi
sti potest: si mora interpellandi vel aduendi iudicem est allatura pe
riculum. l. ait pretor. §. Si debitorem. ff. de his que in fraudem credi.
melius enim est ante tempus occurrere: q̄ post vulneratam causã re
medium querere. l. fi. C. in quibus ca. in inte. resti. non est ne. Unde
terentius. Malo nos ante prospicere: q̄ vlcisci accepta iniuria. Quis
his concordat quod scribit valerius. li. 3. ti. 2. de fortitudine. c. 18. Mas
cum Liberius grachus teneret rem publicam Romanorum oppres
sam factionibus et conspirationibus: et Adutius sceuola consul legi
bus non armis rem gerendam diceret: ceteris quoq̄ torpescens:
Scipio nasica quoniam inquit consul dum iuris ordinem sequitur / id
agit: vt cum omnibus legibus Romanum imperium corruat: ego
met priuatis idest nullo magistratu fungens / voluntati vestre me of
fero ducem. ac deinde circumdedit manum leuam toga: erectaq̄ ma
nu: proclamauit. Qui volunt rem publicã esse saluam: sequãtur me.
et seditiosum virum Liberium grachum cum sceleratis eum sequenti
bus et federatis penas luere coegit. Ex isto exemplo naturali Ro
manorum patet / qđ vbi quies patrie infestari timetur: omisso iuris
ordine ad arma recurritur. Res enim grauioribus armis / parue autem
legibus terminantur: vt dicere solebat papa Pius secundus sicut in
eius vita in fine platina commemorat. Iuste ergo fecit Romanus
pontifex Julius secundus preuenire hostium maliciã: indicendo
bellum regi francorum: vt ab ecclesie molestia desisteret. Et autem
christianorum animos ad hoc alliceret: iuste eos cruce signauit et in
dulgentiam plenariam eis concessit: vt alij Romani pontifices pro
lemoribus causis id fecerunt. Ad hoc vltra predicta bene facit textus
in. c. omnium. 23. q. 5. vbi Nicholaus papa exercitui francorum scri
bens ita inquit. Omnium vestrum nosse volumus charitatem: quo
niam quisquis (quod non optantes dicimus) in hoc belli certamine
fideliter mortuus fuerit: regna illi celestia minime negabũtur. Ad id
dem facit qđ scribit Leo quartus eidẽ exercitui francorũ in. c. omni ti
more. 23. q. 8. Omni (inquit) timore ac tremore deposito cõtra inimi
cos sancte fidei ⁊ aduersarios oim religionũ agere viriliter studete.

Nota illum textũ.

Nota illum textũ.

Quarta pars. §. 5.

Quo morietes in bello dicuntur martyres.

De morietibus p religioe vel re publica.

Mouit enim omnipotens si quilibet vestrum morietur quod pro veritate fidei et saluatione patrie ac defensione christianorum mortuus est: et ideo ab eo premium celeste consequetur. hec ibi. Quauis enim ille textus loquatur de bellantibus contra infideles: vt eorum forte bona et terras accipiant: idem fortius dicendum est de bellantibus contra schismaticos ecclesie rebelles: et pacem inter christianos turbantes: vt in principio huius. §. probatum est. Quinimmo aliqui audet dicere qd morientes in tali bello iusto: si id faciunt principaliter propter deum et pro defensione ecclesie martyres dicuntur. Ad martyr enim grece: interpretatur latine testis: ad perfectam autem rationem martyrii scdm doctores presertim beatum Thomam. 4. li. sen. d. 49. Tria requiruntur voluntas. pena. et causa. vt ibi per eos / que omnia concurrunt in bellantibus pro defensione ecclesie. Voluntas quidem paciendi penam non quacumq; sed mortem si opus fuerit pro defensione ecclesie et ita pro ipso christo eius sponso. Itaq; martyrii causa est ipse christus et eius sponsa scdm beatum Thomam vbi supra: qd videtur satis rationabile. Nam si in religione gentilium non vera / decedentibus pro republica et salute patrie locum esse definitum in celo vbi beati sempiterno euo fruerentur (apud gentiles ipsos pro veritate tenebatur) vt refert cicero in libro de somnio Scipionis instituta de excusationibus tutorum in principio: multo vberius pietissima christiana religio: que centessimum fructum vsq; metit: non modo obeuntibus pro salute religionis et rei publice / premium celeste constituit vt in proximo allegatis iuribus dicitur: verum etiam si illa principaliter in christum transferatur ultra essenciale premium: aureolam etiam martyrii repromittit: super quo tamen amplius cogitandum est.

§. 5.
Oppo.

So.
An et quo licitum est christianis gladio uti.

Nec predictis obstat si aliquis dixerit qd papa non potest nec debet talem indulgentiam concedere: per quam homines ad bella incitat. Qd christus cuius ipse est vicarius prohibere videtur: cum dixerit per matheum. c. 26. Omnis qui acceperit gladium: gladio peribit. Indulgentie autem sunt allectiua quedam ad eas res pro quibus dantur: si autem bella sunt a christo prohibita: non debent pro eis a christi vicario indulgentie concedi: quoniam ad hoc respondetur ex supra dictis qd auctoritas euangelij predicta prohibet usum gladii in priuata persona et auctoritate propria et in publica non zelo iusticie sed vindicte: illud enim est accipere gladium / cum quo semper perit / qui accipit mortaliter scilicet peccando: nisi peniteat: priuata autem persona que de mandato superioris et cum causa

Quarta pars. §. 5.

vel publica que ex zelo iusticie/ quasi deo iubete gladio utitur: nō ipsa accipit gladium/ sed ab alio sibi commissio utitur: unde premium non autem penam meretur: ita exponit Augustinus in libro. 2. contra manicheos et habetur in. c. ille gladium. 23. q. 4.

Non obstat si dicatur quod papa quantum potest debet multa sustinere / et multa pati ad euitandum scandalum infirmorum iuxta illud apostoli. 1. ad Corin. 9. Omnia sustinemus ne aliquod offendiculum demus euangelio christi. Sed de hoc quod christiani cruce signati ad expugnandum christianos destinantur / multi populares et inferiores de ecclesia scandalizantur: tale ergo scandalum per papam est vitandum. Ad hoc respondetur / quod ad euitandum scandalum infirmorum papa quantum potest debet sustinere ne auxilium crucis super aliquos christianos faciat inuocari: quando tamen graue delictum commissum est: quod euidenter apparet non esse tollerandum propter tale scandalum non est admittendum: quia propter scandalum passiuum nec veritas doctrine nec sanctitas vite/ nec equitas iusticie est obmittenda: ut dicit Hieronimus de quo plenius per glosam in. c. qui scandalizauerit de re. iuris.

Non obstat auctoritas Augustini in libro de vera religione/ cum dicit: quod nullum peccatum committi potest nisi dum appetuntur: que dei filius contempsit/ aut fugiuntur/ que ille sustinuit: quia tota vita eius in terris per hominem/ quem suscipere dignatus est/ nobis disciplina morum fuit: ut. c. significasti de electione: sed christus per crucem non exercuit potestatem et seueritatem iusticie/ sed magis humilitatem: Exemplo ergo christi papa non debet uti cruce ad seueritatem iusticie/ sed ad humilitatem misericordie. Nam ad hoc dicendum est/ quod sicut christus pauper esse voluit: ut nos diuites faceret: et mori voluit ut nos a morte liberaret: sic humilis esse voluit usque ad crucis patibulum: ut nos de superbia tyrannorum eriperet. Per ipsam vero crucem voluit demones et omnes tyrannos debellari ut in precedenti. §. diximus. Unde scribitur Sapientie. 13. Benedictum lignum per quod fit iusticia: quod de ligno crucis intelligendum est.

Non obstat similiter si dicatur quod cruce signatus non eijcitur cruce scribitur enim Mathei. 12. Si sathanas sathanam eijcit: quomodo stabit regnum eius? Cum autem in casu de quo agimus schismatici sint cruce signati quia christiani immo Rex francie christianissimus appellatur: non ergo debet expugnari per cruce signatos. Ad hoc respondetur: quod non eijcitur cruce signatus a cruce signato in quantum est crucis christi imitator: sed ut est vicarij christi contemptor et membrorum ecclesie persecutor. Crux enim christi/ est superborum destructio

Oppō.

De scādalo vitādo

So.

Oppō.

Christi actio nra
fuit instructio.

So.

Oppō.

An crux detur cō:
tra christianos.

So.

Quarta pars. §. 5.

De rege francie.

De charolo magno.

De regib⁹ francie.

Quare reges francie christianissimi appellantur.

Sepulchrum charoli.

et tyrannorum pena (vt dicit chrisostomus in homelia de laude crucis: cuius verba in precedenti. §. retulimus.) Unde etiam contra christianos schismaticos et rebelles cruci predicari et indulgentia concedi possunt etiam contra regem francorum: quauis enim eius antecessores temporibus retroactis Reges gallie obediētes fuerint: et sequaces sacro sancte matris ecclesie/et in schismatibus preteritis raro vel nunq̄ deuiauerint ab vnitāte ecclesie/ immo ipsam colapsam sepe totis viribus erexerunt: presertim Charolus magnus (vt in precedentibus diximus) qui religionis zelo et contemplatione sibi et successorib⁹ imperium adeptus est et a grecis in ipsum est translātū. A sancta etiā synodo summorum pontificum electione sibi concessa vt traditur in ecclesiastica historia et in. c. Adrianus. 63. di. Reperio etiā q̄ reges francie qui pro tempore fuerunt: octo summos pōtificates a sede propria expulso ad sedem ipsam reduxerunt: quorum nomina sunt hec. Sergius. Leo. Zacharias. Stephanus. Calixtus. Innocentius. Alexander tercius. et Paschalis. Non tamen propter hoc christianissimi appellati sunt vt aliqui putant. Primus enim qui hoc nomine appellatus est: fuit prenominatus Charolus magnus in magnifico monumento aquisgrani vbi ipse fuit sepultus: Cui additus ex firmo lapide cum huiusmodi inscriptione. Charoli magni christianissimi imperatoris Romanorum corpus sub hoc sepulchro conditum est. Hunc excessum habuit Charolus: quia nichil antiquius duxit q̄ christi fidem dilatare: et terminos proferre christianorū: vt inquit Robertus Guaguini in historia regum francorum cum de ipso charolo magno agit. Item etiam quia imperator erat: merito christianissimus appellari potuit/ eo qd̄ apud imperatorem maior cura et sollicitudo rei publice christiane versatur. Nec credendum est peculiariter regibus francorū attributum titulum christianissimus: quorum Charolus magnus et reliqui eius successores qui hoc nomen meruerunt: fuerunt etiam imperatores non reges tantum francorum: immo germani imperio et origine fuerunt: et cum hoc possederunt franciam: solis igitur imperatoribus hoc nomen conuenit / et primo tributum imperatoribus Charolo germano et suis posteris quorum prosapia multos ante annos defecit. Ita dicit henricus bebelius in suis comentarijs statim post principium cum agit de modo scribendi ad cesarem. Titulus ergo christianissimi proprie cōuenit imperatoribus vt. c. ecclesie. 97. di. et omnibus regibus qui in religione nostra superiorem in temporibus minime recognoscunt habentibus videlicet iura imperij et curam et sollicitudinem reipublice christiane sicut maiestas vestra habet vt experientia docet. Et propterea eum aliquando christianissimum

Quarta pars. §. 6.

appello. quia nomina debent esse consona rebus ut instituta de donationibus. §. est et aliud. quicquid sit / non sufficit ad premia christi eiusque vicarij consequenda / bene nominari: sed oportet bene agere. Si ergo rex francorum christianissimus appelletur et populi christiani curam non habet / immo ecclesias persequatur / schisma perniciosum ac pestiferum in ecclesia dei inducendo: iustum est quod contra eum crux predicetur et indulgentia concedatur: ut in precedentibus dictum est.

Et quavis schismatici propter eorum for-

an potentiam predictas penas effugere possint: timere tamen et animadvertere debent quod licet aliquando nauicula petri fluctuet: submergi tamen non potest ut inquit Ambrosius super Martham et habetur in c. non turbatur. 24. q. 1. Nam vera religio casui subiacere non potest: ut in epistola inter claras. C. de summa trinitate. et schismatici licet inter vicia ferueant: incrementa vero habere non possunt: nec augere quod illicite ceperunt: sed statim cum prava sua emulatione deficient ut dicitur ex. in. c. nouacianus episcopus. 7. q. 1. Unde quia contra religionem faciunt: sacrilegi censentur: et omnia delicta transgrediuntur: ut inquit Augustinus contra epistolam parmentiam cuius in principio istius quartae partis mentionem fecimus. Ad hoc bonus textus in. c. Sacrilegium et in. c. quisquis inuentus. 17. q. 4. et in. c. 1. de maledicis et in. l. Si quis in hoc genus. C. de episcopis et clericis et in. l. 1. C. de crimine sacrilegij. et in. l. ff. ad legem iuliam ma. Qui enim iniuste vexat ecclesiam: sacrilegium committit. 12. q. 2. c. predia. 16. q. 1. c. placet in fine et. l. iubemus nulli. C. de sacro san. eccle. secundum Archi. Jo. an. Ancha. et Dominicum. in. c. felicis de penis li. 6. Sacrilegium enim est sacre rei violatio vel usurpatio: et accipitur hic violatio: pro quacumque irreuerentia aut dehonoratione: et dicitur quasi sacre rei vel legis lesio: ut per glosam et doctores in. c. Sacrilegium. 17. q. 4. Committitur autem sacrilegium tribus modis. Primo ratione rei: auferendo sacrum de sacro loco: vel non sacrum de sacro: vel sacrum de non sacro: ut in preallegata glosa. Secundo ratione loci: sicut cum violatur immunitas ecclesie vel cimiterij ut. c. si quis. el. 1. cum multis sequentibus ea. ca. et. q. Tertio ratione persone: sicut cum quis ledit personam ecclesiasticam: ut. c. quisquis ea. ca. et. q. Et tanto maius reputatur crimen sacrilegij: quanto in digniore personam committitur: ut dicit glosa pe. in. h. quod deo in. c. Serpens. de peni. di. 1. et in. d. c. felicis in verbo sacrilegij de penis. li. 6. Quis autem papa maior et dignior persona totius mundi sit / quia optinet vicem dei viuentis in terris: ut. c. inter hircum de peni. di. 1. et late dictum

§. 6.

Contra schismaticos.

Schismatici sunt sacrilegi.

Sacrilegium contra magnam personam

Quarta pars. §. 6.

De iuliano.

Sundericus rex.

Alfonsus rex.

Urraca regina.

Sanctius rex.

est supra in. 2. parte. §. 4. Cōcludit̄ qđ istud est maius om̄i alio sacrilegio: quia contra ecclesiam et Romanum pontificem committitur. Unde non est credendum qđ deus eum inultum relinquet: cum sit zelotes/ idest zelans et vindicans peccatum patrum etiam in filios et vsq̄ in tertiam et quartam generationem: vt dicitur Exodi. 20. transumptiue in. c. nisi cum pridem de renuntiatione. In hoc igitur vel in alio seculo grauius schismatici puniendi sunt: quia religionem nostram cōtēperunt. Ex exemplis enim pluribus videmus aliquos in hoc seculo fore punitos/ propter religionem neglectam. De Iuliano quidē apostata/ legitur qđ cum deo dicata vasa vniuersa et palia collegisset/ proiciens hec in terram/ Cōtumelijs et iniurijs quibus voluit agens christum/ super ea etiam sedit et cumulum auxit iniuriarum/ moxq̄ vrenda eius et loca femoribus circumposita fuere percussa: et ad tantā peruenit vsq̄ putredinem: vt vermes crearet / medicis laborantibus nec valentibus vincere passionē. et donec moreretur: non fuit ab hac passione securus. Hoc itaq̄ claruit diuina indignatiōe gestum/ dum etiam custodes imperialium thesaurorum et alij plurimi aduersus ecclesias insurgentes: in opinata et miseranda morte defuncti sunt: vt habetur in historia tripartita libro. 6. c. 10. et in. c. 32. subdit qđ repente iulianus seua infirmitate detentus/ visceribus putrefactus interiit et funum non permeatus digestibiles/ sed scelestus os quod blasphemijs ministrauerat: organum huius digestionis est factum. Sundericus primus vandalorum Rex in hispania in galletie partibus regnans: cum auctoritate regie potestatis irreuerenter manus in basilicam sancti Vincentij martyris hispalensis ciuitatis extendisset: mox dei iudicio in foribus templi demonio correptus interiit: vt latius refert lucas tudensis in principio sue chronice. Alfonsus aragonum rex multa commisit sacrilegia: sacra spoliando templa: et propterea statim diuino iudicio punitus est: nam ultimo bello quod cōtra sarracenos apud fragras constituit occisus est: et nulla eius vestigia reperta sunt: vt annalia illius temporis referunt. Urraca etiam regina sepe sacra spoliavit templa: ecclesie ministros vituperauit: inter cetera semel iussit militibus suis vt ecclesiam monasterij sancti Ysidori legionēsis spoliaret calicibus et ornamentis: et cum hoc illi facinus horrerent nec presumerent atemptare: ipsa indignata templum cunctis spoliavit iocalibus que secum ferens pre foribus templi crepuit cunctis videntibus et dei iudicia laudantibus. Sanctius dictus maior nauarorum Rex cū esset magnus venator/ aprium secutus est vsq̄ ad ecclesiam sancti Antonij que tunc in quadam silua nemorosa erat sita: cum vero aper ad altare Sancti martyris confugisset: Sanctius conatus est eum vena

Quarta pars. §. 6.

bulo percutere: qua propter ob irreuerentiam sacri templi illico obri-
guit brachium eius donec precibus beati martyris vires brachij resti-
tute fuere. vnde ecclesiam insignem edificauit ibidem: vt chronice il-
lius temporis referunt presertim IRo. de Areualo epus palatinus in
sua choronica cum de eodem Sanctio agit: vbi alia similia gentilium
exempla cumulat/ q̄ per eum videri possunt ideo non refero. Item Al-
manzor maurozum rex Cōpostella capta ecclesiam dirupit et statim
incredibili dyasenteria. i. fluxu vētris fuit percussus. Veremundus se-
cundus Rex legionis facili credulitate ductus contra episcopū cōpo-
stellanum thaurū ferocem iniecit. thaurus autē diuino mysterio mā-
suefactus ad episcopū innocentē accedens / cornua in manibus eius
protinus collapsa reliquit. Idic etiā rex Ep̄m ouetensem iniuste car-
cerauit: et tandiu pluuia cessauit/ et valida fames terras oppressit/ vbi
vero epus fuit liberatus: pluuia habundanter de celo venit. Quo mi-
raculo veremundus cōpunctus/ ecclesiam sancti iacobi et alia pia loca
per almanzor diruta restaurauit: et penitentiam de prelatozum consi-
lio egit vt tradunt historie.

Multi alij gentiles et iudei fuere qui ad sacra templa eorumq̄ mini-
stros irreuerenter se habuerunt: et sui sceleris penas statim luerunt.
Nabuchodonosor enim princeps illico post templi violationem: ingē-
ti victoria contra violatores potiti sunt/ dixeruntq̄ vadamus munda-
re templum domini. Nabuchodonosor quia vasa templi hierusalem
asportauit grauitur fuit punitus vt diximus supra. i. parte. §. 7. Bal-
thasar eius filius: quia in illis vasis vinum bibit regno priuatus est
et occisus vt supra dictum est in. i. parte. §. 7. De sedechia rege simili-
ter legitur ex eo q̄ hieremiam prophetam incarcerauit pessima occu-
buit morte: vt habetur hieremie. 32. 39. Ozias rex quia contumelias
sacerdotibus intulit eisq̄ penas cominans: statim lepra in fronte re-
spersus est vt habetur. 2. Paralipo. 26. transumptiue in. c. nos si com-
petenter. §. Itē cū dauid. Lambises magni regis cyri filius et heres
propter religionē neglectā/ spōte suo gladio se interemit. Valeus im-
perator igne crematus/ contēpte religiōis penas luit. Philippus ma-
cedonū rex magni Alexātri gēitor religionē p̄tra focēses grecos vī-
dicās: gloriā ac famā magnā et multa dominia in greciā acq̄siuit/ acq̄-
rēdi autē causas et fundamētū ip̄a vindicta dedit. Lirus etiā rex p̄p̄ re-
ligionē cōtēptā regna sua perdidit. De dyonisio tirāno legit q̄ tēplū
proserpine violauit et sculapio barbā euulsit: p̄pterea eius filius a re-
gno deiectus est. Varro q̄ parū honorauit sacra tēpla: canensem cla-
dē pati meruit. Quintus flaminius q̄ offendit sacra romanis suis imme-
morabile illā stragē apud trāsimenū p̄p̄esus est. Lū scipio aphyrican⁹

Almanzor rex.

Veremundus rex.

Exempla gentiliū
et iudeozum.

Nabuchodonosor rex.
Balthasar rex.

Sedechias rex.

Ozias rex.

Lambises rex.

Valeus impator.
Philippus rex.

Lirus rex.

Dionisius tyrān⁹

Varro.

Quintus flaminius
Scipio aphyrican⁹

Quarta pars. §. 6.

Pompeius.

Brenus.

Mero imperator.
Domitianus imperator.
Valens impator.

Religio apud gentiles.

carthaginem euertisset quidam appollinis templum ingressus eius simulachrum aurea veste indutum spoliare temptauit: quare indignatus apollo id egit/ut sacrilege manus inter fragmenta vel fimbrias vestis a corpore abscese reperiretur pro vt narrat valerius li. I. ti. I. c. 3. appollo nichil agere valuit: qui nichil est: nam idolū vt aplius inquit nichil est: sed verus deus noster hoc egit (si verū fuit) qui facit mirabilia magna solus: cuius non falsa diuinitas in ficta illo deo violari censebatur. Pompeio obsedente hierusalem aristobolus et hircanus intra urbem plurimum disidebant dum alter ingressus pompeii impedire: alter vt intraret niteretur. Que discordia effecit vt libere pompeius urbem caperet/captiuatis itaq; aristobolo et filiis hircanum reliquit pontificem et ducem ciuitatis: interim tamen Romani insolentes ex victoria effecti sacrum templū irreuerenter polluant: equosq; in portu locant: et sacra multipliciter prophanauerunt: qua de re fertur pompeium ex illo tempore infelicem fuisse et semper victum: qui ante victoriosissim⁹ fuit: vnde miserabiliter a julio cesare victus fugit in egyptum vbi ptholomeus rex egypti vt julio cesari complaceret: caput ei amputari fecit et ipsi julio cesari in domū misit: Julius vero cesar eo viso ac diligēter inspecto et cognito: auertit faciem lachrimas mittēs pro tanti principis infelicitate. Brenus gallozum dux delphis apollinis templum ingressus: dei voluntate in se manus vertit (scdm valerium vbi supra) qui alia plura exempla commemorat que per ipsum videri possunt. Mero et domicianus fidei nostre hostes accerrimi: penas luerunt sacrilegiorū in templa et sanctos martyres commissorum. Valens quoq; perfidus/ quia sacra et religiosos insequabatur: diuino miraculo in bello cōtra gothos viuus celesti igne cōsumptus est. Ex quibus omnibus ac nōnullis alijs vitade prolixitatis gratia ommissis/patet qualis reuerētia et obediētia debetur religioni et ecclesie eiusq; ministris. Mā apud gentiles magna fuit religiōis cura: vt testat valerius li. I. ti. I. c. II. dicēs. Omnia nāq; post religionē ponēda semp nostra ciuitas duxit: etiaz in quibus summe maiestatis decus cōspici voluit: qua propf nō dubitarūt sacris imperia seruire: ita se hūanarū rerū futura: regimē existimātia: si diuine potētie bene ac cōstanter fuisset famulata. Hec ille. et recitat btūs thō. in tractatu de regimie principū li. I. c. 14. in fine. que licet agētibus dicta sint vel facta ex quo bona sunt: ab eis extorqueri: debēt sicut ab iniustis possessorib⁹: et in vsu fidelium applicanda vt dicit hieronimus in epla ad pla. et augustinus in. I. de doctrina christia. dicit. siue quis doceat siue adiscat bonū a spū sancto est. idem Gregorius in homelia pen. pro vt refert Andreas de isernia in. c. I. §. firmiter ad finem in ti. de prohi. feu. alie. per frederi.

Quarta pars. §. 6.

videtur de mente beati thome vbi supra dixi plene in tractatu de consilio et consiliarijs regis. c. 4. in principio. Et subdit sanctus tho. qd hec ita erant apud gentiles ordinata: apud quos sacerdotium et diuinorum cultus erat propter temporalia conquirenda: que omnia ordinantur ad multitudinis bonum comune: cuius regi cura incumbit: et propterea conuenienter sacerdotes gentiliu regibus subdebantur: et similiter in lege veteri in qua promittebantur bona terrena: non a demonibus sed a deo vero/ religioso populo exhibenda: semper tamen vt Augustinus dicit sub figura terrenoru spiritualia spirituales iudei et in lege et ante intellexerunt hoc expresse dicitur in multis locis et in li. de medicina penitentie. Ideo in lege veteri sacerdotes regibus leguntur fore subiecti: sed nichilominus tam gentiles quam iudei sacris et sacerdotibus reuerentur: et colebant eos tanquam religionis ministros. Hoc idem et multo fortius in noua lege faciendum merito est: in qua est altius sacerdotium/ per qd homines traducuntur ad bona celestia. Unde in lege christi Reges debent sacerdotibus esse subiecti: propter qd mirabiliter ex diuina prouidentia factus est: vt in Romana vrbe qua deus prouiderat christiani populi principalem sedem futura: hic mos inolesceret paulatim: vt ciuitatis rectores sacerdotibus subiacerent: et quia futurum erat vt in gallia christiani sacerdotij plurimum vigeret religio: diuinitus est permixtum: vt etiam apud gallos gentiles sacerdotes totius gallie ius diffinerent: vt refert Julius cesar in libro: que de bello gallico scripsit scdus beatus Tho. vbi s. retuli supra. 2. parte. §. 4. omnes ergo christiani etiam reges et impator debent sacerdotibus esse subiecti: et presertim summo et supremo sacerdoti: que deus ab omnibus gentibus honorari precepit dicens per hieremiam. c. 1. Ecce constitui te super reges et regna. Per sacerdotium autem iubente domino regalis potestas ordinata est. nam. 1. regum. 8. dixit dominus ad samuelem sacerdotem. Audi vocem eorum. s. filiorum israel petentium sibi regem: et constitue super eos regem. quam obrem reges pape obediunt: et se illi subiiciunt: et coram eo genua flectunt: vt habetur in. c. Solite de maio. et obe. vnde licet papa conditione sit homo: dignitate tamen est super omnes homines. est altior regibus et felicioz angelis: creator sui creatoris: vt de sacerdotibus dici solet: de quibus dominus per iucham. 10. c. dicebat: qui vos audit: me audit. et consequenter qui eos honorat: deum honorat. et qui eos persequitur: deum persequitur. et qui eos spernit: deus spernit vt ibi dicitur. Quis enim dubitat iniuriam dei ministris illatam deo inferri: quod per prophetam ait nolite tangere christos meos. bene facit. l. quisquis. c. ad legem iuliam maiesta. vbi inferentes iniuriam his qui ad principis latus sunt: lese maiestatis crimine committunt: quasi ipsum principem iniuriasse videantur: quod pars viscerum suorum esse censeantur. Siquidem ista de quolibet sacerdote dici possunt:

Religio christiana.

Roma.

De papa.

Regalis potestas per sacerdotium ordinata est.

Contra iniurias ministrorum ecclesie.

Quarta pars. §. 6.

De athila rege.

multo fortius de ipso summo maximoque omnium sacerdotum summo ipsum christum representante / et vicem eius in terris tenente / et iddem consistorium cum christo faciente ut in secunda parte huius operis. §. 4. et se. diffuse diximus. Unde narrat Romanoꝝ historia quod cum Athila hunorum Rex: ecclesiam devastaret: vir sanctus Leo papa ad eum accessit: et omnia que obtulerat obtinuit. territus namque Athila dei nutu fuerat: nec christi sacerdoti aliud rependere valuit: nisi quod ille optabat. Fertur quoque post discessum pontificis interrogatum esse Athilam a suis: cur ultra solitum morem tantam reuerentiam Romano pontifici exhibuerit / quoniam pene ad omnia que ille imperasset: optemperare ipse iussisset. tunc Rex respondit / non se papam personam reueritum esse: sed alium se virum cum habitu sacerdotali vidisse / forma venustioꝝ / canicie venerabileꝝ / euaginato quoque sibi gladio terribiliter mortem minantem nisi omnia que ille expetisset / impleret: ut hec resumat valensis in comuni loquio parte. l. di. 3. c. 8. in fi. Unde reges et principes christiani sumere debent exemplum: ut summo pontifici obediant et pareant. Nam si ille hoc faciebat timore perterritus / et indignationem dei fugiens / cum peruersus esset / adeo quod flagellum domini se dicebat: multo fortius hoc ipsum facere debent principes christiani.

Explicit quarta pars huius operis.

Incipit quinta pars.

Quinta pars. §. I.

Cedamus iam ad quintam huius operis partem / gratia cuius omnia predicta scripsimus: ex quibus euidenter colligitur quod cum papa sit summus princeps super omnes reges et principes / possitque illos increpare: corrigere. castigare: et si opus fuerit / deponere: ut late diximus in. 2. parte presertim in. §. 7. et. 8. Cumque rex et regina nauarre federe ini erint amicitiamque conciliauerint cum rege francorum huius schismatis principali auctore:

et per consequens fuerit schismatici: ut diffuse diximus et probauimus tercia parte huius libelli / fuerintque lese maiestatis rei: ut late monstrauimus in. 4. parte. §. 1. relinquatur necessario concludendus: quod reges ipsi penas schismaticorum et lese maiestatis reorum incurrerint. de quibus plene in. d. §. 1. differuimus: inter quas propter huiusmodi crimina priuatur rei dignitas et honoribus: ut ibi diximus. Itaque iuste fuerunt regno suo priuati ex multis causis: quae ex iam dictis colligi possunt.

Prima causa fuit: quod scilicet in schismate predicto / ecclesie afflicte et in tanta necessitate posite: rex et regina nauarre aliisque principes christiani tenentur auxiliu[m] prestare totisque viribus eas defendere: prout reges in sua coronatione iurant: quod iuramentum continet in pontificali ecclesie romane. est textus in de iure iura et ibi vocat 10. de ymo. ut diximus supra in quarta parte. §. 3. in fine. Arctaturque de iure ad hoc faciendum: ut diximus supra in. 4. parte. §. 2. quod si non fecerint: poterunt iuste regno priuari: ut diximus supra in. 2. parte. §. 7. cum de potestate pape agebamus: Ubi inter cetera diximus: quod constantinus et leo imperatores constantinopolitani fuerunt impio priuari a papa: eo quod requisiti ecclesiam afflicta[m] non defecerunt. Et merito fuerunt impio priuari: quia omne regnum a deo est: et a uoluntate dei regis institutio dependet: ut habet de throno. c. 17. ubi de regis institutione dicitur populo israel. eum constitues regem quem dominus deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Item danielis. 4. dominabitur excelsus in regno hominum: et cui uoluerit dabit illud. Non est quidem potestas nisi a deo. 10. 13. transumptiue in. c. qui resistit. 11. q. 3. et in. c. quid culpatur. 23. q. 1. et. q. 4. c. quesitum facit illud iohannis. 18. non haberes potestatem aduersum me ullam: nisi datum esset tibi desuper. Magna quippe sum tunc in omnibus dona dei ab eterna collata clementia / sacerdotium et imperium: illud quidem diuinis ministrans / hoc autem humanis presidens ac diligentiam exhibens / uno eodemque principio utraque

f 1

De priuatione regis
et regine nauarre

§. I.

Regis ecclesiam non
defendentes sunt
regno priuari.

Regna sunt a deo.

Omnis potestas
est a deo.

Quinta pars. §. 2.

Reges sūt feudatarij dei vt ecclesiā defendant alias regno priuantur.

Nō faciens illud propter quod beneficium recipit perdit illud.

Reges tenentur ecclesiam defendere etiā nō requisiti.

procedentia humanam exornant vitam, ita dicit imperator in autentica quomodo oportet episcopos in principio colla. 1. Unde salomon in prouerbijis in persona dei loquens dicit. Per me reges renant &c. Reges ergo quodammodo regnum a deo cuius sunt omnia vt psal. 71. et paralipome. 1. c. ultimo accipiunt in feudum cum hoc onere: vt ecclesiam defendāt vt. c. administratores &c. principes 24. q. 5. cū alijs plurib⁹ de quibus supra. 4. parte. §. 2. qui si susceptū ministeriū fideliter gesserint: ecclesiā ipsā defendēdo: recte quidē: tantus ei honor exhibendus est / et reuerentia tanta: quantū caput omnibus membris corporis ante cellit. quod si non fecerint: tanq̄ ingratū regno sunt priuandi argu. l. si. c. de reuocan. do. et. c. si. de dona. ad idem facit tex. in. c. 1. quibus modis feudum amittitur et. c. domino guerram in ti. hic finitur lex de inde regni consuetudines incipiunt: vbi vassalus qui dominum non defendit: feudo priuatur. Nō est enim alia iustior causa beneficii auferendi: quam si id propter qd beneficium datum fuerit: hoc est seruitium facere recusauit / quia beneficium amittit: ita dicit tex. notandus in. c. 1. §. Item qui dominum. §. sed non est alia in titulo: que fuit prima causa beneficii amittendi li. feu. bene facit. l. quero. §. inter locatorem. ff. locati: vbi conductor expellitur a domo conducta: si non soluit pensionem: Ad idem. l. si. ff. de rescidendā venditione: vbi emptor perdit beneficium emptionis: si non soluit precium. Ad idē. c. peruenit. el. 2. de. iure iurā. vbi non tenetur quis seruare promissū etiā cum iuramento: si altera pars. non seruauit. Cum autē reges christiani teneantur ecclesiā afflictam defendere / hoc ipso quod sciunt ecclesie calamitatem: quauis non fuerint interpellati: vt est textus valde singularis in. d. c. 1. §. Item si delator in ti. que fuit prima causa beneficii amittendi: vbi si vassalus cognouerit dominum inclusus: & cum potuerit / nō liberauit: feudum perdit. Non est ergo necesse: qd dominus denunciaret vassalo se inclusum: quia sufficit quod aliunde sciuerit. Qui enim certus est: certiorari non debet. l. 1. ff. de actionibus empti regula: eum qui certus est de regu. iuris. li. 6. cum concor. Cumq; reges nauarre pro certo scirent ecclesie calamitatem ratione schismatis predicti / & insuper fuerunt certiorati. moniti. et iussi a romano pontifice: vt ecclesiā defenderent: & a schismaticorum consortio et fauore abstinerent: quod cum facere nolissent: iuste fuerunt regno priuati: vt diximus supra in. 2. parte. §. 7. Vbi commemorauimus aliquos reges et principes: qui ex similibus et faciliozibus causis fuerunt regno depositi a romano pontificibus: que hic non repeto vitande prolixitatis gratia.

Quinta pars. §. 2.

Secūda causa fuit quia rex et regina na

uarre nō solū nō defēderūt ecclias vt tenebātur / immo offēderūt: eo qđ fed⁹ inierūt ⁊ amicitia cōciliarunt cuꝝ rege frācorū hui⁹ schisma- tis auctore: quē iuuare tenebātur rōne cōfederatiōis predictē / conspi- rātes cōtra ecclias et romanū pontificē: ⁊ cōsequenter fuerūt schisma- tici: vt dixim⁹ in .3. parte in. si principij / et similiter fuerūt lese maiesta- tis rei: vt probauimus in quarta parte. §. 1. Itaqꝫ grauitē offende- runt ecclesias: ⁊ ppter ea merito fuerūt regno et dignitate p̄uati vt .c. in noie dñi. 23. di. et. c. vnico de schismaticis li. 6. et. c. ad aplice de re iudi eo. li. et. cle. pastoralis eo. ti. diximus latius / in. d. §. 1. Quod vi- detur satis equū et rōnabile: nā si regib⁹ xpianis regna a deo sūt con- cessa pro ecclie defensiōe: vt late in precedentib⁹ dictū est: ⁊ ipi eā non defendāt: abutūtur potestate a deo sibi cōcessa: ⁊ cōsequēter regnum amittere meretur: ⁊ multo fortius si eā vl' eius summū pontificē of- fendāt: Quia priuilegiū meretur amittere: qui permissa sibi abuti- tur ptate: vt dicit tex. in. c. vt priuilegia in principio de priuilegijs cuꝝ cōcor. ibi positus. Abutitur enim quis sua ptate: vel nō faciēdo quod oportet: vt ē ecclie defensio: ad quā oēs reges ⁊ principes xpiani om- nino tenētur (vt sepe dictū est) vel faciēdo qđ fieri non licet: immo prohibetur: vt est ecclie offensio. ⁊ cum vtrunqꝫ sit malū / scđm tamen grauius est / sicut peccatū delicto graui⁹ eē solet. Delinquit enim qui non implet officiū: sed plane peccat quisquis cōmittit cōtrariū. Lin- gulo quidem milicie abutitur miles taz ille qui non implet qđ opz: qđ ille qui impugnat milicie sacramentū / sicut hostis verus ignauo mili- te odibilior est. Unde qui rē publicā et iuramentūz militarib⁹ armis impugnat: iustissime exautoratur: tanq̄ ille qui figurā hostilē i due- rit: hec sūt fere verba notabilia polichrati li. 6. c. 13. in. fi. Reges ergo qđ nō solū nō defendūt ecclias: sed poti⁹ illā impugnāt: merito exauto- ratur. Illā qđ ptra ecclie pacē sūt: si dignitatē aut cingulū milicie habēt nudentur eis: vt inquit liberius papa in. c. qui contra pacē. 24. q. 1. ⁊ ppter ea plures romāi pōtifices aliquos imperatores ⁊ reges impio et regno priuarūt: qz ecclias offendebāt: et iura sua pturbabant: quo- rū aliquos cōmemorauim⁹ supra in. 2. parte. §. 7. Si quidē alij roma- ni pōtifices hoc facere potuerūt p eqlibus vel minoribus et faciliōri- bus causis: similiter iulius hoc facere potuit. Exempla enīz sancto- rum patrum sequenda sunt / et secundum ea iudicandū. 20. di. c. de qui- bus. 37. di. c. qui demensa. 81. di. c. legimus. 7. q. 1. c. omnes. 9. q. 3. c. fi. 32. q. 2. c. non est culpandus. Maiorum quidem actus pro lege accipiuntur. ff. de penis. l. capitalium. §. si. ff. de religio: ⁊ sumpti- fu. l. minime cuꝝ pluribus alijs. Ad idēz facit lex an apud. ff. de manu. vindi. vbi dicitur qđ proborum doctorū auctoritates / vt labeonis / sūt

§. 2.

Reges ecclia offē- dentes regno pri- uantur.

Contra abutētes ptate sibi cōcessa.

Exēpla fātorū pa- trū sequēda sunt.

Quinta pars. §. 2.

sequēde: *Adulto forti?* auctoritas suppremi principis prout est papa procedēs 7 priuans reges 7 impatores cuz cause cognitiōe: Quo casu vna sola ei? sentētia facit ius: et habet vim legis vt ē text? notādus in. l. si. C. de legi 7 in. l. apud julianū in fine. ff. ad rebelia. Ad idem bonus tex. in. c. vno in fi. in titulo q̄ fuit prima causa beneficii animi. li. feu. vbi dicit imperator qd̄ ex eo quod sciuit alias fuisse pronunciatū: quod si dominus principaliter offenditur p̄ reatū vassali: ibi ad dñm feuduz reuertitur: vt hanc habeat sue iniurie vltionē: Sic etiā ille pronunciauit. Potest ergo successor in dignitate circa priuationem feudi pronūtiare: sicut antecessor pronūtiavit: si adhibuit cause cognitionē: qd̄ ē notādus. Eodē modo videtur dicendū de romano pōtifice: pre fertim quādo plures romani pōtices illud fecissent: Nam tunc videtur inducta quedā cōsuetudo: q̄ similiter facit ius: vt. l. de quibus et. l. si de interpretatione. ff. de legibus glo. si. in. l. nemo. C. de sen. Aliorū vero inferiorum exēpla: nō sunt sequēda: Quia nō exemplis sed legibus est iudicandus: vt. d. l. nemo cum concor. Satis ergo erit in casu nostro habere exēpla aliorū romanorū pontificū: qui similiter alios principes christianos ex similibus et leuioribus causis deposuerunt: maxime cū ista exēpla non sint nuda: sed iuris et sacre scripture auctoritatibus fulciantur: vt in precedentibus late monstrauimus: quo casu sequenda sunt exēpla etiam inferiorū: vt declarat salicet? post alios in. d. l. nemo in principio. Si quidez illis temporibus ecclesia ex illis causis potuit imperatores reges 7 principes deponere: multo fortius hodie poterit illud iddez facere: quia ecclesia per incrementa tēporuz / semp maior vtitur potestate: vt est tex. notabilis in. c. displicet ad finē. 23. q. 4. Tenet augustinus de anchona in. li. de potestate ecclesie. q. 37. ar. 5. diximus supra in. 2. parte in fine.

Ecclesia semper
aescit.

6. 5.
de naitu adguia
per nauarrā.

Tercia causa fuit: quia cum necessarius esset maiestati vestre trāsire per nauarram ad ducatum guiane expugnādum vna cū gente anglozū ex decreto et sentētia romani pontificis / et rex 7 regina nauarre pluries rogati 7 moniti: vt exercitui vestro securū preberet trāsitum: vt de iure tenebantur: noluerūt hoc facere. immo cum rege francorum amicitiam conciliarunt: fedusq; in ierunt in fauorem schismaticorum contra ecclesiam et romanuz pontifices: cumq; non esset alius locus aptus ad transeundum: nisi per regnum Nauarre: quia per viscayam erat locus angustus: et non accomodatus: opus fuit per nauarrā intrare. Sicut antiquis tēporibus hānibal capta sagunto vrbe / partitis spolijs militibusq; ex victoria iocundatis / munitis hispanie vrbeb? prepositoq; hispanie asdrubale fratre / volens italiā pergere: pyreneū montem transire satagit. et superatis

Quinta pars. §. 3.

Hergetib⁹ qui nauarrēses hodie dicuntur / suntq³ cōiuncti pyreneo per rucū vallem / et sic per nauarrā tanquā per aptū inuno per aptiore locū ad transeundū ad vasconiā transiuit sicut hystorici chroniciq³ testantur. Pari ergo ratione maiestas vestra exercitui suo locū illū ad transeundū ad ducatū guiane similiter elegit: et sicut olim hanibali transitū impediēbant et ab eo debellati ac victi et subiugati fuere: sic et nunc illis maiestati vestre resistētib⁹ similiter euenit. Qui quidē transitus ad ducatū guiane / licitus erat / tū ratione iuris: qd̄ rex angloꝝ ad eundem ducatū habere pretēdit: quo dicit se fore spoliatū / tū ex decreto et auctoritate romani pontificis. ar. legis iuste possidet. ff. de acqui. po. Erat etiā trāsitus innocuus / quia nichil mali factur⁹ erat exercitus in regnū nauarre: si securitas ad transeundū a regibus ipsis prestaret: quā sacra vestra maiestas ab eis poscebat. Ad quā procurandā et accipiendā exercitus noster intrauit: sed reges nauarre cum regis francoꝝ auxilio et fauore totis viribus resistebāt: quam ob rem sacra vestra maiestas ad iracundiā prouocatus in transitu et securitate semper insistentis: bellum mouet iustum cōtra regem et reginā nauarre: tum quia transitus impediēbāt ad ducatū guiane. tū quia inimici ecclesie erāt: vt in precedentibus sepe dictū est. Ad hoc allego singularem doctrinam bar. in. l. christianis. c. de paga. vbi notanter dicit: quod ecclesia licite potest indicere bellum cōtra sarracenos tenentes et occupantes hierusalem (que terra sancta dicitur) et contra omnes alios infideles inter medios impediētes vel nō permittētes christianos ire vel transire ad illā sanctam expeditionem: vnde et contra hos dicit fore iustum bellum. Quod est valde notādū et ad propositū nostrū satis accommodatū: presertim cū vltra resistantiam et impedimentū qd̄ reges ipsi prestabāt: erant etiam schismaticoꝝ fautores et inimici ecclesie et per consequēs sicut bellū erat iustū p̄tra schismaticos: sic et cōtra eoz fautores et cōplices. Ita notabiliter decidit asten. in su. li. 2. ti. 64. ar. 7. co. 2. §. 2. cōsistit / cuius mētionē fecimus § in. 3. parte in fine p̄cipij. Bene facit tex. in. l. non dubito. ff. de cap. vbi littera dicit. Non dubito quin federati et liberi nobis extranei sint: quāuis glosa ibi de alijs federatis intelligat: potest enī intelligi de federatis cū inimicis: nam et illi inimici sunt vt late diximus supra in quarta parte. §. 1. in fine. Et inde est: qd̄ diffidato principali ad bellū: videtur similiter diffidati omnes eius complices et auxiliantes. Ita notanter dicit bal. l. 2. co. 21. §. et nota qd̄ quando aliquis diffidatur. c. de seruitu. tibus.

Ad predictorū confirmationē facit illd̄ qd̄ habetur in sacra scriptura machabeoꝝ. 5. de utro. 2. et paralipo. 20. numeri. 21. vbi dicitur qd̄ cū filij israel ab egipto in terram promissionis ventrent: miserūt nūcios ad Seon regem amorreoꝝ dicētes. Obsecramus vt trāsire nobis li-

Nota.

Cōtra fautores et complices.

Diffidatio.

Cōtra impediētes transitū licitū.

Quinta pars. §. 3.

ceat p̄ terram tuaz/nō declinabimus in agros et vineas/non bibem⁹
 aq̄s ex puteis/via regia gradiemur: donec transeam⁹ terminos tuos.
 Qui cederet noluit vt trāsiret israel per fines suos: quin potius exer
 citu cōgregato egressus est (obuiā in desertū: et venit in iasa pugna
 uitq̄s contra eum) a quo percussus est. s. Rex Seon in ore gladij: et pos
 sessa ē terra ei⁹ ab Arnō vsq̄ ad jeboch et filios Amon quia forti pre
 sidio tenebantur. Tulit ergo israel om̄s ciuitates eius et habitauit in
 vrbibus amorrei. et cetera. Unde Augustinus in questionib⁹ numeri
 ita dicit. Notandus est sane quēadmodū iusta bella gerebantur a fi
 lijs israel cōtra amorreos: innoxius enī transit⁹ negabatur: qui iure
 humane societatis equissimo patere debebat. Nec ibi et habentur in
 c. fi. 23. q. 2. vbi glo. dicit. Licet enī transire p̄ alienū agrū ius non sit:
 vt. l. di. c. i. tamen q̄z necessarius erat iste transit⁹: isti phiberi non de
 buerūt. vt. ff. de aq̄ plu. ar. l. in suma. §. itē var⁹. Itē q̄z via publica erat
 et nemo phibetur via publica vti vt. c. de serui. l. p̄ agrū. hec glo. idē
 sequitur beat⁹ tho. in tractatu d̄ regimine principū. li. 2. c. 12. et lucas
 de pena. in. l. i. co. 3. in fine. c. vt armorum vsus. li. ii. vie enī cōmunes
 sunt oībus quodā iure nature et legibus gētū: vt p̄z ex predictis et te
 net sanct⁹ tho. in preallegato. c. 12. in principio. Ex quibus patet: qd̄
 exercit⁹ maiestatis v̄re volēs trāsire ad ducatū guiane: nō erat aliquo
 modo phibend⁹ nec ei resistēdus: et q̄z phibebat⁹ et resistebatur: licite
 potuit sacra vestra maiestas cōtra eos bellū iustū indicere: et capta in
 bello sua facere: ac sibi iure retinere: qm̄ capta in bello iusto efficiun
 tur capientius: vt notatur p̄ oēs in. l. hostes. ff. de capti. et in. c. sicut el.
 scdo de iure iurādo/ maxie si capiātur ab hostib⁹ et inimicis ecclie: pro
 vt sūt schismatici: quoz bona licitū ē occupare et retinere p̄pter cōstitu
 tiōes vel cōcessionēs principū cōcedentiū ea occupāda. 8. di. quo iure
 23. q. 7. p̄ totū ista sunt notāda verba innocētij et ad p̄positū n̄m satis
 accomodata in. c. qd̄ super his de voto in fine. quē alij comuniter oēs
 referūt et sequūtur signāter hosti. io. an. et cardi. Idē dicūt d̄ bonis he
 reticorū. Ad hoc bon⁹ rextus in. c. cū fm̄ leges de here. li. 6. idē in effe
 ctu voluit innocētius in. c. cura in fine de iure patro. dicēs qd̄ illi qui
 tuti sūt auctoritate eius qui ptātem condendi ius h̄z super tēporalib⁹
 qui penā amissiōis iurū induxit: salua consciēcia possūt iura et bona
 illa retinere: qd̄ est valde notandū. Sentēcia ergo priuatiōis et ad iur
 dicatiōis romani pōtificis abstulit regnū a regibus nauarre et maie
 stati v̄re tradidit: quo ad verus dñi⁹: quoniā sentēcia aufert domi
 niū a vero dño: et transfert in eum pro quo lata est: vt voluit glo. in. l.
 ex hoc iure in. §. dominia in fine. ff. de iusti. et iure: et ibi notat bar. co.
 2. §. aduerte tamen. Idem tenet glo. in. §. si instituta de officio iudi
 cis in verbo cui adiudicatum est et in. c. proposuit in verbo vacare

Capta in bello iu
 sto efficiuntur ca
 pientium.

Schismaticorū bo
 na licite capiuntur.
 Nota.

Sententia aufert et
 transfert dñiū.

Quinta pars. §. 3.

de concessione prebem. Notatur in. l. i. et in. l. sūt z alie in glo si. ff. de publiciana. idem sentit inno. in. c. qz pleriqz post principium de immunitate ecclesiarum: quem alij referunt et sequuntur. Eiusdem intentionis fuit bal. in. l. id quod pauperibus. q. 7. c. de. ipsis et clā. que simpliciter refert/ et sequitur petrus de ancharrano in rla possessor de regu. iuris. li. 6. cō. 36. ver. tercio quero et moderni in. c. i. de. cōsti. Idez voluit beatus tho. 2. 2. q. 62. ar. 3. Cōcluditur ergo quod reges Nauarre predicti iuste fuerunt regno priuati: z sacra vestra maiestas licite illud obtinuit: iureqz retinet. Quod etiam vltra predicta probatur ex auctoritate sacre scripture in preallegatis locis machabeorum. 5. deuterono. 20. z numeri. 21. vbi filij israel prohibiti trāsire ad terras promissionis per terram Seon regis amorreorum debellarunt eum: z occiderunt/ regnumqz et ciuitates suas acceperunt/ retinueruntqz sibi et possederunt: vt ibi aperte dicitur z declarat ibi glo. Augustini et refert ibi hugo Cardinalis super verbo tulit ergo. Dicit enim. Illic possedit israel ciuitates amorreorum: quas bello superauit. Sic ergo erit dicendum in casu nostro: quod cum maiestas v̄ra iusto bello regnū illud adquisierit: licite illud tenet: ac retinet in foro consciencie: quoniam acquisita in bello iusto: efficiuntur propria capientis in vtroqz foro: vt colligitur ex predictis: z probatur ex his que dicit beatus Ambrosius in li. i. de patriarchis z habetur in. c. dicat aliquis. 23. q. 5. probatur etiam ex his que dicit beatus Augustinus contra petilianum z habetur in. c. si de rebus. 23. q. 7. facit quod notatur. l. naturale. §. ultimo. ff. de acqui. rerū dño z in. §. eaque instituta de iure naturali z i. di. in. c. ius gentium z per glo. in. c. dñs noster. 23. q. 2. in fine que dicit quod acquisita in bello. i. iusto: facit quis sua: a deo quod si in dicto bello consequutus est totum suum interesse: poterit adhuc debitum in iudicio petere: quia ea que in bello acquisiuit facit sua ex auctoritate belli. quod tamen intelligendus est quando ab alio q̄ a principali debitore: vel qui habet causas ab eo acquisita sunt. alias secus: quia bona fides non patitur/ vt semel exactum iterum exigatur. ff. de regu. iuris bona fides z ibi glo. z in preallegato. c. dñs n̄r que sic debet itelligi scđz jo. de fan. et archi. ibi etiohanē de ligniano in tractatu de bello que refert: et sequit̄ archiepiscop⁹ flo. 3. parte ti. 4. c. 2. §. 10. Et existis aliqui audēt dicere: qz si vnus ab alio in bello iusto plurima occupauit: z postea ille cuius sunt res occupate vult satisfacere: is qui occupauit nō tenetur restituere occupata: z recipere satisfactioez: qz qd quis occupat iure gentium: suū efficitur: instituta de iure gen. §. eaque. i. di. ius gentium. Et quod aduersarius damnificari possit. Habetur in li. feu. de milite vassalo qui contumax est in fi. secundum archi. in. preallegato. c. dominus noster in fine.

Conclusio.

Capta in bello iusto efficiuntur capitium.

An ille qui debitū suū acquisiuit i bello potest illud postea in iudicio petere.

Quinta pars. §. 4.

§. 4.

Regna trāfferūt
de gente in gētes.

Ex predictis causis nobis notis et alijs soli deo forsan cognitis voluit deus regnum nauarre ab ipsis regibus auferre et maiestati vestre concedere. Deus enim trāfert regna de gēte in gēte propter iniusticias: vt ex iam dictis clare constat: signāter ex eo quod dicitur danielis. 4. **Dominiabitur excelsus super regna hominum: et cuiuscunq; voluerit dabit illud.** Et in. c. sequēti. **Diuisum est a te regnum et datus est medis et persis.** Et primo regū. 15. **Pro eo quod abiicisti sermonē domini: abiicit te dñs ne sis rex.** Ad idem deuter. in. c. 2. **Loquens deus populo israel dixit illis. Surgite et transite torrentē arnō: ecce tradidi in manu tua seon regem amorreum et terram eius incipe possidere et cōmitte aduersus eum preliū.** Ex quibus verbis ostenditur bellum filiorum israel esse iustum ex auctoritate et precepto domini: qui terram vnius pro voluntate sua potest dare alteri scđm Nicolaum ibi. **Sedes enim superborum destruxit deus: et sedere fecit mites pro eis radices gentium superborum arefecit deus: et plantauit humiles ex ipsis gētibus.** Ecclesia. 10. vnde merito ibidē dicitur. **Regnum a gente in gentem transfertur propter iniusticias et iniurias et cōtumelias ac diuersos dolos.** Sicut patet de monarchia assiriorum translata ad babilonios: et a babilonijs in persas et medos. Daniel. 5. **Et ab illis in grecos.** Adacha. 1. **Et a grecis in romanos.** Luce. 2. **Et primo a grecis trāslatū est in germanos: vt dicit text⁹ in. c. venerabilem de electio: et ibi glo.** Ad idem facit quod christus loquēs principibus sacerdotum dicebat **Matthei. 21. Auferetur a nobis regnū dei et dabitur genti facienti fructus eius/ transumptiue in. c. si de rebus. 23. q. 7.** Tangitur per apostolū ad hebre. 7. **Notatur in. c. trāslato de cōsti. et per oldra. cōsilio. 72. et per albericū in rubrica. C. de paga.** Tradiderat enim deus principibus sacerdotum potestatem ministrandi super regno suo israel: vt habetur numeri. 3. et 17. **Ipsisq; dederat omnia iura proueniētia ex sacrificijs et oblationibus.** Numeri. 18. **Deuter. 18. Josue. 13.** De isto principatu gaudebant ipsi: quia honorabantur et locupletabantur: et qm̄ isti non crediderunt christum verū messiam: auferetur ab eis regnum dei sibi commissum: vt daretur gentibus eum querentibus. **Hic est verus et litteralis illoꝝ verborū intellectus scđm ep̄m Abuleñ. Matthei. 21. c. q. 99.** Et scđm istum intellectum potest induci illa auctoritas contra omnes reges et principes seculares non facientes iusticiam vel illud ad quod alias de iure tenentur/ vt si non fecerint: debeant ab eis auferri regna et dominia. **Et ad istum sensum inducitur illa auctoritas per Augustinum scribentē cōtra petilianum vt habetur in preallegato. c. si de rebus vbi littera dicit. Si de rebus vel locis ecclesiasticis: q̄ non tenetis q̄rimini: possunt**

Quinta pars. §. 5.

z iudei iustos se dicere z iniquitatē nobis obijcere: quia locum in quo impij regnauerunt: modo christiani possident. Quid ergo indignus si ea que tenebant heretici scdm parem voluntatem domini catholici tenent? Ad omnes iniquos et impios illa vox domini valet. *Aufere-* tur a nobis regnum dei/ z dabitur genti facienti iusticiam: an frustra scriptū est: scz Sapiē. 10. *Labores iniustoz pij edent: quapropter ma-* gis mirari debetis: quod adhuc tenetis aliquid: quam quod aliquid ammisistis. *Itē si qua iam precisi possidere cepistis: quia vobis abla-* ta nobis dominus deus dedit: non ideo concupiscimus aliena: quia illius imperio cuius sunt omnia facta sunt nostra z iuste nra sunt: vos enim vtebamini ad precisionem: nos ad vnitatem: alioquin z primo populo dei possent illi obijcere aliene rei concupiscentiaz: qui diuina potestate ab eorum facie: qui ea terra male vtebantur expulsi sunt: et ipsi iudei a quibus ablatum est regnum scdm verbum domini z datū est genti facienti iusticiam: possunt obijcere aliene rei concupiscentiā: quia christi ecclesia possidet/ vbi persecutores christi prius regnabāt. *Hec ibi. que verba sunt valde notanda z ad propositum nostrum val-* de accommodata. *Ex quibus patet quod non possunt nec debent con-* queri rex z regina nauarre de regno sibi ablato: ex quo non fecerunt iusticiam: z id ad quod tenebantur videlicet ecclesie defensionē: quin immo eam offenderunt eo modo quo diximus. *Unde iuste deus di-* sposuit quod regnum nauarre ab eis auferetur z daretur maiestati ve stre qui iure illud retinet tanquam sacrosancte romane ecclesie obedi ens filius assiduus accerrimusqz ipsius defensor. *Inter omnes autē in* iusticias nulla capitalior est quam ecclesie z christi vicario dei vices in terra gerenti obedientie z reuerētie cultum subtrahere/ aut in aliquo diminuire. *Patet ergo ex his que dixim⁹ rei veritas luce clarior. S;* quia non sufficit veritatē pādere: nisi etiam destruantur ea que ediuer so dicuntur siue dici possunt: opere precium est ea in medium adduce re eisqz congruum dare responsum.

Non obstat predictis si dicatur quod re gnum nauarre erat proprium patrimonium regine z nō transit in do tem quantum ad dominium nec quantum ad administrationē in ma ritū: nisi ipsa regina velit: vt notanter voluit *Bal. in. c. Significuit de* r̄ptis. co. 2. h. 7. pone regina quē simpliciter refert z sequitur *An. sicu* lus ibi in fi. *Unde delictū mariti fauendo scismaticis: non habuit no-* cere regine vt. c. ne vxoz pro marito per totum. *Pene enim suos de* bēt tenere auctores. l. Sanctinus. c. de penis. c. quesuit de his que fiunt a maiori parte. ca. *Quoniam ad hoc dicendus est/ quod delictū*

§. 5.

An regnum tran sit in dotem.

Quinta pars. §. 5.

mariti non iuuatis eccliaz: vt tenebatur: nocet vxori: vt est casus valde singularis in. c. i. in. fi. in. ti. de capi. corradij li. feu. vbi dicitur qd si maritus vxoris feudatarie: q̄ tradidit feudū in dotem: nō prestitit seruitia dño debita: feudum dotale committitur: et habetur pro commissio: saltem durāte matrimonio inter illos: ita notantur tenentibi omnes doctores: et sequitur iacobus de sancto georgio in tractatu feudoꝝ super parte 7 promiserunt eidē domino prestare debita seruitia co. 10. v. sed hic cadit pulcherrima dubitatio In caū aut de quo agimus: administratio et nomen regni Nauarre: transiuit in maritū: nam rex appellabatur: 7 regnum vna cū vxore administrabat: quia secundum leges hispanie ita fieri debet. Unde propter delictū mariti vxor perdit regnū saltem durāte matrimonio: quādo ipse solus delinquit: 7 tale est delictus pp̄ quod regnū perditur. In casu tamen nō: non solum maritus/ verumetiam vxor deliquit non defendo ecclesiā prout tenebantur: immo et offendendo vt in precedentibus dictum est: presertim cōfederando se cum rege francoꝝ in fauorem schismaticoꝝ 7 ecclesie offensionem: in qua re ipsa fuit principalis auctor: nec cū posset marito prohibuit: et consequenter fuit in culpa. l. culpa ff. de re. iuris. l. in omnibus et. l. in delictis. ff. de noxalibus actionib⁹ maxime cum delictus in fauendo schismaticis: h̄ret causas successiuā 7 continuā: vnde non prohibendo cum posset: non caret scrupulo societatis occulte. c. causam de proba. c. constitus de testi. 86. di. culpam. 23. q. 3. qui pōt nota. in. c. i. de offi. dele. 7 in. c. petrus de homi. Error quidem cui nō resistitur: approbatur. 83. di. c. error. Qui enim alios cum potest ab errore non reuocat: se ipsum errare demonstrat de hereticis. c. qui alios 7. c. cum ex iniuncto. s. pe. de sen. exco. quant. 2. q. 1. si pecauerit de cogna. spūali. c. tua de homi. c. sicut dignum. Poterat quippe ipsa regina tanq̄ domina et regni proprietaria contradicere marito/ 7 data inter eos discordia: preualuisset vxoris contradictio: sicut de presentatione ratione iuris patronatus dicimus/ qd̄ prefertur presentatus ab vxore patrona vt voluit domini de rota de cisione. 422. q̄ alias reperitur sub ti. de iure patro: incipit fuit dubitatum refert 7 sequit̄ abb. in. c. si. de concessi. preben. vbi loquitur de diuersitate inter pupillum 7 tutorem in presentādo: 7 cōcludit quod prefertur presentatus a pupillo: si est maior septenio: quod etiam tenet io. an. in. c. ex eo de ellec. li. 6. Ipsa aut regina non solum nō contradixit: immo nec protestata est quod propter mariti potentiam vel timorem non contradicebat: vt per hoc ius suū cōseruaret iuxta notata in l. non solum. s. morte. ff. de noui opis nuncia rōe 7 in. c. cū. in. de consti. 7 in. c. i. de his q̄ vi metusue ca. fiunt. vbi est bonus rex. ad propositus. Nec interuenerunt mine nec metus nec coactio nec alia

Rex et regina nauarre deliquerūt.

Quādo est discordia inter maritum et vxorem.

Protestatio.

Quinta pars. §. 6

Impressio ex parte mariti: Immo ipsa sponte et vltro vna cū marito fe-
lus et cōfederationē fecit cū rege francoꝝ hui⁹ schismatis auctore.
vnde iuste fuerunt priuati. Mulier em̄z maritata delinquere potest:
z delicti penas in se et bonis suis luere debet: quia matrimoniū non
reddit libertatez ad delinquendū: sicut neq; patria potestas filios de-
linquentes liberat: vt. l. milites agrū. §. desertorē. ff. de remili. l. q̄ cum
vno. §. q̄ filiū eodez titū: de quo per salicetū et pauluu de castro in. l.
pp̄ter insidias. c. q̄ accusare nō p̄nt z per docto. in. c. i. de delictis pue-
roz. Vnde si vxor tale delictū cōmisit propter quod bona sua cōfiscā-
tur vel alias illa perdit: perdet similiter regnū saltē pro tēpore vite sue
quo ad commoditatē et vtilitatē: quā inde habitura erat. l. quotiens.
c. de donatis que sub modo: Nam quantum ad hoc regnū et alia bo-
na restitutioni subiecta veniunt in cōfiscatione bonozū vt. d. l. statius
florus. §. cornelio felici. ff. de iure fisci. Ad idēz. c. i. de capi. corra. nota
in. l. filius familias. §. diui seuerus. ff. de le. i. z in de. nolentes de here-
ticis: de quo infra latius subiūgemus: cum de filio Regis nauarre dis-
seremus. Transeat ergo vel nō trāseat regnū in dotem venit in confi-
scatione bonozū propter delictum vxoris: vt supra dictum est. Nec
excusatur propter maritum nec maritus propter metū perditionis bo-
nozū vel rerū seu maioris partis earū: quia vterq; magis tenebatur
veritatē sequi ecclesiam defendendo: quam cum animarū suarū peri-
culo et incōmodo sp̄eta veritate et contēpta: schismaticis adherere.
cum pro defensione veritatis/etiam pp̄ria impugnare oporteat: vt
inquit p̄bus ethicoꝝ in. i. dixim⁹ late supra in. 3. parte. §. 1. et. 2.

Mulier maritata
delinquit.

Bona restitutiōi
subiecta quomo-
do cōfiscātur.

Super est ad huc vna alia nō mediocris

difficultas. Presupposito quod Rex z Regina nauarre ex suo delicto
iuste fuerint regno priuati: eozū tamē filius primogenitus: q̄ post
Regine vitā in regno successurus erat: non videtur qd̄ regnū pdere
debeat: cum pene suos debeant tenere auctores: nec pena sit vltorius
protrahenda: quā delictū fuerit in excedēte repertū: vt dicit tex. in. c.
quesiuit de his: q̄ fiunt a maiore parte ca. l. sanctimus. c. de penis. l.
ob maritorū. c. ne vxor pro marito. c. illud. ii. q. 3. c. Romana. §. si. de
sen. exco. li. 6. vnde versus: auctores pp̄rios sua crimina iure tenebunt.
plus quā peccatur: non vltra pena trahatur. In sacro etiam eloquio
ezechiēl. 18. d̄r: anima q̄ peccauerit: ipsa morietur: filius ergo non por-
tabit iniquitatem patris vt. c. ne filius pro patre per totum. Patris
enim casus vel calamitas: filijs non obest: vt. l. si. c. de vsufruc. Qua
pp̄ter crimen paternum: vel pena paterna: nullam maculam inflige-
re potest. Nam vnusquisq; ex suo admisso: sorti subijcitur: nec alicui⁹

§. 6.

An fili⁹ regis p̄ri
uetur regno pp̄
delictum patris.

Quinta pars. §. 6.

criminis successor constituitur vt. l. crimē. ff. de penis canonizata. l. q. 4. c. crimen. inde est qđ ex persona vel nota patris/ nepotes non excluduntur a bonis liberti vel aviti. l. diui fratres. ff. de iure patro. Ex quo dicebat ibi dñus/ quem alij sequuntur: qđ filius propter delictū patris non priuatur feudo: maxime si feudum est antiquū non paternum: cū illud non iure hereditario sed tanq̄ ex genere deferatur vt. c. l. §. i. in ti. si vassallus feudo priuetur: et ibi bal. Ad idem bonus textus in. l. eum qui. ff. de interdictis et regla ibi que vero non a patre sed a genere a ciuitate a rerum natura tribuerentur: ea manere eis incolumia. Dicit glo. vt sic prior parens quā secundus inspiciatur. De quo etiā per glo. et docto. in. l. adoptiuū. §. si. ff. de in ius vocā. et in. l. emancipatū. §. si quis et patrē. ff. de sena. vbi nepos ob parētum flagicia maiorū dignitate non priuatur: plus enim prodest liberis aui dignitas: quā casus patris obesse possit: vt ibi dicitur. Et inde est qđ exhereditatio filij etiā iusta non nocet descendētibus a filio. l. 3. §. si emancipatus. ff. de bono po. contra ta. l. pater filium et. l. postumus. et. l. si is qui. ff. de in offi. testa. et. l. i. §. si pater. ff. de cōiun. cū eman. libe. ad idē. l. pater familias testamēto. ff. de here. insti. Quinimo etiā si p̄ p̄dueliōis crimē cōmisit: et propterea damnatus est: iura libertorū paternoꝝ salua liberis manent. l. iura. ff. de iure pa. ad idem lex eorum. ff. ad legē iurliam maiestatis: vbi si pater crimē lese maiestatis cōmisit: et propterea fuit damnatus: eius bona liberis conseruātur. ad idē. l. cum ratio. ff. de bonis damna. et autētica bona dānatoꝝ. c. eodem. Et multo fortius cōseruabuntur bona: que non a patre sed ab alijs proueniunt vt d. l. eum qui. ff. de interdictis et relega. cum alijs de quibus supra. Cū autē regnū non deferatur a patre: nec sit in eius bonis: sed potius deferatur a primo instituēte. vt. l. coheredi. §. cum filie. al. est. §. qđ si heredem. ff. de vulgari et pupillari notatur in. l. vnum ex familia in principio. ff. de lega. 2. et in. l. precibus. c. de impu. et alijs substi. et in. l. si cognatis. ff. de rebus dubijs et quātū ad regni successionē nichil habēt a patre nisi virtutē quā trahit a lumbis eius circūscripto hereditariā facultatē iure vt dicit bal. cōsilio. 417. co. 2. ¶ nam quedā sunt: relinquuntur de necessario dicendū qđ propter parētū delictum filius non debet regno priuari.

Nota illū textum.

Regnū defertur a primo instituēte

Regna quomodo defertuntur.

Regnum quidem Mauarre sicut et alia regna defertur filiis primogenitis: non quidem iure hereditario: sed potius ordine primogeniture vt est textus valde notādus in. c. licet de voto: vbi dicitur qđ regnum debetur primogenito: naz vt dicit bal. in. l. ex hoc iure. 2. co. ¶ 4. queritur. ff. de iusticia et iure. et refert an. siculus in. c. significauit. 4. co. de rescriptis: semp fuit et semper erit qđ primogēitus succedat in regno. Consuetudo autē circa regnoꝝ et aliarū dignitatū successionem attē

Quinta pars §. 6.

cada est ⁊ sequenda: vt vult notabiliter bal. in. c. i. de feudo marchie
 id hoc bonus tex. in. c. deniq. 7. q. i. Cessante vero consuetudine: re-
 nus non transit in filios: Quia filius nō succedit patri ex patris per-
 na: nisi in his que pater in bōis suis censetur habere. ff. de inoffi. te-
 a. l. papinianus. §. quoniā aut. ff. ad leges falci. l. in quātitate in prin-
 cipio et. l. penales/auctētica de triēte et semmisse in principio colla. 3.
 Rex quidem non habet regnum in bonis suis: quia iura regnorum
 int publica: et in nullius bonis. ff. de reruz diuisione. l. i. §. quedam
 .l. in tantum. §. vniuersitatis: instituta eodem in principio. Et pro-
 terea rex dicitur regni administrator: vt colligitur ex. l. 2. in princi-
 pio. ff. de origine iuris: cum dicit. Quod initio ciuitatis romane om-
 ia manu regia gubernata fuere: Ergo rex est gubernator vel admi-
 nistrator/ non dominus vt. l. vna. §. i. ibi regimētis. ff. de offi. prefecti
 retorio. Nec autem gubernatio ad vtilitatem rei publice non ipsius
 regis data ē regi vt colligitur ex. d. l. 2. §. nouissime. ff. de orige. iuris
 morte ipsius regis finitur vt. l. i. c. de heredi. tuto. ⁊ instituta qui-
 us modis tutela finitur. §. simili modo/ sicut de prelato ecclesie di-
 minus in. c. 2. de donaci. Habet tamen/ rex liberam administrationez
 vel potestatem in regno: vt notatur in. c. grandi de sup. negli. prelato
 l. 6. et in. l. preses. c. de transactis: et per glo. in. l. mandato genera-
 l. ff. de procurato. immo secundum aliquos est dominus regni ad
 tempus: donec viuit. l. quotiens. c. de dona. que sub modo fiūt: vn-
 de sumpta est lex regni. §. partita ti. 4. l. 7. et potest vti et frui rebus et
 iuribus regni in vita sua tanq̄ usufrutuaris: salua tamen rerum sub-
 stantia remanente: vt. l. i. cum pluribus alijs. ff. de vsufu: ⁊ instituta
 eodem in principio. Recte autez gubernando et administrando rex:
 non debet regni conditionem deteriozem facere seu aliter regnum
 vniuersificare vt. l. i. c. de decretis decurionum. li. io. notatur in. l.
 Ambiciosa. ff. de decretis ab ordine faciendis. Ad hoc bonus tex-
 us. in. l. creditor. §. lucius. ff. mandati: quem doctores in diuersis
 propositis semper habent in ore/ vbi data alicui generali administra-
 tione/ non potest aliquid dolose facere: ⁊ si faciat: non obligat domi-
 num: nec ei preiudicat. Non ergo potest rex de rebus ipsius regni li-
 bere et ad libitum disponere/ vel aliter eas alienare vt. c. intellecto de
 iure iurādo notatur per bar. et alios in. l. prohibere. §. plane. ff. quod
 xi aut dam. Bonus tex in. l. cōtra iuris regulas. §. si. ff. de patis ⁊ in. l.
 filius familias in principio. ff. de donacis. Si autem per viam con-
 tractus rex non potest regnum alienare in preiudicium successoris: si-
 militer nec delinquendo: Quia in delictis quasi cōtrahitur ⁊ per qua-
 i contractū se obligat delinquens ad penā vt. l. imperatores. ff. de iu-
 re fisci et in. l. si. c. de colla. fūdo. patri. li. ii. ⁊ ibi notat angelus glo.

Regnū au transit
in filios.

Rex est regni ad-
ministrato: nō do-
minus directus.

Rex habet liberā
administrationez
in regno.

In delictis quasi
contrahitur.

Quinta pars. §. 6.

In delictis est obligatio naturalis.

Conclusio.

in. l. i. §. bestias in. §. honorari. ff. de postu. et in. l. si seruus. ff. de his qui notantur infamia. Delictum enim est preparatio pene: ut. l. questum. ff. qui et a quibus et. l. aliud. ff. de verborum significatione. Qui autem consentit in antecedente: videtur consentire in consequente: ut. l. et si non cognitio. C. si contra ius vel utilitatem publicam. Et inde est: quod in delictis est reperire obligationem naturalem: ut voluit inno. in. c. in nostra de iniuriis: refert et sequitur angelus in. d. §. bestias in fi. Sicut ergo rex non potest preiudicare successoribus per consensum adhibitum in contractu: sic nec per consensum adhibitum in delicto. ut notatur in. l. post contractum et in. l. filius familias. ff. de dona. et in. l. filius familias. §. diui seuerus dele. i. et in. l. concessa. ff. de vectigalibus. Nullo ergo modo poterit rex regnum alienare in preiudicium successoribus. Bene tamen poterit sibi ipsi preiudicare: quo ad commoditates quas in vita sua erat in regno percepturus ut. l. stacius florius. §. cornelio felici. ff. de iure fisci. l. ex facto. ff. ad trebe. c. i. de capi. corra. Ex quibus iuribus colligitur: quod confiscatis bonis alicuius / confiscatur commoditas quam habet in bonis alienis: ita dicit bal. in. l. si quis presbiter. C. de epi. et cle. diximus supra in §. 5. ad fi. succedet ergo in regno nauarre filius primo genitus. Ista sunt que multorum turbant spiritum.

§. 7.

Schismaticus largo modo dicitur hereticus

Sed reuera si recte predicta consideremus

parum aut nihil faciunt ad propositum de quo agimus presertim si teneamus opiniones illas: quam multi non leuis auctoritatis doctores tenent: quod filius primo genitus habet regnum a patre: sicut heres patris: ut late ac singulim ponit albericus in. l. pe. C. de dona. inter virum et vxorem. co. 3. §. nunc transeamus propter delictum ergo patris filius perdit regnum. vel aliter potest dici quod predicta non habent locum in casu nostro / non enim habent locum in criminibus enormibus et grauissimis prout est heresis apostasia schisma et crimen lese maiestatis: in quibus filii propter parentum delicta puniuntur. De heresi est textus in. c. quicumque et. c. statutum de hereticis. li. 6. et. c. vergentis. eo. ii. De schismate est textus in. c. unico. §. contra natos de schismaticis. li. 6. schismaticus enim largo modo dicitur hereticus: quia nullus schisma est: nisi sibi aliquam heresim confingat: ut inquit Hieronimus super epistolam ad gala. habet in. c. inter heresim. 24. q. 3. Et per glo. in summa 24. q. 1. quam allegat et comendat io. de anania in rubrica de schismaticis. co. 2. Heresis quidem opponitur vnitati ecclesiastice charitatis: ideo sicut fides et charitas sunt diuersae virtutes / quamuis quicumque caret fide / caret etiam charitate: ita schisma et heresis sunt diuersae vitia: quamuis quicumque hereticus sit etiam schismaticus: sed non con-

Quinta pars. §. 7.

ertitur: Verum est tamen: quod sicut ammissio charitatis est amissio fidei formate et est via ad ammittendam fidem informem: iuxta illud primatimo. 1. **A** quibus quidam aberrantes. scilicet a charitate et alijs quiusmodi: conuersi sunt in vaniloquium et cetera: ita etiam schisma est via ad heresim. ita declarat beatus tho. 2. 2. q. 39. ar. 1. Propterea dicit glo. notabilis in. c. didicim. 24. q. 1. in ver. nil habere quod omnis schismaticus est hereticus: et loquitur de schismate inueterato: quod sapi heresim: nam si non esset hereticus: non tandiu in schismate perduraret: ita declarat abb. siculus in. c. q. diligentia de elec. Si ergo quis recedat ab obediētia pape: qui vices christi tenet in terris/ nolens/ superbe contumaciter et in contemptu ei subicij: est schismaticus tantus: sed si diu persistit inobediens: presumitur hereticus: ad hoc bonus textus in extrauagante clemētis quin ti que incipit ad certitudinem in principio: vbi antiquatos schismaticos appellat hereticos: repetitur hodie sub titulo de sen. ex. c. 3. Vbi tamen ideo recederet: quia credit papam non habere potestatem condendi canones: aut quod potestas suprema non residet penes ipsum: tanquam qui vices gerit eius: qui est caput ecclesie: qui est christus (vt supra dictum est) iste est hereticus stricto modo: ita dicit glo. in. c. nulli. 19. di. et in. c. generali in ver. inhiemus de elec. li. 6. Satis sit ad propositum nostrum: quod schismaticus largo modo potest dici hereticus/ vel saltem est heresi proximus: ita vt merito dispositum contra filios hereticorum / sit etiam dispositum contra filios schismaticorum: vt propter parentum delictum debeant puniri in publicatione bonorum et iurium suorum: et alijs penis de quibus in. d. §. contra natos.

De crimine vero lese maiestatis: habemus textum singularem in. l. quisquis in prin. c. ad legem iuliam maiestatis canonizata. 6. q. 1. c. si quis cum militibus vbi littera dicit. Quisquis cum militibus vel priuatis vel barbaris scelestam inierit factionem/ aut factionis susceperit sacramentum/ vel dederit de nece etiam virosum illustrium: qui consilijs et consistorio nostro intersunt: senatorum etiam (nam et ipsi pars corporis nostri sunt) vel cuiuslibet postremo qui nobis militat: cogitauerit: (eadem enim seueritate voluntatem sceleris quam effectum puniri iura voluerunt) ipse quidem vt pote maiestatis reus: gladio feriatur/ bonis eius omnibus fisco nostro addictis. hec ibi. Conspirantes ergo contra principem vel eos qui sunt ad latus principis: incidunt in crimen lese maiestatis / sola ordinatione et tractatu licet non sequatur euentus. Unde vltore gladio debet puniri et omnia bona sua efficiuntur fisci. sequitur in textu. Filij vero eius quibus vitam imperatoria specialiter lenitate concedimus (paterno enim deberent perire supplicio: in quibus paterni hoc est hereditarij criminis exempla metum

Pena rebellum.

Pena filiorum et rebellum.

Quinta pars. §. 7.

tur) a materna vel auita/omnium etiam proximorum hereditate ac
successione habeantur alieni: testamentis extraneorum nichil capiant
sint perpetuo egentes et pauperes. infamia eos paterna semper com-
mittetur: ad nullos proorsus honores ad nulla sacramenta perueniant.
sint postremo tales: vt his perpetua egestate sordentibus: sit et mors
solatius/et vita supplicium. *Hec ibi: habentur in pro alegato. c. si quis
cuz militibus. 6. q. 1. et in. c. vergentis de hereticis. 7. 7. parti. ti. 2. l. 2.*
Ecce quomodo propter crimen lese maiestatis a patre commissum;
filij puniuntur et efficiuntur inhabiles ad succedendum in bonis pa-
rentum vel extraneorum ex testamento vel abintestato/et sic ab omni
successione: et per consequens a successione alicuius regni vel dignitatis/ qua
quam in his non succedatur proprie parentibus: sed potius primis
istitutibus: vt in precedenti. §. diximus: vnde non immerito dicitur
ibi: quod ab omni successione habeantur alieni: et ex testamentis extra-
neorum nichil capiunt: sint perpetuo egentes et pauperes. *Egens enim
et egenus dicitur quasi extra gentem vel extra genus quasi sine gente
seu genere. Et dicitur ab egeo eges egui/ id est non habere opes: et ita
carere difert ab egere: quia carere est non habere: sed multotiens ege-
mus rei/ quam habemus: Et inde dicitur egestas et difert a pauper-
tate: Quia paupertas est aliquando honesta: sed egestas semper est
turpis secundum poll. quem refert et sequitur archi. in. d. c. si quis cum
militibus. Vult ergo imperator: quod filij eorum/ qui conspirant con-
tra principem: in perpetua egestate et turpitudine viuant. Sunt prete-
rea filij talium infames: quia infamia paterna eos semper comitatur et
consequenter sunt regni dignitatum et bonorum incapaces: quia infa-
mibus porte dignitatum patere non debent: vt. l. 2. c. de dignitati-
bus. li. 12. 81. di. c. tantis daniel de excessi. prela. c. inter dilectos regu-
la infamibus de regu. iuris. li. 6. Ratio predictorum est: quam red-
dit imperator in preallegato. §. filij vero: quia paterno debent peri-
re supplicio: in quibus paterni hoc est hereditarij criminis exempla
metuuntur. Et ita isti filij propter delictum paternum dicuntur esse
affecti: quia nati sunt ex sanguine improbato. Et sic cum perfidia san-
guinis committetur eos/ merito dici possunt indigni: licet ex alieno vi-
cio ista infectio sanguinis processerit. Et quia semper lex presumit eos
esse heredes paterni criminis et paterne audacie successores: ideo re-
putantur in digni: non solum ratione delicti paterni veri/ sed etiam ra-
tione proprii delicti presumpti: vt notanter sentit iacob. bu. et. ci. in.
d. l. quisquis in. 5. q. quem salii et alij omnes communiter referunt. Pro-
pterea sententia lata contra patrem in crimen lese maiestatis: habet ef-
fectum inferende pene in filium sine nouo processu: vt late ac singu-
lariter concludit bar. in. l. cum filius familias. ff. de verbo. obli. *Qda**

Egens egenus.

*Filij rebellium sunt
infames et ab ho-
noribus et digni-
tatibus exclusi.*

*Sententia lata con-
tra patrem in crimi-
ne lese maiestatis
preiudicat filijs.*

Quinta pars. §. 7.

forū enim et parentū exempla/inferioribus et filiis preiudicant: vt. l. si cohartalis. c. de coharta. l. 12. et. c. venerabile de elec. v. eos igitur
Vbi inter cetera impedimenta que duci obijciebantur: erat vnus precipuum. s. persecutio diuulgata: quam progenitores eius presumpserunt in apostolicam sedem et alias ecclesias exercere. Ex quibus verbis colligit ibi glo. quod in filiis parentum exempla metuntur: Unde illud. sepe solet similis filius esse patri. Ex quo infer ibi abb. in. 6. co. quod ad repelendum quem a dignitate adipiscenda etiam seculari/consideratur delictum progenitorū. Nec est vna causa quare filius spurius non potest ad ordines promoueri: vt notat glo. in. c. 2. de filiis presbiterorū. li. 6. secundum abb. vbi supra. Ad preditorū confirmationem facit lex qui contra. ff. de iure patro. vbi si pater contra legem eliascentiam libertum ad iusiurandum adegerit: preiudicat sibi et liberis suis. Ad idem. l. i. §. i. ff. si quis aliquem testari prohibuerit vbi delictum patris aliquem testari prohibentis nocet filiis: vt non possint petere in testamento relicta. Ad idem. l. si quis filium. c. de in offi. testa. vbi exheredatio patris iusta: nocet filio. De quo per docto. ibi et per diuum in regula non debet de regu. iuris. li. 6. Ad idem l. diuo marcho. c. de questionibus et quod ibi notatur: vbi aliquando ex delicto patris filius perdit priuilegium vel nobilitatem. Ad idē l. i. c. de bonis libertorum vbi pater delinquens preiudicat posteris in iure patronatus et ibi notant bal. salicetus et alij. Ad idem. l. 2. c. de liberis et eorum libertis: vbi similiter delictum patris nocet filiis: etiam in concessione facta patri et filiis secundum bal. ibi: quod est nota dignum: et ad propositum nostrum satis accomodatum: dicit enī post nicho. de mata. quod si pater habet feudum pro se et filiis suis et descendētibus: et committat delictum propter quod perdit feudū: perdent similiter filij et descendentes: quia sicut in emphiteosi ille qui facit contra naturā contratus nō soluendo canonē: aperit viam proprietario exclusis omnibus sequentibus: qz hec tacita cōditio infuit ab initio argumētus. ff. locati. l. quero. §. inter locatore: ita in feudo: nā ille qui cōmittit felloniam: facit contra naturā cōtratus: vnde ex tacita natura cōtratus/redit ad dominū: et hec est ip̄a veritas secundum bal. maxime quādo vassalus cōmisit felloniam contra personam domini: a quo habet feudum: nan tunc nō solum preiudicat sibi: sed etiam filiis liberis et omnibus successoribus agnatis et cognatis: vt est textus notabilis in. c. i. §. deniqz in ti. que fuit prima causa beneficii amittēdi li. feudozū: vbi pater feudatarius cōmittēs in dñm: perdit feudum et reuertitur ad dominum/exclusis omnibus filiis et descendētibus et quibuscūqz successoribus: vt per hoc dominus sue iniurie habeat vltionē. Idē pbat textus in. c. vno in ti. si vassal? feudo.

Exēpla parentū
preiudicant filiis

Aliquādo delictū
vel factum patris
preiudicat filiis.

Nota hoc.

Quinta pars. §. 7.

privetur et in. c. 1. §. si vassalus culpa in ti. si de feudo sue controuersia inter dominum et agnatum: vbi propter parentum flagitia / eorum descendentes feudo privantur: etiam si fuerit antiquum: et ista est communis conclusio: quam tenet Bar. in l. 2. ff. de interdictis et relega. Bal. in l. qui se patris. C. vndeliberi co. 7. ver. et collige argumentus et in preallegato. c. 1. si vassalus feudo privetur salicetus et alij moderniores in. d. l. 2. C. de liberis et eorum libertis iohannes de immola et alij moderni in. c. 2. de feu.

De delitis enormibus.

Alia etiam ratio potest reddi propter quam filij rebellium puniuntur ex delicto patris. scilicet criminis turpitudine et inmanitas vt dicit archidia. in. d. c. si quis cum militibus super verbo seueritate. idem in effectu voluit jo. mo. et sequitur ibi jo. an. in glo. ordinaria in additionibus in verbo damnentur / dicentes: quod propter immensitatem criminis non putant locum esse distinctioni. l. 3. ff. de interdictis et relegatis. que distinguit inter paterna et avita hec illi / quos alij sequuntur. Grauitas enim et enormitas delicti: est iusta causa transgrediendi regulas iuris: vt notanter voluit inno. in. c. 1. in fi. de consti. de quo docto. in pluribus locis et ad diuersos casus solene faciunt festum / quorum aliquos commemorant moderni in. d. c. 1. allegantes ad hoc bonum rex. in. l. si hominem. ff. mandati: vbi ex magna causa procurator generalis potest in hibere procuratori speciali. Per quem textus multa dicunt docto in diuersis locis de quibus per modernos in preallegato. c. 1. de consti. Si autem inferioribus iudicibus datur facultas transgrediendi leges ex causa magna et graui: vt loquitur inno. et sequaces: multo fortius poterit hoc facere imperator et romanus pontifex: qui est super omnes reges et principes et super omnia iura et contra illa potest dispensare / illaque in totum euertere: et alia de nouo condere vt. c. proposuit de concessi. pre. Et per consequens potuit reges ipsos regno priuare imperpetuum: ita quod eorum filij non succederent: quanquam huius delicti non essent participes / nec esset in eis culpa actualis / sed sola presumpta que ex paterno delicto resultat: quamuis iura canonica super hoc non disposuissent: cum et hodie potuisset papa tale ius condere / vel sententiam ferre ratione vniuersalis potestatis: quam habet in mundo: vt diximus supra in secunda parte. §. 7. Presertim cum hoc iure cautum reperiat in iure canonico vt. d. c. vno de schismaticis li. 6. et in. c. felicis de penis eodem libro in. §. qd si quis predictorum: vbi puniuntur filij et nepotes insequentium pcutientium aut capientium cardinales: quam et de iure ciuili: qd plene sub hoc dispōit vt. d. l. quisquis. §. filii vero. C. ad legem iuliam maiestatis. Ad qd ius ciuile: i defectum iuris canonici potuit haberi recursus: vt dicit rex.

Quinta pars. §. 7.

in .c. lege imperatorum et in .c. si in adiutorium .io. di. et in .c. i. de. noui operis nunciatione. Itaque delicti grauitas est causa efficacissima propter quam aliquando puniuntur homines absque propria culpa: habemus exemplum in eo quod legitur iudicium .21. c. ubi dicitur quod cum aliqui ex filiis beniamin accepisset uxorem cuiusdam et incredibili furore libidinis: uexissent: denique mortua est. Congregati sunt omnes alij filij israel de alijs tribubus vindictamque fecerunt de filijs beniamin: ita ut interficerent viginti quinque millia pugnatorum/nec remanserunt de illa tribu nisi sexcenti viri. Quo exemplo patet: quod cum grande scelus (ut est schisma vel rebellio contra ecclesiam vel summus pontifex) committitur: non solum puniuntur hi qui scelus perpetrarunt: sed etiam filij et plures alij ut diximus supra in .4. parte §. 2.

Alia adhuc ratio assignari potest quare filij schismaticorum puniuntur ex paterno delicto. scilicet pronitas hominum ad delinquendum in hoc crimine. Multociens enim homines ex diuersis causis procurant schismata fieri in ecclesia dei. Et ut ab huiusmodi pronitate retrahantur penarum metu: graues pene impositae fuere etiam in lege veteri: quia enim iudei proni erant ad contenciones et schismata excitanda: iuxta illud quod dixit moyses de utro .31. Ego enim scio contencionem uestram et ceruicem uestram durissimam. adhuc uiuente me et ingrediente uobiscum semper contentiose egistis contra dominum: quanto magis cum mortuus fuero. Et primo esdre .4. c. scribitur inuentum fuisse in libris historiarum antiquorum patrum: quod ciuitas illa hierusalem/ubi iudei habitabant/a diebus antiquis aduersus reges rebellabat et seditiones et prelia concitabantur in ea: Unde propter hanc prouitatem chore Bathan et abiro concitantes schisma aduersus moysen: pena grauissima et in assueta puniti sunt: ita dixit notabiliter augustinus de anchona in li. de potestate ecclesie. q. 25. ar. 4. diximus supra 4. parte in principio. Idem tenet archiepiscopus flo. 2. parte ti. 3. c. II. §. I. in fine /et ratio est secundum eum: Quia cum pene sint quedam medicine ad arcendum homines a peccatis: ideo aliquando ubi est maior pronitas ad peccatum aliquod: seuerior debet pena adhiberi. Sicut etiam ab ecclesia maior penitentia iniungitur uxoricide quam matricide: ex eo quod proniores sunt homines ad occidendam uxorem/quam matrem: ut .c. ad monere. 33. q. 2. ut igitur homines schismata procurantes sciret se puniendos non solum in se ipsos: uerum etiam in filios: quod grauius ferre solent. ut .l. isti quidem. ff. quod metus causa: graues pene etiam filiis impositae sunt et grauiores quam in alijs maioribus criminibus: ut per hunc modum homines a schismate se auertant: quantum et hoc crimine satis sit graue ut in .4. parte plene demonstrauimus. in tantum ergo ista pena imponitur filiis pro patre

Notabile exemplum

Pronitas delin-
quendi.

Quinta pars. §. 8.

tum peccatis: in quantum contingit parentes triftari de pena que filiis infligitur: vt sic patres in filiis puriantur: et sic redundat pena in auctores peccati. ita dicit episcopus abulensis mathei, 5. c. 9. q. 330. co. 2. vbi late differit questione an et quando filij puniantur propter delictus parentum de qua per sanctus thomas, 2. 2. q. 108. ar. 4. vbi inter cetera dicunt quod in crimine lese maiestatis: filius punitur pro delicto patris: vt volunt iura preallegata. quanuis pena spiritali pro delicto patris non afficiantur: vt ibi laicius per eos.

Restat nunc respondere ad quasdam obiectiones: que contra predicta fieri possunt in fauorem filij regis et regine nauarre: quarum aliquas tetigimus supra in §. 6. Prima assumitur ex l. iura. ff. de iure patro. vbi si pater perduellionis crimine commisit et propterea damnatus est: iura libertorum paternorum salua liberis manent. Ad idem. l. eorum. ff. ad legem iuliam maiestatis: vbi si pater crimine lese maiestatis commisit: et propterea fuit damnatus: eius bona liberis conseruantur. Publicatis enim bonis alicuius ex quocumque delicto: reseruantur filiis legitima in bonis paternis vt. l. cum ratio. ff. de bonis damnatorum: et in authenticis bona damnatorum. c. eodem. Ad ista respondetur quod iura predicta sunt hodie correcte predicta legem quisquis. c. ad legem iuliam maiestatis secundum cynum et alios ibi idem voluit glo. cynus bal. et comuniter alij in l. i. c. de bonis libertorum tenentes: quod in crimine lese maiestatis confiscantur bona delinquentis exclusis etiam filiis.

Opposito.
An propter crimine lese maiestatis dat quis bona.

Solutio.

Opposito.

Solutio.

Opposito.

Secunda obiectio est: quod in casu de quo agimus: videlicet de successione regni nauarre: non agitur de bonis vel successione parentum: sed potius antiquorum regum nauarre: quibus videtur succedere rex nouus: et a quibus regnum defertur vt. l. coheredi. §. cum filie. ff. de iur. iur. et pupi. cum alijs de quibus supra §. 6. itaque non habet a parentibus nisi virtutem: quam trahit alumbis eorum circumscripso hereditarium facultatum iure: vt dicebat bal. consilio. 417. ergo a successione regni non debuit filius excludi per textum singularem in l. cum quibus. ff. de interdi. et rele. et. l. diuisi. ff. de iure patro. et in. c. l. §. l. in ti. si vassal. feudo priue. Ad ista similiter respondetur per ea que dicta sunt in §. 7. videlicet quod non habet locum in crimine lese maiestatis: maxime quando commissum est in primo capite vsus contra supremum principem. Nam tunc filij committentium: efficiuntur in habiles et in capaces cuiuscumque successione ex testamento vel ab intestato proximorum et extraneorum: vt est casus notandus in preallegata. l. quisquis. §. filij vero. Sunt preterea infames et ratione infamie non admittuntur ad dignitates vel regna: vt in precedenti §. diximus.

Tercia obiectio est quod cum regnum nauarre sit proprium patrimonium ipsius

Quinta pars. §. 8.

regine/ac propter suum delictum in vita sua iuste fuerit regno priuata: ea tamen defuncta/ regnum debetur eius filio primo genito non obstantibus predictis: que si bene aduertantur: loquuntur/ quando pater delinquit/ non quando mater: vt colligitur ex tex. in. d. l. quisquis. Unde cum simus in materia odiosa et penali. l. loquens in patre: non debet extendi ad matrem: cum non subsit eadem ratio que in patre. Pater enim et filius pro eadem persona reputantur / non autem sic est in matre et per consequens filij non afficiuntur pena illius legis matre committente crimen lese maiestatis: ita tenet ibi odofredus. 2. co. §. quero quid erit. Cuius. 2. co. §. circa istam. l. hos sequuntur nicholaus oldradus et alberici. l. co. §. querit glo. et salicetus in. d. §. filij. l. co. §. adhuc quero. Quicquid isti dixerint: contrarium et verius tenuit azo quem refert et sequitur glo. ordinaria in. d. l. quisquis §. filij. §. minus ausuras: quam sequuntur ibi petrus et alij antiqui docto r glo. in. c. statutum el. 2. in verbo inane de hereti. li. 6. cum qua transeunt ibi doctores. approbat etiam bal. statim post principium motus ex eo quod. l. illa non loquitur distincte de patre: immo loquitur p verbum vniuersale quisquis: quod de sui significato ratione subauditi substantiui homo: qui est comunis generis comprehendit masculinum et femeninum significatum/ non per interpretationem extensiuam: vt notatur. ff. de reiu. in rubrica. facit. l. i. ff. de verborum significatione et in. l. illud. c. de sacrosan. eccle. et in. l. transigere. c. de transaccio. secundum bal. ibi quem moderni comuniter sequuntur ibi: et in. §. interdum instituta de heredita. que ab intestato deferuntur. vbi hoc firmat angelus aretinus in fine r in tractatu maleficiorum in parte che ay tradito la tua patria. co. 6. §. et aduertendum dicens hanc esse comunem opinionem. et in simili allegat glo. notabilem in. l. femine. c. de secundis nuptijs: que dicit quod ille tex. qui loquitur in matre ad secundas nuptias transeunte: habeat locum in patre: quamuis materia sit penalis et odiosa. Ad iddem facit tex. in. c. si quis cum militibus. 6. q. 1. vbi canonizatur. d. l. quisquis/ nam verbis siquis ibi positum: comprehendit siqua secundum glo. archidi. et alios in. c. si quis suadente. 17. q. 4. tradentes regulam quod verbum/ masculinum. platum a lege crimina puniente: feminas comprehendit: quia ita peccant femine sicut masculi: licet quandoq; minus puniantur. ad hoc bono textu in. l. si quis in tantam. c. vnde vi et. l. si quis non docam rapere. c. de rap. virginum. l. quicumq;. c. de seruis fugitiuis. c. vbi cumq; d penis. li. 6. et in cle. i. eo. cum multis similibus. r ista opinio est tenenda et sequenda: tum quia comunis iuxta notata in. c. i. de costi. tum quia est opinio glo. ordi. que ceteris opinionibus est preponenda: vt voluit iacobus butricalis in. l. i. c. qui pro sua iurisdictione et cynus in. l. i. c. de accio et obliga. bal. et alij

Solutio.

Quinta pars .§. 8.

in pluribus locis quos moderni doctores cumulare solent : quos referre non curo.

Opposicio,

De filijs aute crimē
natis.

So.

Quarta obiectio que magis videtur vrgere. s. quod filius regis et regine nauarre fuit natus ante crimen aparentibus commissum. In quo non presumitur quod sit paterni criminis imitator : quia non descendit a sanguine infecto. Ad hoc. l. emancipatum. ff. de senato. et l. diuo marcho. C. de questionibus. hoc tenent petrus cynus et angelus in. d. l. quisquis. Hinc est : quod filij hereticorum orthodoxi nati ante crimen heresis per patrem commissum / non afficiuntur penis a iure inductis / maxime vt non possint admitti ad honores et officia publica : ita notāter concludit calderi. con. 5. in tit. de hereticis. Ita ergo videtur dicendum in casu nostro. Sed contrarius tenet albericus in. d. l. quisquis co. 2. §. sed nunquid hec lex : Immo quod filij etiam antea nati afficiantur penis illius legis propter rationem ibi positam : que similiter illos includit cum dicit : quod filij presumuntur imitatores parentum. Itaque imperator non fuit motus ex presumptione sanguinis corrupti : a qua filij deriuatur : sed potius ex eo quod presumuntur parentum imitatores : imitari autem possunt filij parentes : non solum si nati fuerint post delictum a parentibus commissum : sed etiam si ante. itaque non minus in eis hereditarij criminis exempla sunt metuenda : sicut in alijs postea natis : et cum sit eadem ratio in vtrisque : eadem erit iuris dispositio vt. l. adigere. §. quāuis. ff. de iurepa. lex ergo illa q̄ simpliciter de filiis loquitur / de vtrisque debet intelligi / presertim cum loquatur de filiis natis ante supplicium patris : qui eodem deberent puniri supplicio : quod est speciale in crimine lese maiestatis secundum salicetum in. d. l. quisquis. §. filij. 2. co. §. quero si isti : que refert et sequitur angelus aretinus in tractatu maleficiorum in parte chehai tradito la tua patria co. 7. §. querit ibi salicetus : cum quo transit ibi augustinus in additionibus allegat pro hoc glo. singularem in c. si quis cum militibus in verbo fili in fine. 6. q. 1. que hoc in terminis decidit : quam approbat ibi dominicus : tum per illam litterā : que simpliciter loquitur de filiis : tū qz phibet emancipationē fieri de filiis post delictū : qz presumitur fieri in fraudē : vt in eos bona cōferat pater delinquens : vt sic non veniāt ad fiscū : vt est glo. in. d. l. quisquis in verbo nō valeat. Et pro ista opinione facit qd tenet hosti. 7 sequitur io. an. in. c. in quibusdam in verbo posteritates de penis : vbi dicit : penam illius decretalis habere locū etiam in ias natis. Hoc idem repio tenere episcopus ouetenses in tractatu hereseos .q. 23. co. 3. Vbi per hoc dicit : qd filij hereticorum etiam nati ante heresim commissam : incurrunt penas a iure statutas contra filios hereticorum : allegat ad hoc textum singularem in. c. statutū. §. si. de hereticis li. 6. ibi cū dicit vel ta

Quinta pars. §. 8.

les etiam decessisse probantur : ex quo inuitur sufficere quod patres eorum in morte fuissent heretici. Nec potest dari conueniens solutio ad illum textum. Ad idem facit. c. filij eo. ti. quod loquitur de illis/qui ostenderunt signa heresis cum decumberent in lecto ppter infirmitatem: de q̄ decesserunt secundum euz. Et quanuis ille nō dicat iddē videtur sentire io. an. in. c. vt cōmissi. eo. ti. et li. co. 2. in. v. priuandi. vbi dicit non esse veram illaz distinctionē: q̄ aliqui faciebant : aut beueficia fuerunt collata filiis vel nepotibus hereticorum ante delictuz cōmissum vel postea: quoniā vtroq̄ casu perdunt beneficia ipso iure. Unde non est necesse quod per sententiā priuētur: sed satis est declarare illos fore priuatos. allegat ad hoc tex. singularē in. c. felicitis §. quod si quis de penis li. 6. Vbi filij in sequentiuz cardinales sunt priuati ipso iure omnibus beneficijs : q̄ habebāt ante delictum commissuz a parentibus. Et si dicatur: alius est casus: dicit io. an. quod ratio est maior in heresi: et cū hoc transeunt ibi doctores comuniter signanter dominicus in. §. priuādi. co. 1. et philippus in principio. aliq̄ tamen defendūt illaz distinctionē quā io. an. reprobat per tex. in. c. qui cumq̄ iuncto. c. statutuz de hereticis li. 6. vbi filij hereticorū in habitantur ad beneficia obtinenda/ de obtentis nichil dicitur. Pro istis facit textus in. c. iam itaq̄ et in. c. non imputari. l. q. 4. et glo. in. c. satis peruersum. 56. di. Sed quanuis inter doctores si differentia quātuꝝ ad officia et beneficia ante delictum commissum obtenta: in obtinēdis tamen omnes sunt concordēs quod redduntur habiles ad ea obtinenda per textum in. d. §. quod si quis/ modo fuerint nati ante delictum commissum vel postea. Ita ergo videtur dicendum in casu nostro.

Quinta obiectio est qd̄ cum textus in preallegata. l. quisquis loquatur de his qui factionē iniunt contra personam imperatoris eorūq̄ filijs: et sic de illis qui committunt crimen lese maiestatis in primo capite: non videtur qd̄ possit nec debeat trahi ad illos qui ex secūdo vel alijs capitibus illud cōmiserunt: vt expresse decidunt ibi docto/ comuniter om̄s presertim odofredus cy. Angel⁹ et salicetus: et p̄ cōsequēs cū rex et regina nauarre directe nō cōspirauerint cōtra eccliaz vel romanum pontificē/ sed fedus solummodo inierint cum rege francorum: non videtur quod contra eos et multo fortius contra eorū filiū primo genitū dispositio penalis illius legis trahi possit. Ad hoc patet solutio ex predictis: quoniam vt in precedentibus dictum est: hoc ip̄o quod fedus inierūt cū rege francorū ecclie inimico huiusq̄ schismatis auctore: effecti sunt ecclie inimici et conspiratores contra eccliaz romanūq̄ pontificē diximus supra in. 4. parte. §. 1. versi. sunt preterea schismatici/ et per consequens pena illius legis cōprehendit

Oppositio.

An et quādo propter crimē le. ma. a patre cōmissum puniūtur eius filij

Quinta pars. §. 8.

eorum filium. Et posito (sine veritatis preiudicio) quod rex et regina nauarre non reputentur principales huius schismatis et rebelliois auctores: reputabuntur saltem fautores et auxiliares vel consocii seu satellites: ut ex precedentibus satis patet: contra quos eorumque filios pena dicte legis locum habet: ut expresse dicitur in eadem. l. cuius verba sunt hec. Ad quod de predictis eorumque filiis cauimus: de satellitibus consociis ac ministris filisque eorum simili auctoritate censemus, hec ibi. Ex quibus constat apertissime: quod imperator voluit punire omnes intendentes circa factionem contra eum / tam principales quam accessorios vel adherentes / eorumque filios nepotes et alios descendentes: ut declaratur per constitutionem frederici imperatoris secundi: quam romana ecclesia postea approbavit: cuius verba recitat cynus in. d. l. quisquis in fine: ubi ponitur verbum liberorum: ut ceteros descendentes comprehenderet. l. quod si nepotes. ff. de testamentaria tutela et l. liberorum. ff. de verborum signi. secundum cy. in. d. l. quisquis: quem simpliciter refer ibi alberici. co. 2. versi. Item queritur. Bal. tamen dicit quod per illam constitutionem hodie est declaratum: quod ista pena non extendatur nisi usque ad primum et secundum gradum: Quod tamen quidam intelligunt in posteritate paterna: in materna autem dicunt non transire delictum ultra primum gradum ad instar criminis hereseos ut c. statutum de hereticis. li. 6. cum in preallegata constitutione frederici simili pena puniat hereticos: qua crimen lese maiestatis contra principem committentes. Et sic cum decretalis illa in crimine heresis sic exaudiatur et interpretetur: sic exaudiri dicunt in crimine lese maiestatis. ista sunt verba saliceti in. d. l. quisquis in. §. filii in. 4. q. Idem in effectu videtur sentire ange. in. d. l. quisquis. 2. co. versi. item tempore huius legis. Et cum sit ego arbitror: quod et si per iura canonica et civilia hoc non sit bene discissum: per eadem tamen iura non sit abbreviata vniuersalis potestas ecclesie et romani pontificis in toto orbe: cuius virtute potest reges et principes christianos increpare. corrigere et si opus fuerit deponere: ut plene dictum est in. 2. parte. §. 7. Quia cum par in parem non habet imperium ut. c. innotuit de elec. non potuerunt romani pontifices futuris successoribus legem imponere ut. c. felix. §. ceterum de penis li. 6. et ibi glo. in verbo possit extendere: cum quilibet romanus pontifex possit supra ius dispensare: et iura de nouo condere ut. c. proposuit de concessio. pre. potuit ergo romanus pontifex reges nauarre regno priuare excluso etiam filio / et omnibus descendentibus similiter exclusis prout alij romani pontifices hoc ipsius fecerunt: de quibus diximus supra in. 2. parte. §. 7. ubi inter ceteros commemorabimus leonem et constantium imperatores constantinopolitanos fuisse imperio priuatos: quia requisiti ecclesiam defendere noluerunt.

Leo constans imperator

Quinta pars. §. 8.

propterea imperium fuit translatum in aliā gentem penitus extraneam. s. in germanos: et datum est charolo magno: vt narrat gl. in. c. venerabilem de elec. De quo latius dictum est in preallegato. §. 7. Et si dicatur: quod istud exemplum parum facit ad propositum nostrum: eo quod agitur de priuatione imperij: ad quod non deuenitur per viam successionis sed electionis: vt. d. c. venerabilem: Dico quod ea ratione qua papa potuit transferre imperium a grecis in germanos exclusis omnino grecis: apud quos imperium tunc temporis erat: poterit similiter ex iusta causa regnum a gente in gentem transferre exclusis omnibus hominibus illius gēis: apud quos regnū prius erat vel descendētib; ab illo: qui regnum ipsum tenebat. Sic legimus factum fuisse antiquis temporibus: quando zacharias romanus pontifex childericum francoꝝ regem a regno deposuit: et pipinus charoli imperatoris patrem in eius locū substituit: vt habetur in. c. alius 15. q. 6. diximus in preallegato. §. 7. Similiter factus est in in priuatione desiderij regis longobardoz de quo supra parte. 2. §. 7. propter iniurias zacharie romano pontifici illatas: quas charolus magnus pontificis iussu vindicauit desiderium superans et vincens: et in francias lugdunum cum vxore et liberis in exiliū mittens. Postea longobardis frācos prefecit: qui eos in pace retinent. Atq; ita anno salutis nostre. 774. longobardoz regnum finem accepit. Inde ea gens ducentis iam triginta et pene duobus annis maiori italie portione potita nichil iam externi preter nomen retinebat. Fuit autem sub duobus et viginti regibus ab albuino vsq; ad desiderium por rectum: tunc aut quo ad se filiosq; et posteros omnino extinctū: vt chronice illius temporis attestantur. Si ergo tunc temporis romani pontifices illud facere potuerunt: multo forcius his temporibus romanus pontifex illud facere potest: quia ecclesia per incrementa temporum semper maiori potestate vtitur vt. c. displicet ad fines. 23. q. 4. Tenet augustinus de anchōa in li. de potestate ecclesie. q. 37. ar. 5. diximus supra in fi. 2. partis. Ad confirmationem predictorū pondero textus in. c. grandi de sup. negli. prela. li. 6. Ubi ille rex portugalie dissipator erat et negligens: et per vtrumq; poterat remoueri: vt dicit ibi glo. in verbo regis in principio: sed papa volens gratiam facere: non remouit regez: sed coadiutorem sibi dedit: protestatur tamen papa: quod per hoc nō intendit memorato regi vel ipsius legitimo filio: si quē habuerit: predictum regnum adimere: quasi velit dicere: quod si non diceret illud: videretur adimere regnum etia; filio. Si autē ibi fuit specialiter prouisum: in contrarium erit regula: vt priuato regno patre ex iusta causa priuatur similiter filius et descendētes. Ad istuz sensus potest trahi auctoritas saluatoris mathei. 21. cū dicit. auferetur a vobis regnuz: et

Childericus rex.

Desiderius rex.

Ecclesie potestas
crescit.

Rex portugalie.

Quinta pars. §. 9.

dabitur genti facienti fructus eius declarata eomodo quo supra declarauimus ista eadez parte. §. 4. Et alie auctoritates de quibus ibi: vt si aliqua gens vel aliquis ex certa gente vel certo genere regnum tenens aliquod: graue delictum commisit: propter quod illud perdere meruit: auferetur ab eo regnum et poterit dari alteri genti penitus extranee/exclusis filiis et alijs illius gentis vel generis hominibus. Ad hoc bonus tex. in. c. si de rebus. 23. q. 7. cuius litteras recitauimus supra ista parte. §. 4.

§. 9.
De auctoritate sacre scripture.

Saul rex.

Salomon rex.

Roboan rex.

Athalia regina.

Reges edon et seon

Hec autez regni priuatio respectu filij et descendentium habet etiam fundamentum in sacra scriptura: cuius auctoritas cunctas alias antecellit: et nichil est dignius: quam vt homo sit sui auctoris imitator. Et secundum modum proprie facultatis diuini sit operis executor. Ita notater ad propositum dicit leo papa in quodam sermone de ieiunio quadragesimali quinto incipiente apostolica prope finem. omnes enim dei actio nostra est instructio. c. significasti de elec. et. c. qualiter et quando el. 2. de accusa. et. 2. q. 1. c. deus omnipotens. Ex sacra enim scriptura si recte aduertatur: apertissime ostenditur: quod aliqui reges propter sua demerita regno priuati fuerunt: eorumque filij et posterij: et in alias gentes penitus extraneam regnum aliquando fuit translatum: vt pater in aliquibus exemplis que supra in. 2. parte. §. 9. narrauimus. Saul enim primus iudeorum rex a deo datus: propter inobedientiam: quia non exterminauit omnes amorreos eorumque substantiam: vt samuel propheta ei preceperat: regno priuatus est ipse et filius eius: et datum est dauid: qui regnauit post eum: vt habere Danielis. 5. et. 1. regum. 15. Salomon filius dauid propter sua demerita perdidit medietatem regni sui: quod ablatum est a roboan filio eius: ab ipso vero roboan et filiis eius ablati sunt undecim populi propter suam superbiam et alia demerita: vt colligitur ex. 3. regum. c. 11. 12. et totum regnum ablatum fuisset ab eo: nisi dauid merita obtulissent iuxta illud psalmo. 31. propter dauid seruum meum non auertam faciem christi mei. de ablati autem: nichil ad filium suum peruenit. Athalia regina israel similiter priuata fuit regno et occisa regnumque datum est iehu qui regnauit post eam: atalie filij exclusis. Reges edon et seon eorumque filij regno priuati sunt et occisi: quia filij israel transitum ad terram promissionis impediabant resistentes eis: et regnum eorum iudei acceperunt vt habetur numeri. 21. transitu priue in. c. si. 23. questione quinta. De quo per iosephum libro quarto capitulo. 3. de antiquitatibus iudeorum. dixi supra ista. §. tercio. de virtute namque parentum protenditur successio filiorum in regno. et succe-

Quinta pars. §. 8.

dentium felicitas/et decendentium vel precedentium iniquitate pre-
stinditur. nam spiritus sancti certum est testimonio: quia iniusti de pe-
ribunt simul: et reliquie impiorum interibunt. Si quidem iustis regi-
bus conceditur a domino/ut ipsi eorumque filij longo tempore regner:
ut dicitur deutronomini. 17. c. Si iniusti: domini mandata preuarica-
ti fuerint: et sanctam ecclesiam quam defendendam suceperunt/non
defendant: iuste ipsi reges eorumque filij regno priuantur: ut late im-
precedentibus dictum est. Continuatur quippe regnum in successores
et in eos tunc demum protenditur: quando ipsi domini precepta obser-
uant. Aufer inquit salomon prouerbiorum. 25. c. impietatem de vul-
tu regis: et firmabitur iusticia thronus eius. Si enim a vultu idest a
voluntate et operibus regis/recedit impietas idest irreuerentia erga
deum et sanctam ecclesiam: totius regni opera virga equitatis et cul-
tu iusticie diriguntur. Unde illud. rex qui sedet in solio iudicij: dissipat
omne malum intuitu suo. Ecce quanto priuilegio gaudent principes
deum timentes et ecclesiam defendentes perpetuatur enim regni glo-
ria etiam in carne et sanguine suo. Gloriatu dominus se virum inue-
nisse secundum cor suum: et cum eum in regni apicem postmodum su-
blimasset: succedentium sibi filiorum curriculo/regnum ei perpetuum
policetur. de fructu ventris tui (inquit) ponas super sedem tuam: et si
custodierint filij tui mandata mea/que iam dedi: et testimonia mea
que (per me vel vicarios meos) docebo illos: et ipsi et filij eorum sede-
bunt super sedem tua. psalmo. 131. et subdit. et ponam in seculum seculi se-
men eius/et thronum eius sicut dies celi. Si autem dereliquerint fi-
lij eius legem meam: et in iudicijs meis non ambulauerint: si iusticias
meas prophanauerint: et mandata mea non custodierint: visitabo in
virga iniquitates eorum et in verberibus peccata eorum. psalmo. 88
hec de dauid eorumque posteris dicta fuere. sed quonia eorum posteri
multipliciter transgressi fuerunt legem diuinam: ut patet ex discursu
4. regum et. 7. paralipomenon: ideo ista successio in dignitate regni te-
pore sedechie fuit interrupta: ut habetur. 4. regum ultimo. c. et merito
quoniam malignitas euertit sedes potentum ut scribit in libro sapien-
tie. c. 5. in fine. Sedes ducum superborum destruxit deus/et sedere
fecit imites pro eis ecclesiastici. c. 10. sed que maior ac detestabilior ma-
lignitas et superbia regum esse potest. quam eorum qui regnum ama-
ni dei recipientes: ut suas sanctam defendant ecclesias: non solum non de-
fendunt: immo offendunt. Quam obrem iuste a sedibus suis ipsi eo-
rumque filij dei ciuntur. et regnum transfertur de gente in gentem/et
deletis his heredibus: qui secundum carnem esse videntur: transferat
successio ad illos/qui fidei et iusticie inueniuntur heredes. in eoque pro-
missionis subsistit veritas/et rata permanent que ex ore altissimi pro-

Quinta pars. §. 9.

cefferunt **Q**uod iustis regibus successione fidelium semē permanet in eternum adeo si quidem ut si omnibus recte dispositis et in eis manentibus: nulla videatur esse sollicitudo vel officium presidētis: constat his qui semel principem admiserunt: de femine illius successione non de futuram saltem ad conseruandam sanguinis claritatem. Quod et istoriarum liquet exemplis. fertur enim quod cum magnus alexander ultimū littus oceani perlustraret: brachmanorū insulam debellare parabat. ad quam illi in his verbis miserunt. audiuimus inuictissime rex prelia tua et felicitatem victoriae ubique subsequitam. Sed quid erit homini satis / cui totus non sufficit orbis: diuicias non habemus: quarum cupiditate nos debeas expugnare: omnium bona / omnibus communia sunt: esca est nouis pro diuicijs: pro cultibus et auro / vilis et rara vestis. femine autē nostre non ornantur / ut placeant / quem quidem ornamentorum cultus / potius oneri deputant: quam decori. etenim nesciunt in agenda pulchritudine plus affectare: quam quod nate sunt: antra nobis duplicem usum prestant: tegumentum in vita: in morte sepulturam. Regem habemus non pro iusticia: sed pro nobilitate conseruanda. Quem enim locus haberet vindicta: ubi nulla fit iniusticia his verbis motus alexander: nullam ratus victoriam / si eorum paces perpetuas turbaret: in quiete sua dimisit. 2 forte si eos bello fuisset aggressus: minime preualuisset aduersus innocentes: eo quod innocentia non facile superatur. 7 veritas suis viribus constans: de milicia quam tunnis armata triumphat secundū polichratū li. 4. c. II. cum autem in casu de quo agimus tam facile fuit maiestati vestre totum nauarre regnum expugnare acquirere et obtinere: credendum merito est ex iustis causis a domino factum esse / propter regis et regine malicias dolos et fraudes aduersū deum et sanctam ecclesiam pertinaciter perpetratos: necdum non defendendo ut tenebantur: verum etiam offendendo ac persequendo (ut sepe dictus est) ut impleretur illud celebre sapientie dictum ecclesiasti. 10. c. (cuius pluries in precedentibus mentionē fecimus). regnum agente in gentem transfertur propter iniusticias et iniurias et diuersos dolos. Quapropter in breui subuersū fuit solium primi regis in populo dei saul et ionathe cum ceteris filijs exigentibus cuplis in montibus corruerunt / ut thronus illius qui de postferantes electus firmaretur. Omnium historiarum si percurramus seriem et regni successiones: in breui videntur / et quasi in exordio tele domino precidente / succisas. 7 quo reges fuerint clariores: eo citius: si aduersus deum intumuerint: conculcatur semem eorum. Non est sapientia / non est prudentia / non est consilium contra dominū / certe nec fortitudo / si ille insurgit / si persequitur: ad emendicata sacramentorum suffragia / ad presidia munitionū frustra de curritur. Quia non est qui

Quinta pars. §. 9.

de manu illius possit eructe. Quis alexandro maior in grecia? et tamē nō suus legitur successisse sed filius saltatricis. Quis cesaree dom^o seriem nescit? rarus eorum aut nullus filium relinquit heredem. Omnes et in breui post varia pericula et cedes sui et suorum plurimas diuersis mortilibus / et fere ignominiosis quasi in momento deleti sūt: et descendentes ad inferos: successores habuerūt / aut hostes / aut ignotos. Quid obsecro tam potentia regna / tam cito subuertit et transfudit? certe indignatio dei: quam in se multiplex iniusticia prouocabat. Est autē (vt stoicis placet) iniusticia mētis habit^{us}: q̄ a regiōe morū exterminat equitatē. animā namq̄ priuare iusticia: ex priuatiua particula nominis declaratur. In eo autē maxime iusticia cōstat: si nō nocēas: et ex officio humanitatis prohibeas nocētes. Cū vero nocēs: accedis ad iniuriā: cū nocētes nō impedis: iniusticie famularis. est autē cōtumelia / quādo timorē mētis in lesione alterius manifesta / operis sequela committatur. eorū iniquitati seruiūt: qđ in eorū cui reuerētia p cōditione officij vel nature cōsortio debetur: insolēter in surgit. Dol^{us} autē est (vt diffinit aquili^{us}) cū aliud agitur: et aliud simulatur: malus vtiq̄ quotiēs sit intēciōe nocēdi. Differt autē plimū dol^{us} a cōtumelia qm̄ hec superbe et manifesto: ille fraudulēter et q̄si ab insidijs nocet. Dol^{us} namq̄ ex timiditatis imāgie: infirmitatis notā h̄z: et fortitudini plimū aduersat scđz plutharcū li. 4. c. si. regū igif glia trāssert d̄gēte ingentē si iusti / iniuriosi / cōtumeliosi / inuēti fuerit aut dolosi. Cū autē rex et regina nauarre tales fuerint aduersus ecclesiā sanctā eiusq̄ pastorem: iniuste / iniuriose. contumeliose et dolose agentes: faciēdo ligas et confederationes cū inimico ecclie: merito de^o ip̄e eos eorūq̄ filios etiā primogenitū regno priuauit: itavt merito eis dici possint verba q̄ samuel dixerat sauli iudeorū regi quādo regno fuit priuatus q̄ habent. 1. regū. c. 13. stulte egisti / nec custodisti mandata dñi dei tui: qđ si nō egisses: iaz nūc preparasset dñs regnū tuū super israel in sempiternū: sed nequaquaz regnū tuuz vltra cōsurgit. Quesiuit sicut dñs virū iuxta cor suū: et precepit vt esset dux super populū suū. hec ibi. iustus enī qui ambulat in simplicitate sua: beatos post se filios relinquet. puerbiozū. 20. Qui ergo in iust^o fuerit: et nō in simplicitate: sed in malicia deū et eccliam offenderit: miseros et absq̄ honore filios relinquet. Ex quib^{us} omnib^{us} simul iūctis clare cōstat qđ iulius se cūdus pōtifex maxim^{us} regē et reginā nauarre eorūq̄ filios et descendentes regno priuare potuit / et occupādi illud cuiuscūq̄ licentiā face^{re} / et consequēter maiestas vestra illud occupās / iuste retinet.

Iniusticia.

Iniuria.

Contumelia.

Dolus.

Conclusio.

¶ Finis quinte parte.

Sexta pars.

Hiliceret rex inuictissime pōere iā

metas labori huic quē maiestas v̄ra meis humeris imposuit: tamen q̄ diuersa sunt hominū studia: et vnusquisq̄ gaudet easibi proponi que didicit: in quibusq̄ nutritus est: et quibus assuefactus iuxta aristotelis sententiam: iccirco non ab re erit si postea quas de iure: prout dominus dedit: locuti sumus: iam tandem in hac sexta operis parte hystorice aliquid differamus: vt appareat quemadmodū regum nauarre post miseram illam et calamitosam hispanie cladez vniuersalem fuerit viciosus ingressus: ac per inde fortassis sic iustificans deus preordinauerit: et iam tandem effecerit: vt regnum illud mutationem susciperet: et ab alio in aliū transferretur: sacro eloquio testante (vt iam supra meminimus) regnum a gente in gentem trāferri nonnumq̄: propter iniusticias iniurias contumelias et diuersos dolos. Que omnia ad propositum facile possent adaptari: cum preter ipsum iniquum ingressum quo ab eneco arista reges precedentes dominio illo potiti sunt: hec illi finitima regna taz aragonie q̄ castelle temporibus ante actis tam remotis q̄ propinquis: ab illa terra et gente multas fuerūt passa iniurias et nocumenta. Quia igitur pleriq̄ homines narrationi reruz siue hystorie potius sunt dediti: q̄ sciētie iuris: quippe qui in ea educati non fuerūt: nec imbuti et de illo cognitionis genere non est qui aliquid non degustet: ab hoc autem multi sunt alieni et experies: ideo vt omnibus satisficiamus: nam sapientibus et insipientibus debitores sumus (vt ait apostolus) de origine et successione illius regni altius repetētes: dicere aggrediamur vt ea etiam que in exordio operis promissimus: adimpleamus.

Finis.

Sexta pars. §. I.

Dinvestigandas igitur nauarorum originem antiquitatem et successum quamuis difficile sit / res nimium a nostris seculis remotas propter earum parvam et umbratilem cognitionem : tamen a uetustissimis scriptis exordiando usque ad nostra tempora : ea que hac atque illac lectitudo adinuenimus : sub breuitate et compendio referemus. Cum itaque post alias nationes / que prisca temporibus in hispaniam venientes / eas obtinuerunt : tandem hercules aduenisset / et post eum alij duces ex grecis : in dominium grecorum venit hispania tota et sub eo extitit multos annos. Qui cum per multa secula ipsius dominium tenuissent / tandem a poenis ab ipsa expulsit sunt. His (ut ait iustinus in ultimo libro sui epitomatis) cum gaditani a tyro (vnde et carthaginensibus origo est) sacra herculis perquietem iussi in hispaniam transfulissent / urbesque gades ibi condidissent : inuidentibus incrementis noue urbis finitimis hispanie populis / ac propterea gaditanos bello laceissentibus : auxilium consanguineis carthaginenses misere : ibi felici expeditione et gaditanos ab iniuria vindicarunt : et maiorem partem prouincie suo imperio adiecerunt. post hoc hispania a carthaginensibus ad romanos primo ex parte secundo in totum transijt / hac occasione : consulatum agente Appio Claudio (qui primus contra carthaginenses arma sumpsit) anno ab urbe condita .477. secundum eutropium aut .478. secundum titum liuium carthaginenses iam potentes in Africa et hispania : effecti cumque non parvam etiam Sicilie partem sub sua ditione tenerent : Messanarum eiusdem insule urbem eis non obediens infestare obsidereque aggressi sunt. Messanenses auxilia a romanis petierunt . vnde appius claudius consul exercitum traiecit in siciliam : cum tamen antea romani terminos italie nunquam egressi fuissent : ac nauale bellum classisque apparatus antea romanis res esset incognita. Atque ita excaudit efferbuitque inter romanos et carthaginenses bellum : ut non contenti eo : quod gerebatur in sicilia : ad hispaniam usque etiam illud extenderint . in quo plurime urbes et populi a carthaginensibus defecerunt ad romanos. Postea vero inter romanos et carthaginenses pax composita est sub hac conditione : ut ea pars que citra iberum fluum est et pireneum attingit romanis cederet / altera vero pars que ultra est et in herculeum fretum tendit carthaginensibus traderetur . Saguntum vero nobilissima hispanie urbs / cuius ultra iberum esset et ad penorum partem consisteret / post longa certamina

Greci hispaniam obtinent.

Gaditani ad hispaniam veniunt.

Carthaginenses ad hispaniam veniunt.

Romani ad hispaniam veniunt

Bellum inter carthaginenses . et romanos.

Pax inter eosdem

Saguntum

Sexta pars. §. I.

Hanibal saguntū
obsidet et capit.

Mulierū fatius.

Hanibal p nauar
rā transit in italiā

libertate donata est: cum facile diuidi non posset: neq̄ propter eius magnitudinem in portiones distribui conueniret. Postea cum hanibal/ qui carthaginensiuꝝ partes euz exercitu tenebat / gubernabatq̄: contra federa pacis saguntiuꝝ obsideret: ac primo quidem ciues obfione perterriti et sese imperata facturos polliciti: argenti trecēta talenta et totidem obsides dare pepigerunt. Quibus acceptis conditionibus: hanibal cum soluisset obsidionem: saguntini penitentia ducti: nichil eorūꝝ que pepigerant: prestiterunt. Rursum igitur ad obsidionem conuersus hanibal: et durius inuito certamine oppressos malis vndiq̄ barbaros: tandem vt conditionibus huiusmodi dderent: pepulere: vt liberis hominibus cum singulis tantum vestimentis ex vrbe migrare liceret. Mulieres igitur id quod tandem euenit fore suspicite: vt scilicet hostes diligentius viros ne quis occultum telum efferret intuentes: seipsas egredientes negligenter atq̄ in tactas abire pmitterent: gladijs intra sinus occultatis/ ex vrbe digresse sunt. Cumq̄ omnes iam ciues vrbem exissent: hanibal equitum massyliensium turmam ad portam ciuitatis in statione collocauit: ceteris in composito ad vrbe diripiendā intrare permissis. Cumq̄ multi: vt in talibus fieri solet: multa vndiq̄ asportarent: non se ultra continere massylienses potuerunt: sed porte estatione dimissa / indignantes ad predandum discesserunt. Interea mulieres clamore sublato: euz gladios quos gestabant viris tradidissent: simul cum illis impetum in hostes fecerunt. ferturq̄ earum vnam ex hanonis cuiusdam manibus direptam hastam in eum ipsum vulnerandum conuertisse: verū quia thorace inductus erat: occidere minime valuit. At viri multis hostibus interfectis: reliquis vero qui obuiam venerant in fugam versis/ vna euz mulieribus sese ex vrbe incollumes receperunt. Quod postquam est hanibali renunciatum: equites repente qui persequerentur dimisit. Cumq̄ ex ipsis aliquot adduxissent captiuos: vltimo supplicio affici iussit. Verū maxima pars in proximos montes dilapsa: hostiles manus effugerunt: qui paulo post misso ad hanibalem caduceatore: veniam atq̄ in vrbe reditum ab eodem impetrarunt octauo obsidionis mense cū magna hominū cede et strage: ruptaq̄ omnino pace: romani in carthaginē ses bellum indicunt. Creantur consules ad id bellum gerendum in sicilia ⁊ italia (quo hanibal properabat) publius corneliꝝ scipio et. L. sempronius. Hanibal enim considerans quod ipse huius belli causa fuerit/ non decretum carthaginensis senatus: cum milites in nouam carthaginem reduxisset / partitis spolijs militibꝝq̄ ex victoria iocundatis / munitis hispanie vrbebus in italiam ire parat. Occupata autē reliqua hispania pyreneuz transire satagit. Et superatis illergetibus (qui nauarri hodie dicuntur suntq̄ coniuncti pyreneo) per rucisum

Sexta pars. §. I.

vallem in vasconiam atq; inde in italicam se transtulit.

Interis vero gnens scipio publicij scipio nis frater in hispania (a pſenis omnino iam occupata) mittitur contra hasdrubalē hannibalis fratrem. Quē hannibal in italia profitiscens hispanie preſecerat. Qui cū in hispania aduenisset/pretermiſſis alijs: q̄ gessit. quia nō deseruiunt multū pposito/tarracone cāpta ibiq; dimisso presidio classe in vrbes emperias remissa Ilergetē gentē opprimere decreuit. Ilergetes aut nauarri dicti sunt qui et ipsi coniuncti sunt pyreneo. Profectus itaq; scipio in Ilergetes Atanagrum urbē (quā hodie pampylonā dicunt) obsidet. Que caput illius gentis habebatur/sicut et nunc. Hec enim ciuitas siue condita fuisset a grecis siue a carthaginensibus siue forte a romanis/cum possiderent partes hispanie quecūq; est/citra iberis/nō satis ex auctoribus constat: dicebatur tamen atanagrū. Que cuz forte post diruta/a pompeio magno esset reedificata vel saltem amplita/dum non longe ab ea pugnasent cum sertorio: dicta fuit pompelis idest ciuitas pompeij vt voluit strabo in li. 3. de situ orbis. Postea vero corrupto vocabulo Pampylona ab aliquibus ab alijs vero corruptioni adhuc Pampylonia appellata est. Ad hanc igitur scipio cum venisset atq; eam obsidione cinxisset: Post dies paucos obsidibus acceptis Ilergetes ipsos pecunia quoq; multo cratos in ius ditionemq; recepit. Inde in austranos procedens/ tutelam urbem ad oras iberi perueniens obsedit: cumq; cesaraugustani alijsq; vicini/ vrbi ferrent auxilia: nocte non longe ab vrbe/cum intrare vellent/excepti insidijs cessi sunt ad duodecim millia: reliqui vero per agros diffugere sunt compulsi. Vrbi tunc maximo adiuumento erat nix iniqua infestaq; oppugnantibus. Que (cum hyemis esset) per .xxx. dies quibus durauit obsidio/altitudine quattuor pedum alta extitit. De inde cum amusitus eorum princeps ad asdrubalem confugisset/oblatis de vrbe. xx. talentis argenti obsides / tarraconem deducuntur. Cum vero Asdrubal a scipione victus esset ac perinde in lusitaniam exercitum duxisset: ac proprius oceanum considere fecisset/ sperans reliquis estatis ibi tranquile transigere: Interim sicut hispanis mos est noua expetere/ Mandomius quidam nobilis ex Ilergetarum gente (que/vt diximus/hodie nauarrensis dicitur) cuz intellexisset romanum duces a saltu castulonis ad maritimam oras duxisse partē romanorū socioꝝ/eos inuasit: cōtra quē/cum a scipione missi fuissent tria milia romani exercitus cuz expeditis auxilijs: leui certamine deuictus est Mandomius: ipsoq; capto ac omnib⁹ suis occisis tumultus sedatus est.

§. I.

Gnens scipio venit in hispaniam.

Nauarre opprimuntur.

Pompilonia obsidetur et capitur.

Tutela obsidetur

Amusitus nauarorum princeps.

Asdrubalagneosa piene vincidit.

Mandomus nauarrus vincidit.

Mandomus vincitur et occiditur a romanos.

Sexta pars. §. 2.

§. 2.

Publius scipio ve-
nit in hispaniam.

Duo scipiones fra-
tres vincuntur et
occiduntur a car-
thaginesibus.

Scipio africanus
venit in hispanias
eamque subiugat.

Navarri rebellant
contra romanos et
subiugantur.

Post hoc autem publius scipio cum exercitu in hispaniam venit. Et neque scipioni fratri se ad iunxit / atque deinde post aliquod tempus ambo in hispania contra cartthaginenses bella gesserunt. Qui cum feliciter cum hostibus per non paruum tempus conflisissent: tandem fortuna omnia versante: ambo pariter et victi et interfecti sunt. In quorum locum statim subrogatus est lucius marcius septimi filius / ab ipso exercitu in ducem siue imperatorem assumptus. Post hoc publius cornelius scipio publij scipionis interfecti filius in hispaniam venit a Senatu populoque romano imperator creatus: sub cuius imperio et ductu / peni ab hispania fuerunt omnino expulsi et tota fere terra in ius ditiorum romanorum venit. Cum iam igitur romani tota provincia potirentur: post paucos dies cum egrotaret scipio graviter / et in morte eius in qua corde sincero romanis non adhaeserant: sed necessitate compulsi / ponerent spem: ilergetes qui et navarri / Adandonio et indibili duces rebellauerunt. Post restitutam autem scipioni sanitatem: in eos movens praedia: eos victos (non parva facta strage nec sine ipsorum romanorum incommodo) ad obsequium reduxit. Haec fere sunt peracta anno ab urbe condita. 543. Sicque deinceps mansit hispania sub domino romano per longa tempora / excusata in diversis ipsius partibus per diversa tempora rebellionibus: contra quas diversi duces siue imperatores per vices missi sunt: qui eas nunquam ad plenum coercuerunt. Quae omnia praetermittimus: ne nimis plerumque faciamus volumus: et ut in his quae ad navarram spectant (quae proposito propriae deseruiunt) insistamus.

§. 3.

De octaviano cesare.

Cantabri roma-
nis non parent.

Tandem anno ab urbe condita. 710. Interfecto in senatu Julio Cesare: Octavianus testamento ipsius cesaris avunculi sui et hereditatem et nomen assumpsit annos natus. 17. Qui cum post paucum tempus consul crearetur / et cum antonio et lepido ab eo anno quo primum consul creatus est duodecim annis imparet: tandem cum antonio conflixit propter repudiatam sororem: eum debellavit navalli pugna: atque interfecit. Ex eo autem die rerum omnium summam atque absolutam potestatem (quam greci monarchiam vocant) adeptus est. Quibus peractis Cesar ipse Octavianus iam a senatu cognominatus augustus cum animadverteret cantabros / vaceos austeres et iliturgos ferocissimas hispaniae nationes romano imperio non parere: in hispanias ad eas perdomandas venire parat / existimans parum fuisse bellum gestum in hispania per annos plusquam ducentos ab ipsis romanis: si ille nationes libere ab eorum iugo existerent. Ille enim nationes (quantum coniectura iudicare licet) partim romanis nunquam se

Sexta pars. §. 4.

subdiderant/ferocitateppria 7 asperitate terre sue habitationis freti: partim temporibus ante actis ab obedientia iam illorum se subtraxerant forte discordijs ciuilibus ipsorum romanorum primo inter **Adari** us et **Silla**: secundo inter **cesarem** 7 **pompeium** adiuti. Inter has autem quatuor nationes (vt hystorici dicunt) cum potetiores essent **cantabri** et **astures**: **cantabrorum** (sub quibus **nauari** ab hystorographis et cosmographis computantur) effrenatior et magis pertinax in rebellando animus fuit: qui non contenti libertatem suam defendere/ finitimis imperare temptabant vicinasque gentes crebris incursionibus fatigabant. Ad hos igitur **cantabros** **augustus** primus veniens/ partito exercitu eos debellare cepit: habebat enim classem ab oceano: que terga hostium grauius premebat. Hinc **cantabri** deficientes nec vis romanorum ferre valentes/ fugam in eminentissimum vicinum montem arripiunt: in quem potius oceani maria quam romanorum arma ascensura esse crediderant: **Octavianus** ipsum montem fossa et vallo quindecim miliarum obsidione circumdedit/ assistente circum undique romano exercitu. Cum vero obsessi extrema vite vidissent: die timque fere certarent: certi de suo interitu/ quidam qui ferro cum hostibus agere non poterant/ veneno sumpto: quod ex arboribus taxeis exprimitur: (quorum arborum in ipso monte copia magna est) mortem sibi consciuerunt: sicque illorum pars maxima obsessorum a captiuitate (que inminere videbatur) subtracta est. Deuicta itaque hac **cantabrorum** natione / deinde et alie tres scilicet **asturum** **vaceorum** et **iliturgorum** deuicte sunt et subiugum romani imperij sunt redacte. Durauit autem bellum hoc per annos quatuor vt placet **Drosio** et **lucio floro**. In hoc tamen dissentiunt an per se **augustus** **cesar** illud gesserit an per legatos: pluribus tamen placuit quod per se illud gesserit **augustus**: quamuis **lucius florus** dissentiat: tamen **liuius** per eundem **augustum** **perdomitas** ait **hispanias** primu. Denique hoc bello finito/ cum omnia bella humani generis cessarent: **Augustus** cum **Tarraconam** diuerteret / iam secundo (se imperante) portas **iani claudi** iussit: atque ibidem illud instituit edictu quod in euangelio luce legit: exiit edictu a **cesare Augusto** etc. vt in tractatu insularum maris oceani. c. 7. §. 7. et . 9 . late diximus. Hec cum circa ortum saluatoris hoc modo confecta essent: quieuit terra sub imperio romano per multos annos: ille enim rebellandi finis **hispanie** (vt ait **lucius florus**) ac de inde certa fides. **Vandali** etc.

Postea vero circiter annos domini. 30. barbare quada nationes **hispanias** inuaserunt. **Vandali**. **Alani**. **Bugui** et

h ij

Cantabri.

Octavianus **cantabros** debellat et vincit.

Edictu **cesaris** **augusti**.

§. 4.

Vandali **alati** **bugni** et **sueui** veniunt in **hispaniam** eamque inter se patiuntur

Sexta pars. §. 4.

sueui. Que quidē incognite antea hispanis gentes/ eas causam hispanias ingrediēdi habuerunt: q̄ theodosius senior imperator eos insequens a galijs: (quas ex parte occupauerant): fugauit. Quare compulsi sunt pyreneos montes transire: quibus traiectis/ hispanias occuparunt: easq̄ post multas contentiones et prelia: inter se partiti sunt. Alani enim lusitaniam et carthaginez sunt sortiti. Vandali galliciā. Sueui occidua maritima oceani obtinuerunt ⁊ partem Celtiberie, que prouincie nauarorum coheret: quam forte saltē ex parte obtinebant. Per id tempus romani saguntum, Numātiā et nonnullas alias vrbes adhuc retinebant: Vandali autem cognomine silingui: relicta Gallecia: postq̄ tarraconenses insulas depredati sunt: ad interiora hispanie sese recolligentes: prouinciam bethicā sortuntur: quorum nomine prouincia ipsa vandalia ⁊ remota. A. a principio andaluzia pro vandalijsq̄ in hodiernum dies dicta ⁊ ea occasione sueui gallicia potiti sunt. Hispani autem tunc temporis per ciuitates et castella residua de romanorum absentia neglectuq̄ tuitionis plangentes/ sese miserabiliter seruituti subiiciunt vt beatus ysidorus in sua chronica narrat.

Honorius imperator hispanias gothis donat.

Harū nationū romani tedio affecti/ et de eorundē insolentia indignati/ clamoribusq̄ hispanorum inclinati: ab hispania eos pellere satagebant. Sed cum iam eorum vires essent debilitate nec id efficere valerent: honorius imperator hispanus (qui per id tempus imperabat) afflictioni vexationiq̄ hispanorum compatiens/ gothos in hispanias mittendos curauit/ auxilijs hispanis prestituros: et prouinciam a seua barbarorum seruitute liberaturos. Atq̄ id cōmodius efficere possent ⁊ libentius: hispanias ipsis grata donatione cōcessit/ athanarico primo rege super gothos regnante vel (quod vero similis est) Alarico secundo gothorum rege. Si autem donatio hispaniarū facta fuit athanarico (vt aliqui volunt) attribunda est (vt tempora concordentur) precedenti alicui imperatori puta theodosio seniori eiusdem honorij patri: que postea fuerit per honorium confirmata. Satis tñ est ad propositum q̄ gothis hispaniarum facta est donatio per honorium cesarem: de qua donatione preter ceteros auctores meminit Antonius archiepiscopus florentinus secunda parte sue historie ti. II. c. 6. Gothi igitur hispanice gentis humanitate et dulcedine freti/ eorumq̄ strenuitatē et vires experti/ derelictis ceteris orbis (quas obtinuerunt) regionib⁹/ ad hispanias se receperūt/ existimātes totius europa monarchia potiri facile posse/ si gētis hispanie aut subiectiōe aut amicitia potirentur. Habebāt aut gothi ipsi Vandalos. Alanos. Sueuos et hugnos inuisos nimis tanquā p̄p̄inuos loco suorum natalijs.

Sexta pars. §. 5.

Quare freti hispaniarum auxilijs: eorundem vandaloꝝ sueuorū et hunnoꝝ seuciā feritatemq; ferre nō valentes: eosdē vādalos ce-
terasq; barbaricas natiōes ab hispāia expulerūt/ac deniq; omīz hi-
spaniū monarchiā obtinuerūt: immo et vltra mōtes pireneos nō par-
uā partē galliarū retinuerūt. Quarū galliarū donationem honozius
ip̄e etiā fecit: quāuis ip̄i: terre amenitate vbertateq; ⁊ hominū inge-
nijs (vt dixim⁹) oblectati: sedē in hyspania figere maluerunt: et inde
euenit vt sub vno principe tota hyspania regeretur: quāuis plures cō-
tineret prouincias diuersis nominibus appellatas: inter quas puin-
cia que nunc nauarra dicitur non erat ignobilis.

Gothi hispaniarū
monarchiam ob-
tinent.

Hinc est illud quod dicit Jo. de fau. et re:

fert archi. in. c. conuenioꝝ 23. q. 8. qđ a legione vsq; ad montē pesula-
nū oēs sunt gothi. Sed qđ immediate subdūt predicti doctores: vel
a veritate alienū est: vl' debet sano modo intelligi et alio quidē modo
quā solet: subdūt enim sic. om̄s sunt gothi exceptis nauarris qui sunt
ibernici vt quidā dicunt et vltra armenias vt dicit priscian⁹ in libro. 6.
Nusquā enīz legit qđ ab ibernia insula coloni venerint. Qui sedes fi-
xerint et (vt ita loqr) populauerint nauarrā aut aliquā alias hyspanie
partē: et multo min⁹ legit qđ ab eadez insula fluxerint colōi: q̄ popu-
lauerint vltra armeniā: que in oriēte quidē puincia est: et hec in occi-
dēte insula et parua quidē ppinqua britanie. Nec tale quid dicit pri-
scian⁹ i. 6. libro. Ubi allegat nec alibi i toto suo ope. Restat ergo qđ
vitiose ponit ibi ibernici/p iberi. vl' debet intelligi ibernici. i. iberi nō
ab ibernia q̄dez insula: sed ab iberō flumio. Et hoc est qđ dicit priscia-
n⁹ in. 6. libro vbi allegat qđ. f. hiber⁹ est flumi⁹ quē vulgo ebrū dicim⁹
hiber autē est gens. i. hiber. i. psecundā declinationē iuxta illud lucāi.
Si tibi dur⁹ hiber aut si tibi terga dedisset. et illd̄ eiusdē. Nec licet ad
duros martē cōuētere hiberos. hiber. is. aut p terciā declinationē si-
gnificat gentē q̄ habitat vltra armeniā. sed tñ ē sic intelligēdo hiber-
nici. p hiberi. i. accole fluminis hiberi nō solū illi sūt nauarri: immo et
aragonij et aliq; ex parte castellāi: quozz terras etiam preter fluit hi-
beris sicut nauarrā: immo et tota hyspania ab antiquis auctoribus so-
let appellari hiberia/ et vniuersi hyspani hiberi iuxta auctoritates lu-
cani modo adductas et multas alias/ que taz ex ipso/ quā ex alijs an-
tiquis facile possent adduci: nāq; dicit alibi. pfugicq; agēte vetusta gal-
loꝝ celte miscētes nō hiberis. vnde tota prs hyspanie contigua ⁊ cō-
termina hiberō celtiberia dicitur: siue nunc a castellanis seu nauarris
seu aragonensibus aut tarraconensib⁹ habitetur. Dicit autē hiberia
ab hiberō amne. ipsi vero flumio nomen dedit gens q̄ oram fluminis

§. 5.

De nauarris.

Sexta pars. §. 6.

antea incoluerat. pcessit vero illa gens a prouincia hiberia que in asia situm habet/ media inter armeniã et colchos secundus claudiũ ptho lomeũ. Dicunt tamen aliqui gentem ab illa prouincia vetustissimo ias tẽpore produisse et primo in illã insulã hiberniã uenisse ex suoq; no mine hiberniã appellauisse atq; inde in hispaniã scdo nauigatiõe per uenisse. Que cũ oras fluminis statiz incoletet: flumini ⁊ regioni. i. toti hispanie nomen tradidit: ut hiberus annis et hibera prouincia ap pellata sit. Et ad hoc confirmandũ allegant priscianum in supra di cto loco. Sed nichil tale dicit priscianus: sed id tantũ qd̄ rettulimus: nec aliquis ali⁹ auctor ex antiquis. Sed posito qd̄ hoc verũ sit: nõ se quitur qd̄ hibernici dicantur in hispania ab hibernia insula in mari bri taico: sed dicant hiberi a fluuio et originaliter ab illa puincia asie: et illi quidẽ nõ sint soli nauarri (vt dixit io. de fan. et post eũ archidi) sed oēs accole illi⁹ annis tã nauarri q̄ aragõij q̄ et castellani accipiẽdo hiberos i strictissima sigãtiõe/ accipiẽdo aut in cõi sigãtiõe/ oēs hispa ni ⁊ ois hispãia hiberia. nec ppterã et sequit̄ qd̄ illa gēs nauarrozũ nõ sint gothi scd̄ eos. nã illa gēs hiberozũ antiq̄ssima ẽ et ante herculẽ venit in hispaniã. Unde sicut aduētus grecoz. penoz et romanoz et dñium vniuscuiusq; harũ nationũ p longũ tẽpus nõ obsistit hispanie nec alicui eiusdẽ parti quin tandẽ p aduentũ et dominiũ gothozũ di cant̄ gothi: ita a forciori nec nauarri obstat qui ẽt gothi dicant̄: quã do quidẽ ipsi quoq; sicut et alie hispanie portiões subiugũ uenerunt gothozũ quẽadmoduz et ceteri omnes hispani hiberi dicuntur.

§. 6.

Hispaniarum mo narchia continua tur in gothis.

Roderici tpe hi spania capitur a mauris.

Sed ut ad ea q̄ de gothis dicere incepim⁹ reuertamur: q̄madmoduz. s. toti⁹ hispanie sceptrũ penes illos exti tit: expulsis alijs exteris nationib⁹/ dico qd̄ ab ip̄o Athanarico conti nuata est successio in regno ⁊ principatu toti⁹ hispanie immo magne partis gallie ultra pyreneum presertim Aquitanie Gascome et toti⁹ prouintie Marbonensis vsq; ad infelicem rodericum regem. Quibus ipsis regibus gothis vsq; ad rodericum regem inclusiue: ipsam etiam nauarre prouinciam seruire ac subditam esse non est ambigũ um. Huius autem roderici regis tempore peccatis populi exigenti bus ac perinde ira dei efferuescente ac iusticia vlcistete: sceptrũ ac mo narchia hispanie reguz humiliata est: et potetia nõ modo attenuata/ verũ etiã ad nihiluz fere redacta. Nã post illud horrendũ et infelicissi mum prelium apud xericium commissum : in quo christiani terga ver terunt et rex ipse nunquã amplius comparauit/ arabes per totas hi spanias debachati sunt atq; eas bienio obtinuerũt/ preter aliqua mõ tana puta asturias ⁊ vizcayam et arces nõnullas in regno aragonie.

Sexta pars. §. 7.

Neque solus hispania eas diruptiones passa est: sed magna pars gallie/ ea presertim que gothis parebat: de qua paulo ante meminimus. Unde tunc ea furente tempestate: etiam nauarre prouincia agothis ad arabes transiit. *Euenerunt autem hec circa annum circiter domini. 712.*

Roderico autē cū filiis mortuo vel quo-
cūq; alio modo ab oculis hominum substracto/ *Pelagius* frater eius secundū aliquos vel filius facile ducis cātabrie secundū alios ex sanguine gothico pgenitus: regnū vel (vt accomodati⁹ loquamur) reliquias regni suscepit. Seruat⁹ enī fuerat hic princeps vt miseras hispanias peccatis xpiani populi afflictas et pene euerfas restauraret: ne inclite gētis gothice lucerna in orbe penit⁹ extingueret. Hic igitur pelagi⁹ furēte maurozū rabie cū aliquib⁹ christiāis apud asturias se cōtinuit et diuino cōfortat⁹ auxilio paucorū catholicorū turba siue societate fretus arabes (quib⁹ vndiq; circūseptus erat) paulatim insequitur: et tandē deo ipō magis ac magis aspirante: incredibilia et pliusquā humana bella gessit: adeo vt paucis interietis annis: non medio cre terrarū perditarū partē dño adiuate recuperauerit. Cumq; legione post aliā adeptā oppida recuperasset: rex legiōis appellat⁹ est: non quidē ppterea qđ sui predecessores sic appellaretur: sed ex eo qđ legio ciuitas fuit primū preceptū oppidū: qđ a mauris adeptus est. Ab eo autē tēpore in hispania regnātes/ iā non reges gothi siue reges gothorum dicti sunt: vt antea maioris erat: sed reges legiōis vel castelle vel huiusmodi. Ante cladē enī et calamitatē illā: roderic⁹ et alij superiores reges/ nō reges hispanie: nedū alicui⁹ partiū eius: sed reges gothi siue reges gothorum appellabantur. Sed postea exorte sunt alie intitulationes. et prima fuit a legione: a quo nomine (qz et nomen apud hispanos vsitatū. s. leo et insignia manifeste vidētur discrepare) non ab re erit: si ea que per non segnē inuestigatiōez in libris adinuenim⁹ in mediū afferam⁹: vt appareat quēadmodū et nomē apđ hoies nostre nationis et insignia ipsa non careant ratione. Est igitur nō ignauiter aduertendū qđ cū primū vrbs illa cōdita fuit/ nō legio sed *Eleona* a primis suis cōditorib⁹ fuit nominata/ sic dicta a prouincia libie *Eleona* appellata/ ppinqua *Lirene* et *ethiopiae*: in qua maxima leonū copia inuenitur adeo/ vt pro multitudine pecudū greges videantur: a quibus vt sibi caueant homines regionis illius: leones sibi domesticos nutriunt ad tutelam. Est enim leo domabile animal et proum in sui benefactoris tutamen. Hec autē gens in hispaniā (cum ibi imperitarent carthaginenses vt supra diximus) venientes magnā domesticorum leonum multitudinē pro sue regionis moribus et

§. 7.
Pelagius.

Pelagius quare rex legiōis appellatus est.

Quare reges legiōis appellati sunt et habent leonem pro insignijs

Leo ciuitas quomodo antiquitas appellabatur.

Quinta pars .§. 7.

pprium nomen epis
 Gerundius qd ad de
 ubey Titulo at a sine
 iono nō nē dī k qui Sa
 uis f. Chronica d. d. d. d. d.

Traianus legiois
 mittit.

Insignia regum le
 gionis.

consuetudine adduxerunt: qua ex releonis illi vrbi a se condite pro armis siue insignibus figuram dederūt: que insignia vsq; in hodiernum diem retinet ipsa vrbs/ inmo et totum ipsius regnum quod post excidium vniuersale hispanie nomen sibi ab ipsa vrbe accepit. hoc refer **Margarith** episcopus **Gerundius** in suo paralipomeno hispanie li. 3. c. 3. **Beatus** tamē **ysidorus** iunior in sua chronica mūdi in sexta etate. c. 23. aliter videtur sentire. Dicit enim quod circa centessimum annum domini/ **traianus** imperator natione hispanus postquam romanus imperium vsq; in orientem longe lateq; perduxit: babilonias et arabiam cepit et vsq; ad indie fines post alexandrum accessit: tandem quatuordecim legiones misit contra occidentem: vt ciuitates in arduis locis positas destruerent et in plano eas conderent: ne contra romanum imperium amplius possent rebellare: Ex quibus cum due venirent in hispaniam: ciuitates sublantiam et florem destruentes non longe ab ipsa flore urbem condiderunt: quam a legionibus ipsis legionem appellauerant et quoniā eius legionis que urbem condidit insigne seu vexillum leonis erat ideo insignia eius regni leonē preferunt. Sed quamuis nomen antiquum a libycis indium non perseuerauerit: tamen cum illa carthaginensium ciuitas aliqua istarum forte sit vel in illis terminis sita fuit/ vero simile est quod insignia antiqua remanserunt: dummodo verum sit id quod de nomine et cōditiōe **Eleone** retulimus. Post succedente tempore accreuit ratio quē ipa vrbs a leone haberet nomē et insignia: nam circa annos domini. 572. **leonegildus** rex gothorum in hispania regnans cuius portione gallie sicut et ceteri gothi: cum romanos milites in presidium legionis positos/ apud ipsam urbem bello extingueret: atq; eam ipsam caperet: ex suo nomine leones appellauit: ita dicit idem **beatus ysidorus** in sua chronica hispanica cuius de leonogildo agit. c. 36. itaq; primo vocata est **Eleona** a prouincia **eleona** in lybia: vnde eius fūdatōres prodierunt. secundo vocata est **legio** a legionibus que sublantia et flore urbibus in arduis positis euerfis/ eam condiderunt. tercio et ultimo quasi antiquo noie repetito **leo** nominata est: Atq; inde hispanie reges/ legionis vel leonis merito appellantur vel appellari possūt. vnde et **pelagius** qui illam urbem ad christianitates et dominum gothorum reduxit: non iniuria titulum legionis vel leonis sibi assumpsit et posteris reliquit: quamuis **luchas tudensis** dicat quod acceperint leonem pro insignis: quia leo et est et interpretatur rex omnium bestiarum. sed prior ratio verisimiliter apparet. Habuit autem **pelagius** pro armis vel insignis leonem rubrum in campo albo et hec cōstant ab eo tpe fuisse insignia regū leōis siue legiois vt dicit **Rodericus** episcopus palentini in sua hystoria hispanica. i. parte. c. ii. **Dec**

Sexta pars. §. 8.

ommittamus quod apud alios auctores scriptum reperitur quod. s. reges gothi pro armis siue insignib⁹ deferebant scutuz in quattuor partes diuisum. in parte enim superiori dextra quattuor baltheos nigros in campo aureo in sinistra vero tres coronas aureas in cāpo rubeo. In ptevero inferiori dextra leonē fuluū habentē in manib⁹ securi amazoniā in cāpo albo / in sinistra autē pte leonē fuluū i cāpo aureo hec erant gothorum regum insignia non autē quinq⁹ buffones / quē admodum aliqui hystoriarū ignari inepte asserunt. vt cūq⁹ sit reges gothi pro armis vel insignib⁹ inter cetera leonis habebāt imagines secundū burgenses in sua chronica et genealogia regum hispanie cū de leonegildo agit. Sed tamen cuz post cladē calamitosaz et vniuersale hispanie excidium mutata fuerit regum intitulatio (ceperūt enīz dici reges legionis: vel castelle vel huiusmodi / cum ante non modo alicuius partium : sed nec totius hispanie dicerētur / sed reges dumtaxat gothi et regnum gothorum (vt paulo ante diximus) non mirum si insignia quoq⁹ mutarent. Delagius itaq⁹ z eius successores solum deferebāt leonē rubeuz in cāpo albo / et nominabātur reges legiōis.

Insignia regū gothorum.

Post lōga vero tempora circa annos do

mini. 1017. ferdinandus huius nominis primus filius sanctij cognomento maioris regis nauarre et Eluire filie sanctij ferdinādi sexti et vltimi comitis castelle / primo rex castelle nominatus est: licet alij attribuant hanc primam nominationem sanctio patri. hic fernandus duxit vxorem santiam filiam alfonsi regis legionis et sororem beremūdi: Quo sine filijs decedente / fernandus predictus propter vxorē santiam regnum legionis obtinuit: vnde venit vt hic rex ferdinādus primus: rex diceret castalle et legionis precessit autem nomen castelle in titulo: quia ei iam regi castelle existentia: ccessit seu superuenit regnū legionis: Quauis secunduz iura / regni legionis nominatio tanquā antiquioris debuisset precedere. Dicitur autēz castella (vt cōmunius fertur) a castellis: quibus nimis erat munita: presertim cum hostes. i. mauros circumquaq⁹ adiacentes haberet. inmo vsq⁹ ad viscera penetrantes. Vel (vt alij accuratius et maiori eum indigatiōe sentiūt) quē admodum totum regnum dictum est legio ab vna ciuitate: ita castella dicta est a castulone vrbe olim opulentissima mediuz fere tenēte inter citeriorem vltiorēq⁹ hispaniam / in principio tamen vltioris hispanie (ad q̄ pertinet castella) sita / amica satis populi romani licet postea inimica: cum cartaginēsis adhesit post deuictos atq⁹ interfectos duos scipiones / de quorum calamitate et morte iam fecimus mentionem / ob quod facinus post victore iam cornelio Scipio

§. 8.

Rex castelle.

Quare precedit in titulatio castelle.

Castella quare dicitur.

Castulo ciuitas.

Sexta pars. §. 9.

Castelle insignia.

ne (qui post aphyricanus cognominatus est) eam ipsas deleuit. Arma vero vel insignia castelle antiquo tempore ante, s. quam regni titulo potiretur fuerunt castellum aureum in campo rubeo. Coniunctis tamen regnis reges leonis et castelle simul solum leonem rubeum in campo albo pro armis vel insignibus deferebant vsq; ad tempora alfonsi octaui circa annos domini. 1160. Ipse enim primitus castellus in insignis suis simul cum leone depingi fecit: quauis sui maiores siue predecessores leonem solummodo depingere consueuerunt. Unde ab illo tempore vsq; in hodiernum diem reges castelle et legionis afferunt pro insignibus scutum quadripartitum hoc modo. in parte superiori dextra et in inferiori sinistra castellum aureum in campo rubeo. In parte superiori sinistra et in inferiori dextra leonem fuluū in campo albo. In colore leonis ab eo qđ pelagius gestabat differētia est. Ille enī (vt diximus) rubeum gerebat leonem. hec licet aliquo modo a proposito aliena aliquibus videantur: tamen (cum in his licet parui momenti rebus plures etiam periti viri defecerint) placuit ea inserere: vt titularis et insigniorū principatū castelle rō omnib; in notescat.

§. 9.

De pelagio ex regibus gothorum proueniente primo rege legionis.

Sed iam ad propositum redeundo de pelagio (de quo dicere exorsi sumus, siue dicamus filium fasile ducis siue fratrem regis roderici) omnes historigraphi sine aliqua controversia in hoc conueniunt: a regibus gothis ipsum fuisse propagatum ab illaq; regia pro sapia descendisse. Et post cladem illas hispanie miserandam primitus hispanie principatum obtinuisse saltem iure licet non de facto. non. n. fuerunt ei vires ad tantas et tan latas terras quas roderici regis sinistro fato et peccatis populi / gothi immo christiani amisserant / recuperandas. satis egit quod cum amissa recuperare inceperit: posteris exempla recuperandi reliquit: et quod auspicijs operaq; illius factus est: ne linea siue series regum gothorum terminaretur aut cessaret immo nec in terrumperetur: cum post breuissimū tempus a morte siue euanitione roderici: regni gubernacula et titulū suscepit. In eo itaq; mansit et representatus est ius et successio principatus hispanie / nullo rege aut propinquiore herede superstite aut in terris apparente. et id quidem siue dicamus quod ad regni fastigiū gothi per successionem iure primogeniture admitterētur: cum per id tempus ex genere gothorum neminez alium legamus fuisse propinquorem / siue dicamus quod per viam electionis ad regnum gothi assumerentur quod verius est: nam et tunc christicole hispani qui apud asturias latitabant (penes quos ius eligēdi principes indubitato permanebat) ipsū in regē elegerunt. ipsius inquam virus ex genere gotho

Sexta pars. §. IO.

rum de quo cōmunis erat consuetudo et forte lex reges eligere. Atq̃ tunc in postera tempora pro lege sanxerūt: vt si rex fuerit catholicus: primogenitus eius: atq̃ ante obitū patris decedere primogēito sc̃do natus et sic per ordinem quantūlibet minime sit etatis: in regnū sub-
stituat. Si autem defuerit filius masculus: vt filie sc̃dm ordinē pre-
dictum assumantur in principatu: et ipsa magnorum gothorum pro-
uidētia de nobilioribus gothis accipiat virum/ de quo regalis poste-
ritas conseruetur/ vt refert Luchas tudensis in sua chronica cum de
Pelagio agit. Ipse ergo pelagius legitimus rex hispanie fuit atq̃
successores: qui omnes ab eo vsq̃ ad maiestatem vestram per lineam
rectam descendunt: vt patet genealogiam regum gothorum vel me-
diocriter intuenti: presertim quia Alfonso catholicus filius petri du-
cis cantabrie ex progenie gloriosissimi principis Ricardi gothorum
regis (qui primus inter gothicos reges/ expulso a se et a suo toto do-
minio arriano errore: fidem catholicam cū omnibus suis professus
est) gener fuit ipsius Pelagii: quippe qui ormisendam vel herison-
dam eiusdem filiam duxit vxorem: Atq̃ ob id pelagio ipso ⁊ sua fi-
lio ab hac luce subtractis: Alfonso ipse successit in regnū: A quo ipso
Alfonso ceteri legionis et castelle reges vsq̃ ad maiestatem vestram
descendunt. Unde fit vt pelagius et ab eo descendentes iure princi-
patum hispanie sibi vendicauerint.

Regnū hispanie
defertur primoge-
nito.

Pro filia regis.

Alfonso catholi-
cus.

Hic igitur alfonso re ⁊ nomine catholi-

cus sceptrum regni accepit Anno domini. 731. qui cum a mauris plu-
rimas ciuitates. castra ⁊ oppida recuperasset / recuperauit quoq̃ et
nauarram (vt sine controuersia historie referunt) cum sua metropo-
li pompilonia/ vsq̃ ad montes pyreneos tanq̃ rem quidem sui iuris
et sibi iure debitam ac perinde ad suam conquestionem siue conqui-
stam (vt vulgari vocabulo vtamur) pertinentem. Alfonso vita perfū-
cto: successit in principatu et monarchia hispanie Froila eius filius
anno domini. 752. contra quem cum nauarri rebellarent : eos armis
coercuit et ad obediētiam reduxit: ymmo ⁊ in vasconiam copijs traie-
ctis eam sue addidit ditioni. Et autē nauarros non modo vi et metu
sed etiam amore retineret: vxorem ex ipsa gente accepit nomine Ado-
niam siue Adonerinam: cum qua his confectis in asturias legionēq̃
reuersus est: Eius successores provincias ipsam Nauarre cum vasco-
nia per sequentia tempora retinuerunt. Post hoc cum sorte omnia ver-
sante Nauarra vel ex toto vel ex maiori parte ad manus arabum re-
diisset: ⁊ ea adessent tempora: quibus nō modo nauarra in potestate
esset infidelium: verum etiam terra legionis ⁊ castelle crebris eorum

§. IO.

Alfonso catholi-
cus nauarrā a mau-
ris recuperat.

Froila nauarros
rebellantes subin-
iugat.

Froila ex nauarris
vxorem duxit

Sexta pars. §. 10.

*Enechus aristapri
mus rex nauarre
tirannus.*

Reges nauarre.

dem incurſionibus vaſtaretur / 7 vix hec reges tuerentur / ne dum illa que pertinent ad nauarrā recuperarēt: aduenit ex comitatu Bigorre circa annos dñi. 96. vir bellicoſus ſtrēnuus 7 armis aſſuetus vocatus Enechus ariſta. hic cū in montibus pyreneis nauarre cōtiguis (arce conſtructa) moraretur: inde paulatin ad planiciem nauarre deſcendens: plurimis prelijs viriliter 7 feliciter contra mauros geſtis: tandē eos a prouincia expulit. quo facto / diadema regni propria auctoritate ſibi aſſumpſit 7 a populis illis in regē nauarre acceptus eſt: itaq; ſi eius ingreſſum bene conſideremus: vitioſus fuit 7 iniuſtus: q; cū prouincia nauarre de regno eſſet hyſpanie / vt ex precedentibus apparet: non licuit ipſi Enecho ariſte eam ſibi vendicare / etiam ex populi voluntate ſeu cōſenſu: cum non ſit in populi poteſtate reges ad libitum mutare: preſertim reges hyſpanie: qui iuſto titulo et non ingreſſu tyrannico aut vicioſo tanto tempore monarchiam obtinuerunt.

Itaq; primus nauarrozum rex fuit Enechus ariſta cuius paulo ante meminimus. Deinde garſias eius filius rex. ij. Poſt eū ſantius eius filius cognominat⁹ abarca rex. iij. Cui ſucceſſit garſias eius filius appellatus tremuloſus rex. iij. Hunc ſecutus eſt ſantius maior eius filius rex. v. qui duxit vxorem Eluiram ſantij fernandi ſexti 7 vltimi caſtelle comitis filiam natu maiorem: ex qua genuit filium garſiam qui poſt eum regnauit. hic fuit rex. vi. Deinde ſantius eius filius rex. vii. Ramirus eius filius: Roderici cidi gener rex. viij. Garſias eius fili⁹ rex. ix. Santius ſapiens eius filius rex. x. Poſt hunc regnauit ſantius cognomento fortis eius filius rex. xi. Quo ſine filijs vita defuncto: Blanca eius ſoror in regno ſucceſſit: que nupſit Theobaldo cāpanie comiti qui fuit. xij. rex. Ex iſto matrimonio genitus eſt alter theobaldus: qui poſt matris obitum in regno ſucceſſit rex. xij. Qui ſine prole deceſſit 7 regnauit pro eo Henricus cognominat⁹ craſſus eius frater rex. xiiij. Hic genuit filiam Joannaz quam nuptui tradidit Philipo pulchro qui fuit francozū 7 nauarrozū rex. xv. Poſt quē in regno francie 7 nauarre regnauit Ludouicus butin eius filius natu maior: qui fuit rex. xvi. Quo ſine filijs maſculis decedēte ſucceſſit ei in vtroq; regno Karolus eiſdem philipi et ioanne ſecundus filius. hic fuit rex. xvij. Qui ſimiliter abſq; prole deceſſit: 7 ſucceſſit in vtroq; regno philipus longus eiſdem philipi tercius filius rex. xvij. Poſt hunc ſine prole decedentez: ſucceſſit in regno nauarre: Joanna ludouici butin filia: q̄ tradita fuit nuptui Philipo comiti de hurliens q̄ ob matrimonio fuit in nauarra rex. xix. Hic ſucceſſit Karolus eozū filius ſimiliter comes de hurliens rex. xx. Huic ſucceſſit Karolus eius filius rex. xxi. Hic nullum reliquit filium maſculum: ſed vnicam filiam Blancā nomine: q̄ martino regi ſicilie fuit marrimōio copulata. iſte fuit rex. xxij.

Sexta pars. §. IO.

Ho vero sine prole decedente: secundas contraxit nuptias cum dno Joane maiestatis vestre progenitore qui fuit rex nauarorum. xxiiij. similiter fuit rex aragonum: et Karolum genuit filium qui ante regni adeptionem sine prole decessit: genuit etiam filiam Blancam nomine natu maiorem: que Henrico principi Joannis secundi regis castelle filio fuit matrimonio colligata et ab eo postea repudiata, genuit similiter etiam aliam filiam Eleonoram nuncupatam Basto comiti de fox matrimonio coniunctam. Hi regnandi auiditate victi: predictam blancam ad manus suas duxerunt: et (vt fama est) finem vite eius imposuerunt: vt regno ipso potirentur. Sed statim infra dies quindecim quibus ipsa eleonora regine nomen assumpsit: die clausit extremum, et quia parum duravit non ponitur in numero regum. Ex isto autem matrimonio procreati fuerunt quattuor filij et nonnullae femine. Masculorum primus fuit Joanes qui duxit uxorem magdalenam Ludouici francoz regis sororem: ex qua genuit filium masculum nomine Phebum: et filiam Catherinam. Joane vero (ante regni gubernacula assumeret) decedente: regni successio ad phebum eius filium Eleonoris nepotem statim delata est. hic fuit rex. xxv. in ordine in predicto regno. Quo sine prole decedente: Catherina eius soror successit in regno: fuitque matrimonio copulata Joani delabrid olim nauarorum ultimo regi: Qui quidem ope et auxilio maiestatis vestre regni apicem adepti sunt: et nunc demum schismaticis fauores et auxilium presterere: qua propter iuste immo iustissime regno priuati fuerunt: vt late in precedentibus demonstrauimus.

Ab ipso igitur Enecho arista incepit in hispania regum multiplicatio christianorum: cum antea vnus tantum esset exceptis mauris qui facto et non iure regnabant. Cum autem peruertum est ad santium maiorem eiusdem abnepotem: adhuc maior diuisio facta est. Nam ille ramiro filio aragoniam reliquit: Nauarram garcie: castellam quam ex matrimonio assecutus est: quamque ipse in regum titulum erexit (vt iam diximus) reliquit ferdinando: cui etiam per matrimonium deuenit regnum legionis: vt iam enarratum est. Regnum autem portugalie post incepit. s. tempore Alfonsi sexti huius ferdinandi filij qui Toletum a mauris obtinuit: qui cum filiam bastardam nomine Liresiam daret henrico alemanno in armis viro strenuo et in bellis hispanie contra mauros satis experto: daretque ei in dotem eam partem gallecie: que hodie portugalie est: et conquistam contra mauros sibi finitimos: cumque primo Ibericus ipse/ deinde Alfonsus filius feliciter contra mauros pugnasset/ et reliquas terras obtinuissent: Alfonsus titulum regum absque assensu regis Castelle et legionis sibi assumpsit. et ita vsque ad nostra tempora quinque regna in hispania peruenerunt. Regnum aragonum cui accedit Valencia atque catalonia que partim armis contra infideles

Regnum aragonum incipit.

Regnum portugalie incipit.

Regna hispanie.

Sexta pars. §. IO.

Regnum nauarre

Regnū legionis
z castelle.

Alfonsus octauus
reges nauarre sibi
subditum facit

Santius tertius
nauarrā subiugat

partim matrimonio accreuerunt. Regnū portugalie: qđ ex portione Gallicie et aliqua parte lusitanie constat. Regnū granate: qđ tandē industria atq; auspitijs vestre maiestatis ad christianitatē reductū est omnino/ab hispania arabibus depulsis. Regnū nauarre: de quo in presentiaz principalis intentio est: qđ quidē antiquis tēporibus partem ex cātabria: partē ex celtiberia sumebat/mare etiā oceanū parum contingit prope fontē rapidum. orientē versus gallos z vascones respicit. setentrionē versus et occidentē regno castelle cingitur: ad meridiem vero ad aragoniam Cataloniamq; vergit. Itaq; castelle atq; aragonie contiguū est parū quidem gleba: sed mira fertilitate predictum. Quintum et principale hispanie regnum est illud quod Legionem et castellā amplectitur: qđ est hispanie centrū/ et a quo predictorum regnorū reges exceptis mauris vsq; in hodiernū diem deriuati sunt. Hoc autē regnū predictis omnibus nō modo terre situ et fertilitate: sed z terre ambitu magnitudineq; populorūq; multitudine maius atq; prestantius existit. Nam ex quinque prouincijs quas hispania continet: hoc castelle z legionis regnū quattuor fere sub se complectitur. Maior igitur pars hispanie subdita est regi castelle: ita vt eius totius non immerito appellari possit: cum iuxta iuriū dispositiones qui maiorem rei partes obtinent/ totius rei dñs appellari recte possit. insurgit aliūde potior huius nominationis ratio / qđ successio regū gothorū: qui in solidū monarchia totius hispanie potiti sūt: per reges legionis z castelle cōtinuata est z vsq; in hodiernū diem deducta. Unde insurrexit apud omnes natiōes hic cōmunis animi cōceptus/ eaq; est omniū populorū vox: vt nō in alijs hispanie regnis natos: sed eos dūtaxat q̄ nati sūt in regnis subditis regi castelle z legionis/ hispanos appellēt: ceteros autē pprijs vocabulis vel nauarros vel portugalēses vel huiusmodi a pprijs regnoz nominib; designēt/ et hūc regē hispanie: ceteros vel portugalie vel nauarre nominēt: et hoc quidē siue noverint regnoz hispanie distinctionē/ siue ignorēt/ vt patet p̄ rodericū ep̄m palētinū in sua chronica hispanica in fine prime partis. Hec autē ratio cū nō modo ius ad nominationē/ verū etiā ad rē facere videat: hinc forte motus Alfonsus octauus castelle z legionis rex nō illicitū iudicauit reges nauarre sibi subditos facere: qđ et effecit circa annos dñi. IIII. immo ille rex imperator est intitulat; hispaniaz/ corona imperiali cōsilio procerū accepta: qz subditos sibi habuit oēs reges hispanie tam fideles q̄ infideles. Illa autē subiectio nauarre regis: morte etiā ipsius impatoris nō fuit abscissa: immo Santius tertius cognoimento desideratus eius filius: qui ei in regno successit: idipm ius z superioritatē super regē nauarre prosecutus est/ et continuauit: et forte vsq; in presentem diem esset continuata: nisi tam breue fuisset regnū

Sexta pars. §. II.

ipsius tantum: non enim regnavit nisi anno vno relicto filio alfonso in tenerrima etate: cuius infamia et turbationes in castella occasione illius exiitate/fortassis fuerunt causa vel occasio ut rex navarre iugum a se posset excutere et usque in presentem diem ab obedientia regum castelle subtraheretur.

Sed ut ad finem huius sexte partis ac per inde totius operis iam tandem veniam? /pretermissis multis euitade plixitatis gratia: quae ex chronicis et annalibus hispanicis ad propositum poterat adduci/illud in calcenri laboris non pretereundum censuimus: quod memoratu dignum visum est: quod. s. continuatio regum Castelle et legtonis ab arhanarico rege usque ad maiestatem vestram per lineam rectam eiusdem generis sine sanguinis absque alicuius extranee familie aut stirpis interpositioe per. 83. gradus computado quolibet regem pro vno gradu/res ita singularissima est: ut in tota Europa inimo forsitam in toto mundo similis non valeat reperiri. In qua quidem ipsa europa quamuis multi antiquissimi et excellentissimi principatus existant: non tamen est aliquid regium solium sine sceptrum tam diuturnis temporibus sub eadem familia et profapia continuatum absque alterius cuiuscumque familie interpositioe: Et hinc plerumque inter eosdem hispanie reges certatum sit: nunquam ad extraneam domum aut genus principatus devenit. Quod tam excellens beneficium ac privilegium non alie credendum est ratione ab altissimo donatum fuisse nisi ob singularem et deuotum religionis catholice cultum et ad diuum iacobum grades et diuturnum affectum tanquam ad hispanie patronum ac singulare refugium: Nec non et propter obseruatissimam reuerentiam. perseuerantem et perpetuam obedientiam ad apostolicam sedem: ut manifesto non fallere scriptura sacra cooperiatur: que ait. Deut. 26. si obedieris: faciet te dominus cunctis gentibus excellens/et puer. 21. Vir obediens loquitur victoria: quemadmodum ediuerso infelices effecti sunt plerumque: hi qui irreuerentes et inobedientes in ecclesia dei et eius prelatos extiterunt. Dimissis enim alijs multis: quae in propositum possunt adduci: quae in terminum festinamus: illud sufficiat quod legitur in tripartita/ quod. s. cum pompeius armis dissensio neque Aristoboli et hircani obtinisset hierosolimas/obtinensque irreuerenter erga templum sese cum suis habuisset: et sacra multipliciter profanaret: ex illo tempore infelix fuit et sepe victus usque ad totalem ruinam: quae antea victoriosissimus sepe extiterat: quemadmodum supra memorauimus. sed quid longe exempla petimus: cum ludouicum duodecimum galliarum regem prope oclis intueamur tam subito ad tantam calamitatem puenisse et tam preter omnium spem quicquid possidebat in italia amississe propter irreuerentiam ad ecclesiam romanam et inobedientiam ad eius vicarium et pastorem Julium secundum bone memorie pontificem maximum. Hanc rationem de regum gothorum permanetia et conseruatione: quam tetigimus dat episcopus palatinus. i. parte. c. 16.

§. II.

Continuatio regum hispanic.

De pompeyo.

De ludouico francorum rege.

Sexta pars. §. 12.

In fine. Quod ipm. 5. parte. §. 4. rettulimus. Ego addo aliã rōnẽ hu-
ius ppetuitatis regni gothorũ i hispaia et qre penes illos monarchia
seper extitit nec vnquã ad aliq̃ aliã gentẽ transijerit: qz. s. a principio
iustũ habuerũt ingressũ ex donatione honorij impatoris (vt supra di-
ctũ est.) At e contrario cũ primi nauarroũ reges vitiosũ habuerint in-
gressus (vt parũ ante estendim⁹) et insuper rex et regina moderni no-
uã iniusticiã adderẽt/ fauorẽ ⁊ auxiliũ negãdo ecclie in sua afflictione
et necessitate: immo inimicis ecclie eisdẽq̃ schismaticis se adiungen-
do et militib⁹ xp̃i et ecclie .i. hispanis impedimentũ prestãdo per trã-
situs denegationẽ: disposuit clemẽtissim⁹ idemq̃ iustissim⁹ de⁹ vt do-
minio priuarẽtur transiretq̃ regnũ in alias gentẽ iuxta id qđ adduxi-
mus supra ex eccliastico de trãslatione regum ppter iniusticias et il-
lud saluatoris apud Matheũ capite. 21. Aufertur a vobis regnum et
dabitur genti facienti fructus eius.

§. 12.
Ad regẽ nostrum

Hec sũt clementissime principes que circa
materiã obtẽtionis nauarre p tuã maiestãtẽ michi iniũctam dicẽda al-
tissimo aspirante sese obtulerunt. Qua in re a maiestãte tua humi-
lime atq̃ obnixẽ etiã atq̃ etiã peto ⁊ obtestor: vt potius affectus quã
effectus habens rationẽ: et nõ quemadmodũ dixerim: sed quẽadmo-
dũ dicere desiderauerim considerãs: eo fauore prosequaris: quo rem
multo maioris momenti et pfectionis psequeris/ memor vniuersa-
lis illius regis saluatoris nr̃i cuius vices in terris geris: qui acceptio-
ra fuisse duo era minuta: que pauperculavidua misit in gazophilatiũ
quã diuitũ opulenta donaria cõmemorat: qz (inquit) oēs ex eo quod
abundabat illis miserunt: hec vero de penuria sua omnia que habuit
misit. A lectoribus vero illud exposco vt voluntate nr̃a siue intentio-
ne cõtenti: et qđ veritatis simplicitati puritatiq̃ quantũ potuimus in-
stitimus/ de his nos q̃ superaddi potuissent nõ incusent/ illud aduer-
tentes qđ nõ omnia possumus om̃s: et quod aliis alio plura adinue-
nire potest: nemo omnia quodq̃ iuxta sententiã Aristo. vnusquisq̃
de natura rerum: Ac perinde: de moribus et de quibuscunq̃ alijs re-
bus circa quas scientie versantur: aliquid dicit: singuli aut parũ confe-
runt: sed ex omnib⁹ cõgestis magnitudo quedã emergit/ cõsiderãtes
quoq̃ qđ licet rem ad summũ nõ perduxerim⁹/ nec ad ynguẽ eã discuf-
serimus: nõ tñ parũ fecisse censendi sumus/ qui initũ fecimus/ materi-
amq̃ et occasionem subtiliores rationes argutioresq̃ vias excogi-
tandi: alijs prestiterimus.

Ad lectores.

Finis.

Tabula siue repertoriuz precedentis tractatus.

A

Appellari non potest a papa ad christum. 2. parte. §. 4.
Appellari non potest a pretoze generali alicuius domini ad ipsuz do-
minum. 2. parte. §. 4.

B

Bellum mouet ecclesia contra scismaticos. 4. parte. §. 3.
Bellum mouet prelatus pro defensione rerum ecclesie. 4. par. §. 3.
Bellum aliquando dicitur defensio. 4. par. §. 3.
Bellum aliquando permittitur et indicitur ab ecclesia. 4. par. §. 3.
Bellum iustum ista requirit. 4. parte. §. 3.
Bello capta quando efficiuntur capientium. 5. parte. §. 3.
Bello qui recuperat sibi debitum an potest illud petere. 5. parte. §. 3.
Beneficium perdit qui non facit illud propter quod fuit sibi conces-
sum. 5. parte. §. 1.
Bona restitutioni subiecta quomodo confiscantur. 5. parte. §. 5.
Bona sua an quis perdat propter crimē lese maiestatis. 5. parte. §. 8.

C

Cantabri romanis non parent. 6. parte. §. 3.
Castella quare sic dicta est. 6. parte. §. 8.
Castelle insignia. 6. parte. §. 8.
Castelle intitulatio quare precedit. 6. parte. §. 8.
Casus narratio super quo iste tractatus est. 1. parte.
Cause propter quas iste tractatus factus est in prologo.
Christus est caput ecclesia. 2. parte. §. 1.
Christi vicarius petrus. 2. parte. §. 2.
Christi actio nostra est instructio. 4. parte. §. 5.
Christianis quando licet gladio uti. 4. parte. §. 5.
Christianissimus quare dicitur rex francorum. 4. parte. §. 5.
Clericus violans interdictum ppter metū non excusatur. 3. par. §. 2.
Confederationes contra ecclesiam vel papā sunt phibite. 4. par. §. 1.
Confiscantur bona restitutioni subiecta. 5. parte. §. 5.
Cruz an et quando detur contra christianos. 4. parte. §. 5.
Curati a quibus peccatis absiluerē possunt. 2. parte. §. 5.

D

Tabula.

Delictis quasi contrahitur. 5. parte. §. 6.
Delicto inest obligatio naturalis. 5. parte. §. 6.
Delicti enormitas est contra transgrediendi leges. 5. parte. §. 7.
Delinquendi pronitas agrauat penam. 5. parte. §. 7.
Dignitates iuste sunt acquirende. in prologo.
Difidato principali difidantur accessorii. 5. parte. §. 3.
Diocesis pape est totus mundus. 2. parte. §. 4.
Diuisio tractatus in sex partes.

E

Ecclesie vnitas. 2. parte. in principio.
Ecclesie caput est christus. 2. parte. §. 1.
Ecclesia cōuocat principes christiāos cōtra schismaticos. 4. par. §. 3.
Ecclesiaz iuuare tenētur rex et imperator. 4. parte. §. 2. 3. 5. par. §. 1.
Ecclesie potestas semper crescit. 2. parte. infi. 5. parte. §. 7. in fine et. §. 8. in fine.
Ecclesiam vel eius ministros offendentes grauitē a deo sunt puniti. 4. parte. §. 6.
Edictum cesaris augusti. 6. parte. §. 3.
Ecclesia mouet bellum contra schismaticos. 4. parte. §. 3.
Episcopos quare papa fratres appellat. 2. par. §. 4. infine.
Episcoporum potestas a quo deriuatur. 2. parte. §. 5.
Episcopus qui renunciauit episcopatum non potest iurisdictionem exercere. 2. parte. §. 5.
Episcopus qui non habet episcopatum vel extra suam diocesim nō potest solemniter benedicere. 2. parte. §. 5.
Epistola bonifacii ad regem francoꝝ. 2. parte. §. 6.
Epistola regis francoꝝ ad bonifacium. 2. parte. §. 6.
Excommunicatio aliquando ferri potest sine monitione. 4. par. §. 3.
Exempla sanctorum patrum sequenda sunt. 5. parte. §. 2.
Exempla parentum preiudicant fillijs. 5. parte. §. 7.

F

Factum schismatis super quo iste tractatus fit. 1. parte.
Factores et complices schismaticoꝝ possunt debellari. 5. par. §. 3.
Filij rebelium quomodo puniuntur. 5. parte. §. 7.
Filijs preiudicant parentum exempla et delicta. 5. parte. §. 7.
Filius natus ante patris delictum. 5. parte. §. 8.
Filius an puniatur propter crimen lese maiestatis patris. 5. par. §. 8.
Filij regum qui ex parentū delicto sunt regno priuati. 5. par. §. 8. 9.
Fisco quando debentur bona restitutioni subiecta. 5. parte. §. 5.

Tabula.

H

- Hispaniam quando greci carthaginenses romani vandali sueui huni et gothi obtinuerunt. 6. parte per totum.
Hispanie diuisio inter carthaginenses et romanos. 6. par. in principio.
Hispaniam quando venit cneus scipio et nauarros oppressit. 6. par. §. 1.
Hispaniam quando venit publius scipio eius frater et quomodo vincuntur et occiduntur a penis. 6. parte. §. 2.
Hispania quando venit scipio africanus. 6. parte. §. 2.
Hispaniam quando et quare venit cesar augustus. 6. parte. §. 3.
Hispaniam quando intrarunt vandali huni et sueui et diuisio inter eos facta. 6. parte. §. 4.
Hispania ab imperatore honorio gothis donatur. 6. parte. §. 4.
Hispaniarum monarchia quando gothi obtinuerunt. 6. par. §. 4.
Hispaniarum monarchia continuatur in gothis vsq; ad tempora nostra. 6. parte. §. 6.
Hispania tempore roderici capitur a mauris. 6. parte. §. 6.
Hispaniam recuperat pelagius. 6. parte. §. 7.
Hispanie regnum defertur filio primogenito et in defectum masculi defertur femine. 6. parte. §. 9.

I

- Indulgentiam concedit papa contra schismaticos. 4. parte. §. 4. 5.
Indulgentia vt sit iusta ista. requirit. 4. parte. §. 4.
Indulgentia aliquando fuit concessa bellantibus p ecclesia. 4. par. §. 4.
Iniuria a familiaribus facta est grauior. 4. parte. §. 4.
Insignia vel arma regum gothorum. 6. parte. §. 7.
Insignia regum legionis. 6. parte. §. 7.
Insignia regum castelle. 6. parte. §. 8.

L

- Legio ciuitas a quibus fuit edificata et quomodo antiquitus nomina batur et que fuerunt eius insignia. 6. parte. §. 7.

M

- Martires an dici possunt qui in bello pro ecclesia moriuntur. 4. parte. §. 4. in fine.
Mariti delictum quando preiudicat vxori in dote. 5. parte. §. 5.
Maritus et vxor simul delinquentes puniuntur. 5. parte. §. 5.
Marito et vxore discordantibus quis preualet. 5. parte. §. 5.
Metus non excusat a peccato delicti vel schismate. 3. parte. §. 1. 2.
Metus non excusat clericum interdictum violantem. 3. parte. §. 2.
Metus tormentorum non excusat falsum confitentem. 3. parte. §. 2.

Tabula.

Metus non excusat ab inobedientia pape vel superioris. 3. par. in fi.
Monarchia hispanie quare continuatur in gothis. 6. parte. §. 11.

M

Mauarre reges quare fuerunt regno priuati. 5. parte. per totum.
Mauarri quomodo restiterunt hanibali volenti transire in italiam. 5. parte. §. 3. et. 6. parte in principio.
Mauarri opprimuntur a cneo scipione. 6. parte. §. 1.
Mauarre ciuitas pompylona athanagriū antiquitus appellata a quibus fuit condita ampliata obsessa et capta. 6. parte. §. 1.
Mauarre ciuitas tutela a cneo scipione obsidetur et capitur. 6. par. §. 1.
Mauarroꝝ duces amusitus mandomus et indibilis contra romanos rebellant a quibus vincuntur. 6. parte. §. 1. 2.
Mauarre romanis non parent quos cesar augustus debellat vincit et subiugat. 6. parte. §. 3.
Mauarri an sunt de genere gothorum. 6. parte. §. 5.
Mauarra hispanie puintia sub regibꝝ gothis seper extitit. 6. p. §. 10.
Mauarra post clade recuperatur ab alfonso catholico. 6. parte. §. 10.
Mauarram rebelantem subiugat froila alfonsi catholici filius qui ex nauarris duxit vxore. 6. parte. §. 10.
Mauarroꝝ regno viciose incipit. 6. parte. §. 10.
Mauarroꝝ reges vsqꝫ ad tempora nostra. 6. parte. §. 10.
Mauarroꝝ reges sibi subditū fecit rex alfonsus octauus. 6. par. §. 10.
Mauarram subiugat rex sanctius tercius. 6. parte. §. 10.
Negligentes res spirituales grauiter increpantur. 3. parte. §. 2.

P

Papa est christi vicarius. 2. parte. §. 4.
Ideo a papa non appellatur ad christum. 2. parte. §. 4.
Papa totus mundus datus est pro diocesi. 2. parte. §. 4.
Papa amplissimam habet potestatem. 2. parte. §. 6.
Papa habet potestatem super imperatores et reges et potest eos corrigere castigare et deponere. 2. parte. §. 7.
Papa significatur per montem sinay. 2. parte. §. 8. in fine.
Papa ex causa ardua potest exercere iurisdictionem in temporalibus. 4. parte. §. 3. in fine.
Papa potest dare indulgentiam euntibus contra schismaticos et cruce eos signare. 4. parte. §. 4.
Parentum exempla filiis nocent. 5. parte. §. 7.
Peccatoꝝ remissio quō fit a papa episcopis et sacerdotibꝝ. 2. p. §. 5.
Pena schismaticorum et rebellium. 4. parte. §. 1.
Pena filioꝝ schismaticorum et rebellium. 5. parte. §. 7.

Tabula.

- Delagius quare rex legionis appellatus est. 6. parte. §. 7.
Delagius a regibus gothis originem traxit. 6. parte. §. 9.
Petrus fuit christi vicarius. 2. parte. §. 2.
Petro quare date fuerunt clauces. 2. parte. §. 3.
Pontifices romani a sede pulsi et restituti. 4. parte. §. 2.
Potestas est a deo et in ipsum referenda in prologo.
Potestas petri transit in successores non sic de alijs apostolis. 2. p. §. 4. in fine.
Potestas episcoporum et sacerdotum vnde puenit. 2. p. §. 5. in principio.
Potestas ecclesie semper crescit. 2. parte. §. 8. in fine.
Potestas regalis a sacerdotio ordinata est. 4. parte. §. 6.
Potestatem perdit qui ea abutitur. 5. parte. §. 2.
Privilegium amittit qui eo abutitur. 5. parte. §. 2.
Protestatio vxoris quod metu mariti facit quid operatur. 5. parte. §. 5.

R

- Regnum iuste est acquirendum in prologo.
Regni nauarre occupatio et detentio. 1. parte ad fine.
Regna sunt a deo. 5. parte. §. 1.
Regna transferuntur a gente ingentem. 5. parte. §. 4.
Regnum an transit in dotem. 5. parte. §. 5.
Regnum defertur a primo instituente non ab ultimo possessore. 5. p. §. 6.
Regnum quomodo transit in filios. 5. parte. §. 6.
Regnum quomodo defertur filio primo genito. 5. parte. §. 8.
Regnum quando auferitur a filio propter matris delictum. 5. par. §. 8.
Regnum hispanie defertur filio regis primo genito et in defectum masculi defertur femine. 6. parte. §. 9.
Regnorum nauarre aragonum et portugalie inicia. 6. parte. §. 10.
Regna quinque hispanie. 6. parte. §. 10.
Regna castelle et legionis sunt hispanie precipua. 6. parte. §. 10.
Regni castelle et legionis intitulationes et insignia et quare precedit intitulatio castelle. 6. parte. §. 8.
Reges quos romani pontifices correxerunt castigarunt et deposuerunt. 2. parter. §. 7.
Reges in lege veteri a sacerdotibus correcti et depositi. 2. par. §. 8.
Reges christiani tenentur ecclesiam defendere. 4. p. §. 2. 5. par. §. 1.
Rex tenetur iuuare ecclesiam contra hostes suos. 4. par. §. 3. in fine.
Rex francie quare dicitur christianissimus. 4. parte. §. 5.
Reges qui contra ecclesiam deliquerunt et fuerunt a deo puniti. 4. p. §. 6.
Regalis potestas per sacerdotium ordinata est. 4. parte. §. 6.
Reges nauarre ex quibus causis fuerunt regno priuati. 5. par. per totum.

Tabula.

- ¶ Reges sunt feudatarij dei cum hoc onere quod ecclesijs defendant quod si non fecerint: regno priuantur. 5. parte. §. 1.
¶ Reges ecclesiã offendentes regno priuantur. 5. parte. §. 2.
¶ Regis filius quãdo priuatur regno ppter patris delictũ. 5. par. §. 6.
¶ Rex est regni administrator et dominus ⁊ habet liberaꝝ regni administrationem. 5. parte. §. 6.
¶ Reges legionis quare sic appellati sunt et leonis insignia deferunt 6. parte. §. 7.
¶ Reges castelle quare sic dicti et eorum insignia.
¶ Regũ gotorũ monarchia quare fuit in eis continuata. 6. par. §. 11.
¶ Rex difert a tyranno vt in prologo.
¶ Rebellum et filiorum pena. 5. parte. §. 7.
¶ Religionẽ gentiliũ offendentes ad hys eorũ sũt puniti. 4. parte. §. 6.
¶ Religio apud gẽtiles in summa veneratione habebatur. 4. par. §. 6.
¶ Religio christiana in summo honore est habenda. 4. parte. §. 6.
¶ Remissio peccatorum quomodo apostolis concessa est. 2. par. §. 5.
¶ Roma preelecta est a deo p eccliaſtica sede. 2. parte. §. 4. et. 4. p. §. 6.
¶ Romanus pontifex quare papa appellatur. 2. parte. §. 4.

S

- Sacerdotum potestas quanta et aquo. 2. parte. §. 5.
Sacerdotes quomodo possunt peccata dimittere et cuius auctoritate. 2. parte. §. 5.
Sacerdotiũ legis veteris figura fuit nobis sacerdotis. 2. parte. §. 8.
Sacerdotes christiani maxime sunt honorandi. 4. parte. §. 6.
Sacerdotes gentiliũ au sudebantur regibus vel econtra. 4. par. §. 6.
Sacerdotem dei athila timuit eiꝝ paruit. 4. parte. in fine.
Sacre scripture auctoritas. 5. parte. §. 9.
Sagunt? ciuitas ab hambale destruitur. 6. parte. in principio.
Schismatis origo et processus. 1. parte. per totum.
Schismatici qui dicuntur. 3. par. in principio.
Schisma Datan et Abyron. 3. parte in principio.
Schismatici non excusantur propter metuz perditionis honoris vel rerum. 5. parte. §. 1. 2.
Schismatis grauitas. 4. parte in principio.
Schismaticus dicitur sacrilegus. 4. parte in principio.
Schismaticus est hostis ecclesie. 4. par. in principio et. §. 3. in fine.
Schismaticorum et filiorum pena. 4. parte. §. 1.
Schismaticorũ vassalli absoluũtur ab eorũ obediẽtia. 4. par. §. 3. in. fi.
Schismatici grauitè a deo puniuntur. 4. parte. §. 6.
Schismaticorũ bona licite capiuntur et retinentur. 5. parte. §. 3.
Schismaticus largo modo dicitur hereticus. 5. parte. §. 7.

Tabula.

Scandalum quando est vitandum. 4. parte. §. 5.
Sententia aufert et transfert dominum. 5. parte. §. 3.

T

Tiranni conditio et quomodo difert a rege in prologo
Transire an et quando licet per terram vel agrū alienū. 5. parte. §. 3.
Transitum licitum impediētes possunt debellari. 5. parte. §. 3.
Transit hāmbal per nauarram ad italian. 5. par. §. 3. et. 6. par. in prin.

V

Vassali schismaticorū absolūtur ab eorum obediētia. 4. par. §. 3. in fi.
Veritas omnia vincit in prologo ad finem
Veritas rationibus exquisitis vel coloratis non indiget in prohemio ad finem.
Vestis domini scinditur a schismaticis. 3. parte. in principio.
Unitas ecclesie et pōtificis in quibus consistit. 2. parte. in principio.
Uxor quando preiudicat delictum mariti. 5. parte. §. 5.
Uxor et maritus simul delinquentes puniuntur. 5. parte. §. 5.
Uxore et marito discordantibus quis prefertur. 5. parte. §. 5.
Uxor alicuius delinquens punitur. 5. parte. §. 5.

Finis.

